

Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας
Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων
Σπουδάστριες : Καραντάνη Χαρίκλεια
Καρίγιαννη Ιωάννα

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα : «Οικοτουρισμός και οι προοπτικές
ανάπτυξης στις Περιφέρειες της Ελλάδος»

Εισηγητής : κ. Αναστάσιος Παναγόπουλος
Πάτρα 2005

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Οικοτουρισμός : Μια πρόκληση για το μέλλον	2
1.1 Γενικά.....	2
1.2 Αναλύοντας την έννοια.....	2
1.3 Ιστορία του Οικοτουρισμού στην Ελλάδα	2
1.4 Χαρακτηριστικά Συμμετεχόντων.....	3
1.5 Δραστηριότητες.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Διαδρομές.....	7
2.1 Υποδομή – Ανωδομή.....	13
2.1.1 Δραστηριότητες σε σχέση με το βουνό.....	13
2.1.2 Περιοδείες για Ενδιαφέροντα Χλωρίδας και Πανίδας	17
2.1.3 Θαλάσσιος Τουρισμός (Υδραθλητικός Τουρισμός).....	19
2.1.4 Πολιτιστικός Τουρισμός σε συνδυασμό με οικοτουριστικές δραστηριότητες	19
2.2 Εξειδικευμένη Υποδομή, Εξυπηρετήσεις και Εξοπλισμοί.....	20
2.3 Άλλες ανάγκες και Προϋποθέσεις.....	20
2.4 Χαρακτηριστικά Επενδυτών και Επενδύσεων	21
2.5 Κυνηγετικός Οικοτουρισμός	22
2.6 Ορεινός Τουρισμός	22
2.6.1 Έργα Υποδομής	24
2.6.2 Δραστηριότητες στους Ορεινούς Όγκους	25
2.7 Κοινά Χαρακτηριστικά και ιδιαιτερότητες σε διεθνές επίπεδο.....	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Οι Κυριότερες Μορφές Οικοτουρισμού.....	29
3.1 Ανάλυση Κοινωνικοοικονομικών και Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων.....	30
3.1.1 Γενικά.....	30
3.1.2 Περιηγητικός Οικοτουρισμός	32
3.1.3 Οικοτουρισμός Χλωρίδας και Πανίδας	33
3.1.4 Οικοτουρισμός που Συνδυάζει Πολιτιστικά Ενδιαφέροντα.....	34
3.1.5 Παράγοντες που δυσχεραίνουν την Οικοτουριστική Ανάπτυξη.....	35

3.1.6 Οικοτουρισμός που έχει σχέση με το υγρό στοιχείο.....	37
3.1.7 Οικοτουρισμός με πολιτιστικές δραστηριότητες	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Πρόσφατες Εξελίξεις σε Διεθνές και Ελληνικό Επίπεδο.....	38
4.1 Εξελίξεις σε Διεθνές Επίπεδο.....	38
4.2 Εξελίξεις σε Εθνικό επίπεδο	38
4.3 Ανάλυση Ελληνικής Αγοράς.....	39
4.3.1 Θέματα Στρατηγικής Ανάπτυξης	39
4.3.2 Θέματα Υποδομής και Ανωδομής	40
4.3.3 Θέματα οργάνωσης, εκπαίδευσης και προβολής	41
4.4 Θεσμική Υποστήριξη και Εφαρμογή.....	42
4.5 Η Χωροταξική Διάσταση του Οικοτουρισμού.....	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ.....	45
Περιφέρεια Αττικής.....	45
Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδος	61
Περιφέρεια Θεσσαλίας.....	77
Περιφέρεια Ηπείρου.....	92
Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας.....	107
Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας.....	121
Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας.....	136
Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος.....	154
Περιφέρεια Πελοποννήσου.....	168
Περιφέρεια Ιονίων Νήσων.....	188
Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.....	200
Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.....	215
Περιφέρεια Κρήτης	230
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Πρόγραμμα Οικοαγροτουρισμού στην Ελλάδα.....	250
6.1 Εισαγωγή.....	250
6.2 Φιλοσοφία Προγράμματος.....	250
6.3 Διαμονή Επισκεπτών.....	252
6.4 Οικοαγροτουρισμός στην Ελλάδα	253
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Η έννοια της Αειφορίας	255
7.1 Προγράμματα.....	256
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: Εκτιμήσεις και Συμπεράσματα	265

Εισαγωγή

Οικοτουρισμός

Ο οικολογικός τουρισμός είναι μια μορφή τουρισμού πολύ γνωστή στις αναπτυγμένες ευρωπαϊκές χώρες, που ικανοποιεί τις ανάγκες αναψυχής των απόμων που επιθυμούν να περάσουν τις διακοπές τους όσο το δυνατόν πιο κοντά στη φύση.

Η κατηγορία αυτή των τουριστών συνεχώς αυξάνει. Πρέπει να αναμένεται στο άμεσο μέλλον μαζική επιστροφή του ανθρώπου στη φύση, ύστερα από τη μάταιη αναζήτηση αναψυχής και ψυχικής ισορροπίας στα οργανωμένα τουριστικά κέντρα. Η Ελλάδα έχει μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης της μορφής αυτής τουρισμού, λόγω του φυσικού πλούτου των βουνών και των μεγάλων ποικιλιών οικοσυστημάτων που διαθέτει.

Το πλεονέκτημα της χώρας μας είναι ότι διαθέτει μεγάλο πλούτο σπάνιας χλωρίδας και πανίδας. Έτσι, ειδικές κατηγορίες επιστημόνων επισκέπτονται τις περιοχές για ερευνητικά θέματα. Για να αναπτυχθεί σωστά ο οικοτουρισμός, πρέπει να υπάρχει η υποδομή και τα κατάλληλα μέσα. Δεν χρειάζονται πολυτελή ξενοδοχεία και καταστήματα, αλλά κατάλληλα παρατηρητήρια, ξενώνες, αίθουσες συναντήσεων.

Ο οικολογικός τουρισμός αποτελεί μια μορφή τουρισμού που για να αναπτυχθεί επιτυχώς χρειάζεται αρκετή ευαισθησία. Το μοναδικό αρνητικό σημείο είναι ότι αν δεν υπάρξει σεβασμός και ενημέρωση από τους περιηγητές και του ντόπιους, τα οικοσυστήματα θα απειληθούν σε σημαντικό βαθμό.

Μια σωστή ανάπτυξη του οικοτουρισμού μπορεί να οδηγήσει σε ανάπτυξη της οικονομίας σε παραμελημένα χωριά που βρίσκονται σε χώρους οικολογικού ενδιαφέροντος. Ακόμα, θα προκαλέσει στροφή προς τον εσωτερικό τουρισμό και ειδικότερα μια στροφή των νέων προς τη συγκεκριμένη μορφή τουρισμού.

1. ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Μια πρόκληση για το μέλλον

1.1 Γενικά

Ο Οικοτουρισμός προβλέπει την, μέσα σε αυστηρά καθορισμένα όρια, τουριστική εκμετάλλευση των ιδιαίτερων στοιχείων μιας περιοχής. Δηλαδή της ευδημικής χλωρίδας, πανίδας και βιοτόπων, που ιδιαίτερα στην Ελλάδα παραμένουν από τις πλουσιότερες της Ευρώπης. Αλλά εσείς δούμε αναλυτικότερα την έννοια, την ιστορία, τις δραστηριότητες και τα χαρακτηριστικά του Ελληνικού Οικοτουρισμού.

1.2 Αναλύοντας την έννοια

Συνθετικά οικολογία και τουρισμός: Αυτά τα δύο πράγματα παντρεύονται; Και αν ναι, πως; Καταρχάς πρέπει να ξεκαθαριστεί ένα πράγμα: πως η οικολογική διάσταση καλύπτει ένα πολύ ευρύ φάσμα που ξεπερνά τα στενά όρια ενός βιότοπου ή κάποιας περιοχής με πολύ μικρή ανθρώπινη παρέμβαση. Τα όρια πολλές φορές τα καθορίζει η ίδια η παραγωγική διαδικασία, στην συγκεκριμένη περίπτωση, η τουριστική ανάπτυξη που καλύπτει το φυσικό και ανθρωπογενές μας περιβάλλον.

Θα μπορούσαμε πολύ χοντρικά να ξεχωρίσουμε τις τουριστικές δραστηριότητες σε δύο τύπους. Ο ένας είναι ο τουρισμός - βιομηχανία, με τα γνωστά τεράστια συγκροτήματα και τα παραβάνια τουριστών που ακολουθούν συνήθως ένα προκαθορισμένο πρόγραμμα-πακέτο. Ο άλλος είναι αυτός που συνήθως ονομάζεται «εναλλακτικές μορφές τουρισμού». Ήδη η έννοια αυτή έχει γίνει αποδεκτή από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, η οποία συγχρηματοδοτεί επεμβάσεις τέτοιου χαρακτήρα. Για να τελειώνουμε λοιπόν με τις έννοιες, ο όρος «οικοτουρισμός» και «εναλλακτικές μορφές τουρισμού» έχουν πολλά κοινά στοιχεία καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα τουριστικών δραστηριοτήτων που παραμένει φιλικό προς το τοπικό φυσικό και πολιτιστικό τοπίο.

1.3 Ιστορία του Οικοτουρισμού στην Ελλάδα

Η Ελλάδα έχει αποτελέσει χώρα προορισμού για τους οικοτουρίστες του παρελθόντος και σημαντικά ιστορικά, πλέον, στοιχεία για τα φυσικά οικοσυστήματα της χώρας προέρχονται από τις περιγραφές αυτών των ταξιδιωτών.

Αναφορικά πρέπει να πούμε ότι παράλληλα με την αύξηση του πληθυσμού των πόλεων ανά μορφές τουρισμού, όπου προσωρινά, τουλάχιστον, αναπληρώνεται η ανθρώπινη ανάγκη για την επαφή με διάφορα στοιχεία της φύσης, βιοτικά και αβιοτικά, σε κατάσταση όμως που δεν μπορεί να βιώσει στις πόλεις ή να αναπληρωθεί από τα υποκατάστατα που προσφέρονται είτε σε μορφή

πάρκων, μουσείων, ζωολογικών κήπων είτε χώρων εξάσκησης με ενεργές μορφές αναψυχής. Έτσι πολλές μορφές τουρισμού αντικαθιστούν την ένταση της ζωής στην πόλη με τη γαλήνη και τους ήχους της φύσης, την πνευματική δραστηριότητα με τη φυσική κινητικότητα και τη συνήθη συνυφασμένη εμπορική δραστηριότητα με το μαζικό τουρισμό με το ενδιαφέρον για άλλου είδους προϊόντα όπως χειροτεχνήματα, φυσικά προϊόντα κλπ.

Ως γενική παρατήρηση θα μπορούσε να αναφερθεί ότι η ειδική αυτή μορφή τουρισμού, τα τελευταία δέκα χρόνια, έχει απομακρυνθεί από τους πόλους πολιτιστικών και πνευματικών ερεθισμάτων προς την αναζήτηση και ανακάλυψη των εμπειριών που προκύπτουν από τις ήπιες μεθόδους επαφής με τη φύση και εξερεύνησή της.

Παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα, αναλογικά με άλλες ευρωπαϊκές χώρες - και πάντοτε σε σχέση με την κατάσταση, ποικιλία και σπανιότητα του φυσικού περιβάλλοντος - βρίσκεται σε εξαιρετικά πλεονεκτική θέση, οι προσπάθειες αξιοποίησης αυτού του δυναμικού και προσέλκυσης αυτού του είδους τουριστών-επισκεπτών δεν ανταποκρίθηκαν στη ζήτηση για τουρισμό εκτός αστικών κέντρων.

Από τις αρχές της αξιοποίησης των τουριστικών πόρων της χώρας, οι οποίοι χρονολογούνται από την δεκαετία του 1960, η υποδομή σε περιοχές της ενδοχώρας παρέμεινε σχεδόν στα ίδια επίπεδα ενώ υπήρξαν και περιπτώσεις παρακμής ή και εκφυλισμού των τουριστικών κέντρων. Το 80% των εθνικών πάρκων της χώρας, δημιουργήθηκε μετά το 1961, παρά το γεγονός ότι την ίδια εποχή ανταγωνίστριες χώρες είχαν ήδη αναπτύξει παρεμφερείς περιοχές πολύ μικρότερης αντικειμενικής σημασίας, το δε τέλος της δεκαετίας του 1970 σημειώνει την απαρχή προσέλκυσης του ενδιαφέροντος ξένων εταιριών που προσφέρουν μικρής έως μεσαίας κλίμακας εμπορικά πακέτα για οικοτουρισμό στην χώρα μας.

1.4 Χαρακτηριστικά συμμετεχόντων

Διακρίνονται κυρίως σε δυο κατηγορίες συμμετεχόντων. Η πρώτη αποτελείται από νέα κυρίως άτομα που επιζητούν την περιπέτεια με αρκετό βαθμό ανεξαρτησίας, ενώ η δεύτερη από άτομα μεγαλύτερης ηλικίας οργανωμένα σε ομάδες και με λιγότερο φιλόδοξους, από άποψη της δυσκολίας, στόχους. Αποτελούνται από άτομα ηλικίας 30 - 40 ετών και έχουν μέσο έως υψηλό εισόδημα.

Εξορμήσεις που ικανοποιούν εξειδικευμένα ενδιαφέροντα σε χλωρίδα και πανίδα, αλλά όπου το περπάτημα δεν είναι απαραίτητο για να φτάσει κάποιος σε συγκεκριμένους προορισμούς, προσελκύουν συνήθως άτομα μεγαλύτερης ηλικίας και υψηλών εισοδημάτων, συχνά δε, ζευγάρια συνταξιούχων. Η ηλικία τους συνήθως είναι άνω των 50 ετών.

Τα χαρακτηριστικά των Ελλήνων συμμετεχόντων σε οικοτουρισμό είναι παρόμοια με αυτά των Ευρωπαίων, ο αριθμός τους όμως είναι μικρότερος, αν και αυξανόμενος τόσο στις νέες ηλικίες όσο και στις μεγαλύτερες.

Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει κυρίως συνταξιούχους, οι οποίοι δεν έχουν την δυνατότητα να οργανώσουν από μόνοι τους εκδρομές, αλλά παρόλα αυτά έχουν αυξημένο ενδιαφέρον για την επίσκεψη οικολογικά ελκυστικών περιοχών, που αποζητούν την συντροφιά άλλων συνταξιδιωτών την οποία εξασφαλίζει το ταξίδι κυρίως με πούλμαν.

1.5 Δραστηριότητες

Υπάρχουν κυρίως 4 κατηγορίες δραστηριοτήτων οικοτουρισμού όπου ο πελάτης - τουρίστας θα μπορούσε να διαλέξει ανάλογα με την ηλικία του, την οικονομική του κατάσταση και την εκάστοτε εποχή.

Οι κατηγορίες δραστηριοτήτων είναι οι εξής:

1. Δραστηριότητες σε σχέση με βουνό, που περιλαμβάνει: διαδρομές, σκι, ιππασία, ορειβασία κλπ.
2. Περιοδείες για ενδιαφέροντα είδη χλωρίδας, πανίδας. Η δραστηριότητα αυτή συνδυάζεται συνήθως με αυτές που σχετίζονται με ορεινό τουρισμό. Εξαιρούνται βέβαια ιδιαίτερα ενδιαφέροντα που αφορούν χλωρίδα και πανίδα θαλάσσιου περιβάλλοντος και υδροβιότοπων σε λιμνοθάλασσες και εκβολές ποταμών.
3. Θαλάσσιος τουρισμός (υδραθλητικός τουρισμός). Περιλαμβάνει καγιάκ, κανό, καταδύσεις.
4. Πολιτιστικός τουρισμός (σε συνδυασμό με οικοτουριστικές δραστηριότητες). Πακέτα τέτοιου τουρισμού περιλαμβάνουν χορό, ζωγραφική, φωτογραφία, γιόγκα, αυτοσυγκέντρωση. Συχνά περιλαμβάνουν και μαθήματα παραδοσιακών τεχνών.

Παράδειγμα: Για να κάνουμε σαφέστερη την έννοια του οικοτουρισμού αλλά και για να δώσουμε μια πιο ολοκληρωμένη ιδέα περί τίνος περιλαμβάνει ένα πακέτο οικοτουριστικών δραστηριοτήτων αποφασίσαμε να μιλήσουμε με τους ειδικούς στο θέμα.

Στο είδος του οικοτουρισμού έχουν εξειδικευτεί η Trekking Hellas, η Eu ζην και άλλα γραφεία τα οποία οργανώνουν εξορμήσεις και Σαββατοκύριακα στην άγνωστη Ελλάδα. Ποικιλία προγραμμάτων για σπορ, εξερεύνηση και δράση στην ελληνική φύση.

Η Trekking Hellas, μεταξύ άλλων, οργανώνει ορειβασία στον Όλυμπο, rafting στον Νέστο και στον Αχελώο, εξερεύνηση των λιμνών στις Πρέσπες, πεζοπορία, canoe-kayak και rafting στην Ευρυτανία.

Στα πλαίσια ανάπτυξης ειδικών μορφών τουρισμού και στην Ελλάδα, πραγματοποιούνται εκδρομές περιπέτειας:

- Στην κοιλάδα Βάλια Κάλντα του Νομού Γρεβενών, τοπίο εντυπωσιακό που περιβάλλεται από ορμητικά ρεύματα και δάση. Στο χώρο ζούνε σπάνια αρπακτικά, γύπες, βασιλαετοί καθώς και μεγάλα θηλαστικά, αρκούδες, αγριόγιδες, ζαρκάδια κλπ.

- Στα Άγραφα του νομού Ευρυτανίας για trekking, μέσα από δάση οξιάς και ελάτου.
- Στις Πρέσπες, όπου φωλιάζουν πουλιά και θηλαστικά μοναδικά στον κόσμο. Η περιοχή των Πρεσπών έχει χαρακτηριστεί εθνικός δρυμός.
- Στον Ασωπό, λίγα χιλιόμετρα έξω από την Λαμία.
- Στη νότια Πίνδο για rafting (κατάβαση των ποταμών με φουσκωτές βάρκες).
- Στον Άραχθο για rafting.
- Στον Όλυμπο για trekking, μέσα από μονοπάτια δίπλα σε ορμητικούς χείμαρρους, πυκνά δάση οξιάς και ελάτου.
- Στην Ευρυτανία για canyoning, για rafting στον Αχελώο και trekking στον Κρέντη, mountain bike στους δασικούς δρόμους στην περιοχή του Κρίκελου, κλπ.
- Στα Μετέωρα, rafting στον ποταμό Αλιάκμονα και trekking σε κρυμμένα μονοπάτια, kayak στη λίμνη Πλαστήρα κλπ. μέσα από ανεξερεύνητα σημεία στην καρδιά της χώρας μας. Έλληνες και ξένοι τουρίστες έχουν την δυνατότητα να ζήσουν μια άλλη, άγνωστη Ελλάδα, με ένα πλήθος προγραμμάτων και εκδρομών που οργανώνονται κατά τη διάρκεια της χειμερινής περιόδου κοντά στη φύση και στις απαράμιλλες ομορφιές της.

Με ορμητήριο τους Κόρυσχαδες της Ευρυτανίας, δίπλα στο Καρπενήσι και πολύ κοντά στο χιονοδρομικό κέντρο, η Ευ ζην οργανώνει rafting - kayak στον Ταυρωπό και στον Κρικεριώτη, canyoning, orienteering, μια νέα δραστηριότητα που αναπτύσσεται τώρα και στην Ελλάδα (χρησιμοποίηση χάρτη και πυξίδας για προσανατολισμό στο δάσος), mountaineering (πεζοπορίες και σχολές διαβίωσης στη φύση), ski, snowboard στο χιονοδρομικό κέντρο στο Καρπενήσι, κλπ.

Επίσης, ορειβασία στην Πάρνηθα και στον Παρνασσό, κωπηλασία, canoeing, στίβο περιπέτειας, mountain bike στην Πάρνηθα, rafting, canoeing στον Αχελώο κλπ. Στον Παρνασσό και σε υψόμετρο 1.300μ. βρίσκεται το Elatos & Health Club με ανεξάρτητα σπίτια για απεριόριστες δραστηριότητες κοντά στη γαλήνη και στην ηρεμία της φύσης.

Εκτός όμως από τις ιδιωτικές εταιρίες ο ΕΟΤ έχει παίξει σημαντικό ρόλο στην επέκταση τουρισμού αρκετά δεμένου με το περιβάλλον. Πολύ σωστά ο γ.γ. του ΕΟΤ κ. Β. Κουρτέσης έχει βάλει μέσα στις προτεραιότητες της νέας εποχής του τουρισμού στην Ελλάδα, την αξιοποίηση των ορεινών περιοχών.

Το ευρωπαϊκό μονοπάτι, το πασίγνωστο E4, που αρχίζει από τα Πυρηναιά και καταλήγει στο δικό μας Ταίναρο, είναι από τους πρώτους στόχους αξιοποίησης.

Το ευρωπαϊκό μονοπάτι διασχίζει όλη την Ελλάδα, από το φυλάκιο της Νίκης - β. της Φλώρινας, ως το νοτιότερο άκρο της Πελοποννήσου, το Γύθειο, δίνοντας την μοναδική δυνατότητα στον ορειβάτη να γνωρίσει όλη την ποικιλία του ελληνικού τοπίου και της ελληνικής φύσης.

Η διαδρομή του μονοπατιού στην Ελλάδα μπορεί να χωριστεί σε δύο μεγάλα τμήματα. Το βόρειο τμήμα τους Δελφούς και το νότιο τμήμα (Πελοπόννησος) μέχρι το Γύθειο. Η διαδρομή του νοτίου τμήματος θεωρείται πολύ πιο εύκολη από τη βόρεια και μπορεί να περπατηθεί όλες τις εποχές του χρόνου, καθώς το κλίμα της Πελοποννήσου είναι πολύ ηπιότερο.

Αρκεί ο ορειβάτης να έχει μαζί του τα κατάλληλα εφόδια και να παρακολουθεί το μετεωρολογικό δελτίο. Τα δάση της Πελοποννήσου δεν είναι όπως της κεντρικής, της βόρειας Ελλάδας ή της Ηπείρου.

Δάση όμως κωνοφόρων, πεύκα και έλατα, σώζονται στα ψηλά βουνά (Ταΰγετος, Πάρνωνας, Χελμός, Ζήρεια και Ερύμανθος) ενώ υπάρχουν και μικρότερα δάση από δρυς και καστανιές.

Το μεγαλύτερο υψόμετρο της συνολικής διαδρομής του ευρωπαϊκού μονοπατιού στην Ελλάδα, είναι η κορυφή του Ολύμπου, Σκόλιο (2.911μ.).

Η κατάλληλη περίοδος να διασχίσει κανείς το μονοπάτι E4 GR είναι από 15 Μαΐου μέχρι τις αρχές Οκτωβρίου.

Ωστόσο, ο ορειβάτης θα πρέπει να γνωρίζει ότι συχνά νεοσκαμμένοι δασικοί δρόμοι στην πορεία του μονοπατιού, μπορεί να προκαλέσουν σύγχυση. Επίσης, ειδικά στο κομμάτι που διανύει τη βόρεια και κεντρική Ελλάδα, ο ορειβάτης θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός στα τσοπανόσκυλα.

Η δυνατότητα διανυκτέρευσης περιορίζεται σε αρκετές περιπτώσεις το χειμώνα, αφού πολλά χωριά της διαδρομής είναι ακατοίκητα. Απαραίτητος, λοιπόν, είναι ο εξοπλισμός. Φυσικά πουλόβερ και αδιάβροχο θεωρούνται απαραίτητα και το καλοκαίρι.

Το μεσογειακό κλίμα στη χώρα μας παρουσιάζει μεγάλη ξηρασία το καλοκαίρι και μεγάλη διαφορά θερμοκρασίας τη μέρα από τη νύκτα.

Όσο για το χειμώνα, ο ορειβάτης θα τα συναντήσει στις διαδρομές του από το Νοέμβριο μέχρι το τέλος του Ιουνίου. Στις κεντρικές περιοχές της Πελοποννήσου και ιδίως στις ψηλές οροσειρές, όπως και στις ορεινές λεκάνες, οι κλιματικοί όροι μεταβάλλονται και γίνονται σχεδόν ηπειρωτικοί.

Στις ψηλότερες κορυφές μάλιστα και γενικά σε υψόμετρο πάνω από 1.800μ. το κλίμα συχνά θυμίζει άδεντρες από υπερβόρειες χώρες.

Σε όλες τις ορεινές περιοχές, η θερμοκρασία το χειμώνα πέφτει κάτω από το μηδέν.

2. ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

Τα κυριότερα σημεία

Διαδρομή 1 (βόρειο τμήμα)

Φλώρινα - Πύργοι

Το Ε4 ξεκινά από τη Φλώρινα με κατεύθυνση το χωριό Κρυφή (3,5-ώρες πορεία), το οποίο παρακάμπτουμε ακολουθώντας το δρόμο προς Βίτσι και Νυμφαίο (44 χλμ.). Στο χωριό υπάρχει ξενοδοχείο και εστιατόριο.

Στη συνέχεια φθάνουμε στο Ξινό Νερό. Από εδώ με λεωφορείο ή ταξί πάμε στο συνοικισμό Αγ. Παντελεήμονα, μέσω Αμυνταίου.

Διανυκτέρευση στο Αμύνταιο.

Υπεύθυνος για τη διαδρομή Φλώρινα - Πύργοι είναι ο Σ.Ο.Χ. Φλώρινας: Παύλου Μελά 63 531 00 Φλώρινα - τηλ. 23850 - 29939.

Πύργοι - Σέλι

Από τους Πύργους, ακολουθώντας το χωματόδρομο, αρχίζουμε να ανεβαίνουμε τις πλαγιές του Βέρμιου. Διασχίζοντας δάση και βοσκότοπους φθάνουμε σε υψόμετρο 1.800μ. και μετά κατεβαίνουμε προς το καταφύγιο Τρία Πηγιάδια.

Για κλείσιμο θέσης υπεύθυνος είναι ο Ε.Ο.Σ. Νάουσας: Πλατεία Καρατάσου 59200 Νάουσα τηλ.: 23320 - 28567.

Υπεύθυνος για τη διαδρομή Πύργοι - Σέλι είναι ο Ε.Ο.Σ. Νάουσας.

Παναγία Σουμελά - Ριζώματα

Από το καταφύγιο Σέλι και μετά πορεία επτά ωρών φθάνουμε στην Παναγία Σουμελά, περνώντας την πεδιάδα Καρατσαίρ και τον οικισμό Ξηρολίβαδο. Στην Παναγία Σουμελά υπάρχει ξενώνας και εστιατόριο. Στον ξενώνα είναι αδύνατη η διαμονή από 10 - 20 Αυγούστου.

Από την Παναγία Σουμελά κατηφορίζουμε στο χωριό Καστανιά, συνεχίζουμε προς το χωριό Ξηφικιά, περνώντας από το φράγμα του Αλιάκμονα και φτάνουμε στο χωριό Ριζώματα (600μ.) - μετά από 8 ώρες πορεία (νερό βρίσκουμε προς το τέλος της διαδρομής) - όπου η διανυκτέρευση γίνεται σε σπίτια μετά από συνεννόηση με τον γραμματέα της κοινότητας.

Υπεύθυνος για τη διαδρομή Παναγία Σουμελά - Ριζώματα είναι ο Σ.Χ.Ο. Βέροιας.

Δερβέني - Λιτόχωρο

Από τα Ριζώματα ανηφορίζουμε τις πλαγιές των Πιερίων προς το Δερβέني. Στη συνέχεια φτάνουμε στο χωριό Καταφύγι Κοζάνης (πορεία 6 ωρών).

Η διανυκτέρευση μπορεί να γίνει σε ενοικιαζόμενα δωμάτια ή στο καταφύγιο (δυναμικότητα 80 ατόμων) που βρίσκεται στη θέση Μπάρα (1.900μ.) και 6 ώρες μακριά από τα Ριζώματα. Για κράτηση θέσεων στο καταφύγιο, υπεύθυνος είναι ο Σ.Ε.Ο. Κοζάνης, Κιλκίς 2, 50100 Κοζάνη, Τηλ. 24610 - 25909.

Υπεύθυνος για τη διαδρομή Δερβέني - Λιτόχωρο είναι ο Ε.Ο.Σ. Κατερίνης.

Σκολιό - Λιβαδερό

Από το Λιτόχωρο φθάνουμε σε τέσσερις ώρες στα Πριόνια (1.000μ.). Από τα Πριόνια άλλες τρεις ώρες δρόμος και φτάνουμε στο καταφύγιο Α' του Ολύμπου (2.100μ.) όπου υπάρχει δυνατότητα διανυκτέρευσης.

Για κράτηση θέσης υπεύθυνος είναι ο Ε.Ο.Σ. Λιτόχωρου: κεντρική πλατεία 60200 Λιτόχωρο, τηλ: 2352 - 81944.

Από το καταφύγιο Α' (δυναμικότητας 40 ατόμων) το μονοπάτι ανεβαίνει πολύ δύσβατο και ανηφορικό ως την κορυφή Σκίλιο (2.911μ.) - τρεις ώρες - και συνεχίζει στο χωριό Κοκκινοπηλός (1.200μ.) μετά από συνολική πορεία 8 ωρών. Νερό υπάρχει μια ώρα πριν φθάσουμε στο χωριό. Η πορεία αυτή χαρακτηρίζεται δύσκολη Ε' βαθμού.

Υπεύθυνος για τη διαδρομή Σκόλιο - Λιβαδερό είναι ο Ε.Ο.Σ. Ελασσόνας: κεντρική πλατεία 40200 Ελασσόνα, τηλ: 24930 - 22467, 22261.

Μετέωρα - Βραγγιανά

Από τα Μετέωρα, ακολουθώντας το μονοπάτι στο βουνό, Κερκέτιο, φτάνουμε στο χωριό Γλυκομηλιά. Η διανυκτέρευση γίνεται σε σπίτια. Από τη Γλυκομηλιά συνεχίζουμε για Ελάτη όπου υπάρχει ξενοδοχείο και εστιατόριο. Η συνολική διαδρομή Μετέωρα - Ελάτη είναι περίπου 10 ώρες.

Από το χωριό Ελάτη και μπαίνοντας στην περιοχή της νότιας Πίνδου, φτάνουμε σε τέσσερις ώρες στο χωριό Στουρνέικα όπου προβλέπεται διανυκτέρευση σε σπίτια.

Από την Αργιθέα ακολουθούμε τα μονοπάτια και τους δασικούς δρόμους προς το βουνό Καράβα και στη συνέχεια προς το χωριό Βλάσιο, για να καταλήξουμε στο χωριό Πετρίλο, όπου υπάρχει ξενώνας για διανυκτέρευση και εστιατόριο. Η διαδρομή είναι γεμάτη πηγές.

Από το χωριό Πέτρινο ανεβαίνουμε στο διάσελο, κατεβαίνουμε προς το χωριό Κουτσέτσα, ακατοίκητο το χειμώνα και φτάνουμε στο χωριό Βραγγιανά, (έξι ώρες πορεία) όπου υπάρχει ξενώνας κοινοτικός και εστιατόριο.

Υπεύθυνος για τη διαδρομή Μετέωρα - Βραγγιανά είναι ο Χ.Ο.Χ. Τρικάλων: Καποδιστρίου 44 - 42100, Τρίκαλα. Τηλ: 24310 - 23897, 28943.

Βραγγιανά - Κρίκελλο

Από τα Βραγγιανά κατεβαίνουμε το Φαράγγι του Αγραφιώτη, ακολουθούμε το μονοπάτι προς το χωριό Τρίδενδρο, διασχίζουμε το ποτάμι και φτάνουμε μετά από πορεία 5,5 ωρών στο χωριό Αγραφα, όπου υπάρχουν ενοικιαζόμενα δωμάτια για διανυκτέρευση.

Από τα Αγραφα, ακολουθώντας το χωματόδρομο και μετά από πορεία πέντε ωρών, φτάνουμε στον οικισμό Βαρβαριάδα. Από τη Βαρβαριάδα ακολουθούμε το δημόσιο δρόμο (12 χλμ.). Προς το Κερασοχώρι, υπάρχει ξενώνας για διανυκτέρευση.

Υπεύθυνος για τη διαδρομή Βραγγιανά - Κρίκελλο είναι ο Ε.Ο.Σ. Καρπενησίου: Γ. Τσιτσάρα 2, 36100 Καρπενήσι, τηλ: 22370 - 22483, 23051.

Καλοσκοπή - Δελφοί

Από την Καλοσκοπή για να πάρουμε το μονοπάτι προς Γέρο-Λέκκα πρέπει να περπατήσουμε μέχρι το 51° χλμ. του δρόμου Λαμία - Άμφισσα. Η διαδρομή αυτή συνιστάται να γίνει με ταξί ή λεωφορείο.

Από το 51° χλμ. παίρνουμε το αρκετά δύσκολο μονοπάτι, διασχίζοντας το ελατόδασος προς την κορυφή Γέρο-Λέκκα (1.700μ.) περνάμε την πηγή Αργοσίλια και φτάνουμε στο χωριό Επτάλοφο μετά από επτά ώρες πορεία. Στο Επτάλοφο υπάρχουν ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια και εστιατόρια.

Από το χωριό Επτάλοφο, ανεβαίνουμε το μουλαρόδρομο μέχρι το οροπέδιο (τρεις ώρες με τα πόδια) και συνεχίζουμε στο δασικό δρόμο και σε μονοπάτια, κατηφορίζοντας προς τους Δελφούς (τρεις ώρες πορεία). Υπεύθυνος για τη διαδρομή είναι ο Χ.Ο.Σ. Άμφισσας, Αρείου Πάγου και Σαλώνων 8, 33100 Άμφισσα, τηλ: 22650 - 28577.

Διαδρομή II (νότιο τμήμα)

Δελφοί - Διακοφτό

Από Δελφούς μετά από πορεία τριών περίπου ωρών, μέσα από ελαιώνες και πηγές, φτάνουμε στην Κίρρα, απ' όπου με λεωφορείο κατευθυνόμαστε για το λιμάνι του Αγ. Νικολάου, απ' όπου το φέρι - μποτ μας μεταφέρει στο Αίγιο (Πελοπόννησος). Από εδώ ξεκινά το νότιο τμήμα του Ε4.

Από το Αίγιο μετά 2,5 - 3 ώρες πορεία μέσα από δεντροκαλλιέργειες φτάνουμε στο Διακοφτό, όπου υπάρχουν ξενοδοχεία και εστιατόρια.

Διακοφτό - Καλάβρυτα

Από το Διακοφτό διασχίζουμε το φαράγγι του Βουραϊκού και φτάνουμε μετά από τρεις ώρες στο χωριό Ζαχλωρού.

Από τη Ζαχλωρού συνεχίζουμε προς Καλάβρυτα - 2,5 ώρες περίπου - όπου και υπάρχουν ξενοδοχεία, εσπιατόρια κλπ.

Καλάβρυτα - Πλανητέρο

Από τα Καλάβρυτα ακολουθούμε τη σήμανση προς το χωριό Κάτω Λουσούς (2,5 ώρες πορεία) και συνεχίζουμε Ν.Α., διασχίζουμε τη χαράδρα όπου υπάρχει πηγή για να φτάσουμε στο χωριό Πλανητέρο (τρεις ώρες περίπου πορεία). Στο Πλανητέρο υπάρχουν ενοικιαζόμενα δωμάτια και πρόχειρο φαγητό.

Πλανητέρο - Λυκούρια

Από το Πλανητέρο, το σηματοδοτούμενο μονοπάτι οδηγεί προς τα χωριά Αρμπούνα και Αγ. Νικόλαος, περνώντας από τη πηγή του Αροανείου.

Από τον Αγ. Νικόλαο ακολουθούμε το μονοπάτι προς Τουρλάδα, Κρινόφυτα και προς Λυκούρια (επτά ώρες πορεία). Στο χωριό Λυκούρια υπάρχουν ενοικιαζόμενα δωμάτια.

Λυκούρια - Δάρας

Από τα Λυκούρια το μονοπάτι οδηγεί, μέσα από τις πηγές του Λάδωνα, στο χωριό Παγκράτιο (τρεις ώρες περίπου πορεία). Από το Παγκράτιο, μετά από πορεία μιάμιση ώρας φτάνουμε στο χωριό Δάρας. Η διανυκτέρευση μπορεί να γίνει στην Τρίπολη όπου πηγαίνουμε με λεωφορείο ή ταξί.

Δάρας - Βυτίνα

Από το Δάρα, μετά από πορεία δύο ωρών, μέσα από καλλιέργειες με μηλιές και πηγές φτάνουμε στο χωριό Καμενίτσα και στη συνέχεια, (1,5 ώρα πορεία) στο χωριό Νυμφασία, όπου υπάρχει η δυνατότητα φαγητού. Από τη Νυμφασία σε 45' φτάνουμε στη Βυτίνα (1.050μ.) όπου υπάρχουν ξενοδοχεία και εσπιατόρια.

Βυτίνα - Καταφύγιο Μαίναλου

Από τη Βυτίνα ακολουθούμε τη διαδρομή προς Λεβίδι και περνώντας από δασικούς δρόμους φτάνουμε στο καταφύγιο (έξι ώρες πορεία - 1.600μ. - δυναμικότητας 20 ατόμων). Υπεύθυνος καταφυγίου είναι ο Ε.Ο.Σ. Τριπόλεως: Αγ. Κωνσταντίνου 6, 22100 Τρίπολη, τηλ: 2710 226296.

Καταφύγιο Μαίναλου - Τρίπολη

Από το καταφύγιο, το μονοπάτι βγάζει στο δημόσιο δρόμο Τρίπολης - Καλαβρύτων, τον οποίο και ακολουθούμε με κατεύθυνση προς Τρίπολη επί δύο χλμ., για να φτάσουμε μετά από πορεία τριών ωρών στο χωριό Κάψα.

Από την Κάψα ακολουθούμε τη σήμανση προς το χωριό Περιθώρι (2:5 ώρες πορεία περίπου). Από το Περιθώρι παίρνουμε τον ασφαλτόδρομο (6 χλμ. περίπου) για να φτάσουμε στην Τρίπολη.

Η Τρίπολη είναι μεγάλη πόλη με ξενοδοχεία και εστιατόρια.

Τρίπολη - Αγ. Πέτρος

Από την Τρίπολη με λεωφορείο φτάνουμε στο χωριό Στάδιο (7 χλμ.) από όπου παίρνουμε τον χωματόδρομο για τα χωριά Ψηλή Βρύση, Άνω Δολιανά (1.000μ.) και τέλος Αγ. Πέτρο (1.050μ.), (3,5 ώρες πορεία) όπου υπάρχει ξενοδοχείο και εστιατόριο.

Αγ. Πέτρος - Βρέσθena

Από τον Αγ. Πέτρο ακολουθούμε το δασικό δρόμο, διασχίζουμε το δάσος και φτάνουμε στο χωριό Καρυές (10 χλμ.).

Από τις Καρυές, πάντα διασχίζοντας το δάσος και μετά από πορεία 2,5 ωρών περίπου, φθάνουμε στο χωριό Βρέσθena, όπου η διανυκτέρευση γίνεται μόνο με αντίσκηνα.

Βρέσθena - Σπάρτη

Από τα Βρέσθena το μονοπάτι οδηγεί στο χωριό Θεολόγος και στη συνέχεια φτάνουμε στη Σπάρτη, αφού περπατήσουμε 2 χλμ. τον ασφαλτόδρομο Τρίπολη - Σπάρτη:

Στη Σπάρτη υπάρχουν ξενοδοχεία και εστιατόρια.

Σπάρτη - Αναβρύτη

Από τη Σπάρτη με λεωφορείο (5 χλμ.) φτάνουμε στο Μιστρά, από όπου το μονοπάτι μας οδηγεί στο χωριό Αναβρύτη (2,5 ώρες) όπου υπάρχει κοινοτικός ξενώνας.

Αναβρύτη - Καταφύγιο Ταΰγετου

Από το χωριό Αναβρύτη και μετά από επτά ώρες πορεία περίπου (στο τέλος της διαδρομής υπάρχει νερό), φτάνουμε στο καταφύγιο του Ταΰγετου, δυναμικότητας 28 ατόμων, για το οποίο υπεύθυνος είναι ο Ε.Ο.Σ. Σπάρτης: Κεντρική Πλατεία 23100 Σπάρτη, τηλ: 27310 - 28822.

Καταφύγιο - Μονή Παναγίας Γιάτρισσας

Από το καταφύγιο του Ταυγέτου και μετά από επτά ώρες πορεία περίπου, σε δασικούς δρόμους με πηγές, φτάνουμε στην μονή της Παναγίας της Γιάτρισσας (1.000μ.) η οποία είναι ανοικτή από το Μάιο ως τον Σεπτέμβριο. Η διανυκτέρευση γίνεται στο χωριό Καστανιά.

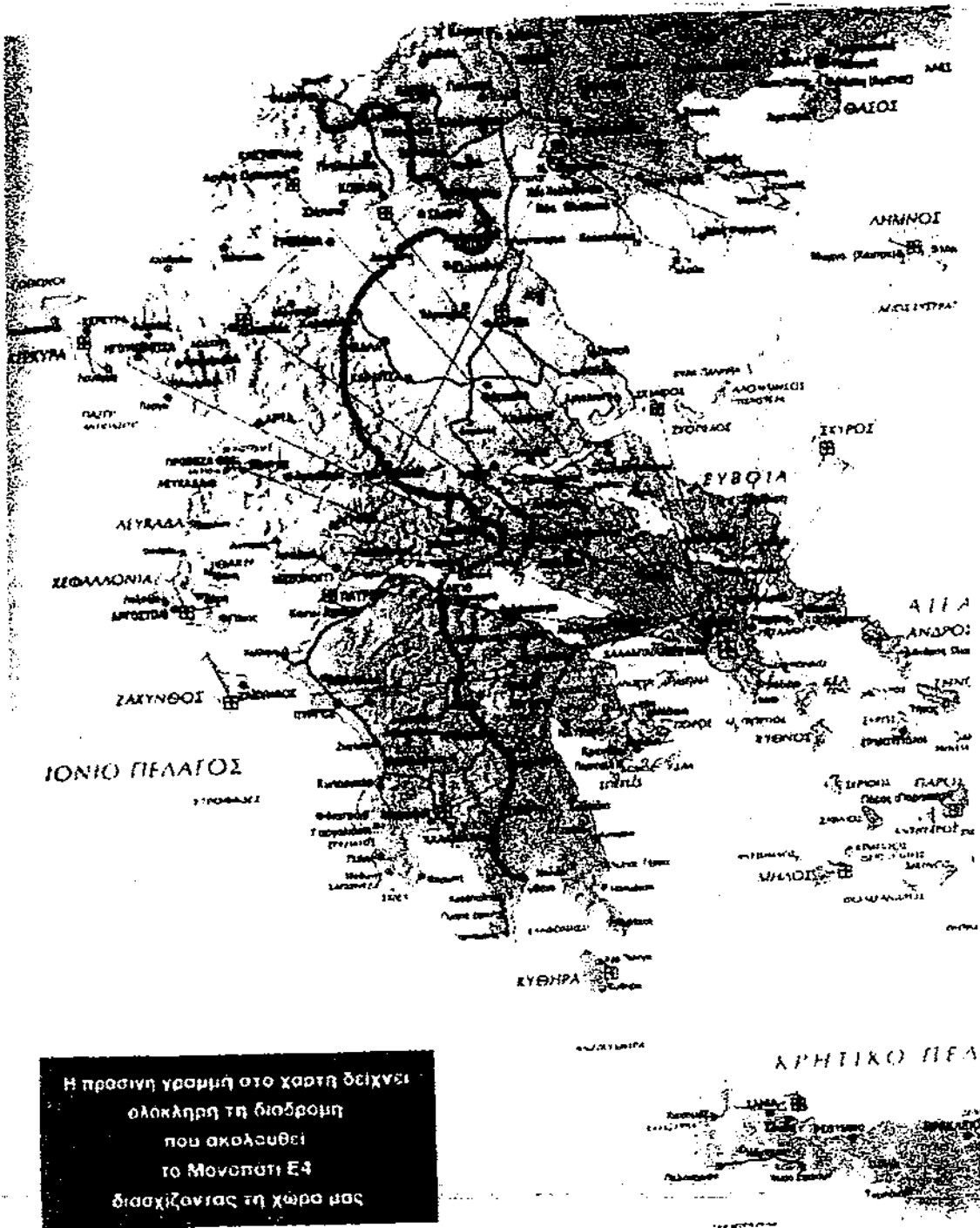
Μονή - Γύθειο

Από τη μονή της Παναγίας της Γιάτρισσας, μετά από μια ώρα πορεία περίπου φτάνουμε στο χωριό Καστανιά.

Από τα Καστανιά, αφού περάσουμε τους οικισμούς Βαρδούσια και Δεσφίνα, τα χωριά Αχούματα, Πλάτανος και Αγ. Βασίλειος, φτάνουμε στο Γύθειο, που είναι ο τελικός σταθμός. Στο Γύθειο υπάρχουν ξενοδοχεία, εστιατόρια καθώς και απευθείας σύνδεση με λεωφορείο για Αθήνα.

Υπεύθυνος για το νότιο τμήμα Ε4 είναι η Ε.Ο.Ο.Σ. Καραγεώργη Σερβίας 7, Αθήνα, τηλ: 210 3234555 fax: 210 3237666.

Βέβαια, για να πραγματοποιηθούν οι παραπάνω δραστηριότητες είναι απαραίτητη η ανάλογη υποδομή και εξοπλισμός. Αυτό αποτελεί τόσο το έργο και των εταιριών που αναλαμβάνουν τα συγκεκριμένα ταξίδια όσο και των υπευθύνων τουρισμού της εκάστοτε πολιτείας που θέλει να αυξήσει το τουριστικό συνάλλαγμά της. Ας δούμε τα οφέλη που προκύπτουν από τον τουρισμό.

Η πράσινη γραμμή στο χάρτη δείχνει
 ολοκλήρη τη διαδρομή
 που ακολουθεί
 το Μονοπάτι Ε4
 διασχίζοντας τη χώρα μας

ΑΡΗΤΙΚΟ ΠΕΛ

2.1 Υποδομή - Ανωδομή

Στις περισσότερες από τις Ευρωπαϊκές χώρες το ποσοστό των εθνικών πάρκων κυμαίνεται από 1% (Ολλανδία) έως 9% (Μ. Βρετανία) της συνολικής έκτασης. Η Ελλάδα έρχεται τελευταία στον κατάλογο με ποσοστό 0,5% και χαμηλότερο επίπεδο αποτελεσματικότητας ως προς την παρακολούθηση της κατάστασης (monitoring) και την συντήρησή τους.

2.1.1 Α. Δραστηριότητες σε σχέση με το βουνό

Τύπος Καταλύματος

Ιδεώδης θεωρείται η χρησιμοποίηση μικρών ξενοδοχείων - ξενώνων (δυναμικότητας μέχρι 30 ατόμων) παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Επίσης χρησιμοποιούνται ξενοδοχεία (Άλπεις), ορεινά καταφύγια (Άλπεις, Πυρηναία), σκηνές (Ιμαλαία, Ελλάδα). Ως μέγιστη ενδιάμεση απόσταση μπορούν να θεωρηθούν τα 15 χλμ. Στην περίπτωση της πεζοπορίας και τα 30 χλμ. στην ποδηλασία ή την ιππασία.

Προμήθειες

Είναι, προφανώς, επιθυμητή η εξασφάλιση κέντρων προμηθειών. Αυτό δεν είναι δυνατό σε περισσότερες φυσικές (άγριες) ή μεγαλύτερων υψομέτρων περιοχές, όπου οι προμήθειες μεταφέρονται από ντόπιους μεταφορείς ή ζώα.

Διαδρομές

Τα μονοπάτια πρέπει να είναι σαφώς καθορισμένα (σημασμένα) ενώ είναι απαραίτητο να υπάρχουν ενδείξεις σχετικά με τις αποστάσεις (σε χρόνο) και τις παρεχόμενες εξυπηρετήσεις στην ευρύτερη περιοχή. Ορισμένες αρχές που ακολουθούνται συνήθως στο σχεδιασμό του συστήματος μονοπατιών είναι:

- Η δημιουργία μονοπατιών πλάτους 0,5μ. έως 1μ. (όπου είναι απαραίτητα κατασκευασμένα από πέτρα).
- Η σωστή - συνεχής συντήρησή τους.
- Η κατασκευή μονίμων γεφυριών από πέτρα, σύμφωνα με πρότυπα παραδοσιακής αρχιτεκτονικής ή προσωρινών από ξύλο.
- Η συντόμευση της διαδρομής προς τα σημεία ειδικού ενδιαφέροντος (κορυφή, φαράγγια, οικισμοί) και η αποφυγή περιττών υψομετρικών αλλαγών κατά μήκος της πορείας.

- Η σύνδεση - επικοινωνία μεταξύ μονοπατιών που οδηγούν στο ίδιο σημείο ειδικού ενδιαφέροντος.
- Η διέλευση μονοπατιών από δασωμένες περιοχές (όπου είναι δυνατό) και η αποφυγή διέλευσης από καλλιέργειες. Ειδική προσοχή δίνεται στη σήμανση κοντά σε δρόμους.

Σκι αντοχής (cross - country skiing)

Η κλίση των διαδρομών δεν πρέπει να υπερβαίνει το 20%, οι πορείες πρέπει να υποδεικνύονται με έγχρωμα σήματα, το δε πλάτος τους πρέπει να είναι τουλάχιστον 1μ. Είναι δυνατή η χρησιμοποίηση δασικών δρόμων αλλά μειώνεται το αίσθημα της απομόνωσης.

Ιππασία

Ισχύουν οι γενικές αρχές που αναφέρθηκαν προηγουμένως, διαφοροποιημένες ως προς το πλάτος των μονοπατιών - στην περίπτωση αυτή είναι απαραίτητο 1,5μ. έως 2μ. - και την απαιτούμενη αυξημένη αντοχή σε φορτία των γεφυριών. Είναι αναγκαία η ύπαρξη στάβλων δυνατότητας συνήθως 10 - 25 αλόγων και έκτασης καλυπτόμενης από χορτάρι επιφάνειας περίπου 2000 - 5000 τετραγωνικών μέτρων. Οι απασχολούμενοι σε μια τέτοια μονάδα ανέρχονται περίπου σε 2 - 5 άτομα.

Χάρτες

Η κλίμακα 1 : 50.000 μπορεί να θεωρηθεί κατάλληλη για την πραγματοποίηση τέτοιων διαδρομών. Είναι ιδιαίτερα σημαντική η ακριβής ενημέρωση των χαρτών ως προς τη θέση (χάραξη) των μονοπατιών, τις παρεχόμενες εξυπηρετήσεις (είδος, θέση) τα σημεία ειδικού ενδιαφέροντος και τις πιθανές περιοχές κατασκήνωσης.

Πρόσβαση

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στην ενότητα «Χαρακτηριστικά των Συμμετεχόντων», η δραστηριότητα του οικοτουρισμού προσελκύει άτομα διαφόρων ηλικιών. Επομένως, ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δίνεται σε θέματα διευκόλυνσης της πρόσβασης, χωρίς αυτό να συνεπάγεται την υποβάθμιση του φυσικού χαρακτήρα των επισκεπτόμενων περιοχών.

Ασφαλτοστρωμένοι δρόμοι θα πρέπει να οδηγούν σε οικισμούς ή χωριά που βρίσκονται στην περιφέρεια της περιοχής ενδιαφέροντος. Πρέπει επίσης να εξασφαλίζονται χώροι στάθμευσης που να ανταποκρίνονται στον αριθμό των χρηστών.

Το οδικό δίκτυο μέσα στις περιοχές ενδιαφέροντος πρέπει να περιορίζεται στον ελάχιστο δυνατό βαθμό διανοίξεων και να χρησιμοποιείται και να εξυπηρετεί μόνον τις άμεσες ανάγκες φορέων που έχουν σχέση με την προστασία και συντήρησή τους.

Αρκετές χώρες παρέχουν δημόσια ή κοινοτικά μέσα μεταφοράς επισκεπτών (λεωφορεία, πούλμαν, minibus, τραίνα) για την μετακίνηση των επισκεπτών από το σημείο άφιξης στη χώρα έως την περιφέρεια των περιοχών ενδιαφέροντος. Σε ορισμένες περιπτώσεις χρησιμοποιούνται, για την μετακίνηση των επισκεπτών μέσα στην περιοχή, τηλεκαμπίνες και οδοντωτοί σιδηρόδρομοι (π.χ. Schneeberg - Αυστρία).

Ο βαθμός προσπελασιμότητας των περιοχών αυτών από τα σημεία άφιξης των επισκεπτών δε φαίνεται να έχει ιδιαίτερη σημασία, δεδομένου ότι το αντικείμενο έλξης αυτής της μορφής τουρισμού είναι συνήθως συνδεδεμένο με θέματα ιδιαίτερου φυσικού ενδιαφέροντος.

Τα Εθνικά Πάρκα

Η Ελλάδα διαθέτει εξαιρετικά πλούσια φύση

Παρά την σχετικά μικρή της έκταση, η Ελλάδα διαθέτει εξαιρετικά πλούσια φύση, με μεγάλη ποικιλία τοπίων, βιοτόπων, πανίδας, χλωρίδας και βλάστησης. Στην ηπειρωτική Ελλάδα, ψηλά βουνά, χαράδρες φαράγγια και κάμποι εναλλάσσονται με ποτάμια, λίμνες και λιμνοθάλασσες, βραχώδεις ή αμμώδεις ακτές, δέλτα ποταμών και παραθαλάσσιους υγρότοπους. Παρόμοια είναι και η εικόνα και στη νησιωτική Ελλάδα: μικρά και μεγάλα νησιά, ακατοίκητες βραχονησίδες και σκάπελοι προβάλλουν παντού, στο Αιγαίο και στο Ιόνιο.

Αποτέλεσμα αυτής της ποικιλομορφίας στο τοπίο, στο κλίμα και στους βιότοπους είναι ο μεγάλος αριθμός πανίδας και χλωρίδας. Εντυπωσιακοί είναι οι αριθμοί που αφορούν την ορνιθοπανίδα: από τα 433 είδη πουλιών ολόκληρης της Ευρώπης, τα 410 συναντώνται στην χώρα μας και έχουν καταγραφεί 800 είδη ενδημικών φυτών της Ελλάδας, που δεν υπάρχουν σε καμία άλλη χώρα του κόσμου.

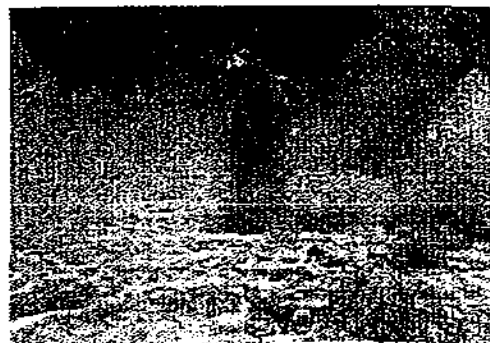
Η ανάγκη προστασίας της φύσης οδήγησε το 1938 στην ίδρυση των δύο πρώτων ελληνικών Εθνικών Δρυμών, στα βουνά Όλυμπος και Παρνασσός. Χρειάστηκε να περάσουν πάνω από 60 χρόνια για να φτάσουν οι κηρυγμένοι με προεδρικά διατάγματα Εθνικοί Δρυμοί τους δεκατρείς.

Οι περιοχές που προστατεύονται ως Εθνικά Πάρκα παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον για τους λάτρεις της φύσης και όχι μόνο. Ακόμα και αν δεν είναι κανείς ειδικός, Δε μπορεί παρά να εντυπωσιαστεί από την πολυχρωμία των λουλουδιών της Οίτης. Στον κόλπο του Λαγανά στην Ζάκυνθο, γεννά τα αυγά της η θαλάσσια χελώνα *caretta-caretta*, ενώ στα γαλανά νερά του Θαλάσσιου Πάρκου Σποράδων βρίσκει καταφύγιο η χαριτωμένη μεσογειακή φώκια.

Το φαράγγι της Σαμαριάς αποτελεί μεγάλη πρόκληση για τους λάτρεις της πεζοπορίας. Βάλτοι, λιμνοθάλασσες, καλαμιώνες και υδρόβια δάση συνθέτουν το τοπίο στο Εθνικό Πάρκο Έβρου, όπου ξεχειμωνιάζουν πάνω από 145 είδη υδρόβιων πουλιών, πάπιες, χήνες και πελαργοί. Κατόπιν της προσχώρησης της Ελλάδας το 1975 στην Συνθήκη του Ραμσάρ, η προστασία και διατήρηση του περιβάλλοντος αποτελεί σημαντικό μέλημα της Εθνικής μας Πολιτικής.

Ο επιτυχής συνδυασμός του τουρισμού και της διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος και των κατοικιών στην Ελλάδα, είναι πρότυπο και για άλλες σημαντικές περιοχές στα Βαλκάνια και την Ανατολική Μεσόγειο.

2.1.2 Β. Περιοδείες για Ενδιαφέροντα Χλωρίδας και Πανίδας

Η δραστηριότητα αυτή συνδυάζεται συνήθως με αυτές που σχετίζονται με τον ορεινό τουρισμό. Εξαιρούνται βέβαια ιδιαίτερα ενδιαφέροντα που αφορούν τη χλωρίδα και πανίδα θαλάσσιου περιβάλλοντος και υδροβιότοπων σε λιμνοθάλασσες και εκβολές ποταμών.

Η απαραίτητη υποδομή είναι παρόμοια με αυτή των ορεινών δραστηριοτήτων με ορισμένες εξαιρέσεις όπως:

- Καταλύματα που βρίσκονται κυρίως σε ξενοδοχεία σε απόσταση μέχρι 30 χλμ. από την περιοχή ενδιαφέροντος. Η μετακίνηση γίνεται συνήθως με mini - bus. Άλλα είδη καταλυμάτων περιλαμβάνουν πανσιόν και ξενώνες. Η χρήση σκηνών και ορεινών καταφυγίων αποτελούν εξαιρέσεις.
- Τα μονοπάτια, όπου αυτά χρησιμοποιούνται, πρέπει να αποφεύγουν ακατάλληλες κλίσεις και προβληματική μορφολογία εδάφους. Ειδική υποδομή χρειάζεται στην περίπτωση χαρακτηριστικής χλωρίδας για την αποφυγή της καταστροφής της από τους επισκέπτες: συνήθως χρησιμοποιούνται ξύλινες κατασκευές υπερυψωμένες από το έδαφος. Παρατηρητήρια και καταφύγια κατασκευάζονται σε επιλεγμένα σημεία και εξοπλίζονται με υλικό για την παρατήρηση σε μακρινές αποστάσεις (κιάλια, τηλεσκόπια), απαραίτητο κυρίως για την παρακολούθηση της πανίδας και ορνιθοπανίδας. Σε ορισμένες περιπτώσεις τα σημεία αυτά στελεχώνονται από ειδικούς, όπως στην ειδική περίπτωση των καταφυγίων της RSPB (Royal Society for the Protection of Birds) της Βρετανίας.
- Καντίνες και snack-bars τοποθετούνται συχνά σε τέτοιες περιοχές κοντά σε παρατηρητήρια ή τόπους ανάπαυσης με ιδιαίτερη θέα. Τέτοιες εγκαταστάσεις δίνουν τη δυνατότητα άνετης αναμονής ή καταφυγίου σε περιπτώσεις όπου οι καιρικές συνθήκες είναι δυσμενείς. Η χωροθέτησή τους γίνεται συνήθως σε απόσταση 0,5χλμ. από δάση και 1χλμ. από ανοικτές περιοχές για να αποφευχθεί η όχληση.
- Οι ίδιες αποστάσεις ισχύουν συνήθως για τους χώρους στάθμευσης και το οδικό δίκτυο, όπου στην περίπτωση σημείων με θέα δεν θα πρέπει να είναι πλησιέστερα από 1χλμ., παρότι η βέλτιστη απόσταση θεωρείται τα 2χλμ. στις ορεινές περιοχές και τα 4χλμ. στις επίπεδες περιοχές.
- Σε πολλές περιοχές ειδικών ενδιαφερόντων ιδιαίτερη σημασία έχει η κατασκευή μουσείων φυσικής ιστορίας ή «σχολείων της φύσης» όπου παρέχονται συγκεκριμένες και εξειδικευμένες πληροφορίες που αφορούν τα φυσικά χαρακτηριστικά της περιοχής. Σε ορισμένες περιπτώσεις χωροθετούνται, στις ίδιες περιοχές ερευνητικοί σταθμοί όπου δίνεται η ευκαιρία στους επισκέπτες να πληροφορηθούν για το περιεχόμενο της έρευνας. Η παρουσίαση οπτικοακουστικού

υλικού μπορεί να γίνεται είτε για παράδειγμα στους χώρους των μουσείων κοντά στο χωριό, είτε στις περιοχές των καταλυμάτων, κυρίως πριν την επίσκεψη των περιοχών.

Μια επαρκής οργάνωση και υποδομή πάρκου χαρακτηρίζεται από τα εξής:

1. Ασφαλτοστρωμένη οδό προσπέλασης, με εξασφαλισμένη δυνατότητα να καθαρίζεται από χιόνι, όταν αυτό καθίσταται δυνατό.
2. Αντίθετα, οι μόνοι δρόμοι που υπάρχουν μέσα στο πάρκο είναι δασικοί, οι οποίοι χρησιμοποιούνται από το προσωπικό.
3. Ύπαρξη ευδιάκριτων ορίων, με ενδεικτικές πινακίδες στα κυριότερα σημεία εισόδου που υπενθυμίζουν στους τουρίστες τόσο αυτά που προσφέρει το πάρκο, όσο και την υπευθυνότητα που πρέπει να τους διακρίνει κατά την διάρκεια της επίσκεψής τους.
4. Σαφώς καθορισμένα μονοπάτια, με πινακίδες στις διασταυρώσεις και σε άλλα κεντρικά σημεία, στις οποίες αναγράφονται οι αποστάσεις (σε χιλιόμετρα και ώρες), οι πλησιέστερες εξυπηρετήσεις και οι κατευθύνσεις.
5. Ύπαρξη συγκεκριμένων περιοχών, όπου επιτρέπεται το camping το οποίο φυσικά απαγορεύεται σε οποιοδήποτε άλλο σημείο.
6. Περίπτερα στις κυριότερες εισόδους όπου για την πληροφόρηση των επισκεπτών, διατίθενται χάρτες και εκδόσεις σχετικές με την χλωρίδα, πανίδα και το ιστορικό παρελθόν της περιοχής.
7. Καταρτισμένο προσωπικό κατάλληλων ειδικοτήτων, πρόθυμο και ικανό να εξασφαλίσει την τήρηση των κανονισμών του πάρκου, να βοηθήσει τους επισκέπτες σε περίπτωση ανάγκης (με τη χρήση ασύρματου, ο οποίος είναι απαραίτητος) και να δώσει τις πρώτες βοήθειες, να αποτρέψει τις πυρκαγιές καθώς και να συντηρεί τα μονοπάτια, τα περίπτερα και τα παρατηρητήρια του πάρκου σε καλή κατάσταση. Σε μερικές περιπτώσεις, το προσωπικό πρέπει να επιβάλει και να εισπράττει πρόστιμα από τους τουρίστες που παραβαίνουν τον κανονισμό λειτουργίας του πάρκου. Τα έσοδα αυτά μπορούν στην συνέχεια να διατίθενται για την κάλυψη του κόστους συντήρησης των εγκαταστάσεων του πάρκου.
8. Παροχή μεταφορικών μέσων που περιλαμβάνουν τόσο υποζύγια, όσο και εξοπλισμένο ελικόπτερο, ώστε να καθίσταται δυνατή η μεταφορά τραυματιών ή αρρώστων.
9. Ύπαρξη ξενώνων (συνήθως κρατικών και όχι ιδιωτικών) σε γειτονικούς οικισμούς και στην περίπτωση εκτεταμένων πάρκων ορεινών καταφυγίων. Τα καταφύγια αυτά πρέπει να είναι ανοικτά σε όλους και όχι, όπως συνηθίζεται,

- να απευθύνονται αποκλειστικά στα μέλη κάποιου ορειβατικού συλλόγου. Στην περίπτωση των τελευταίων είναι σκόπιμο να παρέχονται κάποιες εκπνώσεις.
10. Καθορισμένες θέσεις συλλογής απορριμμάτων στα πλέον πολυσύχναστα σημεία και επαρκή έλεγχο για την αποφυγή της ρύπανσης από την αυθαίρετη ρίψη απορριμμάτων από τους επισκέπτες.
 11. Λεωφορειακή γραμμή δημόσιας εκμετάλλευσης, σύνδεση της πλησιέστερης μεγάλης πόλης, απ' όπου συνήθως προέρχονται οι επισκέπτες, με τα μικρά χωριά της περιοχής του πάρκου.
 12. Απαγόρευση της ιδιωτικής επιχειρηματικής δραστηριότητας (αγοραπωλησίες, οικοδομές) μέσα στα όρια του πάρκου. Ως παράδειγμα σωστής διαχείρισης πάρκου, όπου βρίσκουν εφαρμογή όλα τα παραπάνω σημεία, θα μπορούσε να αναφερθεί το Εθνικό Πάρκο Ordesa, στα Ισπανικά Πυρηναία.

2.1.3 Γ. Θαλάσσιος Τουρισμός (Υδραθλητικός Τουρισμός)

Για τα ταξίδια με καγιάκ ή φουσκωτές βάρκες, κανό και πιρόγες η μόνη σημαντική απαραίτητη υποδομή είναι ο ικανοποιητικού πλάτους και ασφαλοστρωμένος δρόμος που εξασφαλίζει την πρόσβαση στο σημείο αναχώρησης. Στο σημείο αυτό, που προφανώς βρίσκεται κοντά στη θάλασσα ή στις όχθες κάποιας λίμνης ή ποταμού, θα πρέπει να δημιουργηθεί χώρος στάθμευσης. Συνήθως καταστήματα, ξενοδοχεία και ξενώνες υπάρχουν ήδη στην περιοχή εκκίνησης του ταξιδιού.

Στην περίπτωση μεγάλων διαδρομών σε ποταμούς (όπως π.χ. στον ποταμό Loire της Γαλλίας), τα σημεία αναχώρησης δεν πρέπει να απέχουν μεταξύ τους πάνω από 15 χιλιόμετρα.

Για τις καταδύσεις είναι απαραίτητη η ύπαρξη μιας σχολής, με ειδικευμένους δασκάλους, που θα ενοικιάζει και τον απαραίτητο εξοπλισμό (στολές κατάδυσης, μπουκάλες οξυγόνου, κλπ.). Η λειτουργία ενός κέντρου πληροφόρησης, όπου θα εκτίθενται χάρτες του βυθού και θα γίνονται προβολές slides, είναι επιθυμητή. Στο πάρκο Fathom Five του Καναδά προσφέρονται περίπατοι στο βυθό και διατίθενται μικρά υποβρύχια σκάφη γι' αυτόν το σκοπό.

2.1.4 Δ. Πολιτιστικός Τουρισμός σε συνδυασμό με Οικοτουριστικές Δραστηριότητες

Οι εξυπηρετήσεις που αφορούν καταλύματα, καταστήματα ή μεταφορές δεν είναι παντού ίδιες, αλλά παρουσιάζουν διαφορές ανάλογα με την τοποθεσία (απομονωμένος ορεινός οικισμός, λιμάνι σε κάποιο νησί κλπ.).

Οι διακοπές που περιλαμβάνουν χορό, γιόγκα ή αυτοσυγκέντρωση, συχνά, μπορούν να οργανωθούν σε μοναστήρια (εν λειτουργία ή εγκαταλελειμμένα) ή άλλα κτίρια ιστορικού ενδιαφέροντος, όπως για παράδειγμα της Εφταλούς στην Μυτιλήνη. Σ' αυτή την περίπτωση απαιτείται η διαθεσιμότητα δασκάλου των τοπικών παραδοσιακών χορών.

Τα τουριστικά πακέτα που περιλαμβάνουν ζωγραφική ή φωτογραφία, συνήθως, απαιτούν κάποια αίθουσα, όπου θα μπορούν να διοργανώνονται εκθέσεις με έργα τόσο των τοπικών καλλιτεχνών όσο και των τουριστών. Συχνά περιλαμβάνουν επίσης εκμάθηση παραδοσιακών Τεχνών.

Για τα τουριστικά πακέτα που περιλαμβάνουν μάγειρική απαιτείται η διαθεσιμότητα των ανάλογων εγκαταστάσεων, αλλά και των ανθρώπων που θα διδάξουν τις τοπικές συνταγές. Το φαγητό που ετοιμάζεται, καταναλώνεται από το γκρουπ των επισκεπτών.

2.2 Εξειδικευμένη Υποδομή, Εξυπηρετήσεις και Εξοπλισμός

Ο συνήθης εξοπλισμός αυτού του είδους περιλαμβάνει μινι - buses και οχήματα με τετράχρονη κίνηση (4X4) για την μεταφορά των επισκεπτών από τη βάση τους σε επιλεγμένα σημεία. Γραφεία που συμπεριλαμβάνουν το περπάτημα στην οικοτουριστική δραστηριότητα διαθέτουν συχνά σακίδια και σκι περιπατητικά ή, στην περίπτωση που το αντικείμενο είναι γύρω από το υγρό στοιχείο, βάρκες, κανό ή καγιάκ ή και σκάφη με εξωλέμβια κίνηση.

Όλα τα πακέτα που προσφέρουν πεζοπορία, παρατήρηση πανίδας και χλωρίδας καθώς και 90% των άλλων μορφών οικοτουρισμού προσφέρουν οδηγούς και ξενάγηση. Οι περισσότεροι οδηγοί-ξεναγοί είναι υπάλληλοι ξένων γραφείων με πολύ καλή γνώση της γλώσσας και των ειδικών χαρακτηριστικών της περιοχής. Μερικά γραφεία περιήγησης σε σημαντικούς τόπους για την ορνιθοπανίδα προσφέρουν δύο οδηγούς για ομάδες μέχρι είκοσι άτομα. Οδηγοί ξεναγοί με εντοπιότητα σπανίζουν, αλλά όταν αυτό συμβαίνει έχουν καλή γνώση της γλώσσας των ομάδων τις οποίες ξεναγούν.

2.3 Άλλες ανάγκες και προϋποθέσεις

Για ορισμένες οικοτουριστικές δραστηριότητες απαιτούνται ειδικές γνώσεις για την συμμετοχή, που συχνά μεταδίδονται επιτόπου ή σε ειδικές συναντήσεις πριν από την συγκεκριμένη εξόρμησή τους:

- **Χειμερινές αναβάσεις**

Χρήση piolet και crampon. Συνήθης τόπος εκπαίδευσης οι βουνοπλαγιές.

- **Αναρρίχηση και αναβάσεις υψηλού κινδύνου**

Χρήση ειδικών αναρριχητικών μεθόδων, ασφάλιση με σχοινί και ειδικά εξαρτήματα. Συνήθως ο τύπος εκμάθησης οι βουνοπλαγιές.

- **Καταδύσεις**

Η επίδειξη μεθόδου κατάδυσης και χρήση εξοπλισμού θεωρείται απαραίτητη και μπορεί να γίνει στο συγκεκριμένο τόπο ή σε πισίνα των τουριστικών καταλυμάτων πριν την εξόρμηση.

- **Σπηλαιολογία**

2.4 Χαρακτηριστικά επενδυτών και επενδύσεων

Σε παγκόσμιο επίπεδο το φάσμα των χαρακτηριστικών επενδυτών και επενδύσεων διαφέρει σημαντικά ανάλογα με το φυσικό δυναμικό της χώρας, αλλά συχνά ανάλογα με το βαθμό ανάπτυξής της.

Χώρες, για παράδειγμα, όπως ο Καναδάς, οι ΗΠΑ, η Αυστραλία, η Ν. Αφρική επενδύουν σημαντικά ποσά για την τουριστική αξιοποίηση φυσικών περιοχών στις οποίες διακινούνται σημαντικοί αριθμοί τουριστών, είτε διότι ικανοποιούν συγκεκριμένα οικολογικά ενδιαφέροντα είτε διότι οι επισκέψεις αυτές αποτελούν μέρος γενικότερης περιήγησης στα αξιοθέατα της χώρας. Οι επενδύσεις αυτές ποικίλουν, καλύπτοντας θέματα υποδομής και ανωδομής και ειδικών εξυπηρετήσεων και εξοπλισμού όπως προσβάσεις, διαμορφώσεις, καταλύματα, εστιατόρια, περίπτερα και ειδικότερα τηλεκαμπίνες, ελικόπτερα, υποβρύχια και λοιπά μέσα μεταφοράς μέχρι μουσεία, εκθεσιακούς χώρους, οπτικοακουστικές παρουσιάσεις κλπ. Οι επενδυτές επίσης ποικίλουν και μπορεί να συμπεριλαμβάνουν το κράτος ή Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, όπως φορείς τουρισμού ή και Υπουργεία που συμμετέχουν με Διευθύνσεις Δασών, Δρυμών, Ακτοφυλακής, Θηραμάτων ή Ερευνητικά Κέντρα ή διάφορα επίπεδα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης όπως Περιφέρεια, Νομαρχία, Δήμους - Κοινότητες.

Στις ανεπτυγμένες χώρες σύνθητος φαινόμενα αποτελεί η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, η οποία μπορεί να καλύπτει όλο το φάσμα δηλαδή τις μελέτες ανάδειξης συγκεκριμένων πόρων μέχρι τα έργα ανάπτυξης και συνήθως πολυετή συμβόλαια οικονομικής εκμετάλλευσης αυτών των πόρων.

Κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1980 παρατηρείται αυξημένη συμμετοχή επενδυτών που έχουν σχέση με εταιρίες, σωματεία, οργανισμούς κλπ. Ο κύριος στόχος τους αφορά θέματα προστασίας της φύσης γενικότερα και ειδικότερα την προστασία φυσικών σχηματισμών, τοπικών παραδόσεων, χλωρίδας, πανίδας κλπ.

2.5 Κυνηγετικός οικοτουρισμός

Το κυνήγι αξιοποιεί και ικανοποιεί εξειδικευμένες προσωπικές ανάγκες και συμπληρωματικές δραστηριότητες όπως άθληση, χόμπι, φυσιολατρία, γνωριμία με τη φύση. Το κυνήγι μπορεί να ενταχθεί στον οικοτουρισμό και να βοηθήσει τη χειμερινή τουριστική περίοδο ενισχύοντάς την.

Η τουριστική κίνηση όσον αφορά το κυνήγι, είναι πάρα πολύ χαμηλή. Επίσης χαμηλή, είναι η κίνηση από αλλοδαπούς κυνηγούς - τουρίστες. Δεν έχουμε προσέλκυση οργανωμένων γκρουπ ξένων κυνηγών - τουριστών τόσο σε ιδιωτικές όσο και σε κρατικές Ελεγχόμενες Κυνηγετικές Περιοχές.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η συγκριτική υπεροχή της ποιότητας του ελληνικού φυσικού περιβάλλοντος σε ευρωπαϊκό εν μέρει διεθνές επίπεδο, το καθιστά προνομιούχο για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού. Στο γεγονός αυτό οφείλεται και η επιτυχής λειτουργία ενός σεβαστού αριθμού ξένων πρακτορείων στη χώρα, που ασχολούνται σχεδόν αποκλειστικά μ' αυτήν την δραστηριότητα.

Η περαιτέρω ανάπτυξη του οικοτουρισμού προϋποθέτει την κατασκευή έργων υποδομής και ανωδομής, καθώς και την οργάνωση και προώθηση τέτοιων τουριστικών πακέτων. Πρέπει να γίνουν αναγκαίες θεσμικές παρεμβάσεις, όπως επενδύσεις, προστασία του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, μακροπρόθεσμη κρατική πολιτική. Πολιτική που θα πραγματεύεται τον προγραμματισμό, την προστασία και την ανάδειξη των φυσικών πόρων.

Εγκυμονούν όμως και κίνδυνοι από την κατάχρηση των πόρων που προσελκύουν αρχικά τον επισκέπτη. Ταυτόχρονα, μειώνεται η δυνατότητα προσέλκυσης επενδύσεων. Πρέπει λοιπόν να υπάρχει ορθολογικός προγραμματισμός που να υπόσχεται πολλαπλασιασμό του συνολικού οφέλους. Σημαντικό είναι να δοθεί ιδιαίτερη σημασία σε αναπτυξιακά προγράμματα οικοτουρισμού, ώστε να διαφυλαχθεί το φυσικό περιβάλλον και να ωφεληθεί τα μέγιστα ο τουρισμός μας.

2.6 Ορεινός Τουρισμός

Σημαντική ανάπτυξη, έχει αναδείξει τα τελευταία χρόνια ο τομέας του ορεινού τουρισμού. Ποδήλατο βουνού, kayak, rafting, πεζοπορία, αναρρίχηση κλπ. συνθέτουν το παζλ του ορεινού τουρισμού, η αλλαγή του τρόπου ζωής των Νεοελλήνων, η καταπίεση της πόλης, αλλά και η προσαρμογή στις σύγχρονες συνήθειες, οδηγούν πολλούς ανθρώπους στα βουνά τα Σαββατοκύριακα.

Όταν υποβαθμίζεται το κοινωνικοπολιτισμικό πρότυπο, κυριώς στις μεγαλουπόλεις, η αναζήτηση ήπιων μορφών τουρισμού γίνεται ολοένα και πιο επιτακτική. Η απάντηση σ' αυτήν την

αναζήτηση δίδεται από τις ειδικές μορφές τουρισμού, όπως είναι ο ορεινός. Δεν είναι νέα μορφή τουρισμού, αλλά αποτελεί μια νέα αντιμετώπιση του τουρισμού. Η ανάγκη του ανθρώπου για φυγή από το άγχος της πόλης και την ψυχική ανάταση κοντά στο φυσικό περιβάλλον, κέντρισαν το ενδιαφέρον του τουρίστα για την ανάδειξη διεξόδου.

Τα ταξίδια και οι εκδρομές περιπέτειας στο βουνό κερδίζουν συνεχώς έδαφος. Η εξερεύνηση ενός παρθένου δάσους ή το κατέβασμα ενός ποταμού με φουσκωτή βάρκα αποκαλύπτουν σε όλους μοναδικές εμπειρίες. Έτσι, ο άνθρωπος των πόλεων έρχεται αντιμέτωπος με την απάτητη φύση και προσπαθεί να μάθει να επιβιώνει μόνο με τα βασικά μέσα.

Όλο και περισσότερα τουριστικά γραφεία στην Ελλάδα και σε όλο τον κόσμο συνεργάζονται για να διοργανώσουν τέτοιου είδους πακέτα σε ορεινούς όγκους. Οι διακοπές αυτού του είδους κοστίζουν ακριβά λόγω των δυσκολιών στη διοργάνωση ενός τέτοιου ταξιδιού και των λιγοστών συμμετεχόντων σε αυτό.

Οι τουρίστες που ακολουθούν ένα ταξίδι δράσης σε ορεινούς όγκους ξοδεύουν αρκετά και απασχολούν παράλληλα αρκετούς τομείς της τουριστικής βιομηχανίας. Άρα οι τουρίστες αυτοί ανήκουν σε ένα τμήμα επίλεκτου τουρισμού, με την έννοια της υψηλής εισοδηματικής δυνατότητας.

Ο ορεινός τουρισμός περιπέτειας ανταποκρίνεται σε όσους επιθυμούν να αισθανθούν εξερευνητές και να βιώσουν με έντονο τρόπο τις διακοπές τους. Ο τουρίστας που επιδιώκει την ορεινή περιπέτεια, είναι φυσιολάτρης, πολυταξιδεμένος, απαιτητικός, φιλομαθής και υψηλού μορφωτικού επιπέδου.

Ταξίδια ορεινής περιπέτειας οργανώνονται και από ελληνικά ταξιδιωτικά γραφεία με επιτυχημένες διαδρομές. Πολλά από αυτά συνεργάζονται με ξενοδοχεία που προωθούν τέτοια ταξίδια στους πελάτες τους. Στα προγράμματα τέτοιων ταξιδιών ενσωματώνονται :

- Στοιχεία εκπαίδευσης όπως ξεναγήσεις, ομιλίες, γνωριμία με τους ντόπιους, γνωριμία με τη φύση, την ιστορία, την αρχιτεκτονική και τις παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα ενός ή περισσότερων προορισμών.
- Στοιχεία άθλησης όπως οδήγηση, ποδηλασία, κατέβασμα ποταμών, πεζοπορίες, ορειβασία κλπ.
- Στοιχεία περιπέτειας όπως εξερευνήσεις, επικίνδυνες διαδρομές, διανυκτερεύσεις στη φύση, ψάρεμα και κυνήγι για την εξερεύνηση τροφής κλπ.

Για την ανάδειξη του τουρισμού περιπέτειας σε ορεινούς όγκους δε χρειάζεται να διαθέτει μια περιοχή εξαιρετική υποδομή. Αυτό που χρειάζεται πάνω από όλα είναι η απαραίτητη προβολή και διαφήμιση, για να προσελκύσουμε τον ανάλογο αριθμό τουριστών. Τις περισσότερες φορές μάλιστα οι τουρίστες ανήκουν στα υψηλά εισοδηματικά επίπεδα. Η προσέλκυση τέτοιων τουριστών λειτουργεί θετικά και για ένα ακόμη λόγο: οι τουρίστες αυτοί σέβονται και προσπαθούν να γνωρίσουν την ταυτότητα λαών και τόπων, με αποτέλεσμα να εκτιμούν κάθε ιδιαίτερο τοπικό στοιχείο.

Οι διεθνείς εκθέσεις, αλλά και οι υπόλοιποι γνωστοί τρόποι προβολής και διαφήμισης της τουριστικής Ελλάδας, μπορούν να ενδυναμώσουν τις μεμονωμένες προσπάθειες εξειδικευμένων ελληνικών τουριστικών γραφείων. Έντονη ώθηση μπορεί να δώσει και η ύπαρξη επιδοτούμενων προγραμμάτων της Γ.Γ.Ν.Γ., αλλά και της τοπικής αυτοδιοίκησης. Έτσι θα μπορέσουν οι νέοι να γνωρίσουν τις ομορφιές του ορεινού τουρισμού και της περιπέτειας. Ακόμη, η πρόσβαση στους ορεινούς όγκους πρέπει να γίνει ευκολότερη. Η επικοινωνιακή πολιτική είναι αυτή όμως που θα αναδείξει τα φυσικά κάλλη της Ελλάδας και θα τα κάνει «προσιτά».

Η Ελλάδα που είναι μια χώρα κατεξοχήν ορεινή και που το 80% του εδάφους της καλύπτεται από βουνά, παρουσιάζει αρκετό ενδιαφέρον για όσους θέλουν να αθληθούν, και να ζήσουν την περιπέτεια στους ορεινούς όγκους. Υπάρχουν περισσότερες από 80 κορυφές με υψόμετρο πάνω από 2000 μ., ενώ αρκετές ξεπερνούν τα 2400 μ. Επίσης, συναντάμε και πολλά φαράγγια με χαρακτηριστικές ομορφιές και ενδιαφέροντα.

Στην Ελλάδα υπάρχουν πολλοί ορειβατικοί σύλλογοι και αρκετά καταφύγια πλήρως εξοπλισμένα. Τα τελευταία χρόνια έχει καθιερωθεί στη χώρα μας ο θεσμός των πολυήμερων εκδρομών στα ελληνικά βουνά. Ύστερα βέβαια, από συνεννόηση με την Ευρωπαϊκή Ένωση Ορειβασίας - Πεζοπορίας. Εδώ πρέπει να σημειωθεί πως δυο από τα οκτώ ευρωπαϊκά μονοπάτια μεγάλων διαδρομών, αφού διασχίσουν πολλές χώρες της Δ. και Α. Ευρώπης καθώς και των Βαλκανίων, καταλήγουν στην Ελλάδα.

Η ανάπτυξη του ορεινού τουρισμού δίνει πνοή σε ορεινά χωριά και γενικότερα ορεινές περιοχές με οφέλη για τον ντόπιο πληθυσμό. Αν επιχειρήσουμε ένα flash – back θα δούμε ότι στα μέσα της δεκαετίας του '70 δημιουργείται ένα ρεύμα με αίτημα «επιστροφή στη φύση», συμπαρασύροντας και τις δραστηριότητες των ταξιδιωτικών γραφείων. Στην Ευρώπη επικράτησε μια τάση για ταξίδια ανακάλυψης και εξερεύνησης τόπων και ανθρώπων. Στην Αμερική αυτή η τάση εκφράστηκε με μια ροή για ψυχαγωγία με ιδιότυπα σπορ, που ανεβάζουν την αδρεναλίνη και το ενδιαφέρον.

Σήμερα ο κόσμος επιδιώκει μια βαθύτερη προσέγγιση της ψυχαγωγίας του. Αυτό δεν σημαίνει ότι είναι αποτέλεσμα οικολογικής συνείδησης, αλλά μπορεί να εξελιχθεί προς αυτή την κατεύθυνση. Η βασική αιτία είναι το αδιέξοδο του αστικού χώρου.

2.6.1 ΕΡΓΑ ΥΠΟΔΟΜΗΣ

Εάν σκοπεύουμε σοβαρά να αυξήσουμε το τουριστικό ρεύμα από ξένους και ντόπιους τουρίστες, λάτρεις της ορεινής περιπέτειας χρειάζεται :

- Επιτάχυνση οδοσήμανσης ευρωπαϊκών και ελληνικών μονοπατιών μακρινών διαδρομών.
- Έκδοση ενημερωμένων χαρτών με υψομετρικές καμπύλες και ενημερωτικά πολύπτυχα σε τρεις γλώσσες.

- Έκδοση των περιγραφών των διαδρομών στην ελληνική και σε τρεις ξένες γλώσσες.
- Δημιουργία ξενώνων σε χωριά που δεν έχουν καταλύματα και εκσυγχρονισμός σε αυτούς που ήδη υπάρχουν.
- Τριπλασιασμό των κονδυλίων για την οδοσήμανση των διεθνών και εθνικών μονοπατιών E₄ και E₆.
- Ενίσχυση από τα δασαρχεία με εργάτες και μεταφορικά μέσα.
- Κονδύλι για τοπογραφικά σκίτσα που πρέπει να συνοδεύουν τις περιγραφές.
- Έγκριση κονδυλίων για τους ξενώνες κατά μήκος των μονοπατιών E₄ και E₆. Στους ξενώνες πρέπει να συμπεριληφθούν και τα καταφύγια Α, Β και Γ του Ολύμπου που εξυπηρετούν τόσο τις ορειβατικές διαδρομές όσο και την αναρρίχηση.

2.6.2 ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟΥΣ ΟΡΕΙΝΟΥΣ ΟΓΚΟΥΣ

Σ' αυτό το σημείο θα προσπαθήσουμε να παρουσιάσουμε τις κυριότερες δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα σε ορεινούς όγκους της χώρας μας.

α) Ορεινή πεζοπορία

Είναι μια πολύ όμορφη δραστηριότητα ατομική ή ομαδική που αφορά την κίνηση με τα πόδια και μόνο. Η ορεινή πεζοπορία, είναι η κίνηση πάνω στα βουνά, από μέρη σε γενικές γραμμές βατά. Είναι εύκολη δραστηριότητα και αρκετά προσιτή στον κόσμο.

Μπορεί να κάνει κανείς πορεία ή περίπατο σε όμορφα μέρη της περιοχής συνδυάζοντας πιθανώς επισκέψεις σε αρχαιολογικούς, ιστορικούς χώρους, παραδοσιακούς οικισμούς, παρατήρηση οικοσυστήματος, επίσκεψη σε χώρους παραγωγής ντόπιων προϊόντων, διάσχιση από μια περιοχή στην άλλη ή από το ένα χωριό στο άλλο.

Στην Ευρώπη χιλιάδες άνθρωποι περπατάνε μεμονωμένα ή κυρίως σε οργανωμένες ομάδες και διασχίζουν μεγάλες αποστάσεις στα βουνά σε συνδυασμό με όλα τα παραπάνω.

Στην Ελλάδα συναντάμε πολλές φορές τέτοια γκρουπ ξένων, ειδικά στο βουνό Τύμφη, αλλά όμως χρησιμοποιούν ξένους (!) οδηγούς, που είναι συνήθως εγκατεστημένοι στην Ελλάδα.

Η πολυήμερη πεζοπορία στα μεγάλα ορεινά συγκροτήματα ονομάζεται trekking. Αποτελεί μια από τις πιο αναπτυσσόμενες δραστηριότητες. Απαραίτητο στοιχείο πριν ξεκινήσει το γκρουπ, είναι το δελτίο καιρού, ο έλεγχος του εξοπλισμού, η γνώση της διαδρομής και των σημείων που έχουν εύκολα ή δύσκολα περάσματα, σημεία διαφυγής καθώς και γνώση των σημείων όπου υπάρχει νερό.

Καλό είναι να υπάρχουν ντόπιοι οδηγοί, οι οποίοι ξέρουν καλά την περιοχή και συχνά αναλαμβάνουν να οδηγήσουν τα γκρουπ.

β) Ποδηλασία βουνού (mountain bike)

Είναι ένα δυναμικό και ταχύτατα αναπτυσσόμενο σπορ, παγκοσμίως. Στην Ελλάδα, παρόλο που κυκλοφορούν πολλά τέτοια ποδήλατα, χρησιμοποιούνται κυρίως για χρήση στις πόλεις και την ασφάλτο. Η χώρα μας ενδείκνυται για την ανάπτυξη και τη διάδοση αυτού του είδους ορεινού τουρισμού, με ποδήλατο βουνού και μάλιστα όλες τις εποχές του χρόνου.

Υπάρχουν απεριόριστοι συνδυασμοί πανέμορφων και συναρπαστικών διαδρομών, μέσα από μέρη που πάτησε μόνο ανθρώπινο πόδι. Το ποδήλατο βουνού λόγω της κατασκευής του μπορεί να περάσει μέσα από ορεινά μονοπάτια και πλαγιές δίνοντας τη δυνατότητα διασχίσεως μεγάλων αποστάσεων, που δεν μπορεί να πάει άλλο μέσο. Οι δυνατότητες του ποδηλάτου βουνού, με λίγη εξάσκηση του αναβάτη, είναι απεριόριστες αφού η κατάλληλη κατασκευή του βοηθά τον ποδηλάτη να πηγαίνει σχετικά ξεκούραστα.

Είναι σχεδόν σίγουρο ότι οι οργανωμένες και ομαδικές διαδρομές, θα συντελέσουν καθοριστικά στην αναβάθμιση εγκαταλελειμμένων οικισμών και απομακρυσμένων χωριών. Ήδη στο εξωτερικό γίνονται κάθε χρόνο οργανωμένες διαδρομές αποστάσεων από μια περιοχή σε άλλη ή και διασχίσεις ολόκληρων χωρών. Πιστεύουμε εκ των πραγμάτων, ότι σε λίγο καιρό, το mountain bike θα αποτελέσει δημοφιλή μορφή τουρισμού.

Στην Ελλάδα σήμερα, εκτός από τα προγράμματα άθλησης και περιπέτειας με mountain bike, που συμπεριλαμβάνονται σε ειδικά πακέτα εξειδικευμένων τουριστικών γραφείων, συναντάμε το άθλημα αυτό και σε αγώνες που διοργανώνονται από ορειβατικούς συλλόγους. Τέτοιοι αγώνες διοργανώνονται στα Άγραφα, διαδρομή Λιανοκλάδι – Καρδίτσα, στο χιονοδρομικό κέντρο Περτουλίου και στην περιοχή της Ροδόπης. Βέβαια, παρόμοιοι αγώνες μπορούν να διεξαχθούν και σε πολλά άλλα μέρη της ενδοχώρας.

γ) Αναρρίχηση

Είναι μια αθλητική έκφραση με μακρά ιστορία στο χρόνο. Πάντα γοήτευε τον άνθρωπο ο δρόμος προς την κορυφή, γιατί τον έκανε να νιώθει κατακτητής.

Η αναρρίχηση - άθλημα με ενδιαφέρον που παραμένει αμείωτο καθ' όλη τη διάρκεια της διεξαγωγής του - συνδυάζεται πολλές φορές και με την πεζοπορία και την ορειβασία. Επίσης, μπορεί να περιληφθεί και στο πρόγραμμα διεξαγωγής του canyoning.

Ο αθλητής που συμμετέχει στο πρόγραμμα πρέπει να διαθέτει κάποια καλή φυσική κατάσταση. Η χώρα μας διαθέτει πολλά βουνά ιδανικά για να απολαύσει ο ορεινός τουρίστας την αναρρίχηση. Τον ειδικό εξοπλισμό, που είναι αναγκαίος για την επιτυχή διεξαγωγή αυτού του δυναμικού αθλήματος, μπορεί να τον προμηθευτεί ο τουρίστας-επισκέπτης από διάφορους συλλόγους ορειβασίας. Οι σύλλογοι το δανείζουν στον αθλητή-τουρίστα για τη διάρκεια του

προγράμματος. Επίσης, εξειδικευμένα γραφεία που διοργανώνουν τέτοιες εκδρομές, μέσα στην τιμή του πακέτου, περιλαμβάνουν και την ενοικίαση του εξοπλισμού.

Ιδανικά μέρη για αναρρίχηση στην Ελλάδα είναι οι απόκρημνες πλαγιές του Παρνασσού, και πιο συγκεκριμένα οι ορθοπλαγιές Κούβελο ή Ζεμενό. Επίσης στην περιοχή του Τσάρκου, το Στρογγυλό, τις Φαιδριάδες Πέτρες, τα Μαύρα Λιθάρια κ.α.

δ) Rafting

Η απόδοση του όρου στα ελληνικά είναι περιγραφική κατάβαση ποταμού με σχεδία, με τη μορφή που ασφαλώς έχει σήμερα. Ένα τέτοιο σκάφος πρέπει να έχει ειδικές προδιαγραφές για τέτοιου είδους χρήση, εφόσον βεβαίως η κατάβαση πραγματοποιείται σε βαθμολογημένο ποτάμι.

Η στολή του rafter περιλαμβάνει σχετικό κράνος, ειδικό σωσίβιο με άνωση διπλάσια αυτών της θάλασσας και στολές νεοπρέν για το κρύο νερό. Ο εξοπλισμός συμπληρώνεται με το ειδικό κουπί αλουμινίου, σχοινί διάσωσης, που κρατάει ο οδηγός, και το φαρμακείο. Το σύνηθες μέγεθος της βάρκας είναι χωρητικότητας 7-9 ατόμων. Ο οδηγός της βάρκας ευθύνεται για τη σωστή κίνηση της βάρκας.

Το rafting είναι ένα κατεξοχήν ομαδικό και κοινωνικό άθλημα. Για να ξεκινήσει κανείς rafting, δε χρειάζονται ιδιαίτερες γνώσεις, εκτός από τη γνώση κολύμβησης. Όσο για την ηλικία, στα εύκολα ποτάμια δεν παίζει ρόλο. Τα πράγματα διαφοροποιούνται όταν μιλάμε για δυσκολότερα ποτάμια.

Το rafting ξεκίνησε στα μεγάλα ποτάμια της Αμερικής από την ανάγκη μεταφοράς εμπορευμάτων. Στην Ευρώπη ήρθε ως σπορ μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Στην Ελλάδα η πρώτη κατάβαση έγινε στις αρχές της δεκαετίας του '60.

Ποτάμια που προσφέρονται για καταβάσεις στην Ελλάδα είναι: ο Αχελώος, ο Ταυρωπός, ο Τρικεριώτης, ο Βενέτικος, ο Αλιάκμονας, ο Νέστος και ο Εύηνος. Ένα ιδιαίτερα δύσκολο ποτάμι είναι ο Άραχθος ενώ το δυσκολότερο ποτάμι στη χώρα μας είναι ο Αώος.

ε) Parapente

Είναι μια ελλειψοειδής πτέρυγα, που συνδέεται με το κάθισμα ζώνη του πιλότου, μέσω ενός συστήματος από ιμάντες και αρτάνες. Ακολουθώντας τις θερμές αέρινες μάζες, που οδεύουν προς τον ουρανό, διανύει μεγάλες αποστάσεις σε πτήσεις που μπορούν να κρατήσουν αρκετές ώρες. Είναι εύκολο στην εκμάθησή του, καθώς τα εκπληκτικά πτητικά χαρακτηριστικά του, το ανέδειξαν ως το πιο δημοφιλές αεράθλημα της τελευταίας δεκαετίας. Τα ατυχήματα είναι σχεδόν ανύπαρκτα και όλα εξαρτώνται από την ποιότητα της εκπαίδευσης των νέων πιλότων, που θέλουν να μετρήσουν τις δυνατότητές τους στο συναρπαστικό αυτό σπορ.

ζ) Rapel

Είναι η κατάβαση με σχοινί εντυπωσιακών φαράγγιων, μέσα από δροσερούς καταρράκτες και φυσικές πισίνες, στις οποίες κολυμπάνε οι συμμετέχοντες, προκειμένου να τις διασχίσουν. Είναι ένα σπορ, που προσφέρει έντονες συγκινήσεις σε ένα μεγαλειώδες φυσικό τοπίο. Δεν απαιτείται καμία ειδική γνώση. Παρολ'αυτά πρέπει ο επισκέπτης να είναι σε καλή φυσική κατάσταση και να διαθέτει αποφασιστικότητα.

Είναι ένα άθλημα, που προσφέρει περιπέτεια, συγκινήσεις και μοναδικές εμπειρίες. Ξεχωριστά μέρη για τέτοιες περιπέτειες είναι το φαράγγι στις πλαγιές του Τυμφρηστού στην Ευρυτανία, η δύσκολη χαράδρα της Βαρσάμως στον Παρνασσό, η χαράδρα του Βίκου στα Ζαγοροχώρια κ.α.

2.7 Κοινά χαρακτηριστικά και ιδιαιτερότητες σε διεθνές επίπεδο

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει τα χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων όσον αφορά την ηλικία, εισόδημα κλπ. ποικίλουν με αποτέλεσμα να υπάρχει ανάγκη διαφοροποίησης σε σχέση με την απαραίτητη υποδομή. Είναι προφανές ότι οι περισσότερο απομακρυσμένες περιοχές προσελκύουν ομάδες υψηλότερου εισοδηματικού επιπέδου και μεγαλύτερης ηλικίας από χώρες όπως ΗΠΑ, Καναδάς, Ιαπωνία και χώρες της Βορείου Ευρώπης, με την αντίστοιχη υποδομή στους συγκεκριμένους τόπους ενδιαφέροντος για την ευκολότερη και ανετότερη πρόσβαση ατόμων μεγάλης ηλικίας. Πολυτελέστερη και μεγαλύτερης κλίμακας είναι επίσης η ανωδομή που απαιτείται για την ικανοποίηση των αναγκών αυτών των ομάδων με αποτέλεσμα, σε συνδυασμό με τα μέσα μεταφοράς και τα δίκτυα πρόσβασης, να δημιουργούν σοβαρά προβλήματα στο φυσικό περιβάλλον και συχνά να έρχονται σε αντίθεση με τους κανόνες περιβαλλοντικής προστασίας.

Αντίθετα, σε χώρες όπως αυτές της Μεσογείου, όπου οι επισκέπτες προέρχονται από σχετικά κοντινές αποστάσεις (π.χ. Βόρεια Ευρώπη), η σύνθεση των επισκεπτών ποικίλει σε ότι αφορά την ηλικία και το εισόδημα, ενώ το σχετικά χαμηλό κόστος διαβίωσης στις χώρες υποδοχής ενθαρρύνει τη συμμετοχή νέων ατόμων.

Χαρακτηριστικό των χωρών αυτών, σε αντίθεση με τις περισσότερο ανεπτυγμένες χώρες, είναι η έλλειψη υποδομής και ανωδομής ειδικά σχεδιασμένης για την ανάπτυξη του οικότουρισμού. Το γεγονός αυτό έχει συντελέσει σε δυο εκ διαμέτρου αντίθετα φαινόμενα. Το πρώτο οδήγησε στην αποφυγή καταστροφών στο φυσικό περιβάλλον από τη δημιουργία ογκωδών έργων ανωδομής, ενώ το δεύτερο προκάλεσε σημαντικά προβλήματα υποβάθμισης των τόπων επίσκεψης από τις φθορές (διάβρωση, απορρίμματα, κλπ.) που δημιουργεί η πενιχρή ή και η ανύπαρκτη (σε πολλές περιπτώσεις) υποδομή.

3. ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Έχουμε ήδη αναφερθεί στο εύρος που παρουσιάζουν οι διαφοροποιήσεις που χαρακτηρίζουν την οικοτουριστική δραστηριότητα. Συγκεκριμένα οι διαφοροποιήσεις αυτές αφορούν:

1. Τόπους έλξης (π.χ. φαράγγια, έρημοι, τροπικοί βάλτοι και δάση, οροσειρές, δέλτα ποταμών, καταρράκτες, τροπικές θάλασσες, κλπ.) οι οποίοι διαφέρουν ως προς το αξιοθέατο αντικείμενο (γεωμορφολογικοί σχηματισμοί, χλωρίδα, πανίδα) καθώς και την κλίμακα συγκεκριμένου ενδιαφέροντος.
2. Ηλικία, εισόδημα και βαθμό εξειδίκευσης του ενδιαφέροντος των συμμετεχόντων που με τη σειρά τους επηρεάζουν την επιλογή του τόπου επίσκεψης, την αναγκαία υποδομή και αναδομή και τα μέσα μεταφοράς μέχρι το συγκεκριμένο τόπο αλλά και μέσα στην περιοχή ενδιαφέροντος.
3. Μια Τρίτη κατηγορία διαφοροποιήσεων αφορά το μεγάλο βαθμό επίσκεψης που αναπόφευκτα υπάρχει μεταξύ των οικοτουριστικών δραστηριοτήτων και άλλων ειδικών μορφών τουρισμού. Τέτοιες διαφοροποιήσεις αφορούν τον ορεινό και χιονοδρομικό τουρισμό, ορισμένα υποείδη του αθλητικού τουρισμού και προφανώς του περιηγητικού τουρισμού, ο οποίος συνδυάζει εκτός των επισκέψεων σε περιοχές με πολιτισμικό ενδιαφέρον και την περιήγηση σε περιοχές με πολιτισμικό ενδιαφέρον και την περιήγηση σε περιοχές εξαιρετικού φυσικού περιβάλλοντος. Τέτοιες αναφορές γίνονται και στα αντίστοιχα κεφάλαια των ειδικών μορφών (ορεινός - χιονοδρομικός, αθλητικός τουρισμός) με εξαίρεση τον περιηγητικό τουρισμό, που δεν αποτελεί ειδικό αντικείμενο μελέτης. Εξάλλου η επισήμανση αυτή έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον όσον αφορά θέματα υποδομής, αναδομής, εκπαίδευσης και προβολής μεταξύ άλλων. Είναι προφανές ότι οι επικαλύψεις αυτές είναι θεμιτές και επιθυμητές όχι μόνο λόγω συμβατότητας αλλά, επίσης, διότι συνεπάγονται εξοικονόμηση επενδύσεων για την ικανοποίηση των αναγκών που αφορούν τα προαναφερόμενα θέματα.

Όπως έχουμε ήδη θίξει έμμεσα σε προηγούμενη ενότητα που αναφέρεται σε θέματα υποδομής και αναδομής, οι κυριότερες μορφές οικοτουρισμού στην Ευρώπη αφορούν επισκέψεις σε εθνικά πάρκα, γεωλογικούς σχηματισμούς και περιοχές εξαιρετικού φυσικού κάλλους. Η μορφή αυτή προσελκύει και τον μεγαλύτερο αριθμό συμμετεχόντων σε σχέση με τις δυο άλλες κατηγορίες, οι οποίες επικεντρώνονται σε ενδιαφέροντα χλωρίδας και πανίδας χερσαίων ή θαλάσσιων οικοσυστημάτων και θεωρούνται περισσότερο εξειδικευμένες.

Είναι προφανές ότι οι περισσότερο δημοφιλείς τόποι επίσκεψης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας δεν διαθέτουν ούτε το μέγεθος της φυσικής κλίμακας αλλά ούτε την εξωτικότητα των οικολογικών ενδιαφερόντων άλλων περιοχών της γης, όπως η Ασία, Αφρική, Ωκεανία, Ανταρκτική, Β. και Ν.

Αμερική, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι υστερούν σε θέματα ποικιλίας, σπανιότητας και φυσικής ομορφιάς. Οι παράγοντες αυτοί υποδηλώνουν ότι μεσοπρόθεσμα, τουλάχιστον, αυτά τα τρία είδη θα υπερτερήσουν σε συνδυασμό με άλλες μορφές όπως αυτές του ορεινού, αθλητικού και περιηγητικού τουρισμού.

3.1 Ανάλυση Κοινωνικοοικονομικών και Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων

3.1.1 Γενικά

Γενικά, λόγω του περιορισμένου αριθμού επισκεπτών, ο οικοτουρισμός δεν παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά της «εισβολής» που είναι ιδιαίτερα έντονα στην περίπτωση του μαζικού τουρισμού και τα οποία αποβαίνουν εις βάρος, αφενός των κατοίκων, που συνήθως αντιτίθενται στον προσανατολισμό της τοπικής προσφοράς αποκλειστικά στην εξυπηρέτηση των (εύπορων) επισκεπτών και, αφετέρου, των επισκεπτών, που χάνουν τη δυνατότητα επαφής με την τοπική κοινωνία και κουλτούρα - επαφή που κανονικά προωθείται από τον τουρισμό - και περιορίζονται ουσιαστικά στο να ζουν κατά τον ίδιο τρόπο που ζούσαν στην πατρίδα τους, με μόνες ίσως διαφορές το χαμηλότερο επίπεδο τιμών, το θερμότερο κλίμα και την απουσία ευθυνών και άγχους.

Ένα βασικό χαρακτηριστικό του μαζικού τουρισμού είναι η έλλειψη υπευθυνότητας και «εθισμού» των τουριστών προς την περιοχή που επισκέπτονται. Δεδομένου μάλιστα ότι και ορισμένοι εκ των επιχειρηματιών του κλάδου και όχι μόνο οι επισκέπτες, προέρχονται από άλλες περιοχές (ή έχουν μικρή μόνο σχέση με την περιοχή προορισμού), τείνουν και αυτοί να αντιμετωπίζουν την ανάπτυξη της περιοχής μόνο με βάση τη βραχυπρόθεσμη ή μεσοπρόθεσμη αποδοτικότητα, δίχως να αποδίδουν σημασία στις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις και τα πιθανά προβλήματα, καθώς μακροπρόθεσμα έχουν τη δυνατότητα να μετακινηθούν σε άλλη περιοχή σχετικά εύκολα. Στις σχετικά ανεπτυγμένες τουριστικές περιοχές, οι επιχειρηματίες αποφεύγουν να πραγματοποιήσουν μεγάλες επενδύσεις, φοβούμενοι ότι η τοπική τουριστική εικόνα θα καταστραφεί σύντομα από την υπερβολική εκμετάλλευση και τον επακόλουθο κορεσμό.

Στην περίπτωση του οικοτουρισμού, όμως, θα μπορούσαμε να πούμε ότι τόσο οι επισκέπτες όσο και οι κάτοικοι έχουν κοινό ενδιαφέρον για την περιοχή και φροντίζουν για τη διατήρηση των τοπικών χαρακτηριστικών (φυσική ομορφιά, ησυχία κλπ.).

Ένα άλλο χαρακτηριστικό του μαζικού τουρισμού είναι συνδεδεμένο με το αίσθημα ανασφάλειας που νιώθουν οι επισκέπτες κατά τη διάρκεια των διακοπών τους σ' ένα τόπο του οποίου αγνοούν τη γλώσσα, τις πολιτιστικές ιδιαιτερότητες και τις λεπτομέρειες εκείνες που

συνιστούν τον τρόπο ζωής των κατοίκων του. Η μαζικότητα του τουριστικού φαινομένου μπορεί να αποδοθεί, κατά ένα μέρος, σ' αυτόν ακριβώς τον παράγοντα.

Έτσι:

1. Οι τουρίστες εντάσσονται σε μεγάλα groups, μέσα στα οποία μπορούν να διατηρήσουν τα εθνικά τους χαρακτηριστικά όπως τη γλώσσα, την «εθνική» τους αίσθηση του χιούμορ κλπ. πράγμα όμως που τους αποξενώνει από τους ντόπιους, οι οποίοι τείνουν να κατατάσσουν όλους τους ξένους επισκέπτες σε κάποια στερεότυπα.
2. Οι επισκέπτες αποφεύγουν την επαφή με πολλά τοπικά στοιχεία όπως για παράδειγμα την τοπική κουζίνα. Έτσι οι tour operators, ακόμη και αν είναι ντόπιοι, αναγκάζονται να προσαρμόζουν τις προσφερόμενες, στα πλαίσια του «πακέτου», υπηρεσίες στα γούστα των τουριστών, φροντίζοντας για παράδειγμα για την προσφορά continental breakfast, που πολλοί τουρίστες δεν εννοούν να αποχωριστούν ακόμα και κατά την διάρκεια των διακοπών τους.

Οι παράγοντες αυτοί περιορίζουν ακόμα περισσότερο την ουσιαστική επαφή των επισκεπτών με την πραγματική εικόνα της χώρας ή της περιοχής που τους φιλοξενεί. Ο οικότουρισμός όμως, επειδή πάντα περιλαμβάνει περιηγήσεις με συνήθως ντόπιο ξεναγό, μειώνει το αίσθημα ανασφάλειας και την επιφυλακτικότητα των συμμετεχόντων και όπως ήδη αναφέραμε, επιτρέπει την κατανόηση από μέρους τους του τοπικού τρόπου ζωής.

Η ανάπτυξη του οικότουρισμού εμπεριέχει τη ροή κεφαλαίου από τις μεγάλες πόλεις προς τις μικρές κοινότητες και την επένδυσή του σε καταλύματα, εστιατόρια, καταστήματα και υπηρεσίες ξενάγησης. Η ροή αυτή, με την ομολογουμένως ασυνήθιστη για την εποχή μας κατεύθυνση, βοηθά στον περιορισμό της τάσης εγκατάλειψης των «προβληματικών» περιοχών από τους κατοίκους τους, ενώ παράλληλα δημιουργεί τις κατάλληλες οικονομικές προϋποθέσεις για υποδομή και ανωδομή που εξυπηρετεί και τις τοπικές κοινωνίες.

Πάντως, πολλοί επιχειρηματίες του κλάδου (όπως π.χ. ιδιοκτήτες καταστημάτων) προτιμούν να μένουν στις μικρές αυτές κοινότητες μόνο κατά την τουριστική περίοδο (Μάιο έως Σεπτέμβριο) και να περνούν τους χειμερινούς μήνες σε κάποια κοντινή πόλη με ανεπτυγμένη τοπική αγορά. Για τη μετατροπή των εγκαταλελειμμένων (ιδιαίτερα των ορεινών) χωριών σε βιώσιμους οικισμούς, απαιτείται η σταθερή εισροή τουριστικού εισοδήματος, ακόμα και εκτός περιόδου αιχμής που μπορεί να εξασφαλιστεί με την ανάπτυξη δραστηριοτήτων όπως το αλπικό σκι, οι περίπατοι σε περιοχές χαμηλού υψόμετρου, πλούσιες σε βλάστηση, και οι πολιτιστικές δραστηριότητες.

Ένα άλλο σημείο που πρέπει να επισημανθεί είναι ότι συχνά ένα μεγάλο ποσοστό της τουριστικής δαπάνης που σχετίζεται με τις οικότουριστικές δραστηριότητες καταλήγει σε τουριστικούς πράκτορες που φυσικά ζουν και εργάζονται σε μεγάλες πόλεις.

Στις επόμενες παραγράφους γίνεται ειδικότερη αναφορά σε επιπτώσεις των επιμέρους μορφών οικότουρισμού.

3.1.2 Περιηγητικός Οικοτουρισμός

Η πεζοπορική περιήγηση σε απομονωμένες περιοχές έχει συνήθως δύο ειδών θετικές κοινωνικές επιπτώσεις.

Επειδή το group των επισκεπτών είναι μικρό σε μέγεθος, περιλαμβάνοντας κατά μέσο όρο δώδεκα άτομα και λόγω του ότι ο οδηγός είναι ντόπιος ή τουλάχιστον έχει πολύ στενή σχέση με την περιοχή όπου γίνεται η περιήγηση, οι επισκέπτες έρχονται σε επαφή με το τοπικό στοιχείο και αναπτύσσουν σχέσεις με αυτό. Λόγω της απομόνωσης της περιοχής, που κανονικά δέχεται μικρό αριθμό τουριστών, οι κάτοικοί της έχουν την περιέργεια να επικοινωνήσουν με τους επισκέπτες και να μάθουν για τον τρόπο ζωής στις περιοχές προέλευσής τους, ο οποίος προφανώς διαφέρει πολύ από τον δικό τους. Εξάλλου, καθώς τα περισσότερα έξοδα του ταξιδιού (δωμάτιο, γεύματα, κλπ.) προκαταβάλλονται, η επαφή μεταξύ επισκεπτών και κατοίκων απαλλάσσεται σε μεγάλο βαθμό από την επιδίωξη του κέρδους και οδηγεί σε μια πολιτιστικού περιεχομένου ανταλλαγή, ικανοποιητική και για τα δύο μέρη.

Οι κάτοικοι, βλέποντας (στην αρχή με μεγάλη έκπληξη) ότι κάποιος επισκέπτες έρχονται από τόσο μακριά για να δουν και να ζήσουν αυτά τα χαρακτηριστικά του τόπου τους - που οι ίδιοι ανέκαθεν θεωρούσαν εμπόδιο για την ανάπτυξη ή ακόμη και σαν στοιχεία που εμπόδιζαν την καλλιέργεια της γης, τις μεταφορές και τις επικοινωνίες ή σαν απειλή για την ίδια τους τη ζωή - αλλάζουν συχνά στάση και μαθαίνουν να εκτιμούν και να φροντίζουν το φυσικό τους περιβάλλον. Οι κάτοικοι τέτοιων «μειονεκτικών» περιοχών καταλήγουν στην αναγνώριση της ιδιαιτερότητας του τόπου στον οποίο ζουν, τόσο γιατί βλέπουν ότι αυτή εκτιμάται από τους ξένους επισκέπτες αλλά και για τον επιπρόσθετο λόγο ότι η ιδιομορφία αυτή του τόπου τους παρέχει πλέον από μόνη της τους πόρους που παλιότερα τους απαγόρευε να αποκτήσουν. Έτσι έχουν κάθε λόγο να μεριμνήσουν για τη διατήρησή της.

Η μορφή αυτή του τουρισμού μπορεί να υλοποιηθεί σε πολλές περιοχές της Ελλάδας. Κάθε περιοχή της χώρας μας καλύπτεται ήδη από ένα δίκτυο στοιχειωδών, τουλάχιστον, δρόμων. Σε πολλές περιπτώσεις θα ήταν προς όφελος των κατοίκων των απομονωμένων κοινοτήτων να μην επιδιώξουν την κατασκευή νέου δρόμου, αλλά την ενίσχυση του ήδη υπάρχοντος δικτύου. Η επιλογή αυτή θα διαφύλασσε το φυσικό τοπίο και θα περιόριζε το ετήσιο κόστος συντήρησης, καθώς οι χωματόδρομοι καταστρέφονται από τις κακές καιρικές συνθήκες και χρειάζονται να ανακατασκευάζονται κάθε χρόνο με τη χρήση χωματουργικών μηχανημάτων. Σε πολλές περιπτώσεις, θα ήταν σκόπιμο τελικά να σταματήσει η συντήρηση των λιγότερο χρησιμοποιούμενων δρόμων, ώστε να μπορέσουν να χρησιμοποιηθούν ως μονοπάτια σε περιηγήσεις.

Σε σύγκριση με τις θετικές, οι αρνητικές (κυρίως περιβαλλοντικές) επιπτώσεις του περιηγητικού τουρισμού είναι μάλλον σημαντικές. Σ' αυτές περιλαμβάνονται κυρίως η ρύπανση

από τα απορρίμματα των επισκεπτών, η φθορά των μονοπατιών και των περιοχών όπου γίνονται στάσεις για φαγητό, η ρύπανση των λιμνών και των ποταμών από κολυμβητές κλπ. Όλες αυτές οι αρνητικές επιπτώσεις είναι δυνατόν να αποφευχθούν αν ο οδηγός - ξεναγός φροντίσει να συμβουλευθεί επαρκώς τα μέλη του group ως προς τον τρόπο συμπεριφοράς κατά την διάρκεια της περιήγησης.

Ολοκληρώνοντας την αναφορά στις επιπτώσεις του περιηγητικού τουρισμού θα μπορούσαμε να σταθούμε σε δυο ειδικότερα σημεία:

1. Ο ειδικός εξοπλισμός των επισκεπτών (στην περίπτωση εποχούμενης περιήγησης) και ιδιαίτερα τα κατασκευασμένα για κίνηση «έξω από το δρόμο» οχήματά τους (αυτοκίνητα και μοτοσικλέτες), δίνουν συχνά την αφορμή για την υιοθέτηση νέων αξιών από τους κατοίκους, καθώς και την χρήσιμη ανταλλαγή απόψεων και πληροφοριών ανάμεσα στα δύο μέρη.
2. Η επαφή εντείνεται από το γεγονός ότι οι τουρίστες συμβουλευονται συχνά τους ντόπιους για θέματα σχετικά με τις καιρικές συνθήκες ή την κατάσταση των μονοπατιών.

3.1.3 Οικοτουρισμός Χλωρίδας - Πανίδας

Ο τουρισμός με αντικείμενο την παρατήρηση της πανίδας και χλωρίδας έχει, σε γενικές γραμμές, ανάλογες κοινωνικές επιπτώσεις με τον περιηγητικό τουρισμό που διεξάγεται σε ορεινές περιοχές. Όμως τα διαφορετικά οργανωτικά χαρακτηριστικά του πρώτου (μεγαλύτερα groups που στην περίπτωση των ορνιθολογικών περιηγήσεων μπορούν να περιλαμβάνουν μέχρι και τριάντα άτομα, καθώς και η χρήση περισσότερο πολυτελών καταλυμάτων, συνήθως ξενοδοχείων) περιορίζουν τη δυνατότητα άμεσης επαφής ανάμεσα στους επισκέπτες και στους κατοίκους. Εξάλλου, λόγω των επιστημονικών γνώσεων δημιουργείται σαφής αντιπαράθεση με το τοπικό στοιχείο, ιδιαίτερα όταν η οικολογική αντίληψη των πρώτων συγκρούεται με παραδοσιακές δραστηριότητες ή βιοτικές ανάγκες των κατοίκων (π.χ. κυνήγι).

Τέτοιες συγκρούσεις μπορούν να αποφευχθούν αν κατανοηθεί ότι η προστασία κάποιων περιοχών, εξαιρετικής οικολογικής σημασίας, θα πρέπει να συνοδεύεται από την δυνατότητα συμβατικής εκμετάλλευσης άλλων περιοχών, που δεν παρουσιάζουν το ίδιο ενδιαφέρον από πλευράς φυσικών χαρακτηριστικών και οικοσυστημάτων. Έτσι, για παράδειγμα, η απαγόρευση της βοσκής των κοπαδιών μέσα στα προστατευμένα πάρκα, που μπορεί να οδηγήσει σε διαμάχη ανάμεσα στους φυσιοδίφες και τους αγρότες, δεν έχει νόημα αν δεν διατεθούν άλλες εκτάσεις κατάλληλες για αυτό το σκοπό.

Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι παρά την αρχική αντίθεση, η σύγκλιση των συμφερόντων των δύο αντιμαχόμενων δεν είναι αδύνατη. Ο τοπικός πληθυσμός μπορεί να κατανοήσει την οικολογική διάσταση της ανάπτυξης του χώρου στον οποίο ζει, αν του δοθούν κάποια κίνητρα και ειδικά

προνόμια, όπως για παράδειγμα το δικαίωμα της δωρεάν πρόσβασης στις εγκαταστάσεις (μουσεία κλπ.), στις οποίες οι ξένοι επισκέπτες πληρώνουν για να αποκτήσουν πρόσβαση ή το δικαίωμα χρήσης. Από την άλλη πλευρά οι επισκέπτες δεν πρέπει, παρασυρόμενοι από τις γνώσεις ή τις προσωπικές τους απόψεις, να παραβλέπουν τον διαμορφωμένο τρόπο ζωής και τις ανάγκες των κατοίκων.

Υπό αυτές τις προϋποθέσεις, σημαντικό μακροπρόθεσμο όφελος για τον τοπικό πληθυσμό είναι η προοδευτικά αυξανόμενη αίσθηση περηφάνιας για την ιδιαιτερότητα των χαρακτηριστικών του περιβάλλοντος χώρου του, πέραν ίσως από την ιστορία του ή την καταγωγή του, πράγμα απαραίτητο για την εξασφάλιση του μέλλοντος των τοπικών οικοσυστημάτων.

3.1.4 Οικοτουρισμός που συνδυάζει Πολιτιστικά Ενδιαφέροντα

Ο οικοτουρισμός που περιλαμβάνει πολιτιστικές δραστηριότητες παρουσιάζει τις περισσότερες θετικές κοινωνικές επιπτώσεις από όλες τις άλλες μορφές οικοτουρισμού. Συγκεκριμένα, θα μπορούσαμε να πούμε τα εξής:

1. Οι επισκέπτες έχουν την ευκαιρία να ανταλλάξουν με τους ντόπιους εμπειρίες σχετικές με κάποια τεχνική, την τέχνη ή τον πολιτισμό. Η επικοινωνία είναι αμφίδρομη: οι ντόπιοι ενημερώνονται για ανάλογα θέματα από τους τουρίστες, που μεταφέρουν την εμπειρία που έχουν από την πατρίδα τους. Ως χαρακτηριστικές περιπτώσεις σημειώνουμε τις εξής: οι ντόπιοι μπορούν αν θέλουν, να συμμετέχουν στις συναντήσεις γιόγκα και αυτοσυγκέντρωσης που οργανώνονται από την SKR στη Λέσβο και οι Έλληνες καλλιτέχνες, που εργάζονται στην Ύδρα, έχουν την ευκαιρία να συναντήσουν Γερμανούς ερασιτέχνες ζωγράφους κλπ. που συμμετέχουν στα μαθήματα τέχνης που οργανώνονται εκεί από την SKR και ενδεχομένως να συνεργαστούν μαζί τους.
2. Οι επιχειρηματίες (tour operators) αντλούν επίσης οφέλη από την πολιτιστική αυτή επαφή. Έτσι, για παράδειγμα, οι οργανωτές του προγράμματος Pure Crete βοηθούν (συνήθως οικονομικά αλλά και συμμετέχοντας και οι ίδιοι) την αναστήλωση εγκαταλελειμμένων παραδοσιακών κτιρίων στην Κρήτη. Η συνεργασία αυτή προάγει την αλληλοκατανόηση και αποβαίνει οικονομικά ωφέλιμη και για τις δύο πλευρές: δημιουργεί θέσεις εργασίας για τους κατοίκους και εξασφαλίζει τα καταλύματα εκείνα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους tour operators για την ανάπτυξη των οικοτουριστικών προγραμμάτων τους.
3. Εκτός από την δημιουργία θέσεων εργασίας, ο πολιτιστικός οικοτουρισμός οδηγεί στην αναβίωση παραδοσιακών δραστηριοτήτων όπως η υφαντική, οι λαϊκοί χοροί

κλπ. ή κατασκευαστικών μεθόδων, για παράδειγμα στην αρχιτεκτονική. Η επίπτωση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική για την χώρα μας, όπου η τοπικές κουλτούρες (όπως π.χ. των Καραγκούνηδων) απειλούνται με εξαφάνιση λόγω της επίδρασης του κέντρου αλλά και λόγω της διεθνούς επαφής.

3.1.5 Παράγοντες που δυσχεραίνουν την Οικοτουριστική Ανάπτυξη

Περιηγήσεις σε ορεινές περιοχές

1. Η διάνοιξη δρόμων προκαλεί καταστροφή του φυσικού τοπίου, διακοπή της συνέχειας των πλαγιών, δυσχέρεια στην ανεύρεση και χρησιμοποίηση του δικτύου των μονοπατιών, καταστροφές στη χλωρίδα και απομάκρυνση της πανίδας.
2. Η καταστροφή των δασών από πυρκαγιές, υλοτομία, κατασκευή δρόμων ή κτισμάτων έχει ως αποτέλεσμα, εκτός των άλλων, αλλαγές στο μικροκλίμα, τη διάβρωση του εδάφους που δυσχεραίνει την οδοιπορία και την ερημοποίηση του τοπίου.
3. Η ρύπανση από απορρίμματα έχει ως αποτέλεσμα τις δυσάρεστες οσμές και τη ρύπανση - μόλυνση ρεμάτων ή ποταμών.
4. Η κατασκευή πυλώνων για τη μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας οδηγεί σε αλλοίωση του φυσικού τοπίου.
5. Τα φράγματα και οι υδροηλεκτρικοί σταθμοί προκαλούν αλλοίωση του φυσικού τοπίου και διατάραξη της ησυχίας που επικρατεί υπό ομαλές συνθήκες στις περιοχές αυτές.
6. Τα χιονοδρομικά κέντρα (ιδίως τα ειδικά μέσα μεταφοράς σκιέρ) προκαλούν αισθητή αλλοίωση του τοπίου, καταστροφή της βλάστησης και απομάκρυνση των άγριων ζώων, απαιτούν διαμόρφωση (εξομάλυνση) του εδάφους με αποτέλεσμα την απώλεια όλων εκείνων των χαρακτηριστικών που κάνουν το τοπίο «άγριο» και κατ' επέκταση επιβλητικό.
7. Συγχρόνως, η αλόγιστη οικοδομική δραστηριότητα, καθώς και οι κατασκευές του πρόσφατου παρελθόντος, προκαλούν αισθητή αλλοίωση του τοπίου.

Ταξίδια παρατήρησης πουλιών

Κυνήγι: Παρά την απαγόρευση του κυνηγιού των αρπακτικών πουλιών, είναι πασίγνωστο ότι τα πουλιά αυτά κυνηγιούνται κυρίως για να ταριχευτούν. Σημαντική θεωρείται, επίσης, η δραστηριότητα αυτή, ως προς τις αρνητικές επιπτώσεις, διότι απωθεί τους επισκέπτες.

Η καταστροφή των φυσικών οικοσυστημάτων: Από τις ανθρώπινες δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα η μετατροπή του δέλτα του Ευήνου σε αλίπεδα, η αποστράγγιση της λίμνης Αγουλινίτσας και η καταστροφή του δάσους Κοτζιά - Ορμάν στο Δέλτα του Νέστου.

Η χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων και εντομοκτόνων από τους γεωργούς.

Περιηγήσεις συνδεδεμένες με τη χλωρίδα

- Βόσκηση από κοπάδια (ιδίως των αιγοπροβάτων): τα ανοιξιάτικα λιβάδια που βρίσκονται κοντά σε χωριά με κτηνοτροφική παράδοση, συχνά αποφιλώνονται τελείως.
- Κόψιμο των λουλουδιών από τους κατοίκους ή τους επισκέπτες.
- Πυρκαγιές ή κατασκευή δρόμων, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως.

Περιηγήσεις συνδεδεμένες με την πανίδα

- **Κυνήγι:** Όπως συμβαίνει και με τα αρπακτικά, το κυνήγι όλων των ειδών που κινδυνεύουν είναι παράνομο, αλλά η απαγόρευση αυτή παραβιάζεται συστηματικά. Επίσης το κυνήγι μικρών ζώων, όπως των λαγών, στερεί την τροφή των μεγαλύτερων σαρκοφάγων ζώων.
- **Σκουπίδια:** Είναι γνωστό ότι οι θαλάσσιες χελώνες πεθαίνουν, καταπίνοντας σακούλες που νομίζουν ότι είναι μέδουσες, με τις οποίες συνήθως τρέφονται. Τα ελάφια, οι αλεπούδες και οι λύκοι τρώγουν πολύ συχνά απορρίμματα που μπορεί να είναι δηλητηριώδη.
- **Οι ανθρώπινες δραστηριότητες:** Τα δυνατά φώτα αποτρέπουν τις θηλυκές χελώνες από το να αποθέσουν τα αυγά τους στην παραλία και αποπροσανατολίζουν τις νεογέννητες που μόλις βγαίνουν από τα αυγά, κανονικά πρέπει να κατευθυνθούν προς τη θάλασσα. Τα οχήματα που κυκλοφορούν στην παραλία, καθώς και οι βάσεις των ομπρελών, μπορεί να καταστρέψουν τα αυγά. Η κατασκευή δρόμων βαρείας κυκλοφορίας αποκόπτει τον τοπικό πληθυσμό των αρκούδων που συνήθως φοβούνται να τους διασχίσουν, ενώ οι περιφράξεις σε περιοχές όπου υπάρχει ζήτηση για παραθεριστική κατοικία δημιουργούν προβλήματα μετακίνησης απόμων άγριας πανίδας.
- Τα εντομοκτόνα, ζιζανιοκτόνα και λιπάσματα που διεισδύουν στο έδαφος και καταλήγουν σε ρέματα και ποταμούς.

3.1.6 Οικοτουρισμός που έχει σχέση με το υγρό στοιχείο

- Τεχνητή εκτροπή των υδάτων, όπως στην περίπτωση των υδροηλεκτρικών σταθμών και των αρδευτικών έργων (π.χ. Εύηνος ποταμός).
- Μόλυνση και ρύπανση των υδάτων από πετρέλαιο απορρίμματα ή βιομηχανικά, γεωργικά και αστικά απόβλητα.

3.1.7 Οικοτουρισμός που έχει σχέση με πολιτιστικές δραστηριότητες

- Η εγκατάλειψη των παραδοσιακών κοινοτήτων, με συνέπεια την έλλειψη καταλυμάτων που να βρίσκονται σε καλή κατάσταση και την αδυναμία προμήθειας τροφίμων ή άλλων εφοδίων σε μεγάλες σχετικά ποσότητες.
- Η υιοθέτηση των μοντέρνων υλικών και μεθόδων οικοδόμησης, που καταστρέφει το παραδοσιακό δομημένο περιβάλλον των οικισμών. Είναι προφανές ότι το εύρος του φάσματος των παραγόντων που δρουν ανασταλτικά στην ανάπτυξη του οικοτουρισμού θα έχουν προγράμματα που θα συντελούν στην ανάπτυξη της περιβαλλοντικής συνείδησης, καθώς επίσης και σημαντικές αλλαγές στη νομοθεσία που αφορά θέματα προστασίας περιβάλλοντος.

4. ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

4.1 Εξελίξεις σε διεθνές επίπεδο

Λόγω της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης, όλες σχεδόν οι μορφές τουρισμού παρουσιάζουν μειωμένη ζήτηση. Ο οικότουρισμός, ο οποίος ελκύει την πελατεία του για μακρινούς προορισμούς από τις τάξεις των υψηλότερων εισοδημάτων, για δε τους πλησιέστερους από τα μέσου επιπέδου εισοδήματα, έχει πληγεί ιδιαίτερα σύμφωνα με τις εκφρασμένες απόψεις γραφείων τουρισμού που εξειδικεύονται στον οικότουρισμό. Παράλληλα, σημειώνεται μικρότερη μείωση σε μερικές περιπτώσεις στον εσωτερικό οικότουρισμό, ειδικά στις μορφές που συνδυάζουν την περιπατητική δραστηριότητα με φτηνή μετακίνηση και τον οικότουρισμό (back packing intertrailing). Οι συμμετέχοντες σ' αυτή τη μορφή οικότουρισμού έχουν πιθανώς επηρεαστεί λιγότερο από την οικονομική ύφεση, όπως έχουμε αναφέρει στο κεφάλαιο που εξετάζει τις διαφαινόμενες διεθνείς τάσεις. Οι μελλοντικές προοπτικές για τον οικότουρισμό φαίνεται να είναι μάλλον θετικές.

Δύο κυρίως παράγοντες θεωρείται ότι θα δράσουν καταλυτικά στην μελλοντική αύξηση του οικότουρισμού. Ο πρώτος αφορά την έξαρση του ενδιαφέροντος και την ανάπτυξη της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και συνείδησης σε θέματα που αφορούν το φυσικό περιβάλλον και την άγρια φύση διεθνώς και ιδιαίτερα μεταξύ των πληθυσμών των ανεπτυγμένων χωρών. Στο φαινόμενο αυτό έχει συμβάλει θετικά η καθημερινά αυξανόμενη υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος από την αστικοποίηση καθώς και από άλλες μορφές ανάπτυξης. Ο δεύτερος παράγων αναφέρεται σε διαφαινόμενες τάσεις, όπου είναι σαφές ότι οι τουριστικές δραστηριότητες των νέων θα αυξηθούν σημαντικά καθώς επίσης και το ενδιαφέρον όλων των ομάδων ηλικιών για δραστηριότητες που επικεντρώνονται σε περιβαλλοντικά ενδιαφέροντα.

Σημαντική πρέπει να θεωρηθεί, εκτός αυτών η ανάπτυξη των τουριστικών πρακτορείων που ασχολούνται αποκλειστικά με τον οικότουρισμό και συναφείς δραστηριότητες, ενώ θετική θεωρείται επίσης η αυξανόμενη τάση νέων οικότουριστικών πακέτων που σήμερα προσφέρονται από μεγάλα και διεθνώς γνωστά γραφεία συμβατικών μορφών τουρισμού.

4.2 Εξελίξεις σε Εθνικό Επίπεδο

Σε προηγούμενο κεφάλαιο αναφερθήκαμε με περισσότερη λεπτομέρεια στο τεράστιο δυναμικό των φυσικών πόρων της χώρας και στη συγκριτική υπεροχή του, σε απόλυτο και σχετικό βαθμό, σε σχέση με χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και άλλες ανταγωνίστριες χώρες, όπως η Γιουγκοσλαβία και η Τουρκία. Το φαινόμενο αυτό, σε συνδυασμό με την προβλεπόμενη διεθνή

αύξηση της ζήτησης για οικότουρισμό, δημιουργεί αναπόφευκτα ερωτήματα τα οποία χρήζουν άμεσων απαντήσεων. Κύρια ερωτήματα αυτού του είδους, επικεντρώνονται σε θέματα όπως: ποια υποείδη οικότουρισμού θα μπορούσαν να αναπτυχθούν άμεσα, ποια άλλα λειτουργούν σήμερα έστω και υποτυπωδώς, ποια είναι η σημερινή κατάσταση και τι ανάγκες υποδομής και ανωδομής πρέπει να ικανοποιηθούν για τα μεγέθη χρηστών, σε ποιες περιοχές κλπ.

Σημαντικά ερωτήματα προς απάντηση θεωρούμε επίσης αυτά που έχουν άμεση σχέση με τη ζήτηση και επηρεάζουν την ποιότητα και τα είδη προσφοράς. Από την έρευνά μας σε ξένα και ελληνικά πρακτορεία οικότουρισμού υπάρχουν ενδείξεις ότι ο τύπος του «πελάτη», που μέχρι σήμερα θα διάλεγε την Ελλάδα ως προορισμό, αλλάζει. Οι μελλοντικοί ταξιδιώτες θα προτιμούν λιγότερο γνωστές περιοχές με σημαντικό κριτήριο προς ικανοποίηση την υψηλή ποιότητα του φυσικού περιβάλλοντος.

Παρά το γεγονός ότι τα τελευταία δέκα χρόνια η εσωτερική αγορά του οικότουρισμού έχει διευρυνθεί σημαντικά - κυρίως λόγω της ανάπτυξης των συλλόγων, ενώσεων, ομοσπονδιών, κλπ. που έχουν σχέση με τις υπαίθριες αθλητικές δραστηριότητες και την αύξηση των περιβαλλοντικών ενδιαφερόντων στην Ελλάδα γενικότερα - η βασική υποδομή για τον οικότουρισμό παραμένει υποτυπωδής σε μερικές περιοχές και έως ανύπαρκτη στα περισσότερα σημεία της χώρας.

4.3 Ανάλυση Ελληνικής Αγοράς - Δυνατότητες Ανταπόκρισης στη Ζήτηση

Από τη μέχρι στιγμής ανάλυση προκύπτει ότι για μια σειρά θεμάτων η Ελλάδα βρίσκεται σε μειονεκτική θέση ως προς την ικανοποίηση τόσο της διεθνούς ζήτησης όσο και της εγχώριας. Έχοντας ισχυρά πλεονεκτήματα ως προς τους φυσικούς πόρους μειονεκτεί σημαντικά στην ικανοποίηση ενός μεγάλου αριθμού προϋποθέσεων για την ικανοποίηση της ζήτησης.

4.3.1 Θέματα στρατηγικής ανάπτυξης

Δεν έχει υπάρξει ακόμα μια σαφής και συνεπής πολιτική ανάπτυξης η οποία να μην έχει υποστεί σημαντικές αλλοιώσεις που συνήθως προκύπτουν από τις παρεμβάσεις διαδοχικών κυβερνήσεων. Κατά συνέπεια, ορισμένες αξιόλογες προσπάθειες του παρελθόντος, να τεθούν οι βάσεις για μια μακροπρόθεσμη και ολοκληρωμένη από άποψη προγραμματισμού στρατηγική, έχουν καταστεί αναποτελεσματικές. Αντίθετα, επικράτησε η αποσπασματική πολιτική ανάπτυξης που συχνά περιέχει εισαγόμενες λύσεις, σχεδιασμένες για περιοχές των οποίων τα χαρακτηριστικά διαφέρουν σημαντικά από αυτά του ελληνικού χώρου, τόσο ως προς την κλίμακα όσο και ως προς το βαθμό ευθραυστότητας των οικοσυστημάτων.

4.3.2 Θέματα Υποδομής και Ανωδομής

Στην ανάλυση των κυριότερων χαρακτηριστικών της μορφής αυτής ανά τον κόσμο αναφερθήκαμε και στα χαρακτηριστικά της υποδομής και ανωδομής, όπως αυτά διαμορφώθηκαν μέχρι σήμερα κυρίως, σε ευρωπαϊκές χώρες όπου διάφορες μορφές οικότουρισμού έχουν εφαρμοστεί εδώ και αρκετά χρόνια. Είναι προφανές ότι, παρά τις σχετικά «ήπιες» δραστηριότητες που θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στον οικότουρισμό, μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στην ανάπτυξη προϋποθέτει σημαντικές επενδύσεις σε υποδομή και ανωδομή όπως έχουμε ήδη θίξει στις αρχές του παρόντος κεφαλαίου. Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι η χώρα μας υστερεί σημαντικά σε εγκαταστάσεις αλλά ακόμα και στην οριοθέτηση και προστασία αξιόλογων περιοχών που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για αυτή τη μορφή τουριστών.

Η κατασκευή ξενώνων και μετατροπή παραδοσιακών σπιτιών από τον ΕΟΤ και τον ιδιωτικό τομέα, παρά την αυξημένη συμμετοχή του τελευταίου τα πρόσφατα χρόνια, δεν έχει ικανοποιήσει ούτε ποσοτικά αλλά ούτε από άποψη χωροταξικής κατανομής τις απαιτούμενες ανάγκες. Αντίθετα, σπασμωδικές και ευκαιριακές χωροθετήσεις ορισμένου τύπου υποδομής και ανωδομής, από τον ιδιωτικό κυρίως τομέα αλλά και κρατική αδειοδότηση, έχουν καταφέρει να υποβαθμίσουν αρκετές περιοχές φυσικού κάλλους της χώρας.

Η πρόσφατη διαπιστωμένη δυναμικότητα της μορφής αυτής από την τοπική αυτοδιοίκηση, έχει συμβάλει στην περισσότερο ενεργή συμμετοχή της για την παροχή κυρίως οδικών δικτύων και ορισμένων διαμορφώσεων περιοχών ανάπαυσης και θέας, συχνά όμως με εξαιρετικά καταστρεπτικά αποτελέσματα για το περιβάλλον. Κύρια αιτία στις περιπτώσεις αυτές θεωρούνται τα πενιχρά οικονομικά και υλικά μέσα που έχουν στη διάθεση καθώς επίσης και οι σημαντικές ελλείψεις σε τεχνογνωσία και γνώσεις ιδιαίτερα των επιπτώσεων αυτού του είδους έργων (που έχουν ειδικές προδιαγραφές) στο περιβάλλον.

Οι κρατικοί φορείς και ιδιαίτερα το Υπουργείο Γεωργίας και το ΥΠΕΧΩΔΕ, που έχουν ίσως μονόπλευρα συνεισφέρει μέχρι σήμερα στη μελέτη προγραμματισμού ή υλοποίησης επαρκώς προδιαγεγραμμένων έργων υποδομής και ανωδομής σε περιοχές οικολογικών και περιβαλλοντικών ενδιαφερόντων (ορεινές περιοχές, δάση, λιμνοθάλασσες, ποτάμια, λίμνες, δέλτα ποταμών, κλπ.), δεν διαθέτουν τα απαραίτητα μέσα για την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους σε αυτές τις περιοχές, ενώ σε άλλες, όπου στο παρελθόν συντελέστηκαν σημαντικά έργα, η συντήρησή τους (π.χ. Φαράγγι Σαμαριάς) αποδείχθηκε ελλιπής έως ανύπαρκτη.

Οι ελλείψεις σε δρόμους πρόσβασης, μονοπάτια περιήγησης, πολλαπλά μέσα μεταφοράς (άλογα, ειδικά οχήματα), καταλύματα για μικρές ομάδες κυρίως σε ικανές αποστάσεις από τους επισκεπτόμενους χώρους καθώς και ένας μεγάλος αριθμός άλλων ελλείψεων στην υποδομή θεωρείται σήμερα ως σημαντικός ανασταλτικός παράγοντας ανάπτυξης, δεδομένου ότι τα

εγκαταλελειμμένα ορεινά χωριά και οι λίγοι εναπομείναντες γηραιοί κάτοικοί τους δεν είναι σε θέση να ικανοποιήσουν αυτές τις ανάγκες.

Τα υπάρχοντα παραδοσιακά μονοπάτια καταρρέουν, ενώ ορθά σημασμένα μονοπάτια όπως το Ε4 (European Trail) αποτελούν εξαιρέσεις. Οι απαραίτητες εγκαταστάσεις για χώρους ανάπαυσης και παρατηρητήρια αποτελούν σπάνια φαινόμενα. Καλά μονοπάτια και παρατηρητήρια αποτελούν αναγκαία προϋπόθεση για τα πρακτορεία που προσελκύουν ξένους τουρίστες και αυτό εξηγεί το λόγο ότι ορισμένες περιοχές που διαθέτουν κάποια στοιχειώδη υποδομή όπως η Βόρεια Πίνδος, τα Λευκά Όρη και ορισμένα νησιά, προτιμώνται από τα ξένα πρακτορεία τουλάχιστον για τις περισσότερο δημοφιλείς οικοτουριστικές δραστηριότητες.

4.3.3 Θέματα οργάνωσης, εκπαίδευσης και προβολής

Μια πλήρης ανάδειξη - αξιοποίηση του οικολογικού δυναμικού της χώρας (όπως υγροβιότοποι, ορεινοί όγκοι, δάση, γεωλογικοί σχηματισμοί, θάλασσες, λίμνες και παραποτάμια οικοσυστήματα, κλπ.) για την ανάπτυξη αυτού του είδους τουρισμού περιέχει εξαιρετικά σημαντικές δυνατότητες κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης, αλλά ταυτόχρονα και συντήρησης αυτού του δυναμικού από ένα ποσοστό των εισπραττόμενων εσόδων. Μια από τις προϋποθέσεις όμως ανάπτυξης είναι, εκτός των όσων έχουμε αναφέρει, η επαρκής οργάνωση, εκπαίδευση και προβολή των συναφών δραστηριοτήτων.

Θέματα οργάνωσης των τοπικών κοινωνιών, των κρατικών φορέων για τη φύλαξη, συντήρηση, ξενάγηση, κλπ. για την παροχή πληροφοριών μέσω εντύπων, χαρτών, οπτικοακουστικών μέσων, κλπ. είναι απόλυτα απαραίτητα όχι μόνο για την ενημέρωση των ξένων επισκεπτών αλλά και για την απόκτηση των σχετικών γνώσεων από τους ντόπιους. Ακόμα και σήμερα είναι δύσκολη η αγορά χαρτών κλίμακας 1:50.000 της ΓΥΣ, ακόμα και για του Έλληνες οικοτουρίστες, για συγκεκριμένες περιοχές (συχνά αντιμετωπίζεται και το φαινόμενο εξάντλησης φύλλων), ενώ ξένα τουριστικά πρακτορεία διαθέτουν εξαιρετικής ποιότητας χάρτες ακόμα μεγαλύτερης κλίμακας, σχεδιασμένους ειδικά για οικοτουριστικά ενδιαφέροντα.

Η οργάνωση, επισήμανση ειδικών μονοπατιών και εθνικών πάρκων και άλλων αξιόλογων σημείων αναφοράς είναι ανεπαρκής έως ανύπαρκτη στις περισσότερες περιπτώσεις και το ίδιο ισχύει για τα αναγκαία και ειδικά μέσα μεταφοράς.

Οι λιγοστές πληροφορίες που προσφέρονται, υπό μορφή φυλλαδίων από ειδικές υπηρεσίες Υπουργείων όπως Τουρισμού, ΠΕΧΩΔΕ και Γεωργίας, αποτελούν προσβολή σ' αυτόν τον τόσο σημαντικό εθνικό πόρο. Επιπλέον, τα φυλλάδια αυτά είναι συχνά δυσεύρετα ή εξαντλημένα.

Άλλα θέματα οργάνωσης αφορούν τα μέσα μεταφοράς σε περιοχές για τις οποίες δεν υπάρχουν τυπωμένα δρομολόγια με ημέρες και ώρες αναχώρησης ούτε στα ελληνικά. Το φαινόμενο της αναιδούς συμπεριφοράς προς ξένους και Έλληνες (ομοίως) από τηλεφωνητές,

υπαλλήλους πληροφοριών, οδηγούς και σταθμάρχες υπεραστικών λεωφορείων και τρένων προστίθεται στους παράγοντες που αποθαρρύνουν την ανάπτυξη του οικοτουρισμού.

Θέματα επαγγελματικής παιδείας, επιμόρφωσης και προβολής σχετικά με το περιβάλλον έχουν επίσης άμεση σχέση και σπουδαιότητα για την ανάπτυξη αυτής της δραστηριότητας. Ημεδαποί και αλλοδαποί τουρίστες αγνοούν σημαντικό μέρος της ελληνικής υπαίθρου και της μοναδικότητας των βιοτικών και αβιοτικών στοιχείων της.

Στους παράγοντες επιρροής του πρότυπου του μαζικού τουρισμού δώσαμε ιδιαίτερη έμφαση στα θέματα επιμόρφωσης και επαγγελματικής παιδείας. Έχοντας ήδη αναφερθεί στις θετικές επιπτώσεις, τις οποίες η επιμόρφωση σε θέματα περιβάλλοντος θα έχει στην ανάπτυξη απομακρυσμένων και περιβαλλοντικά ελκυστικών περιοχών, τόσο για την τοπική κοινωνία όσο και για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού, θα εστιάσουμε εδώ σε έναν άλλο παράγοντα που αφορά την επαγγελματική εκπαίδευση.

Υπάρχει μεγάλη ανάγκη για άρτια εκπαιδευμένο προσωπικό που ασχολείται είτε σε κέντρα πληροφόρησης, είτε στον τομέα οδήγησης - ξεναγησης σε περιηγήσεις οικολογικού χαρακτήρα, είτε ακόμη στη στελέχωση των σχετικών τουριστικών γραφείων. Σήμερα, η πλειονότητα των γραφείων που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε αυτόν τον τομέα στελεχώνονται κυρίως από αλλοδαπό προσωπικό με λίγες γνώσεις σε ότι αφορά τις τοπικές κοινωνίες, ελλείπει ικανά προετοιμασμένου ελληνικού προσωπικού. Επομένως, ο τομέας αυτός, εκτός του ότι προσφέρει σημαντικά οικονομικά οφέλη στους συμμετέχοντες, πρέπει να προωθηθεί διότι έμμεσα συμβάλλει σημαντικά, μέσα από τις προσφερόμενες ειδικές πληροφορίες, στην αλλαγή των εντυπώσεων των ξένων τουριστών ως προς το εύρος των φυσικών πόρων έλξης της χώρας και επομένως συμβάλλει σημαντικά και στην επιρροή του πρότυπου του μαζικού τουρισμού. Σημαντική όμως προϋπόθεση αποτελεί η εξειδικευμένη εκπαίδευση ξεναγών - οδηγών του κλάδου, η οποία θα πρέπει να ανταποκρίνεται και σε εύρος αλλά και σε ποιότητα στην αντίστοιχη ποικιλία, ιδιαιτερότητες και υψηλή ποιότητα του φυσικού και δομημένου περιβαλλοντικού δυναμικού της Ελλάδας.

4.4 Θεσμική Υποστήριξη και Εφαρμογή Νομοθεσίας

Στην εξέταση των προϋποθέσεων ανάπτυξης τόσο των νέων μορφών όσο και του οικοτουρισμού, ειδικότερα, δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στην ικανοποίηση αναγκών που αφορούν την υποδομή, ανωδομή, πληροφόρηση, επαγγελματισμό κλπ. χωρίς τις οποίες η οποιαδήποτε προσπάθεια ανάπτυξης θα ήταν τουλάχιστον αναποτελεσματική. Μεγαλύτερη ακόμα σημασία και από την ικανοποίηση αυτών των προϋποθέσεων έχει η ολοκληρωμένη θεσμική υποστήριξη και η αυστηρή εφαρμογή της, είτε αυτή αναφέρεται σε θέματα ανάπτυξης, είτε προστασίας των πόρων των οποίων η αξιοποίηση επιδιώκεται. Είναι προφανές ότι στην περίπτωση της Ελλάδας η μέχρι

σήμερα επιχειρηθείσα θεσμοθέτηση και εφαρμογή νομοθεσίας για το περιβάλλον έχει υπάρξει κατακερματισμένη, *ad hoc* και αναποτελεσματική, ακόμα και όταν επρόκειτο για περισσότερο ολοκληρωμένα νομοθετήματα, όπως ο Νόμος πλαίσιο για το περιβάλλον.

Η θεσμική υποστήριξη που απαιτείται για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού είναι σχεδόν απόλυτα ταυτισμένη με την ανάγκη προστασίας του ελληνικού φυσικού περιβάλλοντος, πράγμα που θεωρείται ευνόητο από τις χώρες - μέλη της Κοινότητας (έμπρακτα τεκμηριωμένο από την ΕΟΚ για την μοναδικότητά τους, αλλά όχι τόσο έμπρακτα τεκμηριωμένο από το σύνολο της Ελληνικής κοινωνίας).

Οι απαιτούμενες θεσμικές παρεμβάσεις είναι πολλές και ποικίλες και αφορούν άμεσες συμπληρώσεις, καταργήσεις, νέες θεωρήσεις ώστε να ικανοποιηθούν οι απαραίτητες προϋποθέσεις.

Βραχυπρόθεσμα, η αυστηρή εφαρμογή της υπάρχουσας Κοινοτικής και ελληνικής νομοθεσίας και των Διεθνών Συμβάσεων θα επιτύχανε σημαντικά την επίλυση σοβαρών προβλημάτων, όπως αυτά που αφορούν την ήδη καθυστερημένη οριοθέτηση περιοχών που χρίζουν προστασίας, θέματα δόμησης, ρύπανσης, έργων ανάπτυξης, γεωργίας, κτηνοτροφίας, λειτουργίας και οργάνωσης του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα και των ΟΤΑ ως προς την τουριστική δραστηριότητα και περιβαλλοντική προστασία, τις επιδοτήσεις, επιχορηγήσεις για τους αντίστοιχους τομείς και την συγκεκριμενοποίηση και μείωση των επικαλυπτόμενων αρμοδιοτήτων και κρατικών υπηρεσιών.

Είναι επίσης προφανές ότι η γενικότερη σύγχυση που υπάρχει σήμερα όσον αφορά τα θέματα προστασίας περιβάλλοντος και οι συνεχιζόμενες αλλοιώσεις, οι οποίες από καιρού εις καιρόν μεταβάλλουν την ουσία των αρχικών νομοθετημάτων, δρουν αρνητικά όχι μόνο για την ποιότητα του περιβάλλοντος, αλλά και στην πρόθεση για επενδύσεις στον τομέα του τουρισμού γενικότερα και του οικοτουρισμού ειδικότερα.

Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα στην περίπτωση αυτή θα μπορούσε να αναφέρει κανείς τις δυσμενείς επιπτώσεις που είχαν στο παρελθόν αλλοιώσεις στην νομοθεσία ως προς τους όρους δόμησης ή χωροθέτησης ορισμένων δραστηριοτήτων, με αποτέλεσμα την άμεση υποβάθμιση τουριστικών επενδύσεων που πραγματοποιήθηκαν κάτω από διαφορετικό θεσμικό καθεστώς και φυσικά μειωμένη ανταγωνιστικότητα.

Αντίθετα, σημαντικές αλλά επουσιώδεις ως προς τις διαδικαστικές τους απαιτήσεις, συμπληρώσεις δεν έχουν επιτευχθεί, αναγκάζοντας ιδιωτικούς κυρίως φορείς να λειτουργούν με μειωμένη ανταγωνιστικότητα όπως στην περίπτωση των αδειών οχημάτων ειδικού τύπου και μικρής χωρητικότητας.

4.5 Η Χωροταξική Διάσταση του Οικοτουρισμού

Έχοντας επανειλημμένα αναφερθεί στην πλουσιότητα ολόκληρου του ελληνικού χώρου σε οικολογικά και περιβαλλοντικά ενδιαφέροντα η δυσκολία αναγνώρισης δεν έγκειται πλέον στις διαφοροποιήσεις φυσικών πόρων, αλλά στον εντοπισμό περιοχών όπου η οικοτουριστική ανάπτυξη θα συνδυάσει την επίτευξη κοινωνικοοικονομικών στόχων και την άμεση προστασία φυσικών περιοχών που βρίσκονται υπό πίεση.

Μια άλλη σημαντική παράμετρος, βεβαίως έγκειται στο γεγονός ότι η χωροταξική κατανομή των πόρων και η αξιοποίησή τους θα πρέπει να ταυτιστεί με την αναγνώριση των υποειδών του οικοτουρισμού που έχουν και τη μεγαλύτερη ζήτηση.

Λαμβάνοντας υπόψη αυτούς τους δύο στόχους, προτεραιότητα θα πρέπει να δοθεί στις περιοχές της Ηπείρου, Δυτικής Μακεδονίας, Θράκης, Κεντρικής Ελλάδας. Επιθυμητή είναι και η οικοανάπτυξη νησιωτικών περιοχών, όπως για παράδειγμα η Νίσυρος, για τις οποίες μέχρι στιγμής δεν έχει ενδιαφερθεί ο μαζικός τουρισμός.

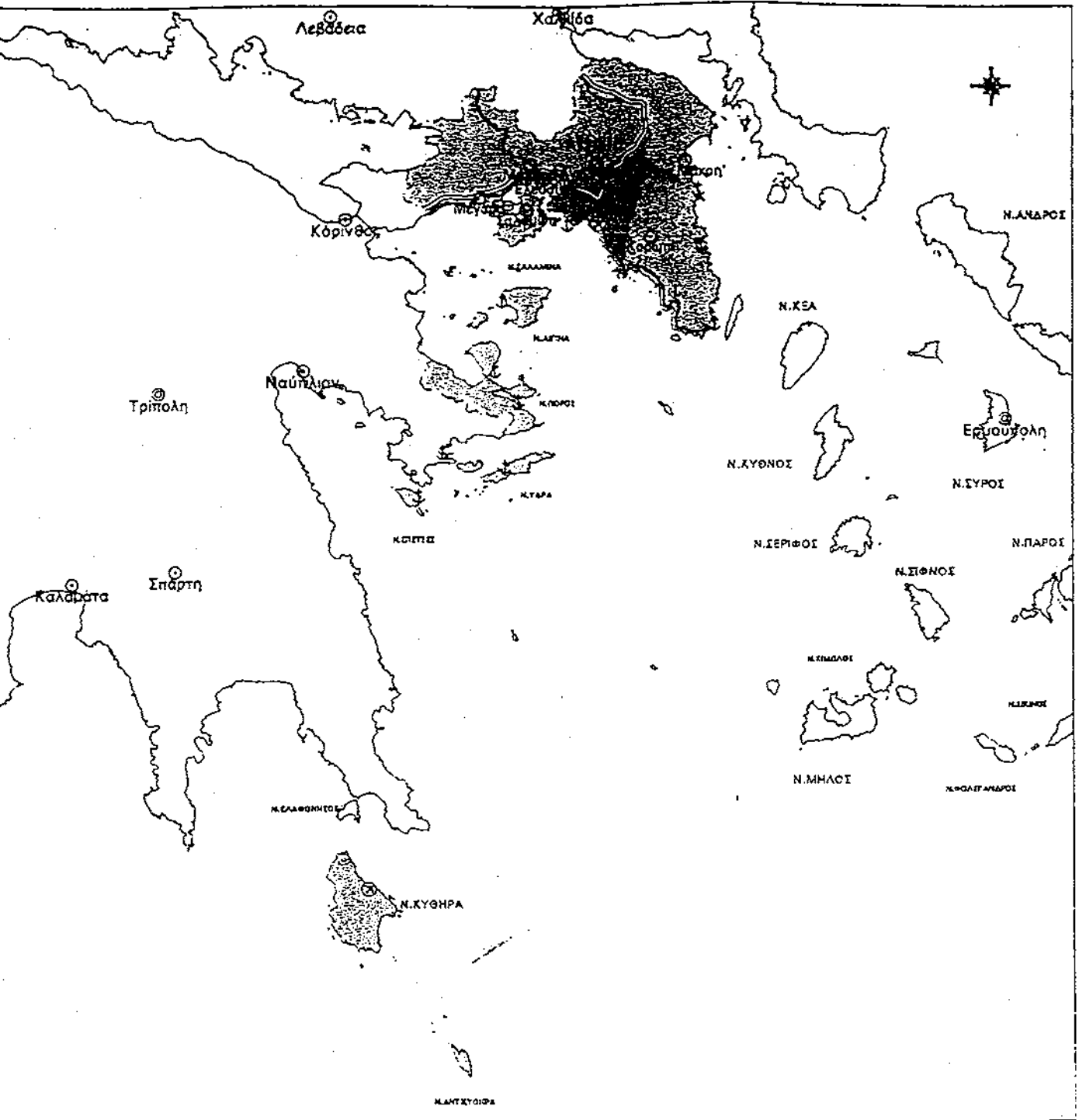
Η σημαντική ζήτηση πακέτου συνδυασμού οικοτουριστικών ενδιαφερόντων με πολιτιστικά ενδιαφέροντα ευνοεί επίσης την αλλαγή της εικόνας περιοχών μεγάλων αστικών συγκεντρώσεων, που ευνοούνται περαιτέρω από τη μικρή χρονοαπόσταση μεταξύ αστικού πόλου και φυσικού περιβάλλοντος υψηλής ποιότητας.

Η χωρητικότητα και ο τρόπος ανάπτυξης, ειδικότερα περιοχών οι οποίες σήμερα θεωρούνται απομακρυσμένες και με δομικά προβλήματα ανάπτυξης, πρέπει να αποτελούν αντικείμενα ειδικής μελέτης, ώστε να αποφευχθούν αφενός μεν, οι αρνητικές επιπτώσεις στις τοπικές κοινωνίες από την ξαφνική προσέλευση επισκεπτών και αφετέρου, η υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος όπως έχει αρχίσει να συμβαίνει στο Πήλιο και τα Ζαγόρια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

ΑΤΤΙΚΗΣ

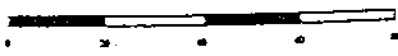
Λεωφόρος Γεωργίου Παύλου Αρκαδίας 207 ΟΛΥΜΠΙΑ (Π)
 Λεωφόρος 223 10 • ΟΡΩΤΙ • ΑΡΚΑΔΙΑ
 Τηλεφωνικό Κέντρο ΟΡΩΤΙ • 071021 • 204212224
 Τηλεφωνικό Κέντρο ΣΠΑΡΤΗ • 071021 • 204212224
 Τηλεφωνικό Κέντρο ΚΟΡΙΝΘΟΣ • 071021 • 204212224
 Τηλεφωνικό Κέντρο ΤΡΙΠΟΛΗ • 071021 • 204212224
 Τηλεφωνικό Κέντρο ΚΑΛΑΜΑΤΑ • 071021 • 204212224

**Χάρτης
 Π.09.1**

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
 ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
 ΣΧΕΔΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
 ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000 - 2006**

**ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
 ΑΤΤΙΚΗΣ
 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ
 ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ
 ΥΠΟΜΝΗΜΑ**

ΚΑΛΩΣΚΑΛΑ 1: 1100000

- Όρια Νομών
- ==== Αυτοκινητόδρομοι (ΠΑΘΕ, ΕΓΝΑΤΙΑ)
- ==== Ασφαλή Χώρια Οδικού Δίκτυου
- ==== Σιδηροδρομικά Δίκτυα
- ↑ ↓ Αιρένες
- ⊕ Αεροδρόμια
- ⊙ Πρωτεύουσες Περιφερειών
- ⊙ Πρωτεύουσες Νομών
- Λοιπά Αστικά Κέντρα

Το παρόν σχέδιο είναι προϊόν της μελέτης που ανέπτυξε η Εταιρεία Μελετών και Συμβουλευτικών Υπηρεσιών (Ε.Μ.Σ.Υ.) για τον Τομέα Περιφέρειας. Το σχέδιο είναι έργο της Ε.Μ.Σ.Υ. και η Εταιρεία Μελετών και Συμβουλευτικών Υπηρεσιών (Ε.Μ.Σ.Υ.)

**Πορτογάλη Θεσσαλική Γέφυρα
 ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
 Ε.Π.Ε. Πανεπιστήμιο Πατρών**

Οι τομείς παραγωγής: διαχρονική εξέλιξη

- **Πρωτογενής τομέας**

Η αξία της παραγωγής του πρωτογενή τομέα στην Αττική, ως ποσοστό της παραγωγής της χώρας για το 1994 ήταν μόλις 2,2%.

Οι δυναμικοί κλάδοι του πρωτογενή τομέα αφορούν την ανθοκομία, την κηπουρική, τις αμπελοκαλλιέργειες, την αλιεία και τα αλιευτικά προϊόντα στις παράκτιες περιοχές της Αττικής, τα οποία και λόγω επιδοτήσεων αποτελούν δραστηριότητες προτίμησης.

Η εγγύτητα των περιαστικών περιοχών που καλλιεργούνται ή εξειδικεύονται στην εκτροφή ζώων στο ηπειρωτικό τμήμα της Αττικής (Μεγαρίδα, Μεσόγεια, Μαραθώνας) και η παραγωγή οστράκων στην περιοχή της Νέας Περάμου, καθώς και της επαρχίας Τροιζηνίας με το ισχυρό καταναλωτικό κέντρο του Πολεοδομικού Συγκροτήματος, αποτελεί βασικό αίτιο της δυναμικής του τομέα, λόγω απευθείας διάθεσης των προϊόντων στην κατανάλωση από τους ίδιους τους παραγωγούς.

- **Δευτερογενής τομέας**

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 άρχισαν να διαπιστώνονται σε μεγαλύτερο βαθμό οι επιπτώσεις από την αποβιομηχάνιση, ως αποτέλεσμα κυρίως της κλαδικής διάρθρωσης της βιομηχανίας στην Πρωτεύουσα και των μέχρι σήμερα περιοριστικών οικονομικών, πολεοδομικών και περιβαλλοντικών πολιτικών, αλλά και λόγω των δυσχερειών εκσυγχρονισμού μεγάλου αριθμού υπαρχουσών μονάδων, που οφείλονται σε γενικότερους λόγους οικονομικών συγκυριών και ιστορικής συγκρότησης και εξειδίκευσης της ελληνικής βιομηχανίας. Τα προβλήματα αυτά εκφράζονται με πτώση του ρυθμού αύξησης των επενδύσεων. Αύξηση του βαθμού εισαγωγικής διείσδυσης, στασιμότητα της βιομηχανικής παραγωγής, επάλληλους κλάδους προβληματικών επιχειρήσεων, αύξηση της βιομηχανικής ανεργίας και συμπτώματα ιδιαίτερης παρακμής περιοχών, όπως είναι η περιοχή του Λαυρίου, του Ελαιώνα, του Θριασίου, Πεδίου, του Περάματος κλπ., στις οποίες εστιάζεται η μεγαλύτερη βιομηχανική ανεργία.

Δυναμισμό παρουσιάζουν οι κλάδοι των τηλεπικοινωνιών και των ηλεκτρονικών, καθώς επίσης και οι κλάδοι των τροφίμων και των ποτών στους οποίους διαπιστώνονται και αυξημένες εξαγωγές, καθώς και ορισμένοι των χημικών προϊόντων. Από άποψη εξαγωγιμότητας προσανατολίζονται προς την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη και ευρύτερα τη Ν.Α. Ασία, ενώ παρατηρείται μείωση των εξαγωγών προς την Ε.Ε.

• Τριτογενής τομέας

Ο τομέας του λιανικού εμπορίου στην Αθήνα παραμένει σημαντικός με τάσεις αύξησης, χωρίς όμως να υπερβαίνει το εθνικό επίπεδο. Αντίθετα, η ανάπτυξη άλλων δυναμικών αστικών κέντρων της χώρας και η εποχιακή αιχμή του τουρισμού κατά τη θερινή περίοδο στις πόλεις της Περιφέρειας, περιορίζουν την κυριαρχία της Αθήνας στον κλάδο αυτό. Από άποψη συγκέντρωσης κεφαλαίου διαπιστώνονται σαφείς τάσεις υποκατάστασης των μικρών καταστημάτων από μεγάλα πολυκαταστήματα πλέον σύγχρονης εξυπηρέτησης.

Αντίθετα, από τις δυσχέρειες του λιανικού εμπορίου, το χονδρεμπόριο παραμένει στρατηγικός τομέας στην Αττική, παρά την παρατηρούμενη σχετική αποκέντρωση προς άλλα σημαντικά αστικά κέντρα της χώρας (Θεσσαλονίκη, Ηράκλειο, Ρόδος).

Στην Περιφέρεια υπάρχει ο μεγαλύτερος σε μέγεθος αερολιμένας της χώρας. Το λιμάνι του Πειραιά είναι το μεγαλύτερο σε χωρητικότητα στα Βαλκάνια.

Παράλληλα με τους τομείς αυτούς, η Πρωτεύουσα της χώρας παρουσιάζει μεγάλη ανάπτυξη στους τομείς των υπηρεσιών υγείας, εκπαίδευσης, χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, υπηρεσιών έρευνας και ανάπτυξης και παραγωγικών υπηρεσιών.

Η Αθήνα συγκεντρώνει σήμερα το μεγαλύτερο ποσοστό των Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και ερευνητικής υποδομής των τεχνολογικών κέντρων και εργαστηρίων (ποσοστό κατανομής ερευνητικών ιδρυμάτων για το 1993, 36% για το νομό Αττικής), παρά την υπαρκτή τάση αποκέντρωσης των ΑΕΙ που ήδη έχει συντελεστεί σε μεγάλο βαθμό και ενισχύεται συνέχεια. Η συγκέντρωση ερευνητικών ιδρυμάτων δίνει μεγάλες προοπτικές τόσο στον διεθνή ρόλο της Αθήνας, όσο και στην στήριξη και τεχνολογική ανάπτυξη των επιχειρήσεων της Αττικής.

Οι ροές τουριστών στην Αθήνα χαρακτηρίζονται από σταθερή μεσοχρόνια κάμψη, περιορίζοντας τη διεθνή τουριστική ακτινοβολία της Αττικής και την κυριαρχία της στον εθνικό χώρο, κυριαρχία που μειώνεται διαχρονικά και παρουσιάζει έλλειψη δυναμισμού στο χερσαίο τμήμα της Περιφέρειας, με πολύ μικρή αύξηση αριθμού κλινών σε σχέση με τη λοιπή χώρα, χαμηλή πληρότητα ξενοδοχειακών κλινών και αλλαγές χρήσεων γης.

Η κάμψη αφορά κυρίως στις παραδοσιακές για την Ελλάδα μορφές μαζικού (κυρίως παραθεριστικού) και χαμηλών τιμών τουρισμού, οδηγεί δε στην ανεπαρκή αξιοποίηση της υπάρχουσας τουριστικής υποδομής. Οφείλεται σε μια σειρά από αιτίες κυριότερες των οποίων είναι :

- Ο οξύς διεθνής ανταγωνισμός από γειτονικές μεσογειακές χώρες, σε συνδυασμό με την μείωση των εισοδημάτων στον ευρωπαϊκό χώρο λόγω της οικονομικής κρίσης.
- Η ρύπανση του περιβάλλοντος και οι δυσχέρειες στην κυκλοφορία.
- Η παρεχόμενη ποιότητα τουριστικών υπηρεσιών με μεγάλο μέγεθος τουριστικών καταλυμάτων μικρής κλίμακας στο κέντρο και στις δυτικές και ανατολικές ακτές.

- Οι ελλείψεις σε ειδικές υποστηρικτικές υποδομές (συνεδριακοί και εκθεσιακοί χώροι, χώροι πολιτιστικής υποδομής, μαρίνες, γήπεδα γκολφ κλπ.) που ευνοούν την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουριστικής δραστηριότητας.
- Η ελλιπής διασύνδεση και ανάδειξη της υπάρχουσας αρχαιολογικής και πολιτιστικής υποδομής, η υποβαθμισμένη αισθητική και αρχιτεκτονική φυσιογνωμία της πόλης κλπ.

Την τελευταία περίοδο, από διάφορες εκτιμήσεις, η τουριστική κίνηση εμφανίζεται αυξημένη, στην προοπτική διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004.

Ορισμένα μέτρα που έχουν ληφθεί για την βελτίωση της πολιτιστικής υποδομής της πόλης ή για την ανάπλαση παραδοσιακών γειτονιών του κέντρου (Πλάκα, Εξάρχεια, Μεταξουργείο, Θησείο κ.α.), καθώς και μεμονωμένων κτηρίων με ιστορικό και παραδοσιακό χαρακτήρα και παρά τον ανταγωνισμό που υφίστανται από τους υψηλούς συντελεστές εκμετάλλευσης της δόμησης, εκτιμάται ότι δρουν σε θετική κατεύθυνση. Το εν εξελίξει πρόγραμμα ενοποίησης και ανάδειξης των αρχαιολογικών χώρων της κεντρικής περιοχής της Αθήνας (Αρχαιολογικό Πάρκο), αναμένεται να αποτελέσει από τις σημαντικότερες παρεμβάσεις στην ιστορία της πολιτιστικής φυσιογνωμίας της Πρωτεύουσας με ουσιώδεις επιδράσεις ως προς το μητροπολιτικό ρόλο της πόλης στο σύνολο του Ευρωπαϊκού Χώρου.

Υποδομές - Ποιότητα ζωής

• *Μεταφορές*

Το επίπεδο εξυπηρέτησης του συστήματος αστικών και υπεραστικών μεταφορών στην Αθήνα είναι υψηλό λόγω των μεγάλων έργων που έχουν γίνει (Μετρό, νέος διεθνής αερολιμένας Σπάτων, Δυτική Περιφεριακή Υμητού, Σταυρού - Ελευσίνας - Σπάτων). Η βελτίωση της προσπελασιμότητας και μεταφορικής ικανότητας της Αθήνας, τόσο στο επίπεδο των υπεραστικών μεταφορών (επιβατικών και εμπορευματικών) με τον εθνικό και διεθνή χώρο, όσο και στο επίπεδο των αστικών με αιχμή το σύστημα μαζικών μεταφορών, αποτελεί κομβικό σημείο της αναπτυξιακής στρατηγικής που πρέπει να υλοποιηθεί κατά την περίοδο του Γ ΚΠΣ.

Παρά τις μέχρι σήμερα δυσχέρειες η Πρωτεύουσα παραμένει ισχυρός συγκοινωνιακός κόμβος της χώρας και σ' αυτήν συγκλίνουν οι δύο εθνικοί οδικοί άξονες και οι αντίστοιχοι σιδηροδρομικοί, περιλαμβάνει δε δύο βασικές πύλες εισόδου - εξόδου της χώρας από θάλασσα (Λιμένας Πειραιά) και αέρα (αερολιμένας Σπάτων).

Στην Αθήνα κινείται το 43,6% των οχημάτων της χώρας. Ο συνολικός αριθμός οχημάτων εκτιμάται σε 1,3 εκατ., (248 αυτοκίνητα / 1000 κατοίκους).

Το κύριο οδικό δίκτυο της Αττικής έχει συνολικό μήκος 2.380 χλμ. και οι δρόμοι διπλού οδοστρώματος είναι 16,7% του συνόλου και τριπλού 6,5% του συνόλου. Υπάρχουν 51 ανισόπεδοι κόμβοι και η μέση πυκνότητα δικτύου στο Λεκανοπέδιο είναι 5,5 χλμ / τ.χλμ αστικής περιοχής. Οι μέσες ταχύτητες κυκλοφορίας εντός του δακτυλίου 18 χλμ/ώρα (από 7,5 χλμ / ώρα που ήταν προ του 1982 όταν επιβλήθηκαν τα περιοριστικά μέτρα), στις αστικές περιοχές 22 χλμ / ώρα, στις προαστιακές 30 χλμ / ώρα και στις μη αστικές 48 χλμ / ώρα. Εντός του εσωτερικού οδικού δακτυλίου προσφέρονται 58.440 θέσεις στάθμευσης, από τις οποίες οι εκτός οδού με δημόσια χρήση είναι 25.060 και οι θέσεις παρά την οδό είναι 33.380 (οι 22.010 αφορούν σε παράνομη στάθμευση). Το σύνολο της ζήτησης είναι 65.440 θέσεις και το υπάρχον έλλειμμα εκτιμάται σε 7.000 θέσεις.

Το σιδηροδρομικό δίκτυο υπεραστικό και προαστιακό (δύο υφιστάμενες γραμμές με αφετηρία δύο διαφορετικούς σταθμούς στο λιμάνι του Πειραιά) παρουσιάζει προβλήματα χωρικής διάρθρωσης και λειτουργίας, με αποτέλεσμα να υποεξυπηρετείται η μητροπολιτική περιοχή, όπως: ξεχωριστοί σταθμοί δικτύων Πελοποννήσου και Βόρειας Ελλάδας στην Αθήνα και τον Πειραιά, έλλειψη συντονισμού και συμπληρωματικότητας των μέσων, ισόπεδη διέλευση των γραμμών καθ' όλο το μήκος του αστικού ιστού, αραιή προαστιακή λειτουργία της γραμμής Αθήνα - Βόρεια Αττική - Χαλκίδα κ.α. Η αστική σιδηροδρομική γραμμή του ΗΣΑΠ Πειραιάς - Αθήνα - Κηφισιά, λειτουργεί με υψηλές επιδόσεις και λειτουργικά χαρακτηριστικά, αν και σε συνθήκες κορεσμού, ήδη δε επεκτείνεται με τις δύο νέες γραμμές Σεπόλια - Δάφνη - Κεραμικός - Πεντάγωνο του Μετρό.

Όσον αφορά τις λιμενικές υποδομές η λειτουργία των θαλάσσιων τερματικών σταθμών της Αττικής έχει εν μέρει ορθολογικοποιηθεί με τη μεταφορά του εμπορευματικού λιμένα του Πειραιά στο Κερατσίνι - Ν. Ικόνιο Περάματος, θέτοντας επί τάπητος την ανάγκη σιδηροδρομικής σύνδεσης με το λοιπό σιδηροδρομικό δίκτυο, με σκοπό την απελευθέρωση της σημερινής γραμμής του ΟΣΕ για χρήση προαστιακού τραίνου και την προώθηση των συνδυασμένων μεταφορών. Ιεράρχηση και διάκριση της λειτουργίας των υπόλοιπων λιμανιών (Ραφήνας και Λαυρίου) με κύριο προορισμό την επιβατική εξυπηρέτηση (Ραφήνα) και δευτερευόντως και την εμπορευματική (Λαύριο), είναι επίσης απαραίτητη ενώ παραμένει προβληματική η παρουσία και λειτουργία στο συγκεκριμένο σημείο που λειτουργεί σήμερα του εμπορευματικού λιμένα της Ελευσίνας λόγω της άμεσης επαφής του με τον οικισμό, ενώ η εμπορευματική κίνηση από αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντική.

• Υγεία - Πρόνοια

Με δεδομένη την ιεραρχική δομή (κεντρικοί τόποι) του συστήματος περίθαλψης και την πληθυσμιακή συγκέντρωση της Αττικής και παρά τις σημαντικές προσπάθειες αποκέντρωσης, στον τομέα υγείας με την ίδρυση περιφερειακών νοσοκομείων και ιατρικών πανεπιστημιακών τμημάτων σε περιφερειακά ΑΕΙ, η Αθήνα αποτελεί τον τόπο συγκέντρωσης του κύριου όγκου των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων. Στην διαπίστωση αυτή συντελεί και η όλο και διευρυνόμενη

παρουσία μεγάλων μονάδων με υπερασύγχρονο εξοπλισμό που ιδρύθηκαν από ιδιωτικές επενδύσεις.

Η χωροθετική κατανομή των μεγάλων μονάδων παροχής υπηρεσιών υγείας εστιάζεται κυρίως στο Πολεοδομικό συγκρότημα και σε ορισμένες από τις χωροταξικές υποενοότητες της Αττικής (π.χ. νοσοκομείο Ελευσίνας), με πολλά προβλήματα για τα νοσοκομεία εκείνα που για ιστορικούς λόγους λειτουργούν στην ευρεία κεντρική περιοχή της Αθήνας. Επισημαίνεται ότι οι συνθήκες λειτουργίας πολλών νοσοκομειακών εγκαταστάσεων είναι υποβαθμισμένες, λόγω και της πίεσης που ασκούν τα μεταναστευτικά ρεύματα και η γήρανση του πληθυσμού.

• **Εκπαίδευση**

Στην Περιφέρεια Αττικής παρατηρούνται μεγάλες ελλείψεις εκπαιδευτικών υποδομών σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης με μεγαλύτερη έμφαση στη δευτεροβάθμια. Ο συνολικός μέχρι σήμερα αριθμός αιθουσών ανέρχεται σε 7.289 αίθουσες με προοπτική να ανέλθει σε 7.438 με την ολοκλήρωση των έργων του τρέχοντος ΠΕΠ Αττικής. Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση υπάρχει ανάγκη δημιουργίας εκπαιδευτικού περιβάλλοντος υψηλής στάθμης που θα προάγει την έρευνα και τη σύνδεσή της με την παραγωγική λειτουργία.

Τα σημαντικότερα προβλήματα είναι η έλλειψη αιθουσών, οι πολλαπλές βάρδιες, η απουσία παράλληλων χώρων για τις αναγκαίες εκπαιδευτικές δραστηριότητες, οι ελλείψεις σε διοικητικό και βοηθητικό προσωπικό, το ανύπαρκτο ή απαρχαιωμένο εποπτικό υλικό, η αδυναμία συντήρησης και επισκευών της σχολικής περιουσίας κλπ.

Η Αττική χαρακτηρίζεται από εξαιρετικά χαμηλή συγκέντρωση σχολικών μονάδων σε αντίθεση με την υψηλή συγκέντρωση εκπαιδευόμενου πληθυσμού. Το πρόβλημα φαίνεται να είναι ιδιαίτερα έντονο και αφορά μονάχα βαθμίδες της δημόσιας εκπαίδευσης, αφού τα μερίδια της Αττικής σε ιδιωτικά εκπαιδευτήρια είναι τριπλάσια από τα αντίστοιχα μερίδιά της σε δημόσια. Μεγάλος ο αριθμός των σχολικών συγκροτημάτων που λειτουργούν πρωί - απόγευμα.

Αντίστοιχη ανεπάρκεια εμφανίζει η Αττική σχετικά με τη συγκέντρωση εκπαιδευτών όλων των βαθμίδων της δημόσιας εκπαίδευσης. Οι αναλογίες εκπαιδευομένων προς εκπαιδευτές είναι υψηλότερες στην Αττική από ότι σε μέσα πανελλαδικά επίπεδα.

Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση παρατηρείται υπερπροσφορά αποφοίτων πανεπιστημίου. Η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης είναι κατά κανόνα χαμηλή, υπάρχει σημαντική καθυστέρηση στη δημιουργία νέων επιστημονικών και διακλαδικών ειδικοτήτων, οι μεταπτυχιακές σπουδές, περιλαμβανομένης της ερευνητικής συνιστώσας, δεν είναι συστηματικά ανεπτυγμένες ή οργανωμένες και το ποσοστό εγκατάλειψης των σπουδών είναι σχετικά υψηλό.

• **Φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον**

Η Περιφέρεια Αττικής εξαιτίας της υπερσυγκέντρωσης πληθυσμού και δραστηριοτήτων αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα, όπως :

- Ατμοσφαιρική ρύπανση.
- Κυκλοφοριακή συμφόρηση και έλλειψη χώρων στάθμευσης.
- Έλλειψη πρασίνου.
- Επιβάρυνση από ρυπαίνουσες βιομηχανίες και βιοτεχνικές μονάδες.
- Ανεπαρκές αντιπλημμυρικό δίκτυο και διευθέτηση ποταμών και ρεμάτων.
- Ύδρευση στο νησιωτικό της Περιφέρειας.
- Έλλειψη βιολογικών καθαρισμών.
- Μόλυνση και θαλάσσια ρύπανση.
- Διαχείριση απορριμμάτων.
- Ρύπανση υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα.

Η περιοχή της Αθήνας παρουσιάζει προβλήματα ατμοσφαιρικής ρύπανσης τα οποία επιδεινώνονται λόγω της κακής ρυμοτομίας και της υπερσυγκέντρωσης του πληθυσμού και των δραστηριοτήτων. Εξίσου επιβαρυντικοί παράγοντες είναι η τοπογραφία της περιοχής (περικύκλωση της περιοχής από βουνά) και η έντονη ηλιοφάνεια.

Σημαντικό είναι το πεδίο ολοκλήρωσης της περιβαλλοντικής υποδομής της Αθήνας με εξεύρεση χώρου σύγχρονης εγκατάστασης, διάθεσης και επεξεργασίας οικιακών απορριμμάτων και ολοκλήρωση του αντίστοιχου προγράμματος στην περιοχή Άνω Λιοσίων, με ολοκλήρωση του αντίστοιχου προγράμματος σταθμών μεταφόρτωσης απορριμμάτων, δημιουργία κέντρων βιολογικού καθαρισμού λυμάτων και τοξικών υλών, χώρων ενταφιασμού και ανακύκλωσης παλαιών οχημάτων κ.α.

Αναφορικά με την προστασία του φυσικού οικοσυστήματος στον περιαστικό και εξωαστικό χώρο και παρ' ότι προωθήθηκαν ορισμένα θεσμικά μέσα προστασίας (Π.Δ. Υμηττού και Πεντέλης, ΖΟΕ Ασπροπύργου και Λαυρεωτικής, προστασία ρεμάτων κλπ.) η ισχυρή ακόμα τάση για προσπόριση κερδών από την αστική γεωπρόοδο με αξιοποίηση της γης, λειτουργεί ως βασικό αίτιο ποικίλων ενεργειών μεμονωμένων πολιτών και ομάδων πίεσης που δρουν και διεκδικούν σε βάρος της προστασίας των φυσικών πόρων. Οι αρνητικές αυτές δράσεις εκτείνονται συνήθως σε πιέσεις διαρκών οικιστικών επεκτάσεων στην ενδοχώρα, σε συνέχιση της αυθαίρετης δόμησης για παραθεριστική χρήση, σε ηθελημένες πυρκαγιές των δασών και των δασικών εκτάσεων κ.α.

Αποτελέσματα 2^{ου} Κ.Π.Σ.

- **Βασικοί στόχοι και στρατηγική**

Η προσπάθεια για την περίοδο 1994-99 επικεντρώθηκε κυρίως στην αναστροφή των φαινομένων μαρasmus, μέσω της συμπλήρωσης και αποδοτικότερης λειτουργίας της υπάρχουσας δομής, καθώς και στην ισόρροπη ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων λόγω της ανάγκης για επανοργάνωση της οικοδομικής δραστηριότητας σε ορθολογικότερες βάσεις.

Η στρατηγική της Περιφέρειας επικεντρώνεται στους εξής βασικούς στόχους:

- Η ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων και η αναδιοργάνωση της χωροθέτησης των υφιστάμενων δραστηριοτήτων.
- Η βελτίωση της ποιότητας ζωής και της λειτουργικότητας των υποδομών.
- Η αντιμετώπιση του οικολογικού προβλήματος, ως απαγορευτικού παράγοντα για την ανασυγκρότηση του φυσικού και του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

• **Κύρια έργα - Δράσεις**

Οι κύριοι άξονες παρέμβασης για την επίτευξη των στόχων αυτών είναι οι εξής:

A. Αστικό περιβάλλον και ποιότητα ζωής

Οι κυριότερες δράσεις αφορούν την επέκταση και βελτίωση του δικτύου ακαθάρτων και των εγκαταστάσεων επεξεργασίας αστικών λυμάτων, του δικτύου ύδρευσης, ενώ προβλέπεται η κατασκευή διυλιστηρίου νερού. Επίσης, προβλέπεται η δημιουργία νέων Χώρων Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων.

Παράλληλα προβλέπονται δράσεις και έργα για την αντιμετώπιση των πλημμύρων, καθώς και αναδάσωση - βελτιώσεις δασών και αναπλάσεως ακτών για τη μείωση των περιβαλλοντικών προβλημάτων.

B. Στήριξη και επαναχωροθέτηση του παραγωγικού τομέα

Περιλαμβάνονται επιλεγμένες παρεμβάσεις με εκτέλεση σημαντικών έργων υποδομής για την αναχωροθέτηση οικονομικών δραστηριοτήτων μέσα σε οργανωμένες θέσεις, παρεμβάσεις σε υποβαθμισμένες περιοχές, δράσεις ενίσχυσης της τουριστικής και πολιτιστικής δραστηριότητας, ενθάρρυνση της έρευνας για την στήριξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων και δράσεις εξυγίανσης του πρωτογενή τομέα και εξισορρόπηση των λειτουργιών μεταξύ ζωνών οικιστικής ανάπτυξης και αγροτικού χώρου.

Γ. Αναβάθμιση κυκλοφορίας και μεταφορών

Περιλαμβάνονται έργα οδικών προσβάσεων της πόλης με τη Λεωφόρο Σταυρού - Ελευσίνας, καθώς και βελτίωση του ενδοαστικού δικτύου (συμπληρωματικά οδικά έργα, τερματικοί σταθμοί, ανισόπεδοι κόμβοι) και βελτιώσεις-επεκτάσεις λιμανιών και αεροδρομίων για την αποτελεσματικότερη κάλυψη των φόρτων.

Δ. Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού

Δίδεται προτεραιότητα σε προγράμματα συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης σε νέες τεχνολογίες, προγράμματα καταπολέμησης της ανεργίας και αποκλεισμού από την αγορά εργασίας, ενώ σε περιοχές με έντονα προβλήματα ανεργίας, γίνεται ειδική προσπάθεια για την δημιουργία εναλλακτικών ευκαιριών απασχόλησης.

• Αποτελέσματα - Βαθμός επίτευξης στόχων

Η εγκεκριμένη Δημόσια Δαπάνη για την περίοδο 1994 - 99 στο ΠΕΠ ήταν 1098,1 εκ, EURO.

Τα μέχρι στιγμής αποτελέσματα από την εφαρμογή των δράσεων και των έργων ανά βασικό άξονα προτεραιότητας είναι:

A. Ανθρώπινο Δυναμικό

Τα έργα που εντάχθηκαν στο μέτρο «Υποδομές και Εξοπλισμός Εκπαίδευσης» πέτυχαν κατά ένα μεγάλο βαθμό τον στόχο που είχε τεθεί για την επίλυση του προβλήματος της σχολικής στέγης και της διπλοβάρδιας. Στα πλαίσια του έργου αυτού ολοκληρώθηκαν είκοσι τρεις νέοι Παιδικοί Σταθμοί δυναμικότητας 1310 παιδιών, δέκα οχτώ νέα σχολικά κτίρια με 316 αίθουσες διδασκαλίας, οι οποίες μπορούν να εξυπηρετούν 9480 μαθητές.

Στα πλαίσια των προγραμμάτων Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης των ανέργων και της καταπολέμησης του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας παρατηρήθηκε σωρεία αρνητικών παραγόντων από εκείνους μάλιστα που είναι δύσκολο να παρακαμφθούν, όπως για παράδειγμα έλλειψη πολιτικών αποφάσεων, δυσκολίες εφαρμογής θεσμικών αλλαγών, μικρή δεκτικότητα των χρηστών κλπ. Το ΠΕΠ αναμένεται ότι θα δημιουργήσει 13284 θέσεις εργασίας πλήρους ετήσιας απασχόλησης.

B. Στήριξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων της Περιφέρειας

Η Αττική παρουσιάζει σημεία μακροχρόνιας οικονομικής ύφεσης στους δύο παραδοσιακούς τομείς εξειδίκευσής της, στην βιομηχανία και τον τουρισμό. Τα μέτρα που αφορούν την στήριξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων φαίνεται να παρουσιάζουν τάσεις προβληματικότητας λόγω χαμηλής συνεκτικότητας και απορρόφησης. Δυσκολίες παρουσιάζονται στην εξειδίκευση και υλοποίηση των καινοτόμων δράσεων που σχετίζονται με την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και συγκεκριμένα με την ίδρυση κλαδικών ινστιτούτων, ενέργειες σύνδεσης της έρευνας με την παραγωγή, καθώς επίσης και την προώθηση νέων χρηματοδοτικών μέσων.

Γ. Βελτίωση Μεταφορικών υποδομών

Η μεγαλύτερη αύξηση δυναμικότητας, εντοπίζεται στις ομάδες έργων που αφορούν τους ανισόπεδους κόμβους και την αποκατάσταση της εθνικής και δημοτικής οδοποιίας. Πέραν αυτού

υπάρχουν καθυστερήσεις στην υλοποίηση έργων που οφείλονται τόσο σε εξωγενείς παράγοντες (φυσικούς, οικονομικούς, κοινωνικούς και θεσμικούς, προβλήματα επιλεξιμότητας κλπ.) αλλά και ενδογενείς (εμπλοκή μεγάλου αριθμού φορέων σε όλες τις φάσεις του σχεδιασμού και της υλοποίησης, σε συνδυασμό με την απειρία σε δράσεις σύνθετες και σχετικά καινοτομικές) και αφορούν σε μεγάλο βαθμό την δημιουργία Σταθμών Μεταφόρτωσης.

Δ. Βελτίωση Ποιότητας Ζωής

Το ποσοστό συμμετοχής επί των δεσμεύσεων για την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής και την αποκατάσταση του περιβάλλοντος ήταν 30%. Η συνολική υλοποίηση του στόχου αυτού είναι μόλις 45,7% ενώ υπολογίζεται ότι θα απαιτηθούν επιπλέον κονδύλια ύψους 56,8 εκ. ECU.

Διακρίνονται λίγα ολοκληρωμένα έργα με στόχευση σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, όπως σχολεία, νοσοκομεία, δίκτυα υδροδότησης, κλπ. Στον τομέα του περιβάλλοντος, υλοποιούνται έργα για την ανάπτυξη της περιβαλλοντικής υποδομής, όπως δίκτυα υδροδότησης, βιολογικοί καθαρισμοί κ.α.

Συμπερασματικά, τα ολοκληρωμένα έργα είναι απλής τεχνολογίας (οδοποιία, αγωγοί ομβρίων, σχολικές αίθουσες κλπ.). Αντίθετα δεν έχουν ολοκληρωθεί έργα ή ενέργειες σύνθετες που προϋποθέτουν θεσμικές ρυθμίσεις και κοινωνική συναίνεση όπως για παράδειγμα ανακύκλωση απορριμμάτων, ΧΥΤΑ, αεροδρόμια, νοσοκομεία, ινστιτούτα, ΒΙΟΠΑ - ΒΙΠΑ, οδικοί άξονες κλπ. Ωστόσο, δεν μπορεί να επιδιωχθεί περαιτέρω ανάπτυξη της περιφέρειας Αττικής, πριν ολοκληρωθούν έργα εθνικής σημασίας, απελευθερωθούν οι ζωτικές της αρτηρίες και επαναπροσδιορισθεί η οικονομική δραστηριότητα σε ορθολογικότερες βάσεις.

Στόχοι και Στρατηγική για την περίοδο 2000 - 2006

Συγκριτικά πλεονεκτήματα - Προβλήματα και περιορισμοί

Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας Αττικής, η αξιοποίηση των οποίων θα αποτελέσει σημαντικό προσδιοριστικό παράγοντα της αποτελεσματικότητας της αναπτυξιακής στρατηγικής είναι οι εξής:

- Αθήνα: Μητροπολιτικό Κέντρο - Πρωτεύουσα της χώρας, κόμβος διασύνδεσης με τα εθνικά και τα διευρωπαϊκά δίκτυα, δυναμικός υπερεθνικός ρόλος.
- Ο δυναμισμός που προσδίδει η μεγάλη συγκέντρωση του πληθυσμού και των παραγωγικών δραστηριοτήτων.
- Το μέγεθος των δραστηριοτήτων Ε&ΤΑ, των υπηρεσιών και το εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό.

- Τα νέα μεγάλα έργα που επηρεάζουν βασικές λειτουργίες της Περιφέρειας (Αττική οδός, Νέο Αεροδρόμιο, Μετρό, εκσυγχρονισμός Σιδηροδρόμων).
- Η τέλεση της Ολυμπιάδας 2004.
- Η πολιτιστική ταυτότητα της Περιφέρειας.

Παράλληλα τα σημαντικότερα προβλήματα που καλείται να αντιμετωπίσει η αναπτυξιακή στρατηγική για τη νέα περίοδο είναι :

- Τα επιδεινούμενα κοινωνικά προβλήματα και οι ανισότητες - Προβλήματα διαχείρισης αστικού κύκλου.
- Η κρίσιμη υποβάθμιση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος που σε συνδυασμό με τις ελλείψεις υπηρεσιών κοινής ωφέλειας δημιουργούν μείζονα προβλήματα ποιότητας ζωής.
- Τα προβλήματα που προσδίδει η μεγάλη συγκέντρωση του πληθυσμού και των παραγωγικών δραστηριοτήτων.
- Το κυκλοφοριακό πρόβλημα.
- Η αποβιομηχάνιση.
- Το υψηλό ποσοστό ανεργίας.

Στρατηγικοί Στόχοι

Ο Γενικός Αναπτυξιακός Στόχος είναι:

Η ανάδειξη του διεθνούς ρόλου της Πρωτεύουσας με παράλληλη εξομάλυνση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και ποιότητας ζωής. Ο γενικός αυτός στόχος αναλύεται στους εξής κύριους στρατηγικούς στόχους :

- **Διεύρυνση του διεθνούς ρόλου της Πρωτεύουσας και ένταξή της στο δίκτυο των μεγάλων ευρωπαϊκών αστικών κέντρων.**

Ανάδειξη και προβολή της ιστορικής και πολιτισμικής φυσιογνωμίας της πόλης. Αξιοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Προσέλκυση διεθνών δραστηριοτήτων με έμφαση στα περιφερειακά κέντρα επιχειρήσεων (regional headquarters) για την Ανατολική Μεσόγειο, τη Βαλκανική και τις Παρευξινίες χώρες. Αξιοποίηση του νέου αεροδρομίου, του λιμένα Πειραιά και των αναβαθμισμένων σιδηροδρομικών και οδικών αξόνων για την διεκδίκηση του ρόλου διεθνούς μεταφορικού κόμβου και ναυτιλιακού κέντρου.

Το ειδικό κεφάλαιο για τα μητροπολιτικά κέντρα που ακολουθεί, διατυπώνει αναλυτικότερα τη στρατηγική για το στόχο αυτό.

- **Αποκατάσταση της ποιότητας ζωής και της περιβαλλοντικής ισορροπίας.**

Οι τομείς των αστικών συγκοινωνιών, της υγείας - πρόνοιας και της εκπαίδευσης, παρά τη πρόοδο ως αποτέλεσμα του 2^{ου} ΚΠΣ, απέχουν σημαντικά από τα μέσα ευρωπαϊκά επίπεδα. Με το πέρας της προσεχούς προγραμματικής περιόδου η υστέρηση αυτή πρέπει να έχει εξαλειφθεί. Οι λοιπές υποδομές διαχείρισης του αστικού κύκλου απαιτούν επίσης αναβάθμιση προκειμένου να μην αποτελούν αποτρεπτικούς παράγοντες για τη διεκδίκηση του διεθνούς ρόλου που προαναφέραμε. Η απορρύπανση της ατμόσφαιρας και του Σαρωνικού κόλπου, η λύση του προβλήματος διαχείρισης απορριμμάτων, η ανάπτυξη υποβαθμισμένων περιοχών, η αντιμετώπιση των πλημμυρικών φαινομένων, η αναδάσωση των περιστασικών ορεινών όγκων αποτελούν τις κύριες συνιστώσες για την αναστροφή της τάσης υποβάθμισης του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

Ειδικότεροι στόχοι κατά τομέα παραγωγής

Οι στόχοι κατά τομέα παραγωγής διαμορφώνονται ως εξής:

- ***Πρωτογενής Τομέας***

Η διατήρηση του τομέα με διασφάλιση του ζωτικού του χώρου στις εναπομένουσες περιστασικές και εξωαστικές αγροτικές ζώνες της Αττικής (Βόρειο Αττική, Μεγαρίδα, Θριάσιο Πεδίο, Μαραθώνας, Ωρωπός, Μεσόγεια, Λαυρεωτική και Τροιζηνία). Η βελτίωση της ποιότητας (έλεγχος / πιστοποίηση) και των υγειονομικών συνθηκών της παραγωγής. Η προστασία του περιβάλλοντος και των υδατινών πόρων από τις υπερεντατικές καλλιέργειες.

- ***Μεταποίηση και ΜΜΕ***

Ο εμπλουτισμός της βιομηχανικής βάσης της περιφέρειας με νέες μονάδες σε δυναμικούς κλάδους προηγμένης τεχνολογίας. Η προώθηση της καινοτομίας και η αξιοποίηση των αποτελεσμάτων έρευνας - τεχνολογίας των ερευνητικών κέντρων της περιφέρειας. Η ενίσχυση του εκσυγχρονισμού και της ανάπτυξης μη οχλουσών μεταποιητικών δραστηριοτήτων και η βελτίωση της χωροθέτησης και των ειδικών υποδομών. Η περιβαλλοντική συμμόρφωση των υφιστάμενων μονάδων. Η στήριξη της βιωσιμότητας των μικρών οικογενειακών επιχειρήσεων.

- ***Τριτογενής Τομέας***

Ο κομβικός χαρακτήρας της περιφέρειας στη Κοινωνία της Πληροφορίας πρέπει να ενισχυθεί με την ενίσχυση των υποδομών και υπηρεσιών τηλεματικής και των αντίστοιχων δεξιοτήτων του

ανθρώπινου δυναμικού. Η επαναλειτουργία της Αττικής ως αυτοτελούς τουριστικού προορισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Η υποστήριξη των εμπορευματικών υποδομών που οδηγούν στη μείωση του κόστους για το καταναλωτή και της κυκλοφοριακής επιβάρυνσης. Η ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου.

Άξονες παρέμβασης - Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων ανά Στρατηγικό Στόχο

Ορισμένες από τις δράσεις που ακολουθούν είναι πιθανόν να καλυφθούν επαρκώς από τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα, το Ταμείο Συνοχής ή τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες και συνεπώς να μην περιληφθούν τελικά στο ΠΕΠ Αττικής.

Διεύρυνση του διεθνούς ρόλου της Πρωτεύουσας και η ένταξή της στο δίκτυο των μεγάλων Ευρωπαϊκών αστικών κέντρων

Μεταφορές - Επικοινωνίες

- Διασυνδέσεις και συμπληρωματικές επιβατικές και εμπορικές υποδομές στα λιμάνια και το νέο αεροδρόμιο.
- Ενίσχυση των διεθνών τηλεπικοινωνιακών και τηλεματικών συνδέσεων - ανάπτυξη εξειδικευμένων υπηρεσιών και κόμβων τηλεματικής.

Αστικές υποδομές - Περιβάλλον

- Αναπλάσεις και εξυγιάνσεις αστικών περιοχών για υποδοχή νέων δραστηριοτήτων.
- Εφαρμογή των χωροταξικών και πολεοδομικών σχεδίων ιδιαίτερα στις περιοχές που επηρεάζονται από τα μεγάλα έργα της Ολυμπιάδας 2004.

Πολιτισμός

- Δράσεις ανάδειξης και προβολής αρχαιολογικών και ιστορικών χώρων.
- Υποδομές διεθνών διαστάσεων για τη σύγχρονη πολιτιστική δημιουργία και τη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Συμπληρωματικά έργα Πολιτιστικής Ολυμπιάδας.
- Αξιοποίηση των σύγχρονων τεχνολογιών πληροφορικής για την ενημέρωση και προσέλκυση επισκεπτών.

Αποκατάσταση της ποιότητας ζωής και περιβαλλοντικής ισορροπίας

Μεταφορές

- Συγκοινωνιακές και κυκλοφοριακές παρεμβάσεις συμπληρωματικές προς το μετρό (π.χ. χώροι στάθμευσης)
- Ανισόπεδοι κόμβοι.

Αστικές υποδομές

- Βελτίωση και ενίσχυση των δικτύων ύδρευσης και αποχέτευσης.
- Ολοκλήρωση της διαχείρισης απορριμμάτων της Αττικής.
- Ολοκλήρωση της αντιπλημμυρικής θωράκισης της Αττικής και εν γένει προστασία από φυσικές ή τεχνολογικές καταστροφές.
- Ενίσχυση αστικού πρασίνου και χώρου αναψυχής.
- Αναπλάσεις ακτών αστικών και περιαστικών περιοχών.

Φυσικό και Ανθρωπογενές περιβάλλον

- Αναδάσωση όλων των καμένων και αναδασωτέων περιοχών.
- Πυροπροστασία και αναβάθμιση περιαστικών ορεινών όγκων και δασών.
- Αποκατάσταση υποβαθμισμένων περιοχών λόγω βιομηχανικής ή άλλης παραγωγικής λειτουργίας (π.χ. λατομεία, ηχορύπανση κλπ.)
- Προστασία και ανάδειξη περιαστικών περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλους και βιοτόπων.

Εκ των προτέρων αξιολόγηση

Αξιολόγηση στόχων και στρατηγικής

Όπως προκύπτει από την ανάλυση των πλεονεκτημάτων και των αδυναμιών της Αττικής, η αξιοποίηση των πολλαπλών δυνατοτήτων της απαιτούν μια νέα στρατηγική που θα συνθέτει τις δράσεις της υφιστάμενης προγραμματικής περιόδου με τα νέα δεδομένα της προγραμματικής περιόδου 2000 έως 2006. Η νέα αυτή στρατηγική θα πρέπει να εντάξει κατηγορίες δράσεων του ΠΕΠ 1994 -1999, όπως για παράδειγμα για τις μεταφορές και το περιβάλλον, ενώ παράλληλα θα πρέπει να ενσωματώσει νέες κατηγορίες δράσεων που να ανταποκρίνονται στο σύγχρονο πλαίσιο πολιτικής.

Ειδικότερα, η αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Αττικής θα αποτελέσει σημαντικό προσδιοριστικό παράγοντα της αποτελεσματικότητας της αναπτυξιακής της στρατηγικής. Συγκεκριμένα, η Αθήνα αποτελεί Μητροπολιτικό Κέντρο - Πρωτεύουσα της χώρας, με το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού και των παραγωγικών δραστηριοτήτων, των δραστηριοτήτων E&TA, των υπηρεσιών και του εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού. Συνεπώς είναι αναγκαία η διεύρυνση του διεθνούς ρόλου της Πρωτεύουσας και η ένταξή της στο δίκτυο των μεγάλων ευρωπαϊκών αστικών κέντρων. Την προοπτική αυτή ενισχύουν αφενός μεν τα νέα μεγάλα έργα που επηρεάζουν βασικές λειτουργίες της Περιφέρειας (Αττική Οδός, Νέο Αεροδρόμιο, Μετρό, εκσυγχρονισμός σιδηροδρόμων) και αφετέρου δε η πολιτιστική της ταυτότητα, καθώς και η τέλεση της Ολυμπιάδας του 2004.

Ωστόσο, ανασταλτικοί παράγοντες είναι τα επιδεινούμενα κοινωνικά προβλήματα και οι ανισότητες, η κρίσιμη υποβάθμιση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, που σε συνδυασμό με τις ελλείψεις υπηρεσιών κοινής ωφέλειας δημιουργούν μείζονα προβλήματα ποιότητας ζωής, η αποβιομηχάνιση και η συνεπαγόμενη ανεργία και γενικότερα, τα προβλήματα που προσδίδει η μεγάλη συγκέντρωση του πληθυσμού και των παραγωγικών δραστηριοτήτων. Συνεπώς απαιτείται η αποτελεσματική αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών και ειδικότερα, η αποκατάσταση της ποιότητας ζωής και της περιβαλλοντικής ισορροπίας απ' τη μια και η μείωση της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού απ' την άλλη.

Οι νέοι στόχοι που τίθενται λαμβάνουν υπόψη συνεπώς τα πλεονεκτήματα, τα προβλήματα, τους κινδύνους και τις προοπτικές που διαφαίνονται για την Αττική, εξασφαλίζοντας την μεταξύ τους συνεκτικότητα τόσο όσον αφορά τους γενικούς στόχους, όσο και τους ειδικούς. Οι νέοι αυτοί στόχοι θα συμβάλουν στην άρση των αδυναμιών της Περιφέρειας.

Τόσο οι γενικοί, όσο και οι ειδικοί στόχοι που έχουν τεθεί για την νέα προγραμματική περίοδο, εξειδικεύονται σε δράσεις και μέτρα που έχουν επιλεγεί. Συνεπώς είναι γνωστές εκ των προτέρων οι δράσεις και οι ενέργειες που θα εφαρμοστούν για την επίτευξη του κάθε στόχου.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι οι προτεινόμενες παρεμβάσεις χαρακτηρίζονται από σαφήνεια, συνέπεια και συμπληρωματικότητα προκειμένου να επιτευχθούν στο έπακρο οι στόχοι που έχουν τεθεί.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Σήμερα η Περιφέρεια Αττικής είναι το ισχυρότερο διοικητικό και οικονομικό κέντρο της χώρας με υψηλό επίπεδο κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού και ισχυρή γεωπολιτική θέση. Με την εφαρμογή των δράσεων του νέου σχεδίου ανάπτυξης, σε συνδυασμό με την αξιοποίηση της θέσης της, μπορεί να ενισχυθεί η δικτύωσή της στο σύστημα των ευρωπαϊκών μητροπόλεων, καθώς και με άλλες μητροπολιτικές περιοχές της ζώνης επιρροής της, ώστε να μετατραπεί σε αξιόλογο,

δυναμικό πόλο του ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου και να συναγωνιστεί τις παραγωγικές ζώνες του Ευρωπαϊκού Κέντρου και του Μεσογειακού τόξου.

Αξιόλογα πεδία συμμαχικών δράσεων αποτελούν οι λειτουργίες διεθνούς αναψυχής, πολιτιστικές εκδηλώσεις και συνέδρια, διεθνείς αθλητικές εκδηλώσεις, οικονομικές και χρηματιστηριακές λειτουργίες, ναυτιλιακές υπηρεσίες κλπ.

Ο εκσυγχρονισμός των τριτογενών δραστηριοτήτων και ιδιαίτερα του πιστωτικού και ασφαλιστικού συστήματος, η ενίσχυση της τουριστικής και πολιτιστικής υποδομής, η οργάνωση και ο εκσυγχρονισμός των ανταγωνιστικών βιομηχανικών κλάδων και των βιομηχανικών υποδομών, και η αναβάθμιση τεχνικών υποδομών και δικτύων, αναμένεται να συντελέσουν στην αναδιάρθρωση του παραγωγικού συστήματος.

Ιδιαίτερα, η αναβάθμιση του συστήματος μεταφορών και η λειτουργική διασύνδεση με τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα, διευκολύνει την εγκατάσταση επιχειρήσεων μειώνοντας τις δυσλειτουργίες της πόλης, περιορίζοντας το κόστος μεταφοράς πρώτων υλών και εμπορευμάτων και διευρύνοντας τις οδικές σιδηροδρομικές αεροπορικές και θαλάσσιες επικοινωνίες με τις χώρες της Ε.Ε. καθώς και τις χώρες άμεσης και ευρύτερης επιρροής. Επιπλέον, ενθαρρύνεται η προσέλκυση διεθνών δραστηριοτήτων με έμφαση στα περιφερειακά κέντρα επιχειρήσεων (regional headquarters) για την Ανατολική Μεσόγειο, τη Βαλκανική και τις Παρευξείνιες χώρες.

Παράλληλα η ολοκλήρωση των μεγάλων έργων υποδομής και ενέργειας, ο εκσυγχρονισμός των τηλεπικοινωνιών, οι μεγάλες αναπλάσεις στρατηγικού χαρακτήρα που προγραμματίζονται και η επέκταση της τουριστικής και αθλητικής υποδομής της Αθήνας λόγω της ανάληψης της διοργάνωσης της Ολυμπιάδας του 2004, δημιουργούν ένα ευνοϊκό διεθνές περιβάλλον για την πόλη, προσφέροντας και μετατρέποντάς την σε ελκυστικό υποδοχέα ξένων επενδύσεων στον τομέα παροχής υπηρεσιών. Η αξιοποίηση του νέου αεροδρομίου, του λιμένα Πειραιά και των αναβαθμισμένων σιδηροδρομικών και οδικών αξόνων αναβαθμίζουν το ρόλο της Πρωτεύουσας σε διεθνές μεταφορικό κόμβο και ναυτιλιακό κέντρο.

Οι τομές των αστικών συγκοινωνιών, της υγείας - πρόνοιας, της εκπαίδευσης και του περιβάλλοντος, παρά την πρόοδο ως αποτέλεσμα του 2^{ου} ΚΠΣ, απέχουν σημαντικά από τα μέσα ευρωπαϊκά επίπεδα. Με το πέρας της προσεχούς προγραμματικής περιόδου η υστέρηση αυτή πρέπει να έχει μειωθεί σημαντικά.

Η πιστή συνεπώς εφαρμογή των προτεινόμενων δράσεων αναμένεται να έχει θετικές επιπτώσεις και να οδηγήσει στην επίτευξη των επιθυμητών αποτελεσμάτων. Με την ολοκλήρωση των μεγάλων έργων και παρεμβάσεων στην Αττική, οι οποίες πρέπει να ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένες ανάγκες τόσο των πολιτών όσο και των παραγωγικών δραστηριοτήτων, θα υπάρξει η μεγαλύτερη δυνατή βελτίωση και θα ενισχυθεί ο δυναμισμός της Περιφερειακής οικονομίας.

Χρηματοδότηση Προγράμματος

Για την περίοδο 2000 - 2006 προτείνεται η χρηματοδότηση του ΠΕΠ Αττικής με συνολική δημόσια δαπάνη 345.000.000.000. δρχ., η οποία είναι αυξημένη σε σχέση με το ΠΕΠ 1994 - 1999 κατά 21,0 %. Η κατά κεφαλή δαπάνη ανέρχεται σε 100.000 δρχ.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

ΣΤΕΡΕΑΣ

ΕΛΛΑΔΟΣ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**

**ΣΧΕΔΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000 - 2006**

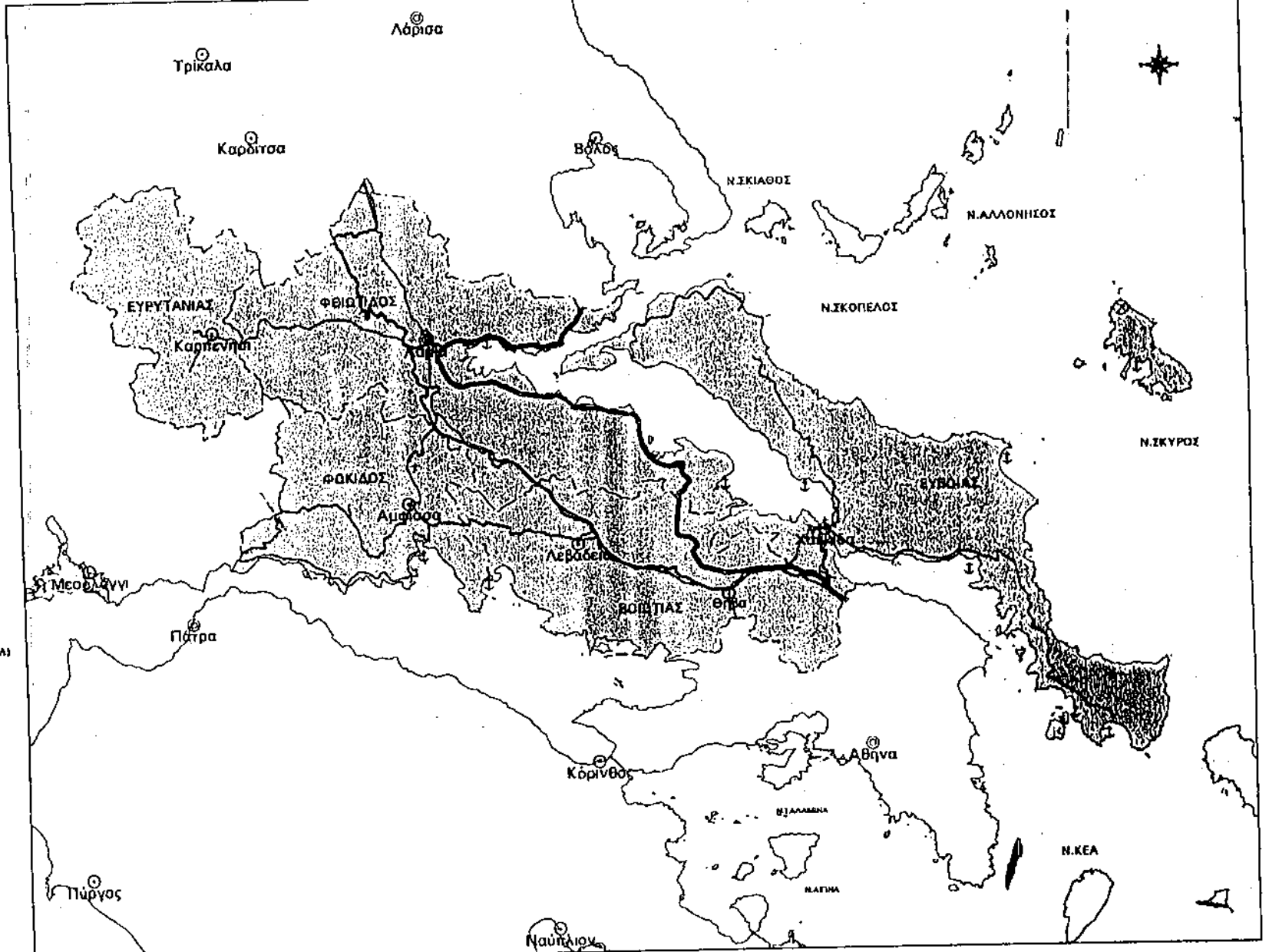

**ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**

**ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΡΕΣΗ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ**

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

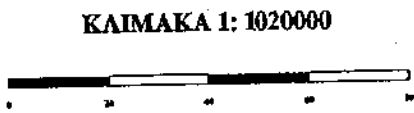
- Όρια Νομών
- Αυτοκινητόδρομοι (Π.Α.Θ.Υ., Ε.Γ.Ν.Α.Τ.Α.)
- Δικλά Εύρως Οδικό Δίκτυο
- Σιδηροδρομικό Δίκτυο
- Λιμένες
- Αεροδρόμια
- Πρωτεύουσες Περιφερειών
- Πρωτεύουσες Νομών
- Λιανά Αστικά Κέντρα

Το παρόν σχέδιο αποτελεί προϊόν της συνεργασίας μεταξύ της Διεύθυνσης Κεντρικής Έρευνας και Στατιστικής του Δ.Υ.Τ.Α., της Υπουργείου Περιφέρειας, Σχεδιασμού και Αειχρώματος, της Κ.Α.Ε.Π. (Σ.Π.Ε.Σ.Π.Ο.Ρ.) και της Γενικής Γραμματείας Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας.

Παραγωγή Θεματικού Σχήματος
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
Κ.Μ.Ι. Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Ελλάδα - Γεωγραφικές Συντεταγμένες 1997 (ΕΥΣΤΑ 97)
Εξισομετρική ΟΜΕ: 50 x 50 - 1:500000
Γραμμικό Μετασχηματισμό Μερφίν
Προσαρμογή Στοιχείων Σχ. 1: 24" σε Κ. 1:50000
Σύστημα Αναφοράς Μετατρέποντας Αιτιολογίας Σ. 1:50000 σε Γεωγραφική Σύστημα Αναφοράς 4° 57' 0"

**Χάρτης
Π.08.1**

Οι τομείς παραγωγής

• Πρωτογενής τομέας

Ο πρωτογενής τομέας διαδραμάτισε και φαίνεται ότι θα εξακολουθήσει να διαδραματίζει και στο μέλλον σημαντικό ρόλο στην αναπτυξιακή διαδικασία της Στερεάς Ελλάδας. Η Περιφέρεια διαθέτει σημαντικές γεωργικές εκτάσεις που αντιστοιχούν στο 10,6 % των εκτάσεων της χώρας. Σε αυτήν, σύμφωνα με τα στοιχεία του 1995, παρέχεται το 23,2% της εγχώριας παραγωγής τομάτας, το 15% της εγχώριας παραγωγής βαμβακιού, το 15,2% της παραγωγής κρέατος. Σημαντικά προϊόντα για την πρωτογενή παραγωγή αποτελούν ο καπνός (8,8% της εγχώριας παραγωγής), τα γεώμηλα (9,3%), το μαλακό τυρί (9,3%) και τα αυγά (8,3%).

Η κτηνοτροφία αντιπροσωπεύει το 35% περίπου της αγροτικής παραγωγής και διαδραματίζει δευτερεύοντα ρόλο στην περιφερειακή οικονομία. Σημαντικές είναι οι δραστηριότητες οι οποίες συνδέονται με τον δασικό πλούτο της περιοχής, αφού σε αυτόν το 1991 απασχολούνταν περίπου 8.000 άτομα. Οι ορεινοί όγκοι της Ευρυτανίας, της Φωκίδας, της Φθιώτιδας και της Βόρειας Εύβοιας προσφέρονται για πολλές εκμεταλλεύσεις (στρογγυλή ξυλεία, ρητίνη, καυσόξυλα, πολλαπλασιασμό ειδών, ελεγχόμενη θήρα), εν τούτοις η αξιοποίησή τους είναι περιορισμένη.

Η αλιεία ανοικτής θάλασσας στην Περιφέρεια είναι περιορισμένη παρά τις δυνατότητες που έχουν οι Κόλποι του Ευβοϊκού, του Μαλιακού και του Κορινθιακού, λόγω μη ορθολογικής διαχείρισης των αλιευτικών πόρων και ελλιπούς προστασίας τους από τα αστικά και βιομηχανικά απόβλητα.

• Δευτερογενής τομέας

Η Περιφέρεια διαθέτει μεγάλες βιομηχανικές μονάδες επεξεργασίας ορυκτών πόρων (Αλουμίνιο της Ελλάδας, ΕΛΒΑΛ, τσιμεντοβιομηχανίες κλπ.) και μεγάλο αριθμό μεταποιητικών μονάδων εγκατεστημένων κυρίως στον άξονα Χαλκίδας - Θήβας. Ωστόσο, την προηγούμενη δεκαετία τα φαινόμενα βιομηχανικής παρακμής ήταν έντονα στην Περιφέρεια (Θήβα, Χαλκίδα, Βόρεια και Κεντρική Εύβοια) και πολλές μονάδες σταμάτησαν την λειτουργία τους. Οι Νομοί Βοιωτίας, Φθιώτιδας και Εύβοιας υφίστανται σήμερα τις αρνητικές επιπτώσεις της βιομηχανικής παρακμής, αποτέλεσμα του ευκαιριακού χαρακτήρα της βιομηχανικής ανάπτυξης κατά την δεκαετία του '70, αλλά και της απουσίας παρεμβάσεων με στόχο την οργανωμένη βιομηχανική ανάπτυξη σε μεγάλη, μεσαία και μικρή κλίμακα. Οι περιοχές αυτές είχαν χαρακτηριστεί και ενταχθεί στις φθίνουσες βιομηχανικές περιοχές για την εφαρμογή των κινήτρων του Αναπτυξιακού Νόμου.

Από το σύνολο των κλάδων της βιομηχανίας, οι κλάδοι των Αγροτικών Βιομηχανιών, των Ειδών Διατροφής, της Κλωστοϋφαντουργίας, των Μη Μεταλλικών Ορυκτών, των Μεταλλικών

προϊόντων και των Ηλεκτρικών Μηχανών, συγκεντρώνουν περίπου το 80% του συνολικού αριθμού των βιομηχανικών καταστημάτων στην Περιφέρεια (225 επιχειρήσεις).

• Τριτογενής Τομέας

Οι εμπορικές δραστηριότητες στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας παρουσιάζουν τάσεις αύξησης τα τελευταία χρόνια. Η μεγαλύτερη συγκέντρωση των καταστημάτων χονδρικού και λιανικού εμπορίου συναντάται κύρια στα αστικά κέντρα (κυρίως Λαμία, Χαλκίδα, Λειβαδιά και Θήβα). Μέσω των λιμανιών Στυλίδας, Αγ. Κωνσταντίνου και Λάρυμνας εξάγονται γεωργικά μεταποιημένα προϊόντα, μεταλλεύματα και σιτηρά.

Το 1995 στους νομούς της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, ενεργοποιούνται συνολικά 426 επιχειρήσεις εκ των οποίων οι 73 (ποσοστό 17,13%) ανήκουν στον τομέα της παροχής υπηρεσιών.

Η ανάπτυξη της Ε&ΤΑ στην Περιφέρεια βρίσκεται σε πολύ χαμηλό επίπεδο. Η Στερεά Ελλάδα στερείται κάποιου Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος, αλλά διαθέτει Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα.

Στην τουριστική δραστηριότητα η Περιφέρεια χαρακτηρίζεται από σημαντικές ανομοιομορφίες και ανισότητες. Υπάρχει μια τουριστική ζώνη έντονα ανεπτυγμένη κατά μήκος του Εθνικού οδικού δικτύου και των ακτών του Βόρειου και Μαλλιακού κόλπου, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες περιοχές που δεν είναι τουριστικά ανεπτυγμένες στον ίδιο έντονο βαθμό.

Ωστόσο η Περιφέρεια έχει δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης που οφείλονται στην ύπαρξη σημαντικών αρχαιολογικών βυζαντινών χώρων, την φυσική ομορφιά που χαρακτηρίζει ιδιαίτερα τους νομούς Ευρυτανίας και Φωκίδας, την ελλειπή μέχρι τώρα εκμετάλλευση των ιαματικών πηγών και λουτροπόλεων που διαθέτει και τη γεωγραφική της θέση. Τουριστικά αξιοποιήσιμες περιοχές της Περιφέρειας αποτελούν :

- Παραθαλάσσιες περιοχές: Όλες σχεδόν οι παραλίες της Ευβοίας και ιδιαίτερα της Βόρειας Ευβοίας, οι περιοχές Καμμένων Βούρλων - Αρκίσσας - Θεολόγου και Ράχες - Γλύφα (Φωκίδας), ολόκληρη η παραλία της Νότιας Φωκίδας και η περιοχή από την Ιτέα μέχρι τις εκβολές του Μόρνου, καθώς και τμήματα της Νότιας Εύβοιας.
- Ορεινές περιοχές: Σχεδόν ολόκληρη η Ευρυτανία, τμήματα των Νομών Βοιωτίας, Φωκίδας και Φθιώτιδας που βρίσκονται στους ορεινούς όγκους του Παρνασσού, της Γκιώνας, των Βαρδουσιών και της Οίτης, καθώς και τμήματα της Βόρειας Εύβοιας.
- Ιστορικοί χώροι: Οι περιοχές των Δελφών, Ερέτριας, Θήβας, Κάστρων Άμφισσας και Λαμίας.
- Περιοχές Ιαματικών Πηγών: Αιδηψού, Καμμένων Βούρλων, Θερμοπυλών, Πλατύστομου και Λουτρών Υπάτης.

Υποδομές - Ποιότητα ζωής

• *Μεταφορές*

Η Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας διασχίζεται από τον αυτοκινητόδρομο ΠΑΘΕ, καθώς και από την κύρια σιδηροδρομική γραμμή της χώρας. Αυτό το στοιχείο αποτελεί σημαντικό παράγοντα ανταγωνιστικότητας της Περιφέρειας σε εθνικό επίπεδο και προσδίδει αντίστοιχα χαρακτηριστικά στις επιχειρήσεις που λειτουργούν στον χώρο της.

Το ενδονομαρχιακό και διανομαρχιακό δίκτυο δεν βρίσκεται σε καλή κατάσταση., ιδιαίτερα στις ορεινές προβληματικές περιοχές, με αποτέλεσμα το χειμώνα η οδική επικοινωνία να είναι δύσκολη.

Τα λιμάνια Στυλίδας, Αγίου Κωνσταντίνου και Λάρυμνας είναι εμπορευματικά για εξαγωγή γεωργικών μεταποιημένων προϊόντων, μεταλλευμάτων και σιτηρών.

Υπάρχει αεροδρόμιο νότια της Λαμίας που χρησιμοποιείται κυρίως για ψεκαστικούς λόγους, καθώς και από ιδιωτικά μικρά αεροπλάνα.

• *Υγεία - Πρόνοια*

Στον τομέα των υπηρεσιών και των υποδομών της υγείας η Περιφέρεια βρίσκεται σε χαμηλότερο επίπεδο από τη χώρα. Ειδικότερα το έτος 1997 ο δείκτης κλίνες / 1000 κατοίκους είναι 1,6 ενώ ο αντίστοιχος δείκτης για το σύνολο της χώρας είναι 5,0. Επίσης, ο δείκτης ιατροί / 1000 κατοίκους είναι 1,6 με τον αντίστοιχο δείκτη για τη χώρα να φθάνει το 4,0.

Τα τελευταία χρόνια αν και έχουν γίνει σημαντικές βελτιώσεις το επίπεδο των υπηρεσιών υγείας - πρόνοιας εξακολουθεί να είναι χαμηλό, με αποτέλεσμα ο τομέας αυτός να χρειάζεται επιπλέον ενίσχυση, κυρίως στις ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές της Περιφέρειας.

• *Εκπαίδευση*

Στην Περιφέρεια για το σχολικό έτος 1996 - 97, φοιτούσαν 66.556 μαθητές, κατανεμημένοι σε 3.540 τμήματα.

Στην δημοτική εκπαίδευση η αναλογία των μαθητών ανά αίθουσα είναι 15,7 και η Περιφέρεια βρίσκεται σε καλύτερη θέση από τη χώρα, όπου η αντίστοιχη αναλογία είναι 17,3. Επίσης το 99,6% των Δημοτικών σχολείων λειτουργούν αποκλειστικά πρωί, χωρίς διπλοβάρδιες (το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο της χώρας είναι 81,4%). Στα Γυμνάσια, η αναλογία μαθητών ανά αίθουσα είναι 23,9 και βρίσκεται σε υψηλότερο επίπεδο από την χώρα, όπου η αντίστοιχη αναλογία είναι 25,4. Το 95,2% των Γυμνασίων λειτουργούν αποκλειστικά πρωί (χώρα: 69,4%).

Όσον αφορά τέλος τα Γενικά Λύκεια, ο λόγος μαθητές ανά αίθουσα είναι 22,6 (χώρα: 24,4). Επίσης το 93,1% των Λυκείων λειτουργούν αποκλειστικά πρωί (χώρα: 66,9).

• **Φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον**

Τα προβλήματα της ρύπανσης από τον αγροτικό - γεωργικό τομέα εστιάζονται κυρίως στη χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων. Οι εντατικές καλλιέργειες στον αγροτικό τομέα με τη χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων είναι μια βασική αιτία για τη ρύπανση των υδάτινων αποδεκτών. Με την έκπλυση των φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων επιβαρύνονται οι υπόγειοι υδροφορείς και τα επιφανειακά νερά (χείμαρροι, θάλασσα, λίμνες). Γενικά υπολογίζεται ότι το 20% της ποσότητας του αζώτου και το 5% του φωσφόρου που υπάρχει στα λιπάσματα που χρησιμοποιούνται από τη γεωργία καταλήγει στους υδάτινους αποδέκτες, με αποτέλεσμα να παρατηρούνται φαινόμενα ευτροφισμού (Νομοί Εύβοιας, Βοιωτίας και Φθιώτιδος).

Στην Περιφέρεια είναι συγκεντρωμένος μεγάλος αριθμός βιομηχανικών και μεταποιητικών μονάδων. Σήμερα, οι περισσότερες έχουν εκπονήσει μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων και έχουν άδειες διάθεσης αποβλήτων. Ωστόσο, πολλές από αυτές τις μονάδες δεν τηρούν τους περιβαλλοντικούς όρους, με συνέπεια οι παρακείμενοι φυσικοί αποδέκτες να ρυπαίνονται και να υποβαθμίζονται συνεχώς.

Η εξόρυξη και η εκμετάλλευση διαφόρων κοιτασμάτων τις περισσότερες φορές γίνεται με μεθόδους επιφανειακής εκμετάλλευσης και συνοδεύεται από αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, όπως αλλαγή της μορφολογίας της περιοχής, οπτική και αισθητική ενόχληση λόγω καταστροφής της χλωρίδας, υποβαθμισμένα και πολύ φτωχά επιφανειακά εδάφη. Η επαναφορά της μορφολογίας στην αρχική της θέση τις περισσότερες φορές είναι πρακτικά αδύνατη.

Ακόμη, σημαντικά προβλήματα προκαλούνται από τη μη οργανωμένη αστική εξάπλωση και τις αυθαίρετες οικοδομικές κατασκευές για πρώτη και δεύτερη κατοικία, οι οποίες κυριαρχούν ιδιαίτερα στη Βοιωτία και στην Εύβοια.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι το περιβάλλον στην Περιφέρεια είναι ιδιαίτερα υποβαθμισμένο και ιδίως στις περιοχές με έντονη παραγωγική δραστηριότητα. Οι σημαντικές ελλείψεις της Περιφέρειας σε βασικές υποδομές, όπως υδρεύσεις, αποχετεύσεις, βιολογικοί καθαρισμοί, διάθεση - διαχείριση απορριμμάτων κλπ. ήταν ανασταλτικός παράγοντας σε πλήθος σχετικών έργων που υλοποιήθηκαν από προηγούμενα προγράμματα και εθνικές χρηματοδοτήσεις.

Αποτελέσματα 2^{ου} Κ.Π.Σ.

• Βασικοί στόχοι και στρατηγική

Η αναπτυξιακή στρατηγική για την Στερεά Ελλάδα την περίοδο 1994 - 99 προσδιορίστηκε λαμβάνοντας κυρίως υπόψη τις περιοχές μεγάλης βιομηχανικής συγκέντρωσης, το μεγάλο ποσοστό των ορεινών και απομονωμένων περιοχών σε συνδυασμό με την έλλειψη επαρκούς σύνδεσης με τις υπόλοιπες περιοχές, την αποβιομηχάνιση ορισμένων παραδοσιακών βιομηχανικών κέντρων, την γειτνίαση με την Αττική και την διέλευση από αυτήν του βασικού Αναπτυξιακού Άξονα της χώρας. Στα πλαίσια αυτά, οι στόχοι που προσδιορίστηκαν είναι:

- Η άρση της απομόνωσης των μειονεκτικών περιοχών.
- Η βελτίωση των συγκοινωνιών και η ενίσχυση της οικονομίας με στόχο την καταπολέμηση της βιομηχανικής παρακμής σε ορισμένες περιοχές.
- Η ενίσχυση του πρωτογενή τομέα και η ορθολογική διαχείριση των υδάτινων πόρων.
- Η αναβάθμιση του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής.

• Κύρια Έργα - Δράσεις

Οι βασικοί τομείς παρέμβασης και οι κύριες δράσεις είναι:

A. Ανθρώπινο δυναμικό

Ενισχύονται οι ενέργειες για παροχή συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης, ιδιαίτερα στους ανέργους της βιομηχανίας, καθώς και στην βελτίωση των ικανοτήτων σε κλάδους του τριτογενή τομέα και στον τουρισμό, με έμφαση στις εναλλακτικές μορφές.

B. Ενίσχυση παραγωγικών τομέων

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ορθολογική χρήση των υδάτων για άρδευση και στην προστασία των εδαφικών πόρων. Επίσης επιδιώκεται η αξιοποίηση των δασών και της παράκτιας αλιείας. Παράλληλα προωθείται η υποστήριξη επιλεγμένων κλάδων παραγωγής, καθώς και η ανάπτυξη του αγροτουρισμού ως εναλλακτική ή συμπληρωματική απασχόληση και πηγή εισοδήματος.

Στην μεταποίηση αναμένεται ότι η βελτίωση των επικοινωνιών θα οδηγήσει σε αναθέρμανση της αγοράς εργασίας. Επίσης, προβλέπονται δράσεις για την αναβάθμιση των κοινών υπηρεσιών, την βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων, τον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό κλπ.

Στον τουρισμό, εκτός από ορισμένες παράκτιες περιοχές, η προσπάθεια επικεντρώνεται στην ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και ιδιαίτερα του οικοτουρισμού.

Γ. Υποδομές

Οι κύριες παρεμβάσεις επικεντρώνονται στη βελτίωση του περιφερειακού και επαρχιακού δικτύου. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στη σύνδεση με τις ορεινές περιοχές. Επίσης, στο τομεακό πρόγραμμα προβλέπεται η σύνδεση του εθνικού δικτύου με το διευρωπαϊκό δίκτυο.

Δ. Περιβάλλον - ποιότητα ζωής

Προβλέπονται μια σειρά από ενέργειες όπως, διαχείριση αστικών αποβλήτων (αποχετεύσεις, σταθμοί βιολογικού καθαρισμού) πολεοδομικός και χωροταξικός σχεδιασμός, καθώς επίσης και διαχείριση βιομηχανικών και κτηνοτροφικών αποβλήτων. Επιπλέον προβλέπεται ο εκσυγχρονισμός του δικτύου ύδρευσης.

Στον τομέα της υγείας προτεραιότητα δίδεται στις υποδομές πρωτοβάθμιας περίθαλψης και στη βελτίωση των υπάρχουσών νοσηλευτικών μονάδων δευτεροβάθμιας περίθαλψης καθώς και του νοσοκομειακού εξοπλισμού.

Ε. Ορεινές περιοχές

Επιδιώκονται ολοκληρωμένες παρεμβάσεις που σε συνδυασμό με τα οδικά έργα θα βελτιώσουν την θέση των περιοχών αυτών. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίδεται στη σύνδεση με τις ορεινές περιοχές. Επίσης, στο τομεακό πρόγραμμα προβλέπεται η σύνδεση του εθνικού με το διευρωπαϊκό δίκτυο.

• Αποτελέσματα - βαθμός στόχων

Η εγκεκριμένη Δημόσια Δαπάνη για την περίοδο 1994 - 99 στο ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας ήταν 623 εκ EURO.

Στον τομέα του ανθρώπινου δυναμικού εκτιμάται ότι κατά την υλοποίηση των έργων και δράσεων δημιουργούνται ή διατηρούνται περισσότερες από 1.900 θέσεις εργασίας, ενώ κατά τη λειτουργία των έργων θα απασχοληθούν 2.150 άτομα, κυρίως στους τομείς των ΜΜΕ της εκπαίδευσης και της υγείας.

Για την ανάπτυξη των παραγωγικών τομέων ενισχύθηκαν σημαντικά οι επιχειρήσεις του δευτερογενή τομέα, ωστόσο δεν διαφοροποιήθηκε η παραγωγική βάση. Οι σχετικές δράσεις βελτιώνουν κυρίως την υποδομή με μικρότερες επιπτώσεις στην ανάπτυξη των αγροτικών εκμεταλλεύσεων. Η σημαντική αύξηση των αρδευόμενων εκτάσεων και η προστασία από πλημμύρες αναμένεται να επιδράσει θετικά στη μείωση του κόστους παραγωγής.

Οι δράσεις για τις υποδομές καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο ποσοστό του προγράμματος. Ο στόχος για βελτίωση του οδικού δικτύου, ειδικότερα όσον αφορά τις συνδέσεις με τα διευρωπαϊκά δίκτυα και τις συνδέσεις με τις ορεινές περιοχές αναμένεται να ικανοποιηθεί μερικώς.

Στον τομέα του περιβάλλοντος, παρατηρείται αύξηση του ποσοστού των προστατευομένων από τις πλημμύρες καλλιεργειών. Επίσης, παρά την βελτίωση εξακολουθούν να παρατηρούνται

σημαντικές ελλείψεις, κυρίως σε δίκτυα επεξεργασίας αστικών λυμάτων και διάθεση απορριμμάτων. Στην υγεία οι ανάγκες θα ικανοποιηθούν σε μεγάλο βαθμό. Εντούτοις ο δείκτης γιατροί / 1000 κατοίκους παραμένει κάτω από τον εθνικό μέσο όρο.

Στόχοι και Στρατηγικοί για την περίοδο 2000 - 2006

Συγκριτικά πλεονεκτήματα - Προβλήματα και περιορισμοί

Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Στερεάς Ελλάδας είναι:

- Η δυνατότητα αξιοποίησης ανεπτυγμένων μεταφορικών υποδομών (ΠΑΘΕ, σιδηρόδρομος).
- Η γειννίαση με την μεγάλη αγορά της Αττικής και η εύκολη πρόσβαση στις σημαντικές υποδομές της (Νέο Αεροδρόμιο, χρηματοοικονομικές εξυπηρετήσεις κλπ.)
- Η συνεπαγόμενη υποδοχή της διάχυσης των δραστηριοτήτων της Αττικής.
- Η ύπαρξη μεγάλων βιομηχανικών συγκεντρώσεων.
- Οι σημαντικοί φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι.
- Η συγκέντρωση της πεδινής γεωργίας - κτηνοτροφίας.

Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Περιφέρεια είναι:

- Οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες με έντονα χαρακτηριστικά δυαδικής οικονομίας.
- Ο ορεινός χαρακτήρας.
- Η ύπαρξη θυλάκων υψηλής ανεργίας.
- Η περιβαλλοντική υποβάθμιση σε ορισμένες περιοχές.

Στρατηγικοί Στόχοι

Ως Γενικός Αναπτυξιακός Στόχος της Περιφέρειας αναφέρεται :

Η αξιοποίηση των νέων μεταφορικών υποδομών, της γειννίασης με το μητροπολιτικό κέντρο της Αθήνας και της βιομηχανικής βάσης για την μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και την αύξηση της απασχόλησης. Ο γενικός αυτός στόχος αναλύεται στους εξής κύριους στρατηγικούς στόχους :

- **Εκσυγχρονισμός της μεταποίησης και διασύνδεσή της με την τοπική οικονομία**

--- Η ενθάρρυνση ανάληψης επενδύσεων εκσυγχρονισμού για την ενίσχυση της εξωστρέφειας και της ανταγωνιστικότητας των μεγάλων παραγωγικών μονάδων της Περιφέρειας. Η προώθηση δικτυώσεων με τις τοπικές ΜΜΕ με στόχο την προώθηση της ευελιξίας και παράλληλο όφελος την αύξηση της απασχόλησης. Η στήριξη της καινοτομίας και της αξιοποίησης ερευνητικών αποτελεσμάτων. Η ανάπτυξη καινοτομικού και τεχνολογικού περιβάλλοντος.

- **Ενίσχυση του αναπτυξιακού ρόλου των αστικών κέντρων**

Η λειτουργική διασύνδεση των μεγάλων έργων που εκτελούνται από το 2^ο ΚΠΣ και όσων προγραμματίζονται από το 3^ο. Η προώθηση δικτυώσεων, ιδιαίτερα με την πρωτεύουσα αλλά και τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας. Η λειτουργική διασύνδεσή τους με τα διευρωπαϊκά δίκτυα. Η αναβάθμιση του αναπτυξιακού περιβάλλοντος των αστικών κέντρων. Η ενίσχυση των αναπτυξιακών και επιχειρηματικών υποδομών. Η ανάδειξη των αναπτυξιακών και επιχειρηματικών υποδομών των αστικών κέντρων. Η ανάδειξη της Λαμίας σε κόμβο μεταφορών και εμπορίου με την αξιοποίηση της Ζεύξης Ρίου - Αντίρριου, της οδού Αντίρριου - Θερμοπύλων, του νέου Αεροδρομίου, του ΠΑΘΕ και των προτεινόμενων συνδέσεων Θερμοπύλων - Εγνατίας (Ε65) και Λαμίας - Αγρινίου.

- **Μείωση των έντονων φαινομένων διυσμού με έμφαση στις ορεινές και αγροτικές περιοχές**

Η άρση της απομόνωσης των ορεινών περιοχών. Η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του αγροτικού χώρου και η εξισορρόπηση των χωρικών ανισοτήτων. Η βελτίωση της πρόσβασης στα αστικά κέντρα και τις υπόλοιπες περιοχές της Περιφέρειας. Η ενεργοποίηση του ενδογενούς δυναμικού. Η συγκράτηση του πληθυσμού.

- **Προστασία, αποκατάσταση και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος. Αξιοποίηση των πολιτιστικών - ιστορικών πλεονεκτημάτων**

Η αντιμετώπιση των προβλημάτων από τις αστικές και βιομηχανικές συγκεντρώσεις. Η διαχείριση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων και η σύνδεσή τους με τον τουρισμό. Η προστασία και ανάδειξη των φυσικών οικοσυστημάτων και των περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλους.

Ειδικότεροι στόχοι κατά τομέα παραγωγής

Οι στόχοι κατά τομέα παραγωγής διαμορφώνονται ως εξής:

- **Πρωτογενής τομέας**

Η ενίσχυση των υποδομών του αγροτικού τομέα. Η ενίσχυση της συμπληρωματικής απασχόλησης στην ύπαιθρο. Η ανάπτυξη της ορεινής γεωργίας και κτηνοτροφίας. Ο τεχνολογικός εκσυγχρονισμός επιλεγμένων κλάδων και η ενίσχυση της Γεωργικής Έρευνας. Η βελτίωση των δομών μεταποίησης, εμπορίας και διακίνησης των προϊόντων. Η προώθηση των προϊόντων ονομασίας προέλευσης και των επώνυμων προϊόντων. Η αξιοποίηση του δασικού πλούτου και η ανάπτυξη της αλιείας και των ιχθυοκαλλιεργειών. Η ανάπτυξη της μελισσοκομίας.

- **Μεταποίηση και ΜΜΕ**

Η συμπλήρωση και επέκταση των βιομηχανικών και βιοτεχνικών υποδομών. Η προσέλκυση επενδύσεων. Η μείωση του κόστους παραγωγής και η βελτίωση της διακίνησης των προϊόντων. Η μείωση της ανεργίας κυρίως στους θύλακες αυτής. Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και η αύξηση της παραγωγικότητας των ΜΜΕ.

- **Τριτογενής τομέας**

Η ενίσχυση του εμπορίου. Η ανάπτυξη των παραγωγικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών στις επιχειρήσεις. Η ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού με έμφαση στον ορεινό, τον πολιτιστικό και τον θεραπευτικό τουρισμό. Η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Η βελτίωση των ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού.

Άξονες παρέμβασης - Κατηγορίες δράσεων

Ορισμένες από τις δράσεις που ακολουθούν είναι πιθανόν να καλυφθούν επαρκώς από τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα, το Ταμείο Συνοχής ή τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες και συνεπώς να μην περιληφθούν τελικά στο ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας.

Εκσυγχρονισμός της μεταποίησης και διασύνδεσή της με την τοπική οικονομία

Μεταφορές - επικοινωνίες

- Βελτίωση των λιμένων και αύξηση της χωρητικότητας των λιμανιών.
- Η ανάπτυξη των εφαρμογών τηλεματικής.

Ενίσχυση του αναπτυξιακού ρόλου των αστικών κέντρων

Μεταφορές - επικοινωνίες

- Αναβάθμιση βασικών οδών περιφερειακής και διαπεριφερειακής σημασίας.
- Εκσυγχρονισμός των τηλεπικοινωνιών.

Αστικές υποδομές

- Ενίσχυση του αστικού αναπτυξιακού περιβάλλοντος (ζωτικοί χώροι μεταποίησης - εμπορίου, διαχείριση λυμάτων - αποβλήτων, κυκλοφοριακές ρυθμίσεις).
- Ανάπτυξη των υποδομών υγείας, πρόνοιας, εκπαίδευσης στα αστικά κέντρα.
- Αστικές αναπλάσεις.

Μείωση των έντονων φαινομένων δυϊσμού με έμφαση στις ορεινές και αγροτικές περιοχές

Μεταφορές

- Επέκταση και βελτίωση επαρχιακού και τοπικού οδικού δικτύου.
- Βελτίωση οδικών προσπελάσεων προς τις τουριστικές ζώνες.

Υγεία - Πρόνοια - Εκπαίδευση

- Αναβάθμιση υπηρεσιών πρωτοβάθμιας περίθαλψης και της προνοιακής υποδομής στον ορεινό χώρο.
- Βελτίωση υποδομής και εξοπλισμού στα σχολεία.

Περιβάλλον

- Έργα ύδρευσης, αποχέτευσης, επεξεργασίας λυμάτων, διαχείρισης απορριμμάτων των ημιαστικών και αγροτικών περιοχών.

Κίνητρα, υπηρεσίες, υποδομές για τις επιχειρήσεις

- Δράσεις στήριξης των πολύ μικρών επιχειρήσεων.

- Υποδομές εξυπηρέτησης ειδικών μορφών τουρισμού.
- Δράσεις τουριστικής προβολής με έμφαση στις ειδικές μορφές τουρισμού.

Προστασία, αποκατάσταση και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος. Αξιοποίηση των πολιτιστικών - ιστορικών πλεονεκτημάτων.

Περιβάλλον

- Εφαρμογή χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού.
- Δημιουργία υποδομών διαχείρισης τοξικών αποβλήτων.
- Αποκατάσταση υποβαθμισμένων περιοχών από την ανεξέλεγκτη βιομηχανική και οικιστική χρήση.

Πολιτισμός

- Ολοκληρωμένες δράσεις ανάπτυξης του πολιτιστικού τουρισμού.
- Βελτιωτικές παρεμβάσεις και ανάδειξη των ιστορικών χώρων, μουσείων και μνημείων.

Εκ των προτέρων αξιολόγηση

Αξιολόγηση στόχων και στρατηγικής

Η στρατηγική της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας δομήθηκε από την αναλυτική διερεύνηση των κοινωνικοοικονομικών και χωρικών χαρακτηριστικών και τον σαφή προσδιορισμό, αφ' ενός μεν των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που είναι αντικείμενο αξιοποίησης και αφ' ετέρου δε των περιορισμών που τίθενται στην αναπτυξιακή διαδικασία. Η γεινίαση με την μεγάλη αγορά, τις εξυπηρετήσεις και υποδομές της Αττικής και η συνεπαγόμενη διάχυση των δραστηριοτήτων, σε συνδυασμό με τη θέση της Περιφέρειας όσον αφορά τον εθνικό οδικό άξονα (που αποτελεί και τον βασικό αναπτυξιακό άξονα της χώρας) με μεγάλη συγκέντρωση βιομηχανικών δραστηριοτήτων αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της Περιφέρειας. Επίσης, χαρακτηριστικό της Περιφέρειας αποτελεί ο έντονος χωρικός δυϊσμός της ανάπτυξης, με τις ευνοημένες περιοχές απ' τη μια να χωροθετούνται κυρίως κοντά στον αναπτυξιακό άξονα και στα μεγάλα αστικά κέντρα και τις υπόλοιπες περιοχές απ' την άλλη να χαρακτηρίζονται από την γεωγραφική και αναπτυξιακή απομόνωση, κυρίως στο ορεινό τμήμα της Περιφέρειας. Συνεπώς, βασικός στόχος της

αναπτυξιακής στρατηγικής είναι η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και εξωστρέφειας της περιφερειακής οικονομίας με προώθηση νέων δραστηριοτήτων. Απαιτείται η κλαδική διαφοροποίηση της μεταποιητικής βάσης της Περιφέρειας και ο τεχνολογικός εκσυγχρονισμός παραδοσιακών κλάδων, του πρωτογενή τομέα για την αύξηση της ανταγωνιστικότητάς του και του τουρισμού με την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού που θα αξιοποιούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των πλούσιων φυσικών και πολιτιστικών πόρων.

Η γεωγραφική θέση της Περιφέρειας και των αστικών της κέντρων απαιτεί την ενίσχυση του αναπτυξιακού ρόλου των αστικών αυτών κέντρων. Βασικός παράγοντας που θα ενισχύσει αυτό τον ρόλο είναι η προώθηση των δικτυώσεων των αστικών κέντρων της Περιφέρειας, ιδιαίτερα με την Πρωτεύουσα, αλλά και με τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας ενώ παράλληλα θα πρέπει να ενισχυθεί η λειτουργική διασύνδεσή τους με τα διευρωπαϊκά δίκτυα. Αυτό θα ενισχύσει την θέση της Περιφέρειας σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Παράλληλα, για την αντιμετώπιση του χωρικού δυϊσμού της ανάπτυξης τίθεται ως στόχος η ισόρροπη χωρική και κλαδική ανάπτυξη με έμφαση στις ορεινές και αγροτικές περιοχές και βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

Τέλος, η προστασία και αξιοποίηση του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι αναγκαίος στόχος για την αντιμετώπιση, κυρίως των προβλημάτων από τις αστικές και βιομηχανικές συγκεντρώσεις, και την αξιοποίηση των πλούσιων φυσικών και πολιτιστικών πόρων που διαθέτει η Περιφέρεια γεγονός που θα οδηγήσει στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας της περιφερειακής οικονομίας, στην διαφοροποίηση και στην εξωστρέφεια.

Συνεπώς, γίνεται κατανοητό ότι υπάρχει μεγάλη συνέπεια της αναπτυξιακής στρατηγικής και των στόχων, γεγονός που θα έχει σημαντικά θετικά αποτελέσματα στην περιφερειακή οικονομία.

Υπάρχει μεγάλος βαθμός συσχέτισης των στόχων με τις δράσεις που προτείνονται. Κάθε άξονας παρέμβασης καλύπτει πολλούς στόχους ταυτόχρονα με αποτέλεσμα να ενισχύεται η αποτελεσματικότητα της αναπτυξιακής στρατηγικής και η πλήρης επίτευξη των στόχων.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα από την εφαρμογή του προγράμματος αναμένεται να είναι πολλαπλά. Όσον αφορά τους στόχους που έχουν τεθεί, η υλοποίηση των δράσεων και έργων που έχουν επιλεγεί αναμένεται να τους καλύψουν σε ικανοποιητικό βαθμό.

Ειδικότερα, η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και εξωστρέφειας της περιφερειακής οικονομίας με προώθηση νέων δραστηριοτήτων, όπως οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, εκτιμάται ότι θα ικανοποιηθεί σε μεγάλο βαθμό. Βασική προϋπόθεση αποτελεί η ικανότητα για ανάπτυξη και διάχυση καινοτομίας στις παραγωγικές δραστηριότητες. Ο αριθμός των επιχειρήσεων που θα ωφεληθούν από τις δράσεις Ε&ΤΑ εκτιμάται ότι θα είναι σημαντικός.

Η ενίσχυση του αναπτυξιακού ρόλου των αστικών κέντρων θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από την ολοκλήρωση των μεγάλων έργων μεταφορικής υποδομής, από την ικανότητα δικτύωσης αυτών στον ευρύτερο εθνικό και ευρωπαϊκό χώρο, την λειτουργική διασύνδεσή τους με τα διευρωπαϊκά κέντρα, την αναβάθμιση του αναπτυξιακού περιβάλλοντός τους και την ανάπτυξη καινοτομικού και τεχνολογικού περιβάλλοντος. Εκτιμάται αύξηση του αριθμού των επιβατών και του όγκου των εμπορευμάτων με την υλοποίηση των υποδομών κατά 20%.

Από τις δράσεις για την μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων εκτιμάται ότι θα ωφεληθεί το 80 - 85% του συνολικού πληθυσμού των ορεινών περιοχών, ενώ η τουριστική κίνηση στις ορεινές περιοχές παρέμβασης εκτιμάται να αυξηθεί σε ικανοποιητικό ποσοστό (περίπου 20%) μετά την υλοποίηση των σχετικών δράσεων και έργων στις περιοχές αυτές.

Θετικές αναμένεται να είναι και οι επιπτώσεις στο περιβάλλον από την υλοποίηση των σχετικών έργων. Ειδικότερα το ποσοστό του πληθυσμού που θα εξυπηρετείται από τα δίκτυα ύδρευσης, και αποχέτευσης θα σημειώσει σημαντική άνοδο και θα ξεπερνάει το 70% ενώ σημαντική αναμένεται να είναι η βελτίωση στο αστικό περιβάλλον και στην ποιότητα ζωής στις μεγάλες πόλεις.

Χρηματοδότηση προγράμματος

Για την περίοδο 2000 -2006 προτείνεται η χρηματοδότηση του ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας με συνολική δημόσια δαπάνη 245.000.000.000. δρχ., η οποία είναι αυξημένη σε σχέση με το ΠΕΠ 1994 - 1999 κατά 58,5%. Η κατά κεφαλή δαπάνη ανέρχεται σε 350,000 δρχ.

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

ΚΑΡΠΕΝΗΣΙ

Η πρωτεύουσα του νομού Ευρυτανίας είναι κτισμένη στους πρόποδες του Τυμφρηστού σε υψόμετρο 960 μ. Περιβάλλεται από δάση με έλατα και οι περισσότερες περιοχές του νομού παραμένουν ένα παρθένο τμήμα της χώρας, με αποτέλεσμα η περιοχή να είναι από τις πέντε καθαρότερες του κόσμου.

Το χιονοδρομικό κέντρο και τα αλπικά χαρακτηριστικά της περιοχής είναι αυτά που κατά κύριο λόγο προσελκύουν τον τουρίστα. Στα 12 χλμ. από το Καρπενήσι στην τοποθεσία Διαβολότοπος σε υψόμετρο 1.800 μ. λειτουργεί το χιονοδρομικό κέντρο με 10 πίστες όλων των κατηγοριών και 5 αναβατήρες. Το σαλέ, δυναμικότητας 50 ατόμων περίπου, βρίσκεται σε υψόμετρο 1.850 μ. και διαθέτει μπαρ, εστιατόρια, δωμάτια κατάλληλα για αθλητές και ομάδες, ενοικιάσεις σκι και καταστήματα πωλήσεων ειδών σκι. Υπάρχουν 2 καταφύγια στις θέσεις Καλιακούδα και Διαβολότοπος, συνολικής χωρητικότητας 45 ατόμων. Τα δάση του Βελουχίου γεμάτα έλατα και τα γραφικά μονοπάτια των Αγραφιώτικων βουνών προσφέρονται για trekking. Στους δασικούς δρόμους της Χελιδώνας υπάρχουν κατάλληλες διαδρομές για mountain bike, στην κοιλάδα Καρπενησίου για ιππασία και στο Βελούχι για τα 4 x 4. Στα φαράγγια του Κρέντη, της Μαύρης Σπηλιάς και του Βόθωνα με τα καθαρά νερά και τους εντυπωσιακούς καταρράκτες, μπορούν οι επισκέπτες να επιδοθούν στο canyoning. Στα νερά του Αχελώου, Ταυρωπού και Τρικεριώτη που διασχίζουν τον νομό, πραγματοποιείται rafting και στην τεχνητή λίμνη των Κρεμαστών στα στενά του Αχελώου και Αγραφιώτη, canoe και kayak. Οι πιο τολμηροί μπορούν να δοκιμάσουν και το ανεμόπτερο. Στην περιοχή Βούτυρο υπάρχει και εκτροφείο του κυνηγετικού συλλόγου και γενικά η περιοχή θεωρείται κατάλληλη για κυνήγι. Όλα τα χωριά είναι κρυμμένα στα δάση με πολλά νερά. Ένα από τα πιο γνωστά είναι αυτό του Προύσου με το γνωστό μοναστήρι της Παναγίας Προυσιώτισσας, χτισμένο σε απότομο βράχο. Το μοναστήρι διαθέτει και ξενώνα με 200 κλίνες και δωρεάν παραμονή μιας βραδιάς. Η διαμονή στο Καρπενήσι μπορεί να γίνει σε έναν από τους παραδοσιακούς ξενώνες ή ακόμα και στο πολυτελέστερο ξενοδοχείο της Βορείου Ελλάδας, το οποίο διαθέτει και χώρο για συνέδρια.

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

Το βουνό του Παρνασσού έχει χαρακτηριστεί από το 1938 ως εθνικός δρυμός σε έκταση 36.000 στρεμμάτων. Στη βλάστηση κυριαρχεί το έλατο και μια σημαντική ποικιλία από σπάνια φυτά. Η πανίδα αποτελείται από τα κοινά στον ελληνικό χώρο ζώα, όπως η αλεπού, λαγός, σκίουρος και τσακάλι. Η πανίδα όμως των πτηνών αποτελείται και από σπάνια είδη όπως γεράκια, γύπες, κ.α. Μεγάλη είναι και η ποικιλία φιδιών και εντόμων.

Το χιονοδρομικό κέντρο του Παρνασσού είναι ισάξιο με τα μικρά και μεσαία της Αυστρίας, της Ελβετίας και της Γαλλίας. Βρίσκεται στην τοποθεσία Κελλάρια, σε απόσταση 290 χλμ. από την Αθήνα και σε 1.600 - 2.300 μ. υψόμετρο. Διαθέτει 20 πίστες για αρχάριους, πεπειραμένους έως πολύ καλούς σκιέρ, με 1 τηλεκαμπίνα, 6 εναέριους και 7 συρόμενους αναβατήρες. Στον χώρο λειτουργούν 2 μεγάλα εστιατόρια, τμήμα baby - sitting, σχολές σκι και καταστήματα ενοικίασης ή αγοράς εξοπλισμού. Στο Γεροντόβραχο λειτουργούν οι εγκαταστάσεις του Αθηναϊκού ομίλου φίλων του σκι με 4 πίστες, 3 συρόμενους αναβατήρες, εστιατόριο, σχολή σκι και καταστήματα εξοπλισμού σκι. Όταν λιώνουν τα χιόνια οι επισκέπτες του βουνού μπορούν να ασχοληθούν με άλλα σπορ. Το φαράγγι της Γόσκιας, της Λιπουκέσας και τα δυσκολότερα Τρύπης και Κεραμιδίου, είναι κατάλληλα για canyoning. Στο βουνό υπάρχουν και οι κατάλληλες διαδρομές για mountain bike, όπου έχουν οργανωθεί και πανελλήνιοι αγώνες. Οι πιο τολμηροί μπορούν να διασχίσουν τον αέρα με αλεξίπτωτο πλαγιάς ή να αναρριχηθούν και να καταρριχηθούν στις απότομες πλαγιές. Υπάρχουν πολλά μονοπάτια για ορειβασία και στην τοποθεσία Σαραντάρι σε υψόμετρο 1.900 μ. καταφύγιο χωρητικότητας 16 ατόμων. Όλη η περιοχή παρουσιάζει μεγάλο ιστορικό και αρχαιολογικό ενδιαφέρον, το οποίο όμως εστιάζεται στους Δελφούς, με το μαντείο κτισμένο σε μοναδική τοποθεσία με άγρια και επιβλητική ατμόσφαιρα. Στην περιοχή Σαρανταύλι βρίσκεται σπήλαιο με σταλακτίτες και σταλαγμίτες, 10 χλμ. βόρεια της Αράχοβας. Όσον αφορά τη διαμονή, μπορεί να γίνει άνετα στην Αράχοβα, όπου υπάρχει πλήθος ξενοδοχείων, πανσιόν, ξενώνων, ενοικιαζόμενων δωματίων, καθώς και ο γυναικείος συνεταιρισμός Κυπαρισσός. Ο συνεταιρισμός εκτός από τις κρατήσεις δωματίων έχει αναπτύξει και μια αξιόλογη δράση (αργαλειό, χρυσοκέντημα, παραδοσιακές φορεσιές). Έτσι, παράλληλα με τη διαμονή ο επισκέπτης μπορεί να δει και τον τρόπο εργασίας. Για όσους θέλουν να βρεθούν πιο κοντά στη φύση και στην ηρεμία, στην καρδιά του Παρνασσού λειτουργεί ένα ολόκληρο χωριό με 40 αυτόνομα σαλέ με πισίνα, σάουνα, αλλά και μαθήματα αναρρίχησης και mountain bike. Μεγάλη ξενοδοχειακή υποδομή έχουν και οι Δελφοί. Η Αμφίκλεια απέχει μόλις 17 χλμ. από το χιονοδρομικό κέντρο που φιλοξενεί πολλούς φίλους του βουνού, χωρίς να λείπουν οι κατάλληλες εγκαταστάσεις και από άλλα γραφικά χωριά, όπως η Ζαγοριανή, το Πολύδροσο, κλπ.

ΠΑΡΝΗΘΑ

Είναι το ψηλότερο βουνό της Αττικής με 1.400 μ. Το 1961 ιδρύθηκε ο εθνικός δρυμός της Πάρνηθας με έκταση 38.000 στρέμματα. Υπάρχουν δάση από έλατα και πεύκα, καθώς και θάμνοι της τυπικής μεσογειακής βλάστησης. Η πανίδα είναι ιδιαίτερα πλούσια σε είδη, αλλά φτωχική σε πληθυσμούς. Υπάρχουν ελάφια, ζαρκάδια, ασβοί, κουνάβια, νυφίτσες, ενώ έχει εμφανιστεί και ζευγάρι χρυσαετών. Κοντά στον εθνικό δρυμό υπάρχει φυτώριο υπό την αιγίδα του υπουργείου Γεωργίας.

Στο βουνό υπάρχουν 2 καταφύγια τις τοποθεσίας Φλαμπούρι και Μπάφι, χωρητικότητας 40 και 50 ατόμων αντίστοιχα, που μπορούν να φιλοξενήσουν ορειβάτες. Όμως και η εκκλησία Άγιος Πέτρος κοντά στην πηγή της Μόλας, διαθέτει ένα δωμάτιο - κελί για την εξυπηρέτηση των διερχομένων ορειβατών, κυνηγών. Στα νότια της Πάρνηθας, κρυμμένο μέσα σε πυκνή βλάστηση, το φαράγγι της Γκούρας, είναι κατάλληλο για canyoning. Τους περισσότερους επισκέπτες όμως προσελκύει το καζίνο που λειτουργεί στο ξενοδοχείο Μον Παρνές.

ΚΑΡΥΣΤΙΑ

Ο νομός της Καρυστίας βρίσκεται στα νότια της Εύβοιας και χαρακτηρίζεται από την ιδιαιτερότητα του περιβάλλοντός του καθώς και από το ποικιλόμορφο τοπίο. Το βουνό της Όχης κυριαρχείται από γυμνούς βραχώδεις σχηματισμούς με δεκάδες πηγές να αναβλύζουν κάτω από τις κορυφές της σχηματίζοντας 8 μικρά ποτάμια. Από την κορυφή του βουνού ξεκινά το φαράγγι του Γούδα, που μετά από 10 χλμ. τερματίζει στο Αιγαίο. Η τεχνητή λίμνη στο Ψαθί στον κάμπο της Καρύστου, αποτελεί ένα βασικό υγρότοπο για την περιοχή. Στις βραχώδεις ακτές του Καβοντόρου επιβιώνει η μεσογειακή φώκια, ενώ στην περιοχή υπάρχουν και άλλα σπάνια είδη όπως ο αετός, η βίδρα και 70 είδη πουλιών. Ιδιαίτερα αξιόλογη είναι και η χλωρίδα.

Στο φαράγγι του Δημοσάρη οι επισκέπτες μπορούν να κάνουν trekking στο παραδοσιακό μονοπάτι που το διασχίζει από την κορυφή της Όχης ως της ακτές της θάλασσας. Ένα δεύτερο μονοπάτι ξεκινά από τους Μύλους, νότια της Καρύστου, και φτάνει στην κορυφή της Όχης. Στα Στύρα και στην κορυφή της Όχης, βρίσκονται αρχαίες κυκλώπειες κατασκευές, γνωστές σαν Δρακόσπιτα, που έχουν προκαλέσει ενδιαφέρον εξαιτίας της άγνωστης χρήσης τους και του εξίσου άγνωστου τρόπου κατασκευής τους. Κοντά στα Στύρα βρίσκονται και τα Νέα Στύρα, σύγχρονο παραθεριστικό κέντρο με υπέροχες παραλίες. Για κολύμπι προτείνονται οι παραλίες Καστρί, Νησάκι, Αλυκές. Στην Κάρυστο υπάρχουν αρκετά ξενοδοχεία, καθώς και ενοικιαζόμενα δωμάτια. Στην περιοχή παρουσιάζουν τουριστικό ενδιαφέρον το ενετικό φρούριο και το μοναστήρι της Αγίας Μαύρας.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΣΧΕΔΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000 - 2006

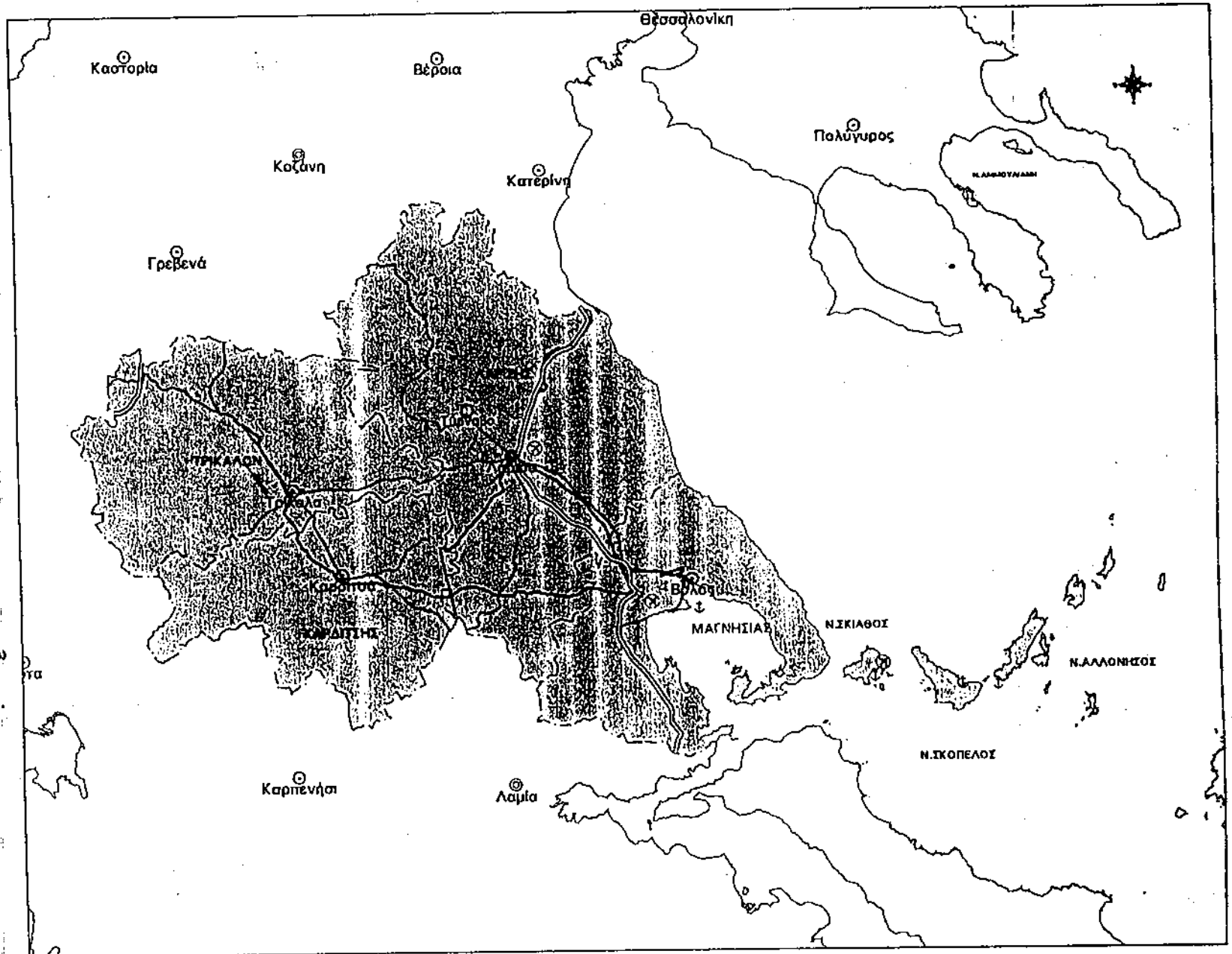

ΠΕΡΙΟΧΗ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΡΕΣΗ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

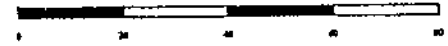
- - - - - Όρια Νομών
- ════════ Αυτοκινητόδρομοι (ΠΑΘΚ, ΕΓΝΑΤΙΑ)
- ════════ Δασικά Κύρια Οδικά Δίκτυα
- ════════ Σιδηροδρομικό Δίκτυο
- ⚡ Διάντες
- ⊙ Αεροδρόμια
- ⊙ Πρωτεύουσες Περιφερειών
- ⊙ Πρωτεύουσες Νομών
- Δασικά Δοκίμα Κέντρα

Το παρόν σχέδιο αφορά την προεργασία από τον Υπουργείο
Σχολία της Ελλάδας, Ευρωπαϊκή Κοινωνία, Διεθνές Συμβούλιο
και Αεροδρόμιο (Α.Ε.Τ.Α.), για τον Προγραμματισμό της Ανάπτυξης.
Χωρικό σχέδιο του Διευκρινιστικού Έργου (ΥΠ.ΟΙΚ.ΣΠ.Δ.Σ.Α.Σ.Α.Σ.Α.Σ.Α.Σ.Α.)
Υπογραφή: Υπουργείο Οικονομίας Σ.Υ.Σ.Α.

Ελληνικά Τεχνικά Έργα (Ε.Τ.Ε.) Α.Ε.
Εξοπλισμός GRS 30 m - 1/200.000.000
Επιμέλεια Σχεδίου: Γ.Π.Σ.Α.
Κινηματογράφος: 1. 24 μ.κ. 02994
Σύν. Κατ. Τ.Π.Σ.Α.Σ.Α.Σ.Α.Σ.Α.Σ.Α.Σ.Α.Σ.Α.Σ.Α.Σ.Α.Σ.Α.Σ.Α.Σ.Α.Σ.Α.
Επιμέλεια Σχ. Σ.Υ.Σ.Α.

ΚΑΙΜΑΚΑ 1: 980000

Χάρτης
Π.05.1

Οι τομείς παραγωγής

• Πρωτογενής τομέας

Ο τομέας αυτός εξακολουθεί να είναι σημαντικός για τις οικονομικές εξελίξεις στην Περιφέρεια, αλλά και σε κάθε Νομό, ξεχωριστά, τόσο από άποψη συμμετοχής στο ΑΠΠ και την απασχόληση, όσο και επειδή παρέχει πρώτες ύλες σε σημαντικό μέρος της μεταποίησης. Είναι χαρακτηριστικό ότι στη γεωργία, που συνεισφέρει κατά 66% στο εισόδημα της Περιφέρειας από τον πρωτογενή τομέα, υπήρξαν κατά τα τελευταία 10 - 15 χρόνια σημαντικές μεταβολές, τόσο στον όγκο της παραγωγής, όσο και στη διάρθρωση των καλλιεργειών (με πρώτα τα προϊόντα από άποψη αύξησης το σκληρό σιτάρι και το βαμβάκι).

Η κτηνοτροφία παρουσιάζει επίσης αναπτυξιακές τάσεις που εκφράστηκαν με την αύξηση της ζωικής παραγωγής και του ζωικού κεφαλαίου χοίρων και βοοειδών κατά την προηγούμενη δεκαετία, αλλά έχει μεγάλα περιθώρια βελτίωσης, κυρίως στον τομέα της αιγοπροβατοτροφίας.

Η δασοπονία έχει σημαντικά περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης. Το ότι οι περιοχές στις οποίες υπάρχουν δάση συμπίπτουν κυρίως με τις προβληματικές ζώνες της Περιφέρειας, είναι ένας από τους παράγοντες της μη επαρκούς ανάπτυξης του τομέα (κυρίως λόγω ελλείψεων σε υποδομές), αλλά ταυτόχρονα επιτρέπουν τη χρησιμοποίησή του στο πλαίσιο προσπαθειών για τη βελτίωση της κατάστασης στις ζώνες αυτές.

Οι νεότερες μορφές αλιείας (ιχθυοκαλλιέργειες) αποτελούν ένα βασικό άξονα για την ανάπτυξη του τομέα. Επισημαίνεται επίσης, το γεγονός ότι σημαντικό μέρος των αλιευμάτων προέρχεται από τον Παγασητικό. Η μείωση της ρύπανσης του τελευταίου συνδυάζει έτσι περιβαλλοντική και οικονομική σκοπιμότητα.

• Δευτερογενής τομέας

Επίκεντρο της ανάπτυξης της μεταποίησης στη Θεσσαλία είναι οι περιοχές της Μαγνησίας και της Λάρισας (δίπολο Λάρισα - Βόλος), ιδίως για τις μεγαλύτερες μονάδες, οι οποίες συγκεντρώνονται περισσότερο στο πρώτο νομό. Οι μικρές παραγωγικές μονάδες όμως και κυρίως οι οικογενειακές που λειτουργούν σε παραδοσιακούς κλάδους είναι διάσπαρτες σε όλη τη Θεσσαλία και κυρίως στις μεγάλες αστικές συγκεντρώσεις και στους οδικούς άξονες.

Η βιομηχανική βάση της Περιφέρειας περιλαμβάνει τρεις ομάδες δραστηριοτήτων: α) βιομηχανίες που είναι εγκατεστημένες στην Περιφέρεια λόγω γεινίασης με τις πρώτες ύλες, β) μονάδες προσανατολισμένες τόσο στην εσωτερική αγορά όσο και στις αγορές του εξωτερικού κυρίως της Ευρώπης και των Βαλκανίων, και γ) βιομηχανίες που εγκαταστάθηκαν στην Περιφέρεια λόγω γεωγραφικών ή άλλων πλεονεκτημάτων (λιμάνι Βόλου, εργατικό δυναμικό), αλλά δεν έχουν σχέση με τις τοπικές αγορές πρώτων υλών ή τελικών προϊόντων.

• Τριτογενής τομέας

Η συνιστώσα «υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις» δεν είναι ανεπτυγμένη σε σημαντικό βαθμό, παρά την συνολική αυξητική τάση του τριτογενούς τομέα. Δεδομένου του στρατηγικού ρόλου αυτών των υπηρεσιών, θα πρέπει να επιδιωχθεί η προσέλκυση και στήριξη τέτοιων δραστηριοτήτων, μέσα από το ΠΕΠ αλλά και από άλλα προγράμματα και πολιτικές. Θα πρέπει να σημειωθεί όμως ότι στον τομέα αυτό αναμένεται σημαντική βελτίωση, καθώς η ανάπτυξη της Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και κυρίως του τεχνολογικού κύκλου του, αποτελεί ένα σημαντικό πόλο παροχής παραγωγικών υπηρεσιών ο οποίος θα πρέπει να ενισχυθεί.

Πέρα από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας που έχει σημαντική ερευνητική δραστηριότητα, λειτουργεί στην Θεσσαλία και Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα.

Η Περιφέρεια διαθέτει σημαντικούς τουριστικούς πόρους (φυσικό περιβάλλον, παραδοσιακούς οικισμούς, αρχαιολογικούς χώρους) που συγκεντρώνονται κυρίως στην ανατολική παραλιακή ζώνη, τα νησιά και τις ορεινές ζώνες. Η μεγαλύτερη τουριστική ανάπτυξη παρατηρείται στην ευρύτερη περιοχή του Βόλου (Πήλιο και Σποράδες, με φαινόμενα κορεσμού στην περίπτωση της Σκιάθου και λιγότερο της Σκοπέλου), την περιοχή των Τεμπών και στην παράκτια ζώνη του Ν. Λάρισας, την περιοχή της Καλαμπάκας - Μετεώρων και τη Λίμνη Πλαστήρα.

Τα τελευταία χρόνια σημειώθηκε αύξηση των κλινών των ξενοδοχειακών καταλυμάτων. Παρόλα αυτά η ανάπτυξη του τουρισμού στην Περιφέρεια παραμένει συνολικά περιορισμένη (σε σύγκριση με τις υπάρχουσες δυνατότητες) και ταυτόχρονα άνισα κατανομημένη στο χώρο. Κύριοι ανασταλτικοί παράγοντες είναι: α) οι ανεπάρκειες των υπερτοπικών συνδέσεων, β) το χαμηλό επίπεδο των προσφερόμενων τουριστικών υπηρεσιών, γ) η ανεπαρκής τουριστική υποδομή και δ) η απουσία ανάπτυξης νέων μορφών τουρισμού, παρά την καταλληλότητα της Περιφέρειας γι' αυτούς (ιαματικός τουρισμός, περιηγητικός τουρισμός, οικοτουρισμός, ορεινός τουρισμός, συνεδριακός τουρισμός κλπ.).

Υποδομές - Ποιότητα ζωής

• Μεταφορές

Ο ρόλος της Περιφέρειας στον τομέα των συγκοινωνιών και μεταφορών είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Την Περιφέρεια διασχίζει μεγάλο τμήμα του οδικού άξονα Αθήνας - Θεσσαλονίκης που είναι ο σημαντικότερος της χώρας. Παράλληλα, συνδέεται με μικρότερης σημασίας οδικούς άξονες με τις Περιφέρειες Στερεάς Ελλάδος, Κεντρικής Μακεδονίας, Δυτικής Μακεδονίας και Ηπείρου.

Όσον αφορά τις σιδηροδρομικές συγκοινωνίες παρατηρείται ότι υστερούν σε σχέση με το οδικό δίκτυο. Στην Περιφέρεια λειτουργούν τα εξής τμήματα σιδηροδρομικών γραμμών:

A) Αθηνών - Θεσσαλονίκης (τμήμα)

B) Λάρισας - Βόλου

Γ) Βόλου - Παλαιοφαρσάλων - Καρδίτσας - Καλαμπάκας

— Οι χαράξεις των γραμμών δεν είναι ικανοποιητικές για την ορθολογική χρησιμοποίηση του υπάρχοντος εξοπλισμού. Παρατηρούνται μικρές ακτίνες καμπυλότητας που αυξάνουν το λειτουργικό κόστος.

Αν και ο Νομός Λάρισας είναι παραθαλάσσιος, η ακτογραμμή του δεν προσφέρεται για κατασκευή επιβατικού-εμπορευματικού λιμανιού, ούτε υπήρξαν ποτέ ανάλογες προτάσεις.

Το μοναδικό λιμάνι της Περιφέρειας είναι αυτό του Βόλου, το οποίο με τη λειτουργία του πορθμείου Βόλου-Ταρτούς Συρίας εξυπηρετεί και τη διεθνή κίνηση.

Οι αεροπορικές μεταφορές έχουν μικρή συμμετοχή στην εκτέλεση του επιβατικού μεταφορικού έργου, κυρίως γιατί οι αποστάσεις από την πρωτεύουσα είναι μικρές και το πλεονέκτημα της αεροπορικής σύνδεσης είναι περιορισμένο. Μέχρι το 1977 λειτουργούσε η γραμμή Αθηνών - Λάρισας - Κοζάνης με αεροσκάφη της Ολυμπιακής Αεροπορίας. Η γραμμή αυτή κρίθηκε ανοικονομική λόγω της μεταφοράς μικρού αριθμού επιβατών και εμπορευμάτων με αποτέλεσμα η Ολυμπιακή Αεροπορία να προβεί στην διακοπή της. Το 1980 επαναλειτουργεί η γραμμή Αθηνών - Λάρισας. Στην περίπτωση αυτή δε χρησιμοποιήθηκε ο πολιτικός αερολιμένας, αλλά το στρατιωτικό αεροδρόμιο της Λάρισας.

• Υγεία - Πρόνοια

Στον τομέα της υγείας η Περιφέρεια Θεσσαλίας υστερεί σε σχέση με τη χώρα. Ο δείκτης νοσοκομειακές κλίνες ανά 1.000 κατοίκους, φτάνει το 1994 μόλις το 67,4% του αντίστοιχου δείκτη της χώρας, ενώ ο δείκτης γιατροί ανά 1.000 κατοίκους για το 1995 είναι μόλις στο 61,1% του αντίστοιχου εθνικού δείκτη.

• Εκπαίδευση

Στην Περιφέρεια για το σχολικό έτος 1996 - 97, φοιτούσαν 93.146 μαθητές, κατανεμημένοι σε 1.946 τμήματα.

Στην δημοτική εκπαίδευση η αναλογία των μαθητών ανά αίθουσα είναι 15,5 και η Περιφέρεια βρίσκεται σε καλύτερη θέση από τη χώρα όπου η αντίστοιχη αναλογία είναι 17,3. Επίσης, το 73,8% των Δημοτικών σχολείων λειτουργούν αποκλειστικά πρωί, χωρίς διπλή βάρδια (το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο της χώρας είναι 81,4%). Στα Γυμνάσια η αναλογία μαθητών ανά αίθουσα είναι 25,0 και η Περιφέρεια βρίσκεται πάλι σε καλύτερο επίπεδο από την χώρα, όπου η αντίστοιχη αναλογία είναι 24,4. Το 83,3% των Γυμνασίων λειτουργούν αποκλειστικά πρωί (ενώ στη χώρα το 69,4%). Όσον αφορά τέλος τα Γενικά Λύκεια ο λόγος μαθητές ανά αίθουσα είναι 24,8 (ενώ

στη χώρα είναι 24,4). Επίσης, το 86,6% των Λυκείων λειτουργούν αποκλειστικά πρωί (ενώ σε επίπεδο χώρας το 66,9%).

Στην Περιφέρεια λειτουργεί το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας με τμήματα στο Βόλο και στη Λάρισα καθώς και το Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Λάρισας.

• **Φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον**

Η Θεσσαλία συγκεντρώνει μια αξιόλογη ποικιλία οικοσυστημάτων και ένα περιβάλλον με ιδιαίτερα υψηλή αισθητική, πολιτιστική και ιστορική αξία και ιδιαίτερο φυσικό κάλλος. Ένας μακρύς κατάλογος θεσμοθετημένων και μη περιοχών προστασίας της φύσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς και τοπίων φυσικού κάλλους (Θαλάσσιο Πάρκο Σποράδων, Όλυμπος, Κοιλάδα Τεμπών, Αμπελάκια, Πήλιο, Σκιάθος, Σκόπελος, Μετέωρα, Λίμνη Πλαστήρα, Ασπροπόταμος, Πίνδος, Περούλι κλπ.) επιβεβαιώνει τη σημασία του περιβάλλοντος για τη ζωή και την ταυτότητα της Θεσσαλίας, επισημαίνοντας ταυτόχρονα τις δυνατότητες αξιοποίησης και τις αυξημένες προστασίας.

Η Θεσσαλία γενικά χαρακτηρίζεται από ικανοποιητικές συνθήκες περιβάλλοντος και ποιότητα ζωής στον οικιστικό χώρο, καλές συνθήκες στο φυσικό περιβάλλον και γενικά ανταγωνιστικές συνθήκες περιβάλλοντος με διεθνή κριτήρια, ιδίως αν ληφθούν υπόψη οι δυνατότητες περαιτέρω βελτίωσης.

Στα προβλήματα του περιβάλλοντος, παρουσιάζεται η ανάγκη αντιμετώπισης της επιβάρυνσης των φυσικών οικοσυστημάτων (υδατικών κυρίως, αλλά και χερσαίων) από την υπερβολική χρήση φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων (ευτροφισμός, μόλυνση, μείωση πανίδας κλπ.), καθώς και η ανάγκη βελτιστοποίησης της διαχείρισης των υδατικών πόρων και της αντιμετώπισης του προβλήματος των αποβλήτων (και των άλλων οχλήσεων) από τη λειτουργία των κτηνοτροφικών μονάδων.

Αποτελέσματα 2^{ου} Κ.Π.Σ.

• **Βασικοί στόχοι και στρατηγική**

Η αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας Θεσσαλίας για την περίοδο 1994 - 99 προσδιορίστηκε κυρίως με βάση τη σημασία και το μέγεθος που έχει ο αγροτικός τομέας στην Περιφέρεια, τις τάσεις αποβιομηχάνισης και τη γεωγραφική της θέση σε σχέση με τα μεγάλα εθνικά και τα διευρωπαϊκά δίκτυα. Έτσι, η αναπτυξιακή στρατηγική βασίστηκε στους εξής βασικούς στόχους:

- Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του αγροτικού τομέα, και η ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών.

- Η ενίσχυση του δευτερογενή τομέα, με στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, την υλοποίηση καινοτόμων ενεργειών και τη βελτίωση των βασικών υποδομών.
- Η βελτίωση των επικοινωνιών κυρίως στον τομέα των οδικών μεταφορών και συνδέσεων, με στόχο την καλύτερη πρόσβαση των αγροτικών και βιομηχανικών προϊόντων στις αγορές.
- Η προστασία και αναβάθμιση του περιβάλλοντος και η ορθολογική διαχείριση των αστικών και βιομηχανικών αποβλήτων.

• **Κύρια Έργα - Δράσεις**

Οι κύριες δράσεις ανά βασικό τομέα παρέμβασης είναι οι ακόλουθες :

A. Ανάπτυξη του γεωργικού τομέα.

Ο τομέας υποστηρίζεται κυρίως με αρδευτικά έργα, λοιπές έγγειες βελτιώσεις, δομές στήριξης των δυναμικών κλάδων (βαμβάκι), καθώς και ενέργειες προώθησης επιλεγμένων κλάδων (θερμοκήπια, κτηνοτροφικά προϊόντα κλπ.). Επιδιώκεται επίσης η προστασία και η διαχείριση των φυσικών πόρων με δασικά έργα, μετεγκαταστάσεις και επεξεργασία αποβλήτων κτηνοτροφικών μονάδων, καθώς επίσης και δράσεις για την ανάπτυξη του τουρισμού και της αλιείας στην ορεινή ενδοχώρα και τις νησιωτικές περιοχές αντίστοιχα.

B. Βιομηχανία - Μεταποίηση

Οι κύριες δράσεις προσανατολίζονται στη δημιουργία και βελτίωση των υποδομών και των υπηρεσιών στήριξης της βιομηχανίας και των ΜΜΕ, καθώς επίσης στην εισαγωγή της καινοτομίας για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας. Παράλληλα, προβλέπονται δράσεις που αφορούν την ενίσχυση της έρευνας και την σύνδεσή της με την παραγωγή, την πρόσβαση σε χρηματαγορές και εξειδικευμένες υπηρεσίες κλπ.

Γ. Δίκτυα υποδομών

Ιδιαίτερο βάρος δίνεται στην ανάπτυξη του οδικού δικτύου και κυρίως στις διαπεριφερειακές συνδέσεις σε σχέση με το εθνικό και διευρωπαϊκό δίκτυο μεταφορών. Επίσης, σημαντική σημασία έχει η σύνδεση των δύο μεγάλων λιμένων Βόλου - Ηγουμενίτσας. Τέλος, προβλέπονται έργα για την παράκαμψη των βασικών αστικών κέντρων.

• **Αποτελέσματα - Βαθμός επίτευξης στόχων**

Η εγκεκριμένη Δημόσια Δαπάνη για την περίοδο 1994 - 99 στο ΠΕΠ Θεσσαλίας ήταν 609,9 εκ EURO.

Στο πλαίσιο της εξέτασης των αποτελεσμάτων του Β' ΚΠΣ οι δράσεις ομαδοποιούνται σε τρεις κατηγορίες: στις δράσεις που σε μεγάλο βαθμό κάλυψαν ή πρόκειται να καλύψουν τους στόχους που έχουν τεθεί σε αυτές για τις οποίες απαιτούνται νέες σημαντικές προσπάθειες, ώστε να ολοκληρωθεί ο σχεδιασμός ή να αξιοποιηθούν τα αποτελέσματά τους και σε αυτές που απαιτούν διαφορετική προσέγγιση ή ανασχεδιασμό, προκειμένου να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητά τους στο Γ ΚΠΣ.

Η ανάγκη εντονότερου αναπτυξιακού χαρακτήρα του Γ' πακέτου Σαντέρ για τη Θεσσαλία διέρχεται μέσα από τη συγκέντρωση πόρων σε μικρότερο αριθμό πεδίων με στρατηγική σημασία. Στην πρώτη κατηγορία δράσεων, για τις οποίες δεν απαιτείται περαιτέρω προσπάθεια, ή τουλάχιστον έμφαση, ανήκουν οι εξής: τα αρδευτικά έργα, τα μικρά οδικά έργα, η λιμενική υποδομή, η ύδρευση, η αποχέτευση και διαχείριση των απορριμμάτων, η πρόνοια, η περιθαλψη, η δευτεροβάθμια εκπαίδευση και ο αθλητισμός. Στη δεύτερη κατηγορία δράσεων, για τις οποίες απαιτείται εντατική προσπάθεια, συμπεριλαμβάνονται οι εξής: η υπερτοπική οδική υποδομή, το διεθνές αεροδρόμιο - τακτική αεροπορική σύνδεση, η ενίσχυση των παραγωγικών επενδύσεων, η έρευνα και τεχνολογία και η πανεπιστημιακή εκπαίδευση.

Η Τρίτη κατηγορία δράσεων που πρέπει να προσεγγισθούν με διαφορετικό τρόπο είναι οι εξής: η ανάπτυξη του αγροτικού τομέα, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, ο τουρισμός και πολιτισμός, το περιβάλλον, οι ανθρωπίνι πόροι, οι ενδοπεριφερειακές και χωροταξική οργάνωση, και η τοπική ανάπτυξη.

Οι δράσεις που σε μεγάλο βαθμό κάλυψαν ή πρόκειται να καλύψουν τους στόχους που έχουν τεθεί είναι τα μικρά οδικά έργα, οι λιμενικές υποδομές, τα δίκτυα ύδρευση και αποχέτευσης καθώς και τα έργα διαχείρισης απορριμμάτων.

Στον τομέα υγείας - πρόνοιας οι ανάγκες θα καλυφθούν από το Περιφερειακό Νοσοκομείο Λάρισας, το Νοσοκομείο Τρικάλων και το ημιτελές Νοσοκομείο Βόλου το οποίο θα ολοκληρωθεί την τρέχουσα προγραμματική περίοδο. Στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση θα επιτευχθεί ο στόχος για την αύξηση του ποσοστού των αποκλειστικά πρωινών τμημάτων στο 95%.

Στις οδικές υποδομές σημαντικό ρόλο έχουν η κατασκευή του άξονα Βόλου - Ηγουμενίτσας, και η ολοκλήρωση του ΠΑΘΕ, έργα τα οποία θα πρέπει να ολοκληρωθούν στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο. Επίσης θα πρέπει να συνεχιστούν τα έργα για τις παρακάμψεις των οικισμών και την ολοκλήρωση των ενδοπεριφερειακών και διαπεριφερειακών συνδέσεων.

Τέλος, στον τομέα του περιβάλλοντος, παρά τα έργα που υλοποιήθηκαν ή υλοποιούνται, τα προβλήματα παραμένουν κυρίως όσον αφορά τα μεγάλα αστικά κέντρα και τις οχλήσεις που προκαλούνται από τις βιομηχανικές συγκεντρώσεις.

Στόχοι και Στρατηγική για την περίοδο 2000 - 2006

Συγκριτικά πλεονεκτήματα - Προβλήματα και περιορισμοί

Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας Θεσσαλίας είναι:

- Ο Θεσσαλικός κάμπος (η μεγαλύτερη πεδιάδα της χώρας). Γεωργία μεγάλης κλίμακας.
- Η βιομηχανική παραγωγή και η βιομηχανική παράδοση.
- Η ταχεία ανάπτυξη του διπόλου Βόλου - Λάρισας (όπου και συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο μέρος της βιομηχανίας της Περιφέρειας).
- Το αξιόλογο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον στο ορεινό και νησιωτικό τμήμα της Περιφέρειας.
- Η διέλευση του Π.Α.Θ.Ε.

Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Περιφέρεια είναι:

- Οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες.
- Οι τάσεις βιομηχανικής παρακμής.
- Τα προβλήματα διαχείρισης υδάτινου δυναμικού.

Στρατηγικοί στόχοι

Γενικός Αναπτυξιακός Στόχος είναι :

Η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Περιφέρειας με έμφαση στη ποιότητα, την αειφορία και την ενδοπεριφερειακή συνοχή. Ο γενικός αναπτυξιακός στόχος αναλύεται στους εξής κυρίους στρατηγικούς στόχους :

- ***Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της εξωστρέφειας και της αειφορίας του αγροτικού τομέα***

Οι δράσεις βελτίωσης και πιστοποίησης, η εξυγίανση των δομών εμπορίας και συλλογικής οργάνωσης των αγροτών και υιοθέτηση καλλιεργητικών μεθόδων που δεν οδηγούν σε εξάντληση των φυσικών πόρων και κυρίως του υδάτινου δυναμικού του Θεσσαλικού κάμπου έχουν υψηλό βαθμό προτεραιότητας.

- **Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και του ρόλου της αστικο - βιομηχανικής συγκέντρωσης Λάρισας - Βόλου και δικτύωση με τα λοιπά αστικά κέντρα της Περιφέρειας**

Η οριστική υπέρβαση των στοιχείων βιομηχανικής παρακμής με την αναδιάρθρωση του βιομηχανικού ιστού, η αξιοποίηση των νέων υπό ολοκλήρωση μεταφορικών υποδομών, η αναβάθμιση της ποιότητας ζωής και του οικονομικού ρόλου των αστικών κέντρων θα έχουν ισχυρό προωθητικό αποτέλεσμα για το σύνολο της Περιφέρειας.

- **Ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών και νησιωτικών τμημάτων της Περιφέρειας**

Οι ειδικές μορφές τουρισμού, η ανάδειξη και εμπορευματοποίηση των τοπικών παραδοσιακών προϊόντων, η βελτίωση της προσπελασιμότητας και των δυνατοτήτων διαμονής - αναψυχής και ο σεβασμός της ισορροπίας των οικοσυστημάτων μπορούν να προσφέρουν μια νέα δυναμική στην ανάπτυξη των ορεινών και νησιωτικών περιοχών.

Ειδικότεροι στόχοι κατά τομέα παραγωγής

Οι στόχοι κατά τομέα παραγωγής διαμορφώνονται ως εξής :

- **Πρωτογενής τομέας**

Η ενίσχυση των υποδομών του αγροτικού τομέα. Ο τεχνολογικός εκσυγχρονισμός επιλεγμένων κλάδων. Η ορθολογική και ολοκληρωμένη διαχείριση των εισροών και της παραγωγής του τομέα. Η βελτίωση των δομών μεταποίησης, εμπορίας και διακίνησης των προϊόντων. Η προώθηση των προϊόντων ονομασίας προέλευσης και των επωνύμων προϊόντων. Η αξιοποίηση του δασικού πλούτου. Η ανάπτυξη της αλιείας.

- **Μεταποίηση και ΜΜΕ**

Η συμπλήρωση των βιομηχανικών και βιοτεχνικών υποδομών. Εκσυγχρονισμός βιομηχανίας και ΜΜΕ. Προσέλκυση επενδύσεων. Παροχή ικανοποιητικού επιπέδου πρόσβασης σε επιχειρηματικές υπηρεσίες. Η μείωση του κόστους παραγωγής και η βελτίωση της διακίνησης των προϊόντων. Η ενίσχυση της ευελιξίας.

- **Τριτογενής τομέας**

Η ενίσχυση του εμπορίου και των υπηρεσιών. Η βελτίωση της ικανότητας των εμπορικών και μεταφορικών επιχειρήσεων. Η ανάπτυξη των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών. Η αξιοποίηση της κοινωνίας της πληροφορίας. Η ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού. Η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Η χωρική διάχυση της τουριστικής ανάπτυξης.

Άξονες παρέμβασης – Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων ανά Στρατηγικό Στόχο

Ορισμένες από τις δράσεις που ακολουθούν είναι πιθανόν να καλυφθούν επαρκώς από τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα, το Ταμείο Συνοχής ή τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες και συνεπώς να μην περιληφθούν τελικά στο ΠΕΠ Θεσσαλίας.

Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της εξωστρέφειας και της αειφορίας του αγροτικού τομέα

Προστασία περιβάλλοντος

- Έργα διαχείρισης υδάτινων πόρων.
- Δράσεις διαχείρισης εισροών αγροτικού τομέα.
- Προστασία και αξιοποίηση δασών.
- Δράσεις αποκατάστασης καταστροφών στο φυσικό περιβάλλον.

Ενισχύσεις και υποδομές για τις αγροτικές εκμεταλλεύσεις

- Εγγειοβελτιώσεις, αγροτική οδοποιία.
- Υποστηρικτικές υποδομές ελέγχου και πιστοποίησης ποιότητας.

Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και του ρόλου της αστικο-βιομηχανικής συγκέντρωσης Λάρισας- Βόλου και δικτύωση με τα λοιπά αστικά κέντρα της Περιφέρειας

Μεταφορές

- Δημιουργία των απαραίτητων οδικών συνδέσεων με τον ΠΑΘΕ και ενίσχυση των διαπεριφερειακών και ενδοπεριφερειακών οδικών συνδέσεων.

- Δημιουργία υποδομών συνδυασμένων μεταφορών και εμπορίου.
- Εφαρμογή νέων τεχνολογιών στη διαχείριση μεταφορών και εμπορίου.

Εκπαίδευση, Έρευνα και Τεχνολογία

- Βελτίωση υποδομών των ΑΕΙ και ΤΕΙ της Περιφέρειας.
- Ενίσχυση υποδομών και δραστηριοτήτων Ε&Τ.

Αστικές Υποδομές

- Ανάπλαση-αναβάθμιση ιστορικών κέντρων και οικιστικών συνόλων.
- Κυκλοφοριακές παρεμβάσεις.
- Εφαρμογή πολεοδομικών σχεδίων.
- Δημιουργία νέων ΧΥΤΑ.

Υγεία - Πρόνοια

- Εκσυγχρονισμός νοσηλευτικών ιδρυμάτων.
- Ενίσχυση υποδομών πρόνοιας.

Πολιτισμός

- Δημιουργία υποδομών σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας.
- Έργα ανάδειξης - προστασίας πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών και νησιωτικών τμημάτων της Περιφέρειας

Μεταφορές - επικοινωνίες

- Βελτίωση βατότητας του ορεινού και νησιωτικού δικτύου.
- Ολοκλήρωση τουριστικών και πολιτιστικών διαδρομών.
- Βελτίωση υποδομών τηλεφωνικής και ταχυδρομικής επικοινωνίας.
- Εφαρμογή συστημάτων τηλεϊατρικής.

Πολιτισμός

- Προστασία ανάδειξη αρχαίων και νεότερων μνημείων.

Κίνητρα, υποδομές για επιχειρήσεις

- Ενίσχυση υποδομών και ιδιωτικών επενδύσεων για εναλλακτικές μορφές τουρισμού.
- Ανάδειξη - προβολή τουριστικών πόρων.

Εκ των προτέρων αξιολόγηση

Αξιολόγηση στόχων και στρατηγικής

Η αναλυτική διερεύνηση των οικονομικοκοινωνικών χαρακτηριστικών της Περιφέρειας προσδιορίζει τα προβλήματα και τις αδυναμίες, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και τις αναπτυξιακές προοπτικές της Περιφέρειας. Η στρατηγική λαμβάνοντας υπόψη αυτούς τους παράγοντες εξειδικεύεται σε στόχους (γενικούς και ειδικούς) οι οποίοι αξιοποιούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που αναφέρθηκαν και προσπαθούν να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα και τους περιορισμούς που τίθενται στην ανάπτυξη της Περιφέρειας.

Η κεντρική γεωγραφική θέση της Περιφέρειας στη χώρα και η διέλευση του βασικού αναπτυξιακού άξονα απ' αυτή, σε συνδυασμό με τα μεγάλα έργα που βρίσκονται υπό εξέλιξη, προσδιορίζουν τον στόχο της αξιοποίησης και ενίσχυσης της γεωγραφικής θέσης της Περιφέρειας και της ανάπτυξής της ως σύνθετου κόμβου δικτύων. Παράλληλα, το μέγεθος και ο δυναμισμός ορισμένων εκ των αστικών κέντρων με ιδιαίτερη σημασία για την περιοχή αναπτυξιακού διπόλου Βόλου - Λάρισας, επιβάλλουν την ενίσχυση του αναπτυξιακού ρόλου των αστικών αυτών κέντρων.

Η ύπαρξη της μεγαλύτερης πεδιάδας της χώρας και η δεσπόζουσα σημασία του αγροτικού τομέα, όχι μόνο σε περιφερειακό αλλά και σε εθνικό επίπεδο, σε συνδυασμό με την βιομηχανική δομή και παράδοση που διαθέτει η Περιφέρεια, όπως επίσης και την τουριστική ανάπτυξη σε ορισμένες περιοχές (Β. Σποράδες, Πήλιο κλπ.) προσδιορίζουν το στόχο της διατήρησης της πολυτομεακότητας της τοπικής οικονομίας.

Ωστόσο, η ύπαρξη αρκετών ορεινών και απομονωμένων περιοχών (στην Περιφέρεια υπάρχει το ψηλότερο όρος της χώρας, ο Όλυμπος, το νότιο τμήμα της μεγάλης οροσειράς της Πίνδου κλπ.), σε συνδυασμό με το αξιόλογο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, αλλά και τα προβλήματα σ' αυτό, κυρίως από τις γεωργικές, βιομηχανικές και αγροτικές χρήσεις, επιβάλλουν την ισόρροπη ανάπτυξη και την ενίσχυση της περιβαλλοντικής διάστασης της ανάπτυξης.

Συνεπώς, γίνεται κατανοητό ότι υπάρχει μεγάλη συνέπεια της αναπτυξιακής στρατηγικής, και των στόχων με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Περιφέρειας.

Οι προτεινόμενες περιφερειακές δράσεις προσπαθούν να καλύψουν με την μέγιστη αποτελεσματικότητα τους στόχους που έχουν τεθεί, τόσο τους γενικούς, όσο και τους ειδικούς. Ο κάθε στόχος, επιτυγχάνεται από την εφαρμογή πολλαπλών δράσεων, που αναφέρονται σε πολλούς τομείς δραστηριοτήτων. Η σύνθεση αυτή αυξάνει το βαθμό αποτελεσματικότητας της αναπτυξιακής στρατηγικής.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα από την εφαρμογή των δράσεων και των έργων που προτείνονται αναμένεται να είναι πολλαπλά για την περιφερειακή οικονομία. Ειδικότερα, αναμένεται η ενίσχυση και αναβάθμιση του ρόλου της Περιφέρειας και των δυναμικών της αστικών κέντρων (κυρίως του αναπτυξιακού διπόλου Βόλου - Λάρισας) στον εθνικό και ευρωπαϊκό χώρο, η άμβλυση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων, η ενίσχυση της παραγωγικής βάσης και των δομών και γενικότερα η βελτίωση του επιπέδου ανάπτυξης. Αυτό σε συνδυασμό με την κεντρική γεωγραφική θέση της περιφέρειας στη χώρα και τη διέλευση του βασικού αναπτυξιακού άξονα απ' αυτή, ενισχύουν την προοπτική της ανάπτυξης της Θεσσαλίας ως σύνθετου κόμβου δικτύων.

Τα αποτελέσματα στην απασχόληση, τα εισοδήματα και το ΑΕΠ της Περιφέρειας, από την κατασκευή των έργων θα είναι τόσο βραχυχρόνια, όσο και μακροχρόνια. Κατά την περίοδο κατασκευής των έργων αναμένεται να δημιουργηθεί σημαντικός αριθμός θέσεων εργασίας, ενώ θα αυξηθεί το εισόδημα και η κατανάλωση στην Περιφέρεια, γεγονός που θα δημιουργήσει πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα στην περιφερειακή οικονομία. Αυτά σε συνδυασμό με την αύξηση του ΑΕΠ από την εισροή των πόρων, θα έχει σημαντικές οικονομικές επιπτώσεις στο επίπεδο της Περιφέρειας και θα δημιουργήσει μια ιδιαίτερη αναπτυξιακή δυναμική.

Παράλληλα, σε μακροχρόνια βάση οι επιπτώσεις θα είναι ακόμη μεγαλύτερες μέσω της ενίσχυσης των παραγωγικών δραστηριοτήτων, της προσέλκυσης επενδύσεων σε υφιστάμενες και νέες δραστηριότητες, της αύξησης της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας του σημαντικού αγροτικού τομέα, καθώς επίσης και των δυναμικών αστικοβιομηχανικών συγκεντρώσεων, της βελτίωσης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, της ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας κλπ.

Τέλος, προωθείται σημαντικά η ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών και νησιωτικών τμημάτων μέσω δράσεων που ενισχύουν την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού, την ανάδειξη και εμπορευματοποίηση των τοπικών παραδοσιακών προϊόντων, τη βελτίωση της προσπελασιμότητας και των δυνατοτήτων στις περιοχές αυτές κλπ. Οι σχετικές αυτές δράσεις προσφέρουν μια νέα δυναμική στην ανάπτυξη των ορεινών και νησιωτικών περιοχών της Περιφέρειας.

Χρηματοδότηση του προγράμματος

Για την περίοδο 2000 - 2006 προτείνεται η χρηματοδότηση του ΠΕΠ Θεσσαλίας με συνολική δημόσια δαπάνη 260.000.000.000. δρχ., η οποία είναι αυξημένη σε σχέση με το ΠΕΠ 1994 - 1999 κατά 66,3%. Η κατά κεφαλή δαπάνη ανέρχεται σε 350.000 δρχ.

ΘΕΣΣΑΛΙΑ

ΟΛΥΜΠΟΣ

Ανάμεσα στη Θεσσαλία και τη Μακεδονία βρίσκεται ο Όλυμπος, με την ψηλότερη κορυφή του τον Μύτικα στα 2.917 μ. Τις πλαγιές του αυλακώνουν τρομερές χαράδρες, χιόνια καλύπτουν το βουνό από Νοέμβριο μέχρι και το Μάιο, ενώ η θερμοκρασία μπορεί να διαφέρει έως και 16°C, ανάλογα με το υψόμετρο, τον προσανατολισμό και την ώρα της μέρας. Ως τα 2.400 μ. πλούσια δάση καλύπτουν τις πλαγιές του με 1.700 είδη φυτών - από τα πιο ενδιαφέροντα και σπάνια στον κόσμο - που ζουν εδώ μαζί με 32 είδη θηλαστικών, 104 είδη πουλιών και 18 είδη ερπετών και αμφιβίων. Πάνω από τα 2.400 μ. το βουνό είναι άγριο και ξερό, χτυπημένο από τον παγετό και τους δυνατούς ανέμους. Το 1938 ανακηρύχθηκε εθνικός δρυμός και το 1981 από την UNESCO διατηρητέο τμήμα της παγκόσμιας βιόσφαιρας, γεγονός που αποδεικνύει την ιδιαίτερη σημασία που έχει για την ανθρωπότητα.

Ο Όλυμπος εντυπωσιάζει πραγματικά τον επισκέπτη. Ο πεζοπόρος που διασχίζει τον εθνικό δρυμό, μέσα από το διεθνές μονοπάτι E4, θα δει και θα θαυμάσει την ποικιλία της βλάστησης, τους καταρράκτες του Ενιπέα (τα νερά του οποίου χάνονται σε υπόγειες καταβάθρες), το εναλλασσόμενο τοπίο. Ο επιστήμονας θα μελετήσει την γεωλογία, τη γεωμορφολογία, την οικολογία, τη χλωρίδα και την πανίδα. Ο ορειβάτης θα ζήσει μοναδικές εμπειρίες αναρρίχησης στις απότομες ορθοπλαγιές του. Το βουνό προσφέρεται επίσης για ποδηλασία και ιππασία στους διάφορους δασικούς δρόμους. Για τους τολμηρούς, από το καταφύγιο του Σταυρού υπάρχει εξέδρα για το αλεξίπτωτο πλαγιάς. Στον Όλυμπο υπάρχουν τα ακόλουθα καταφύγια :

- Καταφύγιο Γίασος Αποστολίδης, στο οροπέδιο Μουσών, με χωρητικότητα 90 ατόμων.
- Καταφύγιο Χρήστος Κάκαλος, στο οροπέδιο Μουσών, με χωρητικότητα 18 ατόμων.
- Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός, στη θέση Μπαλκόνι, με χωρητικότητα 100 ατόμων. Λειτουργεί από Μάιο μέχρι Οκτώβριο.
- Καταφύγιο Δημήτρης Μποντούλας, στη θέση Σταυρός, με χωρητικότητα 35 ατόμων.

Στην τοποθεσία Βρυσοπούλες λειτουργεί χιονοδρομικό κέντρο με μια πίστα και έναν αναβατήρα συρόμενο. Κάτω από τον Όλυμπο, ο Πηνειός δημιουργεί την κοιλάδα των Τεμπών ένα τοπίο εκπληκτικής φυσικής ομορφιάς, προσελκύοντας τους επισκέπτες της περιοχής. Στην πλευρά της Μάκεδονίας, ο αρχαιολογικός χώρος του Δίον, της ιερής πόλης των Μακεδόνων, είναι κατάλληλα οργανωμένος με το μουσείο και τους εξωτερικούς χώρους για να μπορέσει ο επισκέπτης να δει τα εκθέματα. Σε όλο το βουνό υπάρχουν διάσπαρτοι οικισμοί, δείγματα της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, που σε συνδυασμό με το ανέμελο τοπίο προκαλούν τον επισκέπτη. Οι περισσότεροι τουρίστες διαμένουν στο Λιτόχωρο όπου υπάρχουν πολλά ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, ξενώνες νεότητας και camping. Φυσικά ξενοδοχεία υπάρχουν και σε διάφορα άλλα χωριά. Στις άκρες του Ολύμπου συναντώνται εκτεταμένες παραλίες που

περιβάλλονται από άλση και πευκώνες. Οι παραλίες (βραβευμένες με τις γαλάζιες σημαίες), δίνουν πολλές δυνατότητες για διάφορα σπορ: beach volley, jet ski, θαλάσσιο ski, water balloon, ψάρεμα, καταδύσεις. Κατά μήκος των ακτών λειτουργούν όλες οι απαραίτητες τουριστικές επιχειρήσεις όπως ξενοδοχεία, camping, ενοικιαζόμενα δωμάτια.

ΛΙΜΝΗ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

Σε απόσταση 22 χλμ. από την πόλη της Καρδίτσας βρίσκεται η τεχνητή λίμνη Πλαστήρα (ή Ταυρωπού). Το κλίμα της περιοχής είναι ηπειρωτικό, ενώ η λίμνη βρίσκεται σε υψόμετρο 850 μ. Η βλάστηση είναι οργιώδης και φτάνει μέχρι τις όχθες της λίμνης.

Γύρω από τη λίμνη βρίσκονται 12 χωριά που μπορούν να φιλοξενήσουν σε ξενώνες και ξενοδοχεία τους τουρίστες. Για τις σχετικές πληροφορίες και κρατήσεις λειτουργεί γραφείο οικοτουρισμού λίμνης Πλαστήρα. Οι επισκέπτες μπορούν να κάνουν mountain bike στους δασικούς δρόμους και στις όχθες της λίμνης. Στα νησάκια που σχηματίζει η λίμνη μπορούν να γίνουν επισκέψεις με kayak, ενώ canyoning γίνεται στον ποταμό Ταυρωπό. Υπάρχουν δύο ειδικά διαμορφωμένες πλαζ για κολύμπι στην Πεζούλα και στο Λαμπερό. Οι φίλοι της ιππασίας μπορούν να κάνουν βόλτα με εκπαιδευμένα άλογα που θα βρουν στο Κρυονέρι. Ο Ε.Ο.Τ. έχει δημιουργήσει στη λίμνη πάρκο και τουριστικό περίπτερο, ενώ συχνά οργανώνονται και κωπηλατικοί αγώνες. Μια εύκολη διαδρομή για πεζοπορία είναι μέχρι την Ιερά Μονή της Παναγίας της Πελεκητής σε υψόμετρο 1.400 μ., περιτοιχισμένης από έλατα και με θέα τη λίμνη με τα φιόρδ της. Μια επίσκεψη στα χωριά των Αγράφων είναι κοντινής απόστασης από τη λίμνη.

ΠΗΛΙΟ

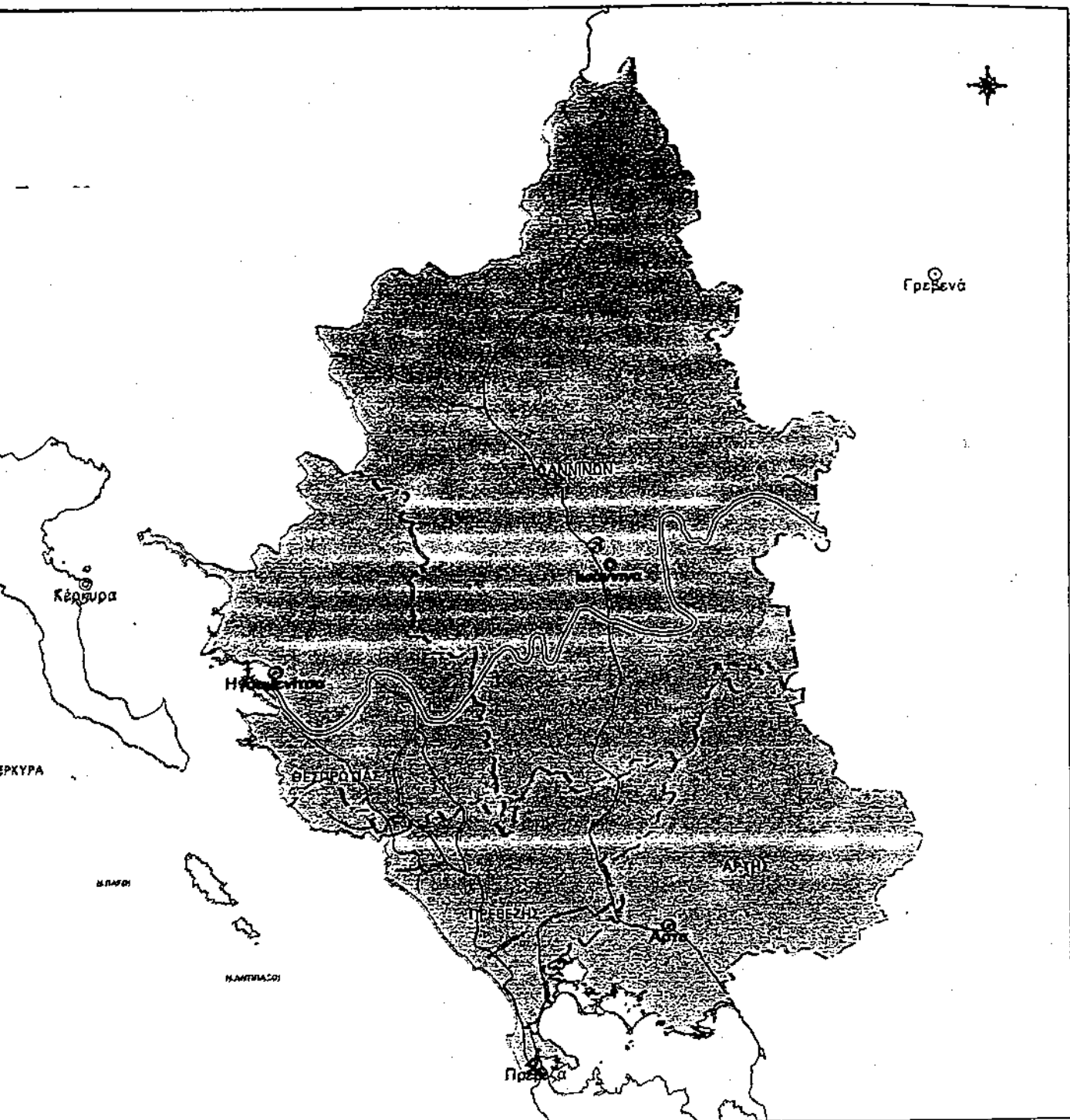
Η οροσειρά του Πηλίου με υψόμετρο 1.600 μ. υψώνεται από το Τρικέρι έως την Όσσα. Έχει πολύ λίγα βράχια και οι κορυφές της είναι ομαλές. Χάρη στα άφθονα νερά η βλάστηση είναι πλουσιότερη. Το βουνό είναι σκεπασμένο με ροδακινιές, μηλιές, καστανιές, καρυδιές, κερασιές και ελιές, που απλώνονται έως τις ακτές, πολλές από τις οποίες στην πλευρά του Αιγαίου έχουν βραβευτεί με τις γαλάζιες σημαίες.

Το Πήλιο είναι από τις λίγες περιοχές της χώρας που αποτελούν πόλο έλξης του τουρισμού για τους 12 μήνες του χρόνου, συνδυάζοντας το βουνό και τη θάλασσα. Τα 24 γραφικά χωριά αποτελούν από μόνα τους αξιοθέατα, χάρη στην αρχιτεκτονική των σπιτιών, των πλακόστρωτων πλατειών και δρόμων, των εκκλησιών. Ο επισκέπτης μπορεί να μεταβεί από τον Βόλο στα χωριά με το ατμοκίνητο τρενάκι Ιάσωνας, που σήμερα πλέον λειτουργεί για τουριστικούς λόγους. Σκαρφαλώνει με 25 χλμ. την ώρα μέσα από τους παραδοσιακούς οικισμούς, Άνω Γατζέα, Αγία Τριάδα, Άγιο Αθανάσιο Πινακάτων, Αργυρέικα και τερματίζει στις Μηλιές. Για όσους ασχολούνται με την πεζοπορία, μια προτεινόμενη διαδρομή είναι αυτή του Αγίου Ονούφριου (βόρεια του Βόλου) ως την Μακρινίτσα, όπου ο πεζοπόρος μέσα σε μιάμιση ώρα συναντά ποτάμι με τοξωτό γεφύρι,

νερόμυλο, πηγές, ξωκλήσια, παλιά αρχοντικά. Στην κορυφή Αγριόλευκες, σε απόσταση 2 χλμ. από τον οικισμό Χάνια, λειτουργεί χιονοδρομικό κέντρο με 3 κύριες πίστες κατάβασης και 2 εναέριους αναβατήρες. Στο ίδιο σημείο υπάρχει και καταφύγιο που προσφέρει διαμονή σε 80 άτομα, με εστιατόριο και καφέ μπαρ. Οι επισκέπτες μπορούν ακόμα να ασχοληθούν με την ορεινή ιππασία και με ποδηλασία. Ο τουρίστας το καλοκαίρι μπορεί να απολαύσει τη θάλασσα στα καθαρά νερά του Αιγαίου. Σε ορισμένες παραλίες του Χορευτού, Άη - Γιάννη, Μυλοπόταμου, μπορεί ο επισκέπτης να ασχοληθεί με θαλάσσιο σκι, με windsurfing και ιστιοπλοΐα. Οι ακτές του Παγασητικού είναι πιο ήρεμες και αποτελούν κέντρα ναυτικής δραστηριότητας. Η διαμονή μπορεί να πραγματοποιηθεί σε ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, camping, αλλά υπάρχουν και παλιά αρχοντικά που έχουν μετατραπεί σε παραδοσιακούς ξενώνες.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

ΗΠΕΙΡΟΥ

Γρεβενά

ΜΑΝΙΝΑΚΑ

ΚΑΤΕΡΙΝΑ

ΗΡΑΚΛΕΪΔΕΣ

ΒΕΤΕΡΑΝΑ

ΛΑΡΙΣΣΑ

ΠΡΩΣΕΚΑ

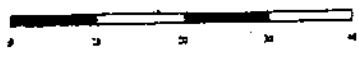
Διεύθυνση Γεωγραφικών Υπηρεσιών, 1987 (ΣΧ. 87)
 Διεύθυνση Ο.Σ.Σ.Π.Α. 2072021 / 62500000
 Διεύθυνση Μεταφορών, Πρωτεύουσα
 Στοιχείο κλίμακας 1: 50' 000 κ.μ.
 Στοιχείο κλίμακας 1: 50' 000 κ.μ.
 Στοιχείο κλίμακας 1: 50' 000 κ.μ.

**Χάρτης
Π.04.1**

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΕΣΕΑΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000 - 2006**

**ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΗΠΕΙΡΟΥ
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ
ΥΠΟΜΝΗΜΑ**

ΚΑΙΜΑΚΑ 1: 625000

- Όρια Νομών
- ==== Διευρωπαϊκές Οδοί (ΠΑΘΕ, ΕΓΝΑΤΙΑ)
- ==== Ασκή Κόριο Οδικό Δίκτυο
- Ειδηλοδρομικό Δίκτυο
- ▲ Λιμένες
- ⊙ Ασφιδόρμα
- ⊙ Πρωτεύουσες Περιφερειών
- ⊙ Πρωτεύουσες Νομών
- Ασκή Ασκή Κάστρα

Το παρόν σχέδιο εφάρμοξε με σκοπό να καθοριστούν
 για το επί πληρωμής έργο της Τεχνικής Διεύθυνσης
 Μεταφορών (Ε.Σ.Υ.Α.Α.) και Τεχνικών Περιφέρειας
 Χερσαίων και Αεροπορικών Στρατών (Τ.Π.Α.Ε.Α.) και του
 Γραφείου Τεχνικών Σχεδίων (Γ.Τ.Σ.)

Παραγωγή Θεματικού Χάρτη
ΕΣΕΑΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
 Ε.Π.Ι. Πανετίου Πανεπιστημίου

Οι τομείς παραγωγής

- **Πρωτογενής τομέας**

Ο πρωτογενής τομέας παράγει το 17% του Περιφερειακού Α.Ε.Π. (1994) και παρά την σημαντική μείωσή του εξακολουθεί να αποτελεί βασικό συντελεστή απασχόλησης και εισοδημάτων και να έχει στρατηγική σημασία για την οικονομική ανάπτυξη της Περιφέρειας.

Η αγροτική οικονομία της Περιφέρειας εξειδικεύεται στην κτηνοτροφία, όπου η αιγοπροβατοτροφία και η πτηνοτροφία έχουν δεσπόζουσα θέση στο σύνολο της εγχώριας παραγωγής και αποτελούν την βάση σημαντικής μερίδας του δευτερογενούς τομέα (κλάδος τροφίμων). Επίσης άλλες σημαντικές δραστηριότητες είναι τα εσπεριδοειδή και τα κτηνοτροφικά φυτά.

- **Δευτερογενής τομέας**

Στον τομέα της μεταποίησης, οι κλάδοι με την μεγαλύτερη συμμετοχή είναι αυτοί των τροφίμων και ποτών. Η πλειοψηφία των μονάδων του δευτερογενή τομέα είναι μικρές και απευθύνονται κατά κύριο λόγο στις τοπικές αγορές της Περιφέρειας. Ειδικότερα, υπάρχουν μόνο 40 βιομηχανικά καταστήματα με απασχόληση άνω των 20 ατόμων (1991). Η προστιθέμενη αξία του τομέα είναι χαμηλότερη (89%) του εθνικού μέσου όρου.

- **Τριτογενής τομέας**

Ο τριτογενής τομέας της Περιφέρειας καταλαμβάνει το μεγαλύτερο ποσοστό του περιφερειακού ΑΕΠ (60%) παρουσιάζοντας συνεχή αύξηση τα τελευταία χρόνια.

Σε ότι αφορά τις θαλάσσιες και εναέριες μεταφορές, η Ηπειρος βρίσκεται σε στρατηγική θέση ως προς τη Δυτική Ευρώπη, η οποία θα αξιοποιηθεί με το λιμάνι της Ηγουμενίτσας και θα αποκτήσει ρόλο πύλης της Ελλάδας προς τη Δυτική Ευρώπη. Στην Περιφέρεια υπάρχει ένας αερολιμένας στο νομό Ιωαννίνων.

Η Περιφέρεια έχει τις βασικές προϋποθέσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη υπηρεσιών Ε&Τ και την παροχή καινοτόμων υπηρεσιών προς τις τοπικές ΜΜΕ. Συγκεκριμένα, το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και η ερευνητική δραστηριότητα που ασκεί, μπορεί να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης στον τομέα Ε&Τ.

Η Περιφέρεια Ηπείρου διαθέτει εξαιρετικά συγκριτικά πλεονεκτήματα (καθαρές ακτές, θαυμάσια τοπογραφία, αρχαιολογικά μνημεία, εθνικούς δρυμούς, τοπική πολιτιστική παράδοση, παραδοσιακούς οικισμούς - Μέτσοβο, Ζαγοροχώρια, ιστορική παράδοση κλπ.) για την ανάπτυξη του τουρισμού (εναλλακτικές μορφές) και του πολιτισμού σε κύριες εστίες ανάπτυξης.

Το συγκριτικό αυτό πλεονέκτημα δεν έχει αξιοποιηθεί ικανοποιητικά μέχρι σήμερα. Η Περιφέρεια απευθύνεται κυρίως στον εσωτερικό τουρισμό, δεν διαθέτει καταλύματα υψηλής ποιότητας σε επαρκή αριθμό και η μέση διάρκεια διαμονής είναι πολύ χαμηλή (κατά μέσο όρο 3 διανυκτερεύσεις έναντι 6 για το σύνολο της χώρας για αλλοδαπούς επισκέπτες και κάτω των 2 διακυκτερεύσεων έναντι 2,5 για τους Έλληνες επισκέπτες).

Υποδομές - Ποιότητα ζωής

• *Μεταφορές*

Σε ότι αφορά τις οδικές μεταφορές η χαμηλή πυκνότητα του πληθυσμού και η διασπορά των οικισμών, σε συνδυασμό με τον ορεινό χαρακτήρα της Περιφέρειας δημιούργησαν για τις ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές συνθήκες απομόνωσης από τα αστικά κέντρα. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 65% του εθνικού οδικού δικτύου (μήκους 740 χλμ.) έχει ορεινή χάραξη, ενώ ακόμη υψηλότερο είναι το ποσοστό του επαρχιακού οδικού δικτύου (μήκους 2.240 χλμ.) με ορεινή χάραξη. Σήμερα η κατάσταση του οδικού δικτύου έχει βελτιωθεί σημαντικά χωρίς ακόμη να μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητική.

Με την κατασκευή της Εγνατίας οδού, την ζεύξη Ρίου - Αντίρριου, την κατασκευή του νέου λιμένα Ηγουμενίτσας και τη ζεύξη Ακτίου - Πρέβεζας, έργα που ενισχύουν το Δυτικό Άξονα, η Ήπειρος αναδεικνύεται σε βασικό κόμβο των διευρωπαϊκών Δικτύων στην Ανατολική και Δυτική Μεσόγειο.

Οι αεροπορικές μεταφορές εξυπηρετούνται κατά κύριο λόγο από το αεροδρόμιο των Ιωαννίνων και κατά δεύτερο από το αεροδρόμιο του Ακτίου.

Τα σημαντικότερα λιμάνια της Περιφέρειας είναι πρωταρχικά της Ηγουμενίτσας με αξιόλογη επιβατική και εμπορευματική κίνηση και δευτερευόντως της Πρέβεζας, οι υποδομές των οποίων όμως θα πρέπει να ενισχυθούν σημαντικά. Ιδιαίτερα ο λιμένας της Ηγουμενίτσας θα πρέπει να αναβαθμισθεί και να εκσυγχρονισθεί προκειμένου να διαδραματίσει το ρόλο της Βόρειας Δυτική «Πύλης» της Ελλάδος με την Δυτική Ευρώπη.

• *Υγεία - Πρόνοια*

Η πόλη των Ιωαννίνων αποτελεί τον βασικό πόλο συγκέντρωσης της υποδομής της τριτοβάθμιας ιατρικής περίθαλψης, καθιστώντας την το σημαντικότερο κέντρο της Ηπείρου στον τομέα αυτό. Ιδιαίτερο ρόλο σε αυτό παίζει η λειτουργία του σύγχρονου Περιφερειακού Πανεπιστημιακού νοσοκομείου Ιωαννίνων.

Παρ' όλα αυτά, το επίπεδο παροχής υπηρεσιών στον κλάδο της υγείας δεν είναι ικανοποιητικό. Αυτό οφείλεται κυρίως στην συγκέντρωση των υπηρεσιών υγείας κυρίως στην πόλη

των Ιωαννίνων, στις αυξημένες απαιτήσεις ως προς την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας και στην ελλιπή ανάπτυξη όλων των νοσοκομειακών ιδρυμάτων ως προς τον αριθμό ειδικοτήτων.

- **Εκπαίδευση**

Έχει διαπιστωθεί σημαντική έλλειψη σχολικών αιθουσών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στις αστικές κυρίως περιοχές, καθώς και έλλειψη εργαστηριακού εξοπλισμού στα σχολεία. Η περαιτέρω προσπάθεια πρέπει να επικεντρωθεί στην ολοκλήρωση των κτιριακών υποδομών και του εξοπλισμού όλων των επιλέξιμων βαθμίδων εκπαίδευσης.

Για την ανάπτυξη της πανεπιστημιακής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης στην Περιφέρεια, απαιτείται αναβάθμιση, βελτίωση και επέκταση κτηριακών εγκαταστάσεων και εξοπλισμού. Επίσης απαιτείται ενίσχυση της υποδομής για την ανάπτυξη της βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας στα ΑΕΙ, ΤΕΙ και Ερευνητικά Κέντρα της Περιφέρειας.

- **Φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον**

Η Περιφέρεια Ηπείρου διαθέτει εξαιρετικά συγκριτικά πλεονεκτήματα όσον αφορά το φυσικό και το ανθρωπογενές περιβάλλον, όπως καθαρές ακτές, θαυμάσια τοπογραφία, αρχαιολογικά μνημεία, εθνικούς δρυμούς, τοπική πολιτιστική παράδοση, παραδοσιακούς οικισμούς (Μέτσοβο, Ζαγοροχώρια), ιστορική παράδοση κλπ.

Στην περιφέρεια Ηπείρου υπάρχει σημαντικός αριθμός ευαίσθητων ή και προστατευμένων περιοχών με κύριο κριτήριο την οικολογική και αισθητική τους αξία. Στις περιοχές αυτές περιλαμβάνονται δύο εθνικοί δρυμοί, μια περιοχή RAMSAR, είκοσι δύο περιοχές υποψήφιας για ένταξη στο υπό κατάρτιση Πανευρωπαϊκό Δίκτυο Προστατευόμενων Περιοχών NATURA 2000, ένα μνημείο φύσης, δύο προστατευόμενα τοπία - αισθητικά δάση και 30 περιοχές CORINE.

Σημαντικές δυσχέρειες παρουσιάζονται στους τομείς λειτουργίας και χρηματοδότησης της διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών, τομείς που σχετίζονται άμεσα με την διαφύλαξη των φυσικών τους χαρακτηριστικών.

Αποτελέσματα 2^{ου} Κ.Π.Σ.

- **Βασικοί στόχοι και στρατηγική**

Η αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας Ηπείρου για την προγραμματική περίοδο 1994 - 99 βασίστηκε στους παρακάτω στόχους :

- Άρση της απομόνωσης της Περιφέρειας (με ιδιαίτερη έμφαση στον τομέα των μεταφορών και κυρίως στα μεγάλα έργα).

- Βελτίωση της οικονομίας για τη δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης και σε άλλους τομείς εκτός του πρωτογενή, με την αξιοποίηση των δυνατοτήτων που διανοίγονται στη γειτονική Αλβανία.
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, κυρίως των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών, για να μειωθεί η μετανάστευση στα μεγάλα αστικά κέντρα.

• **Κύρια Έργα - Δράσεις**

Οι βασικοί τομείς παρέμβασης για την επίτευξη των παραπάνω στόχων είναι:

- A. Βελτίωση των οικονομικών και κοινωνικών υποδομών.
- B. Αγροτική ανάπτυξη - ορεινοί όγκοι.
- Γ. Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων.
- Δ. Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού.

• **Αποτελέσματα - Βαθμός επίτευξης στόχων**

Η εγκεκριμένη Δημόσια Δαπάνη για την περίοδο 1994 - 99 στο ΠΕΠ Ηπείρου ήταν 376,1 εκ. EURO.

Οι πόροι που διατίθενται για την περίοδο 1994 - 99 αφορούν όλους τους τομείς παρέμβασης, αλλά κυρίως κατευθύνθηκαν σε δύο βασικές κατηγορίες: στον τομέα των μεταφορικών υποδομών και στον τομέα των υποδομών της ποιότητας ζωής.

Με τις παρεμβάσεις στον τομέα των μεταφορικών υποδομών δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για την άρση της απομόνωσης της Περιφέρειας και την λειτουργική της δικτύωση στα γεωγραφικά υποσύνολα που την περιβάλλουν. Η ολοκλήρωση των μεγάλων έργων (Εγνατία Οδός, Λιμάνι Ηγουμενίτσας) και οι παρεμβάσεις για την επόμενη προγραμματική περίοδο (Δυτικός άξονας, Ιόνια Οδός, Ζεύξη Ρίου - Αντίρριου) θα ολοκληρώσουν αυτό τον στόχο και θα μετατρέψουν την Ήπειρο σε βασική πύλη της Βόρειας Ελλάδας προς τη Δυτική Ευρώπη μέσω του λιμανιού της Ηγουμενίτσας και προς την Βαλκανική μέσω της ενίσχυσης των Ιωαννίνων και της μετατροπής του σε Περιφερειακό - Διακρατικό Πόλο Ανάπτυξης.

Παράλληλα, έχει επιτευχθεί σε μεγάλο βαθμό η μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων. Οι ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές έχουν πλέον καλύτερη πρόσβαση στα αστικά κέντρα και στα δίκτυα μεταφορών, ενώ με τις παρεμβάσεις στις τεχνικές και κοινωνικές υποδομές έχει βελτιωθεί η ποιότητα της ζωής των κατοίκων. Ο στόχος αυτός αναμένεται να ενισχυθεί και να ολοκληρωθεί στην επόμενη προγραμματική περίοδο.

Ειδικότερα, όσον αφορά την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα του προγράμματος εμφανίζει ικανοποιητική πορεία που αντικατοπτρίζει την γενικότερη βελτίωση στην πορεία φυσικής του ολοκλήρωσης. Συγκεκριμένα, τα περισσότερα βασικά Υποπρογράμματα του ΠΕΠ εμφανίζουν ικανοποιητική εικόνα υλοποίησης. Ο τομέας της βελτίωσης των κοινωνικών υποδομών

(Υποπρόγραμμα 1) που αποτελεί το μεγαλύτερο υποπρόγραμμα από πλευράς προϋπολογισμού, εμφανίζει ικανοποιητικό βαθμό αποτελεσματικότητας δεδομένου ότι πολλά από τα σχετικά έργα έχουν ολοκληρωθεί. Με την προϋπόθεση της μεταφοράς επιπροσθέτων πόρων και την επιτυχή ολοκλήρωση των νεοενταχθέντων έργων η περαιτέρω θετική εικόνα του υποπρογράμματος θα ενισχυθεί και θα επιτευχθούν πλήρως οι φυσικοί στόχοι που έχουν τεθεί.

Στον τομέα της αγροτικής ανάπτυξης και της ανάπτυξης των ορεινών όγκων (Υποπρόγραμμα 2), κρίνεται επίσης ικανοποιητική η αποτελεσματικότητα και η πορεία υλοποίησης των σχετικών έργων, σε αντίθεση με το επόμενο υποπρόγραμμα που αναφέρεται στην βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων το οποίο κρίνεται ως το πλέον προβληματικό. Ιδιαίτερη δε υστέρηση παρουσιάζουν έργα τα οποία υλοποιούνται από κεντρικές υπηρεσίες εκτός Περιφέρειας. Η οριστική απένταξη των έργων που καθυστερούν θα βελτιώσει την αποτελεσματικότητα του υποπρογράμματος αυτού.

Όσον αφορά τους ανθρώπινους πόρους (Υποπρόγραμμα 4), τα κατασκευαστικά έργα εκπαιδευτικής υποδομής βρίσκονται σε προχωρημένο στάδιο υλοποίησης σε αντίθεση με τις δράσεις επαγγελματικής κατάρτισης που παρουσιάζουν σχετική καθυστέρηση, κυρίως λόγω θεσμικών και νομικών προβλημάτων (σχετικά με το θεσμικό πλαίσιο των ΚΕΚ, ΚΕΚΚΑ κλπ.), τα οποία όμως αναμένεται να λυθούν και να ξεπεραστούν τα σχετικά προβλήματα.

Το Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΕΑΠΤΑ - Υποπρόγραμμα 5) εκτιμάται να ολοκληρωθεί στα χρονικά όρια που έχουν τεθεί, ενώ τα ημιτελή έργα του Α' ΚΠΣ (Υποπρόγραμμα 6) έχουν ήδη ολοκληρωθεί.

Στόχοι και Στρατηγική για την περίοδο 2000 - 2006

Συγκριτικά πλεονεκτήματα - Προβλήματα και περιορισμοί

Τα κυριότερα συγκριτικά πλεονεκτήματα που αποτελούν αντικείμενο εκμετάλλευσης και διαμορφώνουν τις βασικές κατευθύνσεις της αναπτυξιακής στρατηγικής για την νέα προγραμματική περίοδο είναι:

- Η γεωγραφική θέση της Περιφέρειας και οι δυνητικές δυνατότητες ανάπτυξης (πύλη διασύνδεσης με τη Δυτική Ευρώπη, κυρίως μέσω του λιμένα της Ηγούμενίσσας στον οποίο καταλήγει η Εγνατία οδός).
- Η παρουσία των Ιωαννίνων στον ευρύτερο χώρο (διοικητικό - εμπορικό κέντρο - κέντρο εκπαίδευσης - περίθαλψης) και οι δυνατότητες ανάπτυξης του (Περιφερειακός - Διακρατικός Πόλος Ανάπτυξης).

- Η λειτουργία του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων που μπορεί να αποτελέσει βασικό φορέα παραγωγής E&T και διάχυσης καινοτομικών δραστηριοτήτων στο Περιφερειακό παραγωγικό κύκλωμα.
- Το πλούσιο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.

Παράλληλα, υπάρχουν και ορισμένα σημαντικά μειονεκτήματα τα οποία αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες στην αναπτυξιακή διαδικασία και πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά την διαμόρφωση της αναπτυξιακής στρατηγικής της Περιφέρειας. Αυτά είναι:

- Η γεωγραφική απομόνωση από την υπόλοιπη χώρα (κυρίως λόγω του ορεινού όγκου της Πίνδου).
- Ο βαθμός ορεινότητας.
- Το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης (το χαμηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας).
- Οι έντονες ενδονομαρχιακές ανισότητες και η απομόνωση των ορεινών και απομακρυσμένων περιοχών.
- Η ανεπάρκεια των διαπεριφερειακών και ενδοπεριφερειακών συνδέσεων.

Στρατηγικοί στόχοι

Γενικός Αναπτυξιακός Στόχος της Περιφέρειας είναι:

Η ευρύτερη δυνατή αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει η θέση της Περιφέρειας, αλλά και ο πολιτιστικός και φυσικός πλούτος της για έξοδο από την απομόνωση. Ο γενικός αυτός στόχος αναλύεται στους εξής κύριους στρατηγικούς στόχους.

- ***Αναπτυξιακή αξιοποίηση των μεγάλων έργων μεταφορών που καθιστούν την περιφέρεια «Δυτική Πύλη» για την Βόρεια Ελλάδα.***

Η διασύνδεση της Εγνατίας και της Ιονίας Οδού με τα οικονομικά κέντρα της περιφέρειας, η δημιουργία κατάλληλων συμπληρωματικών υποδομών για την εξυπηρέτηση των διερχομένων, η ανάπτυξη εμπορευματικών και επιβατικών υποδομών στο νέο λιμάνι της Ηγουμενίτσας, παροχή οργανωμένων χώρων ανάπτυξης νέων δραστηριοτήτων στην Ηγουμενίτσα, η δημιουργία νέων τουριστικών προορισμών.

- ***Ενεργοποίηση της πόλης των Ιωαννίνων ως Περιφερειακού Διακρατικού Πόλου Ανάπτυξης.***

Ανάδειξη των Ιωαννίνων ως κέντρο υπηρεσιών, έρευνας και επιστημών, εμπορίου και αναψυχής για την Ήπειρο και τη Νότιο Αλβανία. Ενίσχυση των φορέων που υποστηρίζουν αυτό το

ρόλο, πολεοδομικές παρεμβάσεις για την υποδοχή των αυξημένων δραστηριοτήτων, αστικές υποδομές, ολοκλήρωση των μεταφορικών και επικοινωνιακών συνδέσεων.

- ***Ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος του ορεινού χώρου***

Ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός τουριστικών διαδρομών, ενημέρωσης, καταλυμάτων κ.κ. μπορεί να τροφοδοτήσει τον ορεινό χώρο της Ηπείρου με σημαντικά μεγέθη εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η παράλληλη στήριξη της παραγωγής τοπικών παραδοσιακών προϊόντων στη γεωργία και κτηνοτροφία πέραν της δημιουργίας εισοδήματος είναι απαραίτητη για τη διατήρηση της ισορροπίας και αυθεντικότητας των ορεινών κοινοτήτων.

Το ειδικό κεφάλαιο για τον Ορεινό Χώρο που ακολουθεί, διατυπώνει αναλυτικότερα τους στόχους και τη στρατηγική.

- ***Αξιοποίηση των νέων προοπτικών της Ηπείρου από τις πεδινές και παράκτιες περιοχές της***

Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και διαφοροποίηση της οικονομίας των πεδινών και παράκτιων περιοχών. Η αυξημένη προσβασιμότητα μέσω της Ιόνιας Οδού σε συνδυασμό με τους ιδιαίτερα σημαντικούς φυσικούς πόρους της περιοχής μπορεί να υποστηρίξει μια στρατηγική σταδιακής αύξησης του μεριδίου της στην τουριστική αγορά. Η τόνωση της εξωστρέφειας του πρωτογενή απαιτεί δράσεις αναδιάρθρωσης καλλιεργειών, διαχείρισης υδάτινων πόρων και κυρίως πιστοποίησης ποιότητας τυποποίησης και κατάλληλων δομών μεταποίησης και εμπορίας.

Ειδικότεροι στόχοι κατά τομέα παραγωγής

Οι στόχοι κατά τομέα παραγωγής διαμορφώνονται ως εξής:

- ***Πρωτογενής τομέας***

Η διαφοροποίηση της παραγωγής προς τη βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία, τα προϊόντα ονομασίας προέλευσης κ.α. Η βελτίωση και πιστοποίηση της ποιότητας, η τυποποίηση και ο εκσυγχρονισμός των δομών εμπορίας και μεταποίησης. Η προστασία και αξιοποίηση των φυσικών πόρων με ιδιαίτερη έμφαση στην ορθολογική διαχείριση των βοσκοτόπων. Η ανανέωση του ανθρώπινου δυναμικού του τομέα.

- **Μεταποίηση και ΜΜΕ**

Προσέλκυση επενδύσεων για νέες μονάδες με στόχο την αξιοποίηση των νέων μεταφορικών συνδέσεων που σε μεγάλο βαθμό αίρουν την απομόνωση της περιφέρειας. Αναπλήρωση απωλειών από την εγκατάσταση επιχειρήσεων στην Αλβανία λόγω του χαμηλού εργατικού κόστους. Στήριξη των ΜΜΕ για την ανάπτυξη εξαγωγικού προσανατολισμού, τη καθετοποίηση της αγροτικής παραγωγής, τη κατοχύρωση της θέσης τους στην ανερχόμενη αγορά των Ιωαννίνων.

- **Τριτογενής τομέας**

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, οι εμπορευματικές και μεταφορικές υπηρεσίες, η υγεία και εκπαίδευση και οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες αναμένεται να αποτελέσουν τις προωθητικές δραστηριότητες του τομέα. Στους κλάδους αυτούς θα επιδιωχθεί η ταχεία αύξηση της απασχόλησης, η προσαρμογή των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού και η παροχή των αναγκαίων υποστηρικτικών υποδομών.

Άξονες παρέμβασης - Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων ανά στρατηγικό στόχο

Ορισμένες από τις δράσεις που ακολουθούν είναι πιθανόν να καλυφθούν επαρκώς από τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα, το Ταμείο Συνοχής ή τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες και συνεπώς να μην περιληφθούν τελικά στο ΠΕΠ Ηπείρου.

Αναπτυξιακή αξιοποίηση των μεγάλων έργων μεταφορών που καθιστούν την Περιφέρεια «Δυτική Πύλη» για την Βόρεια Ελλάδα

- Ολοκλήρωση και βελτίωση των ενδο και διαπεριφερειακών συνδέσεων με τους μεγάλους οδικούς άξονες.
- Συμπλήρωση υποδομών για το λιμένα Ηγουμενίτσας και βελτίωση των άλλων λιμανιών της Περιφέρειας.
- Βελτίωση - επέκταση του τηλεπικοινωνιακού δικτύου.

Ενεργοποίηση της πόλης των Ιωαννίνων ως Περιφερειακού - Διακρατικού πόλου ανάπτυξης

Αστικές υποδομές - Έρευνα και Τεχνολογία

- Βελτίωση των ενδοαστικών συνθηκών κυκλοφορίας.
- Πολεοδομικές παρεμβάσεις και αναπλάσεις.
- Ενίσχυση της υποδομής Έρευνας και Τεχνολογίας.

Υγεία

- Εκσυγχρονισμός υποδομής και εξοπλισμού των υπαρχόντων Νοσοκομείων.

Πολιτισμός

- Ενίσχυση της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας.

Ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος του ορεινού χώρου

Μεταφορές

- Βελτίωση βατότητας του ορεινού δικτύου. Ολοκλήρωση διαδρομών.

Πολιτισμός - Περιβάλλον

- Ανάδειξη της νεότερης πολιτιστικής κληρονομιάς (παραδοσιακοί οικισμοί, λαογραφικά μουσεία, κ.α.).
- Κατασκευή νέων χώρων υγειονομικής ταφής απορριμμάτων.
- Ανάδειξη και προστασία της χλωρίδας και της πανίδας των ορεινών χώρων, καθώς επίσης και των υδάτινων συλλογών, λιθοδομών κ.α.

Κίνητρα, υποδομές, υπηρεσίες για τις επιχειρήσεις

- Αναβάθμιση των τουριστικών υποδομών και υπηρεσιών και μετατροπή διατηρητέων κτιρίων σε τουριστικά καταλύματα.
- Τουριστική προβολή της Περιφέρειας.
- Προώθηση ειδικών μορφών τουρισμού.

Ενισχύσεις και υποδομές για τις αγροτικές εκμεταλλεύσεις

- Προώθηση της βιολογικής κτηνοτροφίας και γεωργίας.
- Προώθηση επωνύμων προϊόντων ποιότητας, ονομασίας προέλευσης κ.α.

Αξιοποίηση των νέων προοπτικών της Ηπείρου από τις πεδινές και παράκτιες περιοχές

Μεταφορές

- Σύνδεση αστικών κέντρων και νέων τουριστικών προορισμών με τους μεγάλους οδικούς άξονες.

Υγεία - Πρόνοια - Εκπαίδευση

- Αναβάθμιση πρωτοβάθμιων υπηρεσιών σε επιλεγμένες περιοχές.
- Ενίσχυση της επιδημιολογικής προστασίας.
- Βελτίωση εξοπλισμού όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης.

Πολιτισμός

- Αναστήλωση και ανάδειξη μνημείων των κλασικών και Βυζαντινών χρόνων.

Περιβάλλον

- Αισθητικές παρεμβάσεις στο αστικό περιβάλλον.
- Βελτίωση υποδομών ύδρευσης - αποχέτευσης - απορριμμάτων.
- Διαχείριση υδάτινων πόρων, προστασία - ανάδειξη βιοτόπων, ακτών κ.α.
- Προώθηση του χωροταξικού σχεδιασμού.

Εκ των προτέρων αξιολόγηση

Αξιολόγηση στόχων και στρατηγικής

Στην νέα προγραμματική περίοδο 2000 - 2006 προβλέπεται ότι η αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας προσανατολίζεται στην αξιοποίηση και επέκταση των υποδομών που υλοποιήθηκαν στα δύο προηγούμενα ΚΠΣ και στην ενίσχυση των τομέων και κλάδων όπου η Περιφέρεια παρουσιάζει συγκριτικά πλεονεκτήματα και που αναμένεται να συνεισφέρουν πολλαπλασιαστικά στην βελτίωση του κοινωνικοοικονομικού επιπέδου της Περιφέρειας.

Οι στόχοι που αναφέρθηκαν θα υποστηριχθούν αφ' ενός μεν από τα μεγάλα έργα και αφετέρου από τις περιφερειακές παρεμβάσεις με τρόπο ώστε να υπάρχει συμπληρωματικότητα, συνοχή και αποτελεσματικότητα στην επίτευξη αυτών των στόχων.

Από την εξειδίκευση της στρατηγικής και τη στοχοθέτηση που πραγματοποιήθηκε καθίσταται σαφές ότι υπάρχει πολύ μεγάλη συνάφεια σε όλα τα επίπεδα και προσεγγίζονται με

αποτελεσματικότητα όλοι οι τομείς δραστηριότητας, έτσι ώστε να μην υπάρχουν κενά στην εφαρμογή της αναπτυξιακής στρατηγικής.

Παράλληλα, λαμβάνονται υπόψιν και αξιοποιούνται κατάλληλα στην διαμόρφωση της στρατηγικής και των στόχων, τόσο οι εξωγενείς παράγοντες που θα επηρεάσουν την μελλοντική αναπτυξιακή πορεία της Περιφέρειας (διεθνές περιβάλλον, γεωπολιτικές εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή, διευρωπαϊκά δίκτυα, μεγάλα έργα κλπ.), όσο και οι ενδογενείς παράγοντες, τα προβλήματα και οι αναπτυξιακές δυνατότητες της Περιφέρειας (συγκριτικά πλεονεκτήματα, γεωγραφική θέση, φυσικός πλούτος, γεωγραφική απομόνωση κλπ.).

Υπάρχει πολύ μεγάλη συνάφεια των στόχων που έχουν τεθεί με τους άξονες παρέμβασης και τις δράσεις σε όλα τα επίπεδα και αυτό κυρίως γιατί οι βασικές κατηγορίες δράσεων είναι απόλυτα ταυτισμένες με τις βασικές κατηγορίες των στόχων που έχουν τεθεί, τόσο των γενικών, όσο και των ειδικών κατά βασικό τομέα παραγωγής.

Παράλληλα, σημαντικό είναι ότι οι περισσότερες κατηγορίες δράσεων επηρεάζουν θετικά την επίτευξη περισσότερων του ενός στόχου, γεγονός που συμβάλει στην ολοκληρωμένη προσέγγιση των στόχων από πλευράς δράσεων και στην συμπληρωματικότητα των δράσεων. Τέλος, υπάρχει πολύ μεγάλος βαθμός συνεργίας των περισσότερων δράσεων με άλλες, έτσι ώστε να αυξάνεται η αποτελεσματικότητα και η συμπληρωματικότητα των δράσεων.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Ο καθορισμός των στόχων του προγράμματος και η σαφής εξειδίκευσή τους σε δράσεις και έργα προσδιορίζει κατά ένα μεγάλο μέρος τα πιθανά αποτελέσματα. Ιδιαίτερη σημασία έχει επίσης, η δομή των προβλεπόμενων αξόνων παρέμβασης και η κατανομή των πόρων σ' αυτούς που προσδιορίζουν τις πιθανές επιπτώσεις.

Έτσι, ιδιαίτερα σημαντικές αναμένεται να είναι οι επιπτώσεις των δράσεων στις υποδομές, κυρίως όσον αφορά την συμπλήρωση των παρεμβάσεων που είχαν αναληφθεί στην προηγούμενη προγραμματική περίοδο και στην επέκταση και τον εκσυγχρονισμό των υποδομών με νέες δράσεις και έργα. Αυτά σε συνδυασμό με την ολοκλήρωση των μεγάλων έργων του Εθνικού Σκέλους αναμένεται να αναβαθμίσουν τη θέση της Περιφέρειας στον εθνικό και ευρωπαϊκό χώρο και να μειώσουν σημαντικά τις ενδοπεριφερειακές ανισότητες.

Όσον αφορά τον αγροτικό τομέα, ο περιφερειακός σχεδιασμός προβλέπει σημαντικές δράσεις που θα οδηγήσουν στην παραγωγική ανασυγκρότηση του ορεινού και αγροτικού χώρου και στην αναδιάρθρωση των καλλιεργειών με την προώθηση νέων και ανταγωνιστικών προϊόντων και ποικιλιών και επίσης θα βελτιώσουν το επίπεδο και την ποιότητα ζωής του αγροτικού πληθυσμού.

Στον δευτερογενή τομέα, οι δράσεις θα έχουν θετικές επιπτώσεις στην αναβάθμιση των υποδομών (ΒΙΠΕ, ΒΙΟΠΑ κλπ.) που σε συνδυασμό με την αξιοποίησή των μεταφορικών

υποδομών θα ενθαρρύνουν σημαντικά την βελτίωση του επενδυτικού κλίματος. Επίσης, οι δράσεις για την εισαγωγή νέων τεχνολογιών και των εργαλείων της Κοινωνίας των Πληροφοριών θα βοηθήσουν στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας και στον εκσυγχρονισμό της περιφερειακής οικονομίας.

Ο τριτογενής τομέας και ιδιαίτερα ο τουρισμός και ο πολιτισμός είναι ένας τομέας στον οποίο η Περιφέρεια διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα. Οι σχετικές δράσεις αποτελούν μια ολοκληρωμένη παρέμβαση για την αξιοποίηση αυτού του πλεονεκτήματος, το οποίο θα καθορίσει σημαντικά την αναπτυξιακή πορεία της Ηπείρου. Η εφαρμογή των δράσεων αυτών θα αναμένεται να οδηγήσει στην συγκράτηση του πληθυσμού, στην διαφοροποίηση της οικονομίας, στην αύξηση των εισοδημάτων και της απασχόλησης, ιδιαίτερα στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές.

Χρηματοδότηση Προγράμματος

Για την περίοδο 2000 - 2006 προτείνεται η χρηματοδότηση του ΠΕΠ Ηπείρου με συνολική δημόσια δαπάνη 200.000.000.000 δρχ., η οποία είναι αυξημένη σε σχέση με το ΠΕΠ 1994 - 1999 κατά 103,3%. Η κατά κεφαλή δαπάνη ανέρχεται σε 538.000 δρχ.

ΗΠΕΙΡΟΣ

ΜΕΤΣΟΒΟ

Χτισμένο στις βουνοπλαγιές της Πίνδου, σε υψόμετρο 1.156 μ. το Μέτσοβο βρίσκεται ανάμεσα στους εθνικούς δρυμούς του Βάλια Κάλντα και του Βίκου - Αώου. Όλη η περιοχή γύρω από την κωμόπολη είναι κατάφυτη από έλατα και οξιές με σπάνια χλωρίδα και πανίδα. Πάνω από το Μέτσοβο απλώνεται ένα μεγαλοπρεπές οροπέδιο, οι Πολιτσές, αλπικό τοπίο γεμάτο δάση και την τεχνητή λίμνη του Αώου με τα κατάφυτα νησάκια της.

Οι επισκέπτες της περιοχής μπορούν να ασχοληθούν με διάφορα σπορ. Δύο χιλιόμετρα έξω από το Μέτσοβο, στην τοποθεσία Καρακόλι λειτουργεί το πρώτο χιονοδρομικό κέντρο με δύο μικρές πίστες και ένα τελεφερίκ σε υψόμετρο 1.350 μ. Ανατολικότερα σε πέντε χλμ. στη θέση Προφήτης Ηλίας βρίσκεται το δεύτερο, με πίστες μικρής και μεγάλης δυσκολίας. Η περιοχή αυτή, λόγω της μεγάλης έκτασης και των χαμηλών κλίσεων, είναι ιδανική για σκι αντοχής καθώς και για βόλτες με μηχανάκια χιονιού. Στο οροπέδιο της Πολιτσιάς μπορεί κανείς να νοικιάσει άλογο για να κάνει περίπατο στις γύρω περιοχές. Το αθλητικό κέντρο προσφέροντας ένα πλήρως οργανωμένο γυμναστήριο εξυπηρετεί και την προετοιμασία αθλητών. Ο επισκέπτης μπορεί ακόμα να ακολουθήσει τοπικά και διεθνή περιπατητικά μονοπάτια, διαδρομές 4 X 4 στο δασικό δίκτυο, καθώς και να αξιοποιήσει το ορειβατικό δημοτικό καταφύγιο στο όρος Μαυροβούνι, σε υψόμετρο 2.000 μ. Πολιτιστικές διοργανώσεις γίνονται στο Μέτσοβο όλο το καλοκαίρι, ενώ οι κάτοικοι φορούν τις παραδοσιακές τους στολές στις αργίες και τις γιορτές. Ο Αβερώνφειος κήπος, αποτελεί ένα από τα καλύτερα πάρκα της χώρας όπου βρίσκονται συγκεντρωμένα όλα τα είδη δέντρων που υπάρχουν στην Πίνδο. Ο επισκέπτης μπορεί ακόμα να επισκεφθεί το αρχοντικό Τσιτσα που στεγάζει το μουσείο λαϊκής τέχνης, καθώς και τα μοναστήρια και τις εκκλησίες της περιοχής. Στην κωμόπολη λειτουργούν δέκα ξενοδοχεία και ένα από τα πλέον σύγχρονα συνεδριακά κέντρα της χώρας.

Το μεγαλύτερο λάθος που έγινε σχεδόν σε όλες τις περιοχές της χώρας όπου αναπτύχθηκε ο τουρισμός δεν επαναλήφθηκε εδώ. Οι κάτοικοι του Μετσόβου δεν εγκατέλειψαν τις εργασίες τους για να ασχοληθούν με το φαινομενικά εύκολο κέρδος του τουρισμού. Αντιθέτως συνέχισαν να ασχολούνται με την κτηνοτροφία, την υλοτομία, την τυροκομία, την οινοποίηση.

ΔΡΥΜΟΣ ΑΩΟΥ - ΒΙΚΟΥ

Η χαράδρα Αώου βρίσκεται στο βόρειο τμήμα του δρυμού Βίκου - Αώου και νοτιοανατολικά της Κόνιτσας. Χαρακτηριστικό της χαράδρας είναι η έντονη διαμόρφωσή της με απόκρημνες πλαγιές, μεγάλες κλίσεις και απρόσμενες εξάρσεις. Παρόλα αυτά όμως η βλάστηση καλύπτει σχεδόν το σύνολο της έκτασης ακόμα και στα κάθετα βραχώδη σημεία. Ο Αώος πηγάζει από τον εθνικό δρυμό Βάλια Κάλντα και με τα καθαρά νερά του και την έντονη ροή, αποτελεί ιδανικό

βιότοπο για άγριες πέστροφες. Λόγω του δυσπρόσιτου της περιοχής, οι ανθρωπογενείς επεμβάσεις που έχουν ασκηθεί κατά το παρελθόν ή ασκούνται σήμερα, είναι ελάχιστες, με αποτέλεσμα το οικοσύστημα να διατηρείται ανέπαφο και να εξελίσσεται σύμφωνα με τη φυσική νομοτέλεια. Η μόνη ανθρώπινη δραστηριότητα που ασκείται σήμερα στη χαράδρα είναι η βοσκή μικρού αριθμού ζώων, τα οποία επειδή κινούνται σε μεγάλη έκταση δεν επιβαρύνουν το φυσικό περιβάλλον. Στην περιοχή βρίσκουν καταφύγιο σπάνια ζώα όπως η αρκούδα, το αγριογούρουνο, ο λύγκας, ο αετός.

Πάνω από τον Αώο και ακριβώς στο τέλος της χαράδρας, είναι κτισμένη η Κόνιτσα. Ένα χωριό που μπορεί να προσελκύσει τους τουρίστες με τις ομορφίες της, αλλά κι με την υποδομή της σε ορισμένα ειδικά αθλήματα. Τα ορμητικά και αφρισμένα νερά του Αώου θεωρούνται ως μια από τις ιδανικότερες πίστες στην Ευρώπη για αθλητικό kayak και rafting, ενώ από τους αρχάριους προτιμάται ο Βοϊδομάτης. Στα βουνά που περιβάλλουν την Κόνιτσα υπάρχουν δυο εξέδρες απογείωσης για τα αλεξίπτωτα πλαιγιάς και για τα αιωρόπτερα. Η αναρρίχηση στις απότομες πλαγιές των βουνών είναι μια άλλη πρόκληση για όσους αγαπούν το άθλημα. Μέσα στο 1998 στα τρία παραπάνω αθλήματα πραγματοποιήθηκαν πανευρωπαϊκοί αγώνες στην Κόνιτσα. Για όσους θέλουν να ασχοληθούν με trekking, υπάρχει η διαδρομή Αγ. Αθανάσιος - Τραπεζίτσα - Ροϊδοβούνι. Το μονοπάτι διασχίζει σε όλη τη διαδρομή του πυκνά δάση, ενώ από τις κορυφές Τραπεζίτσα και Ροϊδοβούνι, είναι πανοραμική η άποψη της χαράδρας του Αώου. Στα χωριά Αμάραντος και Καβάσιλα Κόνιτσας, λειτουργούν ιαματικά λουτρά. Ο επισκέπτης μπορεί ακόμα να δει το λαογραφικό μουσείο, τα βυζαντινά μοναστήρια και εκκλησίες, καθώς και τη μονότοξη πέτρινη γέφυρα δίπλα στο φαράγγι, τη μεγαλύτερη στο είδος της στα Βαλκάνια. Στην Κόνιτσα υπάρχουν τέσσερα ξενοδοχεία με 130 κλίνες συνολικά.

Όμως και στη χαράδρα του Βίκου, στην περιοχή των Ζαγοροχωριών η φύση παρουσιάζει όμοια τοπία. Απέραντα δάση με μοναδική χλωρίδα και πανίδα χάρις στο κλίμα. Εδώ συναντιούνται οι νοτιότερες κλιματικές συνθήκες που καθορίζουν το κλίμα της κεντρικής Ευρώπης, σε συνδυασμό με τις βορειότερες συνθήκες της ανατολικής Μεσογείου. Το αποτέλεσμα είναι, πολλά από τα ζώα που συναντώνται εδώ να τείνουν να εξαφανισθούν ή να έχουν ήδη εξαφανισθεί από ολόκληρη την Ευρώπη. Το φαράγγι έχει μήκος 12 χλμ. ενώ το βάθος του κυμαίνεται από 400 μ. έως 1.000 μ. με άνοιγμα περίπου 200 μ. Ο Βοϊδομάτης που διασχίζει το φαράγγι θεωρείται από τα πιο καθαρά ποτάμια της χώρας.

Οι τουρίστες που επισκέπτονται την περιοχή προσελκύονται τόσο από την άγρια ομορφιά του τοπίου, όσο και από τα χωριά που βρίσκονται σε πλήρη αρμονία με το φυσικό περιβάλλον. Ολόκληρα χωριά κατασκευασμένα από πέτρα και ξύλο και με 40 πέτρινα γεφύρια να σώζονται μέχρι τις ημέρες μας. Στα 46 χωριά υπάρχουν και πολλές παλιές πέτρινες εκκλησίες με εξαιρετικά δείγματα ξυλογλυπτικής και ζωγραφικής. Για όσους ασχολούνται με το trekking πολύ καλή διαδρομή είναι το μονοπάτι που ξεκινά από το χωριό Μονοδένδρι και διασχίζει το φαράγγι σε περίπου 5 ώρες. Ενώ από το χωριό Πάπιγκο μετά από πεζοπορία 3 ωρών φτάνει κανείς στο

καταφύγιο της Αστράκας και με άλλη μια ώρα στη Δρακολίμνη, ένα τοπίο αλπικής ομορφιάς. Στο Πάπιγκο, ένα ποταμάκι έχει σχηματίσει ένα μικρό κολυμβητήριο όπου μπορεί κανείς να κολυμπήσει. Για κολύμπι προσφέρεται και ο Βοϊδομάτης κοντά στο χωριό Κήποι. Ο επισκέπτης για την παραμονή του μπορεί να διαλέξει ανάμεσα στους πολλούς παραδοσιακούς ξενώνες των χωριών.

ΑΧΕΡΩΝΤΑΣ

Στα βορειοδυτικά του νομού Πρεβέζης συναντάται ο ποταμός Αχέρωντας. Από τις πηγές μέχρι τις εκβολές του δημιουργεί μια εναλλαγή τοπίων με οικολογικό και φυσιολογικό ενδιαφέρον. Έχει μάλιστα ενταχθεί στις περιοχές προστασίας της φύσης του δικτύου «φύση 2000».

Από το χωριό Γλυκή μπορεί ο επισκέπτης να συναντήσει τις πηγές του ποταμού, αφού τον διασχίσει πεζός κατά μήκος. Ο Αχέρωντας σε μεγάλο μήκος είναι πλωτός και πραγματοποιούνται διαδρομές με πλοία. Κοντά στις εκβολές του βρίσκονται τα ερείπια της αρχαίας πόλης Εφύρα, με το νεκρομαντείο της Αχερουσίας.

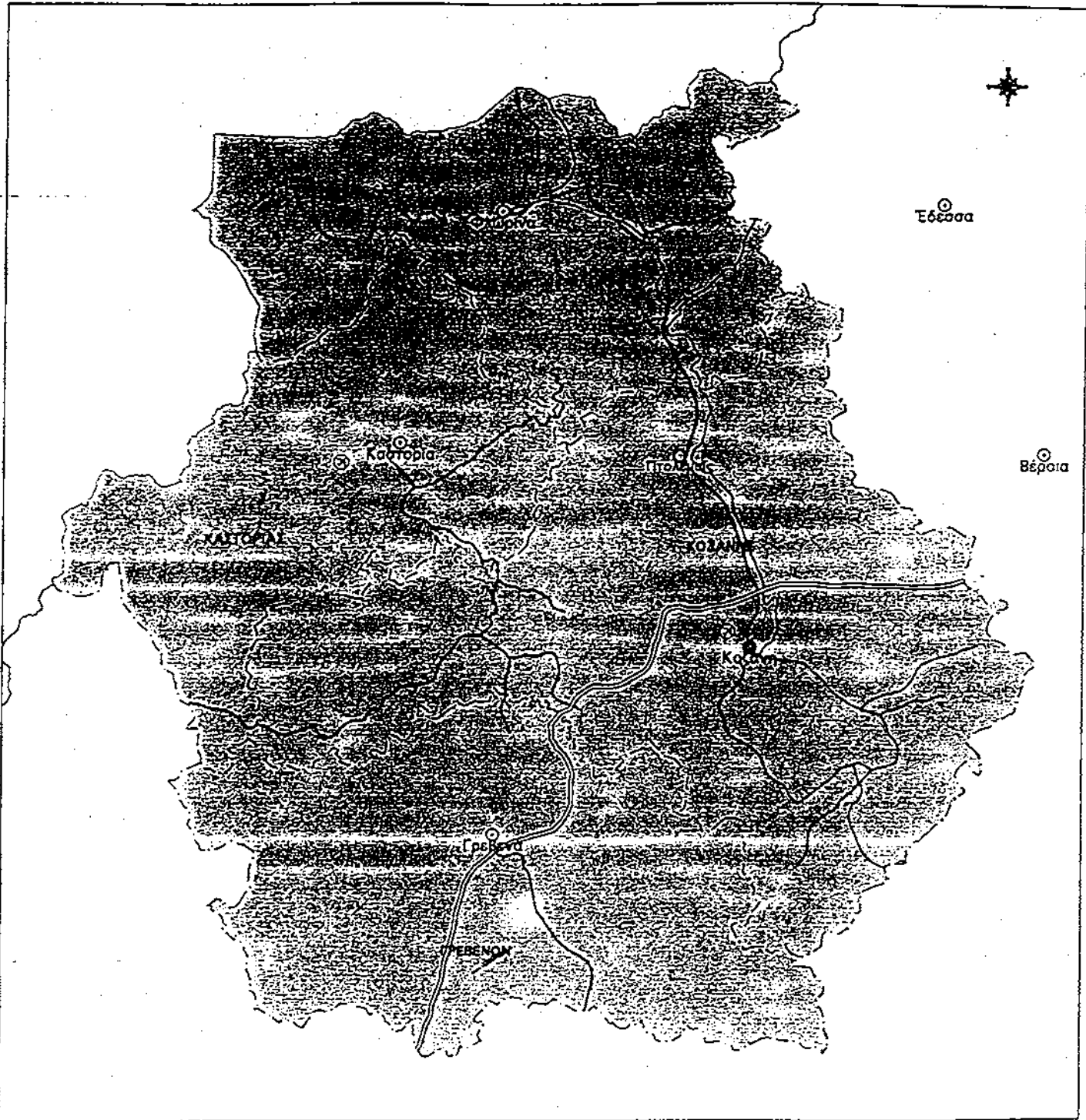
Ο ποταμός εκβάλλει στο χωριό Αμμουδιά, σε ωραία παραλία. Στο χωριό υπάρχουν ξενοδοχεία που εξυπηρετούν τους τουρίστες. Όλη η περιοχή έχει ιδιαίτερα καθαρές θάλασσες και είναι μεγάλο τουριστικό κέντρο.

Προτεινόμενη είναι και η διαδρομή μέχρι την Πάργα - κωμόπολη με καθαρή θάλασσα, δάση, υγιεινό κλίμα, γεμάτη από διώροφα και τριώροφα κτίρια. Η θαλάσσια αυτή διαδρομή είναι γεμάτη θαλασσινές σπηλιές, στις οποίες οι επισκέπτες μπαίνουν με σκάφος.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

ΔΥΤΙΚΗΣ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Εδέσσα

Βέροια

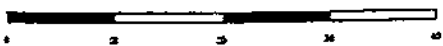
Επίσημο Γεωγραφικό Σχέδιο Αρ.Πρωτ. 207/ΣΥΤΑ/97
 Εξαιρέτως ΟΡΘΟ Μ.α. ΟΥΡΩΠ. Γ.Π.Α.Π.Π.Α.
 Σχολείο Μεταπτυχιακής Πτυχιακής
 Κατεύθυνση Χωροταξίας Α - 3^η 24 Κ.α. 1999
 Στοιχ. Καταρτίσθ. Μον. από Αρ.Πρωτ. Σ - 80000 α.
 Γεωγραφικό Σχέδιο Αρ.Πρωτ. 67/97

**Χάρτης
 Π.03.1**

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
 ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
 ΣΧΕΔΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
 ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000 - 2006**

**ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
 ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΓΡΕΣΗ
 ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ
 ΥΠΟΜΝΗΜΑ**

ΚΑΙΜΑΚΑ 1: 495000

- Όρια Νομών
- Αυτοκινητόδρομοι (ΠΑΘΕ, ΕΓΝΑΤΙΑ)
- Λοιπά Χώρια Οδικού Δίκτυου
- Σιδηροδρομικό Δίκτυο
- Λιμένες
- Αεροδρόμια
- Πρωτεύουσες Περιφερειών
- Πρωτεύουσες Νομών
- Λοιπά Λοιπά Χέντρα

Το παρόν σχέδιο αποτελεί προϊόν της συνεργασίας με τη μελέτη για την Εθνική Στρατηγική Ανάπτυξης και Ανταπόκριση (Ε.Σ.Τ.Α.Α.) του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίου Έργων (Υ.Π.Ε.Σ.Χ.Δ.Ε.) και της Γεωγραφικής Υπηρεσίας Ομοσπονδίας (Γ.Υ.Ο.)

Παραγωγή Θεματικού Σχέδιου
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
 Ε.Π.Ι. Παντείου Πανεπιστημίου

Οι τομείς παραγωγής

▪ Πρωτογενής τομέας

Ο πρωτογενής τομέας της οικονομίας είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένος στους τρεις από τους τέσσερις νομούς της Περιφέρειας και συγκεκριμένα στους Νομούς Γρεβενών, Φλώρινας και Καστοριάς και πολύ λιγότερο στο Νομό Κοζάνης.

Το ΑΕΠ του πρωτογενή τομέα καταλαμβάνει το 11% του ΑΕΠ του πρωτογενή της χώρας, ποσοστό ιδιαίτερα σημαντικό. Έντονο είναι το φαινόμενο εγκατάλειψης της κτηνοτροφίας, ενώ παρά το πλούσιο υδάτινο δυναμικό, το ποσοστό των αρδευόμενων εκτάσεων βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα.

Τα κυριότερα γεωργικά προϊόντα τα οποία παράγει η Περιφέρεια είναι τα μήλα και το σιτάρι. Στην Περιφέρεια αναλογεί το 16% της εγχώριας παραγωγής μήλων και το 15% της συνολικής παραγωγής σίτου.

▪ Δευτερογενής τομέας

Ο δευτερογενής τομέας είναι ο ισχυρότερος τομέας παραγωγικής δραστηριότητας της Περιφέρειας αν και παρουσιάζει μείωση του ποσοστού συμμετοχής του στο συνολικό Ακαθάριστο Προϊόν της Περιφέρειας. Ωστόσο η κάμψη αυτή είναι αντίστοιχη της κάμψης που παρατηρείται σε επίπεδο χώρας.

Οι Νομοί Καστοριάς και Κοζάνης, χαρακτηρίζονται από τη μεγαλύτερη μεταποιητική δραστηριότητα στην Περιφέρεια.

Η πολύ μεγάλη συμμετοχή του δευτερογενούς τομέα στο ΑΕΠ οφείλεται κυρίως στη συγκέντρωση εξορυκτικών δραστηριοτήτων και την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Κυρίαρχο ρόλο στην οικονομική ζωή παίζουν οι θερμοηλεκτρικές δραστηριότητες που χωροθετούνται στον άξονα Πτολεμαΐδας - Κοζάνης - Αμυνταίου. Σημαντική είναι και η συμβολή του μεταποιητικού κλάδου δέρματος - γούνας που συγκεντρώνονται στις πόλεις της Καστοριάς και της Σιάτιστας. Οι υπόλοιποι μεταποιητικοί κλάδοι έχουν υποτυπώδη ανάπτυξη.

▪ Τριτογενής τομέας

Ο τομέας του εμπορίου και των υπηρεσιών στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας συγκεντρώνει σημαντικό αριθμό καταστημάτων και απασχολούμενων, κυρίως λόγω της απομόνωσής της από τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας. Στον κλάδο των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών οι δραστηριότητες που είναι ανεπτυγμένες είναι αυτές των χρηματοπιστωτικών οργανισμών και των ασφαλειών.

Το χονδρικό εμπόριο υποχωρεί μπροστά στην επέκταση των καταστημάτων λιανικού εμπορίου. Το λιανικό εμπόριο εκσυγχρονίζεται, αναβαθμίζονται οι εμπορικές υπηρεσίες και συγκεντρώνονται στα αστικά κέντρα της Περιφέρειας.

Η ανάπτυξη των υπηρεσιών Ε&Τ βρίσκεται σε χαμηλό επίπεδο. Η Περιφέρεια στερείται κάποιου Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος, διαθέτει όμως Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα.

Η ανάπτυξη του τουρισμού στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας είναι ιδιαίτερα χαμηλή. Πρόκειται για περιοχή υποδοχής χαμηλού αριθμού τουριστών, στην συντριπτική τους πλειοψηφία Ελλήνων. Η ξενοδοχειακή υποδομή του Νομού είναι ανεπαρκής.

Ωστόσο, ο τουρισμός στην Περιφέρεια παρουσιάζει έντονη αυξητική πορεία τα τελευταία χρόνια.

Η Περιφέρεια τέλος διαθέτει σημαντικούς πολιτιστικούς πόρους, όπως π.χ. ενδιαφέρουσες βυζαντινές και μεταβυζαντινές εκκλησίες, αρχαιολογικές συλλογές, ιστορικά και λαογραφικά μουσεία, παραδοσιακά αρχοντικά κ.α.

Υποδομές - Ποιότητα ζωής

▪ *Μεταφορές*

Η μορφολογία του εδάφους της Περιφέρειας και η γεωγραφική της θέση συντελούν στην απομόνωσή της από την υπόλοιπη χώρα. Στο πρόβλημα της μορφολογίας πρέπει να σημειωθεί ότι ένα μεγάλο μέρος του συγκοινωνιακού δικτύου παραμένει δύσβατο για μεγάλες περιόδους του χειμώνα, λόγω των καιρικών συνθηκών.

Τονίζεται ότι ένα μεγάλο τμήμα της κατασκευαζόμενης Εγνατίας Οδού διέρχεται μέσα από την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας. Η ολοκλήρωσή της και η δημιουργία των κάθετων αξόνων που θα την συνδέουν με τα μεγάλα αστικά κέντρα της Περιφέρειας θα βοηθήσουν στην σύνδεση με την Κεντρική Ελλάδα και τις γειτονικές χώρες.

Το ενδοπεριφερειακό οδικό δίκτυο καλύπτει σε ικανοποιητικό βαθμό τις ανάγκες της Περιφέρειας. Το σιδηροδρομικό δίκτυο της Δυτικής Μακεδονίας είναι ανεπαρκές και καλύπτεται από δίκτυο μονής κατεύθυνσης μήκους 170 χλμ. Τέλος η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας εξυπηρετείται από τα αεροδρόμια Καστοριάς και Κοζάνης.

▪ *Υγεία - Πρόνοια*

Πρόκειται για μια ομάδα υποδομών στην οποία η Περιφέρεια παρουσιάζει πολύ μεγάλη υστέρηση σε σχέση με το μέσο επίπεδο της χώρας.

Αν και η Δυτική Μακεδονία στερείται Περιφερειακού Νοσοκομείου, οι κτιριακές υποδομές υγείας, όπως αναμένεται να διαμορφωθούν με την ολοκλήρωση των έργων του Β' ΚΠΣ, είναι ικανοποιητικές. Απαιτείται όμως βελτίωση της ποιότητας των λειτουργιών και του εξοπλισμού των

μονάδων, καθώς και αναδιάρθρωση και ανασυγκρότηση των λειτουργιών του δικτύου Α'βάθμιας υγειονομικής περίθαλψης.

▪ **Εκπαίδευση**

Γενικά στις υποδομές εκπαίδευσης η Περιφέρεια έχει υψηλότερους δείκτες από το μέσο όρο της χώρας. Επίσης, έχει τη δεύτερη υψηλότερη, μετά την Αττική, αναλογία μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ανά 1.000 κατοίκους (83 έναντι 78 μέσου όρου χώρας).

• **Φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον**

Η Περιφέρεια διαθέτει σημαντικές περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και αξιόλογα οικοσυστήματα. Βρίσκονται σε εξέλιξη και υλοποιούνται ολοκληρωμένες παρεμβάσεις στα οικοσυστήματα των λιμνών Καστοριάς και Βεγορίτιδας, καθώς και στο Γράμμο και τις Πρέσπες.

Στον τομέα της ύδρευσης παρά τα σημαντικά έργα δεν έχουν λυθεί τα προβλήματα των κατοίκων, ενώ στον τομέα των αποχετεύσεων εξακολουθεί να υπάρχει το πρόβλημα της ανεξέλεγκτης απόρριψης λυμάτων.

Παράλληλα έχουν προχωρήσει οι επεκτάσεις και τα έργα τηλεθέρμανσης των πόλεων της Κοζάνης και Πτολεμαΐδας.

Αποτελέσματα 2^{ου} Κ.Π.Σ.

• **Βασικοί στόχοι και στρατηγική**

Η αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας για την περίοδο 1994 - 99 εξειδικεύεται στους εξής βασικούς στόχους :

- Η άρση της απομόνωσης της Περιφέρειας.
- Η αναδιάρθρωση του παραγωγικού ιστού με την ανάπτυξη βιώσιμων παραγωγικών δραστηριοτήτων και τη μείωση της μονοειδίκευσης (ενέργεια).
- Η μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων, μέσω της ενεργοποίησης του ενδογενούς δυναμικού των ορεινών περιοχών.
- Η προστασία του περιβάλλοντος και η βελτίωση της ποιότητας ζωής μέσω της ανάπτυξης των κοινωνικών υποδομών, κυρίως στα αστικά κέντρα.
- Η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού.

• **Κύρια Έργα - Δράσεις**

Για την επίτευξη των στόχων αυτών οι βασικοί τομείς παρέμβασης είναι:

A. Βελτίωση των υποδομών μεταφορών

Βασικός παράγοντας είναι η κατασκευή της Εγνατίας που διασχίζει το νότιο τμήμα της Περιφέρειας. Στο περιφερειακό σκέλος του ΠΕΠ 1994-99, προβλέπονται επέκταση του περιφερειακού και επαρχιακού δικτύου και η βελτίωση των αεροδρομίων (κατασκευή κάθετης σύνδεσης με την Εγνατία, και ειδικότερα του οδικού άξονα Φλώρινας - Πτολεμαΐδας - Κοζάνης που συνδέει τις πόλεις αυτές με την Εγνατία, καθώς επίσης και παρεμβάσεις στο επαρχιακό δίκτυο 250 χλμ.).

B. Ολοκληρωμένη ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών

Οι βασικότερες δράσεις την αναδιάρθρωση της αγροτικής παραγωγής (αρδευτικά έργα, αναδασμός), ο εκσυγχρονισμός της ζωικής παραγωγής (μετεγκατάσταση κτηνοτροφικών μονάδων, έλεγχος της ποιότητας του γάλακτος), η ανάπτυξη των αγροτικών υποδομών, η αξιοποίηση των δασών και η ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών πόρων προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Επίσης προβλέπονται ειδικά προγράμματα για τους αγρότες.

Γ. Προστασία περιβάλλοντος και αναβάθμιση της ποιότητας ζωής.

Οι σχετικές δράσεις προσανατολίζονται στην αποκατάσταση του περιβάλλοντος στις περιοχές βιομηχανικής συγκέντρωσης (άξονας Πτολεμαΐδας - Κοζάνης - Αμυνταίου), στην προστασία των υδάτινων πόρων (έργα αποχέτευσης, βιολογικοί καθαρισμοί). Επίσης προβλέπεται η βελτίωση των κοινωνικών υποδομών (βελτίωση και επέκταση των νοσηλευτικών ιδρυμάτων και δημιουργία νοσοκομείου στα Γρεβενά).

Δ. Στήριξη παραγωγικών τομέων

E. Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού

- **Αποτελέσματα - Βαθμός επίτευξης στόχων**

Η εγκεκριμένη Δημόσια Δαπάνη για την περίοδο 1994 - 99 στο ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας ήταν 347,9 εκ. EURO.

Στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας εφαρμόστηκε ένα σύνολο πολιτικών και παρεμβάσεων χρηματοδοτούμενων από τα διαρθρωτικά ταμεία, τους εθνικούς πόρους και την ιδιωτική πρωτοβουλία, οι επιπτώσεις των οποίων παρουσιάζονται παρακάτω συνοπτικά ανά τομέα:

A. Βασικές υποδομές

Στις μεταφορικές υποδομές προσδιοριστικός παράγοντας είναι η Εγνατία οδός που διασχίζει την Περιφέρεια από το ένα άκρο στο άλλο σε μήκος άξονα εντός της Περιφέρειας 132 χλμ. Έχουν ολοκληρωθεί ή βρίσκονται υπό κατασκευή 80 χλμ. Οι κάθετοι άξονες συνδέουν την Περιφέρεια με

τα βόρεια σύνορά της ενώ με την ολοκλήρωσή τους θα την συνδέουν και με την κεντρική Ελλάδα. Στον άξονα «Κρυσταλλοπηγή - Σιάτιστα» κατασκευάζονται 24 χλμ. και η ολοκλήρωσή του θα συνεχισθεί στο Γ ΚΠΣ. Στον άξονα «Νίκης - Φλώρινας - όρια Ν. Λάρισας» εκτελούνται ή ολοκληρώθηκαν έργα σε μήκος 90 χλμ. Η ολοκλήρωση του άξονα θα συνεχισθεί και στο Γ ΚΠΣ. Στόχος για το ενδοπεριφερειακό και τοπικό επαρχιακό οδικό δίκτυο ήταν η κατασκευή 350 χλμ. οδού και 166μ. γεφυρών. Έχουν ολοκληρωθεί 220 χλμ. και είναι σε εξέλιξη 130 χλμ. οδικού δικτύου, ενώ έχουν ολοκληρωθεί 106 μ. γεφυρών και είναι σε εξέλιξη 60 μ. Το σιδηροδρομικό δίκτυο της Δυτικής Μακεδονίας είναι ανεπαρκές και καλύπτεται από δίκτυο μονής κατεύθυνσης 170 χλμ. Τα δύο αεροδρόμια Καστοριάς και Κοζάνης εκσυγχρονίζονται και αναβαθμίζονται στα πλαίσια του Β' ΚΠΣ και από εθνικούς πόρους. Με την ολοκλήρωση του Β' ΚΠΣ προβλέπεται να καλυφθεί πλήρως ο βασικός στόχος της βελτίωσης του μεταφορικού δικτύου και της άρσης της απομόνωσης.

Β. Βελτίωση της ποιότητας ζωής και περιβάλλον

Στα πλαίσια του Β' ΚΠΣ δόθηκε έμφαση στη συμπλήρωση της κτιριακής υποδομής των νοσοκομείων και των προνοιακών μονάδων της Περιφέρειας. Κατασκευάζεται το Νοσοκομείο Γρεβενών και η νέα πτέρυγα του Νοσοκομείου Φλώρινας. Από Εθνικούς πόρους χρηματοδοτήθηκαν οι επεκτάσεις των Νοσοκομείων Κοζάνης και Καστοριάς. Με τα έργα αυτά δημιουργούνται 88 κλίνες, 31 νέα τμήματα και 7 νέες μονάδες εντατικής θεραπείας. Στον τομέα της πρόνοιας δημιουργούνται 2 κέντρα υποστήριξης ΑΜΕΑ, ένα Κέντρο Φυσικής Αποκατάστασης ατόμων με ειδικές ανάγκες και 1 μεθοριακός υγειονομικός σταθμός, ενώ άρχισε να λειτουργεί το ΕΚΑΒ Δυτικής Μακεδονίας.

Στην εκπαίδευση και ειδικότερα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση έγιναν 181 αίθουσες διδασκαλίας και 4 αίθουσες πολλαπλών χρήσεων, στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση έγιναν 309 αίθουσες διδασκαλίας, 48 αίθουσες εργαστηρίων και 26 αίθουσες πολλαπλών χρήσεων. Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση έγιναν 23 αίθουσες διδασκαλίας, 3 αίθουσες εργαστηρίων, βιβλιοθήκη και φοιτητική εστία 80 ατόμων.

Στο ανθρωπογενές περιβάλλον συμπεριλαμβάνονται τα έργα βελτίωσης και επέκτασης των δικτύων ύδρευσης (40 έργα) και αποχέτευσης (20 έργα) και οι εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού για την προστασία των ευαίσθητων οικοσυστημάτων, που καλύπτουν σημαντικό τμήμα των συνολικών αναγκών καθώς και τα μεγάλα έργα της τηλεθέρμανσης. Το πρόβλημα των απορριμμάτων επιλύεται με την υλοποίηση σημαντικού τμήματος του πιλοτικού προγράμματος «Ολοκληρωμένη Διαχείριση Απορριμμάτων Δυτικής Μακεδονίας». Στον τομέα των ευαίσθητων λιμναίων οικοσυστημάτων έγιναν σημαντικά βήματα για την εξυγίανση και προστασία των λιμνών Καστοριάς και Βεγορίτιδας, που πρέπει να ολοκληρωθούν στο Γ ΚΠΣ. Στον τομέα της διαχείρισης και προστασίας του υδάτινου δυναμικού έγιναν υδρολογικές μελέτες.

Επίσης, στα πλαίσια του Β' ΚΠΣ χρηματοδοτήθηκαν δράσεις για τον πολιτισμό με κατεύθυνση τη δημιουργία πνευματικών κέντρων και κέντρων αρχαιολογικής και βυζαντινής κληρονομιάς, καθώς και λοιπών πολιτιστικών στοιχείων. Ειδικότερα έγιναν ανασκαφτες αρχαιολογικών χώρων (12 χώροι), αναστηλώσεις βυζαντινών και μεταβυζαντινών μνημείων (61 μνημεία), κατασκευές μουσείων (8 έργα) και αναστηλώσεις 7 ιστορικών γεφυριών.

Γ. Ανθρώπινο δυναμικό

Στον τομέα της απασχόλησης παρατηρείται θετική συμβολή των δράσεων του Β' ΚΠΣ με τη δημιουργία θέσεων εργασίας κατά την διάρκεια υλοποίησης των έργων, αλλά και από την πραγματοποίηση των ιδιωτικών επενδύσεων. Αυτά είναι κυρίως έργα υποδομών τοπικής ή και περιφερειακής εμβέλειας και ως εκ τούτου δημιουργούν απασχόληση άμεσα και έμμεσα.

Δ. Παραγωγικοί τομείς

Σημαντικοί πόροι του Β' ΚΠΣ και των εθνικών πόρων κατευθύνθηκαν στη γεωργία. Υλοποιήθηκαν και υλοποιούνται 57 αρδευτικά έργα, ολοκληρώνονται οι αναδασμοί σε 170.000 στρέμματα, γεγονός που καθιστά μαζί με τα αρδευτικά έργα εφικτή την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών. Στην κτηνοτροφία εφαρμόζονται 80 σχέδια μετεγκατάστασης κτηνοτροφικών μονάδων που εκσυγχρονίζονται και υλοποιούνται έργα εξυγίανσης του κτηνοτροφικού κεφαλαίου. Κατασκευάζονται νέοι δασικοί δρόμοι που ξεπερνούν τα 70 χλμ. Βελτιώνονται ορεινοί δασικοί βοσκότοποι και αναδασώνονται 783 εκτάρια δάσους.

Για την στήριξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια βρίσκονται σε εξέλιξη έργα όπως υποδομές στήριξης του δευτερογενή τομέα (ΒΙΠΕ Κοζάνης, εκθεσιακό κέντρο Κοζάνης, ΒΙΟΠΑ Κοζάνης, Σιάτιστας, Εράτουρας, Γρεβενών και Δεσκάτης), έργα στήριξης και ανάπτυξης του κλάδου της γούνας με έμφαση στην καθετοποίηση της παραγωγής και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Σημαντικό έργο του Β' ΚΠΣ (LEADER) είναι η μονάδα παραγωγής ζωοτροφών για γουνοφόρα ζώα. Ιδιωτικές επενδύσεις όπου εγκριθήκαν 116 επενδυτικά σχέδια που δημιούργησαν 1.043 νέες θέσεις εργασίας το διάστημα 1994 έως Α' εξάμηνο 1998. Ειδικές δράσεις ενίσχυσης των ΜΜΕ. Χρηματοδότηση μικρών επιχειρήσεων και βιοτεχνικών στις αγροτικές και ορεινές περιοχές μέσα από το πρόγραμμα LEADER. Το Εμπόριο και οι υπηρεσίες δεν αποτελούσαν επιλέξιμες δράσεις στο Β' ΚΠΣ. Στον τουρισμό, υλοποιήθηκαν τα σημαντικά έργα των δύο χιονοδρομικών κέντρων της Βασιλίτσας στα Γρεβενά και του Πισοδερίου στη Φλώρινα. Παράλληλα βρίσκονται σε εξέλιξη τα έργα ολοκληρωμένων παρεμβάσεων σε ευαίσθητα οικοσυστήματα και των αστικών αναπλάσεων τα οποία περιέχουν δράσεις που συμβάλλουν στην ανάπτυξη του τουρισμού, καθώς και έργα πολιτισμού.

Στόχοι και Στρατηγική για την περίοδο 2000 - 2006

Συγκριτικά πλεονεκτήματα - Προβλήματα και περιορισμοί

Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας είναι:

- Οι δυνατότητες για ριζική βελτίωση των διαπεριφερειακών συνδέσεων λόγω της Εγνατίας οδού.
- Η πόλωση της ενεργειακής παραγωγής (Ενεργειακό Κέντρο της Ελλάδας), με δυνατότητες σύνδεσης με τα διευρωπαϊκά ενεργειακά δίκτυα.
- Ο πλούσιο ορυκτός πλούτος (λιγνίτης, μάρμαρα, χρωμίτες, λευκόλιθος, αδρανή).
- Το πλούσιο υδάτινο δυναμικό (65% των επιφανειακών υδάτων της χώρας).

Οι βασικοί περιορισμοί, που πρέπει να ληφθούν υπόψη στη διαμόρφωση της αναπτυξιακής στρατηγικής για την νέα προγραμματική περίοδο είναι:

- Η παραμεθόρια γεωγραφική θέση της Περιφέρειας με περιορισμένο διασυνοριακό δυναμικό.
- Ο μεγάλος βαθμός ορεινότητας.
- Η ιδιαίτερα υψηλή και πρόσφατα επιδεινωθείσα ανεργία.
- Ο κλαδικός προσανατολισμός σε περιορισμένο αριθμό κλάδων (γούνα, ενέργεια, βιομηχανία τροφίμων).
- Τα περιβαλλοντικά προβλήματα κύρια στις περιοχές της πόλωσης της ενεργειακής παραγωγής (άξονας Κοζάνης - Πτολεμαΐδας - Φλώρινας).

Αναπτυξιακοί στόχοι

Γενικός Αναπτυξιακός Στόχος για την Δυτική Μακεδονία είναι:

Η αξιοποίηση των φυσικών της αποθεμάτων και της θέσης της στα Δυτικά Βαλκάνια για τη δημιουργία νέων δυνατοτήτων παραγωγικής απασχόλησης. Ο γενικός αυτός στόχος αναλύεται στους εξής κύριους στρατηγικούς στόχους.

- **Διεύρυνση των ευκαιριών απασχόλησης και μείωση της ανεργίας**

Η προσαρμογή των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού στις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Η δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης. Η βελτίωση της απασχολησιμότητας και η παροχή ίσων ευκαιριών απασχόλησης των κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων.

- **Αξιοποίηση των Διευρωπαϊκών Δικτύων από τα αστικά και παραγωγικά κέντρα της περιφέρειας**

Η ολοκλήρωση των μεγάλων έργων για τη μεγιστοποίηση των επιπτώσεων κυρίως στο τομέα της ενέργειας. Η άρση της απομόνωσης της Περιφέρειας. Η λειτουργική διασύνδεση με τα διευρωπαϊκά δίκτυα ενέργειας. Η ενίσχυση των αστικών κέντρων και η διάχυση της ανάπτυξης της ενδοχώρας. Η ενίσχυση και δημιουργία αναπτυξιακών αξόνων στην Περιφέρεια.

- **Ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών και παραλίμνιων περιοχών**

Η άρση της απομόνωσης. Η συγκράτηση του πληθυσμού. Η ενεργοποίηση του ενδογενούς παραγωγικού δυναμικού. Η ανάπτυξη της τοπικής επιχειρηματικότητας. Η ανάπτυξη εναλλακτικών δραστηριοτήτων. Η αξιοποίηση των φυσικών πόρων. Η παροχή επαρκών υποδομών ποιότητας ζωής.

- **Αναδιάρθρωση κρίσιμων κλάδων της τοπικής οικονομίας και ενίσχυση της εξωστρέφειας**

Ο εκσυγχρονισμός των κρίσιμων κλάδων της τοπικής οικονομίας. Η αύξηση της ανταγωνιστικότητας. Η πρόσβαση σε νέες αγορές. Η εισαγωγή της E&T και η ενθάρρυνση της καινοτομίας. Η αύξηση των εξαγωγών.

- **Βελτίωση ποιότητας ζωής και προστασίας περιβάλλοντος**

Ανάπλαση - προστασία του περιβάλλοντος, βελτίωση ποιότητας ζωής των αστικών κέντρων και της υπαίθρου, ανάπτυξης των υπηρεσιών υγείας.

Ειδικότεροι στόχοι κατά τομέα παραγωγής

Οι στόχοι κατά τομέα παραγωγής διαμορφώνονται ως εξής:

- **Πρωτογενής τομέας**

Η ανάπτυξη εναλλακτικών και συμπληρωματικών δραστηριοτήτων προς τον πρωτογενή τομέα. Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα. Η αξιοποίηση των τοπικών ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και η ανάπτυξη επώνυμων προϊόντων. Η βελτίωση των δομών μεταποίησης και εμπορίας των αγροτικών προϊόντων.

- **Μεταποίηση και ΜΜΕ**

Η ανάπτυξη ενός νέου ισχυρού τοπικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα. Η ενίσχυση και καθετοποίηση των τομέων παραγωγής με χρήση νέων τεχνολογιών έρευνας και καινοτομίας και δικτύων συνεργασιών. Η ολοκλήρωση και ανάπτυξη των υποδομών και δομών στήριξης του παραγωγικού περιβάλλοντος. Η ώθηση στη δημιουργία ΜΜΕ τεχνολογίας αιχμής. Η ενίσχυση της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων της Περιφέρειας.

- **Τριτογενής τομέας**

Η ανάπτυξη ενός δικτύου υπηρεσιών υποστήριξης των ΜΜΕ. Η διασύνδεση της έρευνας με την παραγωγή. Η βελτίωση της ποιότητας του τουριστικού προϊόντος. Η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Η ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η τουριστική αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων.

Άξονες παρέμβασης - Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων ανά Στρατηγικό στόχο

Ορισμένες από τις δράσεις που ακολουθούν είναι πιθανόν να καλυφθούν επαρκώς από τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα, το Ταμείο Συνοχής ή τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες και συνεπώς να μην περιληφθούν τελικά στο ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας.

Διεύρυνση των ευκαιριών απασχόλησης και μείωσης της ανεργίας

Εκπαίδευση - Αρχική Κατάρτιση

- Ανάπτυξη υποδομών και εξοπλισμό σύγχρονης τεχνολογίας σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης.
- Αξιοποίηση της τηλεματικής για την κατάρτιση των εκπαιδευτικών.
- Ενίσχυση προγραμμάτων αρχικής κατάρτισης.

Στήριξη των ανέργων και των κοινωνικά αποκλεισμένων

- Σύνδεση κατάρτισης και απασχόλησης.
- Ειδικά ολοκληρωμένα προγράμματα για την φτώχεια, τη περιθωριοποίηση και μειονεκτούντα άτομα.

Αξιοποίηση των Διευρωπαϊκών Δικτύων από τα αστικά και παραγωγικά κέντρα της Περιφέρειας

Μεταφορές

- Διαπεριφερειακό και διανομαρχιακό δίκτυο διασυνδέσεων με την Εγνατία και τους κάθετους οδικούς άξονες.

Αστικές Υποδομές

- Εξειδίκευση του αναπτυξιακού ρόλου των αστικών και ημιαστικών κέντρων και εφοδιασμός τους με τις κατάλληλες υποδομές.

Επιχειρηματικές υποδομές

- Οργάνωση ΒΕΠΕ και ΒΙΟΠΑ σε σύνδεση με τους διαπεριφερειακούς οδικούς άξονες.

Ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών και παραλίμνιων περιοχών

Μεταφορές

- Βελτίωση του οδικού δικτύου προσπέλασης προς τις ζώνες τουριστικής ανάπτυξης.

Προστασία - Ανάδειξη Περιβάλλοντος

- Προβολή τουριστικών δραστηριοτήτων.
- Αξιοποίηση - προστασία και διαχείριση δασών.
- Αξιοποίηση - προβολή τοπικών αναπτυξιακών προϊόντων.
- Ανάπτυξη της λιμναίας αλιείας.
- Εφαρμογή κινήτρων του αναπτυξιακού νόμου για τουριστικές επενδύσεις.
- Ενίσχυση καινοτόμων αγροτικών επιχειρήσεων με έμφαση στους νέους.

Αναδιάρθρωση κρίσιμων κλάδων της τοπικής οικονομίας και ενίσχυση της εξωστρέφειας

Κίνητρα, υπηρεσίες, υποδομές για τις επιχειρήσεις

- Στήριξη καινοτομίας στις ΜΜΕ
- Στήριξη συνεργασίας και δεσμών επιχειρήσεων.
- Βελτίωση των συστημάτων διαχείρισης επιχειρηματικών υποδομών.
- Προώθηση τοπικών προϊόντων (εκθέσεις, διείσδυση σε νέες αγορές).
- Προσέλκυση ξένων επενδύσεων.

Ενισχύσεις και υποδομές για τις αγροτικές εκμεταλλεύσεις

- Δράσεις διαφοροποίησης της παραγωγής με έμφαση στα κτηνοτροφικά, παραδοσιακά τοπικά προϊόντα.
- Ανάπτυξη κτηνοτροφικών πάρκων και εκτροφείων γουνοφόρων ζώων.
- Ολοκλήρωση - επέκταση αρδευτικών έργων.
- Αξιοποίηση δασικού πλούτου.
- Προώθηση «ομάδων παραγωγών».

Βελτίωση ποιότητας ζωής και προστασία του περιβάλλοντος

Υγεία - Πρόνοια

- Ενίσχυση της πρωτοβουλίας υγείας.
- Ολοκλήρωση δικτύου ΕΚΑΒ.
- Εφαρμογή προγραμμάτων τηλεϊατρικής.
- Ανάπτυξη υποδομών προσχολικής αγωγής.

Πολιτισμός - Περιβάλλον

- Αισθητικές αναπλάσεις στα αστικά κέντρα.
- Αξιοποίηση ΑΠΕ με έμφαση στα μικρά υδροηλεκτρικά.
- Ανάδειξη - προβολή πολιτιστικής κληρονομιάς και σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας.
- Διασφάλιση ύδρευσης των ΟΤΑ της Περιφέρειας.
- Ολοκληρωμένη διαχείριση λυμάτων - απορριμμάτων.
- Αναδασώσεις και ανάπτυξη πρασίνου στις περιοχές παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.
- Προστασία - ανάδειξη γεωτόπων (μεταλλεία, φαράγγια κ.α.)

Εκ των προτέρων αξιολόγηση

Αξιολόγηση στόχων και στρατηγικής

Η αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας προσπαθεί μέσα από τους στόχους που θέτει να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τα προβλήματα και τους περιορισμούς που αντιμετωπίζει η Περιφέρεια, αλλά παράλληλα να αξιοποιήσει και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα.

Με βάση τα προβλήματα και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα προσδιορίστηκαν οι αναπτυξιακοί στόχοι, τόσο οι γενικοί, όσο και οι ειδικοί. Οι γενικοί στόχοι που τίθενται είναι η διεύρυνση των ευκαιριών απασχόλησης, και η μείωση της ανεργίας, η διασύνδεση των αστικών και παραγωγικών κέντρων με την Εγνατία, η ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών και παραλίμνιων περιοχών και η αναδιάρθρωση κρίσιμων κλάδων της τοπικής οικονομίας και η ενίσχυση της εξωστρέφειας.

Όσον αφορά τον στόχο της διεύρυνσης των ευκαιριών απασχόλησης και της μείωσης της ανεργίας, κρίνεται πρωταρχικός και απαραίτητος, λόγω της μεγάλης και πρόσφατα επιδεινωθείσας ανεργίας στην Περιφέρεια. Είναι λοιπόν απαραίτητο να διευρυνθούν οι ευκαιρίες απασχόλησης και να μειωθεί η ανεργία, η οποία πλήττει ιδιαίτερα τους νέους και τις γυναίκες σε ποσοστό που είναι από τα μεγαλύτερα της χώρας. Το πρόβλημα επιτείνεται περισσότερο από τον κλαδικό προσανατολισμό της Περιφέρειας, που στηρίζεται σε περιορισμένο αριθμό κλάδων (γούνα, ενέργεια, βιομηχανία τροφίμων), με αποτέλεσμα οι ευκαιρίες απασχόλησης να είναι περιορισμένες. Κρίνεται λοιπόν απαραίτητος ο εκσυγχρονισμός των κρίσιμων κλάδων της τοπικής οικονομίας, η αύξηση της ανταγωνιστικότητας, η πρόσβαση σε νέες αγορές και η εισαγωγή της E&T και η ενθάρρυνση της καινοτομίας.

Επίσης, σημαντικό ανασταλτικό αναπτυξιακό παράγοντα αποτελούν η παραμεθόρια γεωγραφική θέση της Περιφέρειας, με περιορισμένο διασυνοριακό δυναμικό και ο μεγάλος βαθμός ορεινότητας, γεγονός που επιβάλλει την άρση της απομόνωσης και την συγκράτηση του πληθυσμού, καθώς και η ενεργοποίηση του ενδογενούς παραγωγικού δυναμικού σε συνδυασμό με την ανάπτυξη εναλλακτικών δραστηριοτήτων και την αξιοποίηση των πλούσιων φυσικών πόρων.

Παράλληλα, για την επίλυση των παραπάνω προβλημάτων, κρίνεται απαραίτητη η αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων που προσφέρουν οι δυνατότητες για ριζική βελτίωση των διαπεριφερειακών συνδέσεων λόγω της Εγνατίας οδού, η πόλωση της ενεργειακής παραγωγής που καθιστά την Περιφέρεια Ενεργειακό Κέντρο της Ελλάδας με δυνατότητες σύνδεσης με τα διευρωπαϊκά ενεργειακά δίκτυα, ο πλούσιος ορυκτός πλούτος, καθώς και το πλούσιο υδάτινο δυναμικό.

Συμπερασματικά, ο κάθε στόχος, προσπαθεί να επιλύσει περισσότερα από ένα προβλήματα της Περιφέρειας και παράλληλα αξιοποιεί, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό τα συγκριτικά

πλεονεκτήματα που εντοπίστηκαν. Αυτό ενισχύεται και από την εξειδίκευση των γενικών στόχων σε ειδικούς, αλλά και από τους ειδικούς στόχους που έχουν τεθεί κατά τομέα παραγωγής. Συνεπώς, η αναπτυξιακή στρατηγική κινείται στην σωστή κατεύθυνση και κρίνεται ως αποτελεσματική.

Οι στόχοι που έχουν τεθεί και οι προτεινόμενες παρεμβάσεις χαρακτηρίζονται από μεγάλο βαθμό συσχέτισης. Οι βασικές κατηγορίες παρεμβάσεων συμβάλλουν στην επίτευξη περισσότερων από ένα στόχων, έτσι ώστε να υπάρχει πλήρης κάλυψη των στόχων από τις δράσεις. Αυτό αυξάνει την αποτελεσματικότητα των δράσεων και την μεγαλύτερη κάλυψη των στόχων που έχουν τεθεί.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Η επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την αποτελεσματική υλοποίηση των δράσεων. Η υλοποίηση των προτεινόμενων παρεμβάσεων αναμένεται να έχει σημαντικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας. Συγκεκριμένα, από την υλοποίηση των έργων υποδομής (κυρίως της ολοκλήρωσης της Εγνατίας και των καθέτων με αυτήν συνδέσεων) αναμένεται να βελτιωθεί και να επεκταθεί σε μεγάλο μήκος το διαπεριφερειακό, ενδοπεριφερειακό και τοπικό οδικό δίκτυο, καθώς επίσης και να βελτιωθούν οι υποδομές σε δύο αεροδρόμια. Οι δράσεις αυτές θα ενισχύσουν σημαντικά την διασύνδεση των αστικών και παραγωγικών κέντρων με την Εγνατία και τις υπόλοιπες περιοχές της χώρας. Επίσης σημαντικές επιπτώσεις θα έχουν στην άρση της απομόνωσης των ορεινών περιοχών και στην μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων. Σύμφωνα με τις προτεινόμενες δράσεις αναμένεται να προωθηθεί η ολοκληρωμένη παρέμβαση σε 6 ορεινές - παραλίμνιες περιοχές, 5 αστικά κέντρα και 3 ημιαστικά.

Αυτά, σε συνδυασμό με τις σημαντικές δράσεις για τον αγροτικό τομέα, που προβλέπεται να δημιουργήσουν αρκετές νέες θέσεις εργασίας, ενώ θα ιδρυθούν και αρκετές νέες επιχειρήσεις στον ορεινό χώρο και θα επεκταθούν υφιστάμενες, αναμένεται να έχουν σημαντικές αναπτυξιακές επιδράσεις για τις περιοχές αυτές. Επίσης, βασικό στόχο στον τομέα αυτό αποτελεί η αύξηση των αρδευόμενων εκτάσεων σε ποσοστό που να προσεγγίζει τον εθνικό μέσο όρο.

Παράλληλα, οι δράσεις για την ενίσχυση των παραγωγικών δραστηριοτήτων της Περιφέρειας, που εκτιμάται να δημιουργήσουν 5000 - 6000 συνολικά θέσεις απασχόλησης, με έμφαση στους νέους και στις γυναίκες, θα ενισχύσουν την εξωστρέφεια της οικονομίας και θα καταπολεμήσουν το υψηλό ποσοστό ανεργίας.

Η βελτίωση των κοινωνικών υποδομών (ολοκλήρωση των υποδομών και του εξοπλισμού των 5 νοσοκομειακών μονάδων, καθώς και βελτίωση και επέκταση των υποδομών εκπαίδευσης, κυρίως της Τριτοβάθμιας) θα είναι σημαντική με την υλοποίηση των σχετικών έργων, έτσι ώστε να

αυξηθεί η ποιότητα ζωής του πληθυσμού, η μείωση του βαθμού απομόνωσης των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών και η βελτίωση των δεξιοτήτων και του μορφωτικού επιπέδου του πληθυσμού.

Τέλος, η υλοποίηση των έργων για το περιβάλλον, τον πολιτισμό και τον τουρισμό εκτιμάται ότι θα βελτιώσουν σημαντικά τη θέση της Περιφέρειας, θα αξιοποιήσουν στο μέγιστο δυνατό τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα και θα εξυπηρετήσουν στο μέγιστο βαθμό τους στόχους που έχουν τεθεί. Με την ολοκλήρωση των σχετικών δράσεων (περιφερειακών και τομεακών) αναμένεται να δημιουργηθούν περίπου 1700 - 2500 τουριστικές κλίνες και να δημιουργηθούν πάνω από 100 νέα τουριστικά καταλύματα, ενώ θα ολοκληρωθούν 2 χιονοδρομικά κέντρα και θα κατασκευαστούν δύο συνεδριακά. Παράλληλα, βασικό στόχο αποτελεί η ανάδειξη 10 περιοχών υψηλού περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος (ΦΥΣΗ 2000), καθώς και η εξυγίανση και ανάδειξη, μέσω της ολοκλήρωσης σχετικών προγραμμάτων, των μεγάλων λιμνών Βεγορίτιδας και Καστοριάς.

Χρηματοδότηση Προγράμματος

Για την περίοδο 2000 - 2006 προτείνεται η χρηματοδότηση του ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας με συνολική δημόσια δαπάνη 170.000.000 δρχ. η οποία είναι αυξημένη σε σχέση με το ΠΕΠ 1994 - 1999 κατά 88,5%. Η κατά κεφαλή δαπάνη ανέρχεται σε 561.000 δρχ.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

**ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ**

**ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΡΕΣΗ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ**

- ΥΠΟΜΝΗΜΑ**
- Όρια Νομών
 - ==== Αυτοκινητόδρομοι (ΠΑΘΚ, ΕΓΝΑΤΙΑ)
 - Λοιπά Κύρια Οδικά Δίκτυα
 - Διευρωπαϊκά Δίκτυα
 - ⚓ Διέλευση
 - ⊗ Αεροδρόμια
 - ⊙ Πρωτεύουσες Περιφερειών
 - ⊙ Πρωτεύουσες Νομών
 - Δουλά Λοιπικά Κέντρα

Το παρόν σχέδιο αποτελεί προϊόν των εργασιών που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο της Στρατηγικής Επιστημονικής Αποστολής της Διεύθυνσης Ε.Π.Σ.Α.Α., του Υπουργείου Περιφέρειας, Κοινωνικής και Διαπολιτισμικών Υποθέσεων (Υ.Π.Σ.Π.Δ.) και της Γενικής Διεύθυνσης Περιφέρειας του Ε.Π.Σ.Α.Α.

Παραγωγή Θεματικού Χάρτη
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
Κ.Ι.Ι. Πανεπιστήμιο Παιανίας

Επίσημο Τεκμηρίο Επένδυσης Ανάπτυξης 2007 (ΕΠΣΑ 07)
Εξέλιξη: ΟΡΣ 06α - 07/07/1 - 12/06/2006
Στοιχεία Μεταφοράς: Πρωτεύουσα
Κεντρικός Διατάκτης: 24' 26' Ε 49994
Κεντρικός Διατάκτης: 24' 26' Ε 49994
Στοιχεία: 24' 26' Ε 49994

ΚΑΙΜΑΚΑ 1: 775000

**Χάρτης
Π.02.1**

Οι τομείς παραγωγής

• Πρωτογενής τομέας

Η Κεντρική Μακεδονία περιλαμβάνει πέντε από τους πλέον ανεπτυγμένους γεωργικά νομούς της χώρας και αποτελεί κέντρο παραγωγής βασικών προϊόντων της ελληνικής γεωργίας, μεταξύ των οποίων εξαγωγή είναι τα ροδάκινα, το βαμβάκι, ο καπνός, το σπαράγγι και τα προϊόντα μεταποίησης της ντομάτας.

Επίσης, στην Περιφέρεια απαντώνται όλοι οι κλάδοι της ζωικής παραγωγής. Η Κεντρική Μακεδονία είναι το κύριο κέντρο παραγωγής βοοτροφίας της χώρας, ενώ σχετικά μεγάλο ποσοστό καταλαμβάνουν και τα άλλα ζωικά προϊόντα.

Οι νομοί Θεσσαλονίκης και Χαλκιδικής αποτελούν τα κύρια κέντρα ανάπτυξης της αλιείας. Οι φυσικές συνθήκες είναι ευνοϊκές για την ανάπτυξη της ιχθυοκαλλιέργειας και έχει αναπτυχθεί μικρός αριθμός ιχθυοτροφείων. Επίσης, σημαντική ανάπτυξη παρουσιάζει και η οστρακοκαλλιέργεια με εξαγωγικό προσανατολισμό. Η Κεντρική Μακεδονία αν και διαθέτει σημαντικό όγκο γλυκών υδάτων δεν έχει καταφέρει να αναπτύξει ανάλογα την σχετική αλιεία.

• Δευτερογενής τομέας

Η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, χαρακτηρίζεται από υψηλό ποσοστό απασχόλησης στη μεταποίηση (το ποσοστό απασχόλησης στη μεταποίηση ως προς τη συνολική περιφερειακή απασχόληση είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο της χώρας). Ειδικότερα, στους κλάδους της μεταποίησης απασχολείται το 80,7% της απασχόλησης του δευτερογενή τομέα, ενώ παράγεται το 71,4% του ΑΕΠ του τομέα της Περιφέρειας.

Καθοριστική για τον τομέα είναι η παρουσία του αστικού κέντρου της Θεσσαλονίκης που παρουσιάζει ευρύ φάσμα μεταποιητικών δραστηριοτήτων με μεγάλη διαφοροποίηση. Ωστόσο, μεταποιητικές δραστηριότητες έχουν αναπτυχθεί και σε άλλους νομούς με χαρακτηριστικά μεγάλης ειδίκευσης (Πέλλα, Ημαθία). Συγκεκριμένα, στον κλάδο τροφίμων ειδικεύονται οι νομοί Σερρών, Χαλκιδικής, Πέλλας, Ημαθίας και Πιερίας, στην κλωστοϋφαντουργία οι νομοί Κιλκίς και Ημαθίας, στο ένδυμα - υπόδημα οι νομοί Σερρών, Κιλκίς, Πέλλας και Πιερίας, ενώ στο ξύλο και στα ποτά ο νομός Χαλκιδικής. Επίσης, στην Περιφέρεια είναι ανεπτυγμένος ο κλάδος της εξόρυξης με επίκεντρο την Κεντρική και ΒΑ Χαλκιδική. Τα γνωστά μέχρι σήμερα αποθέματα ορυκτών πόρων σε σχέση με το ρυθμό εκμετάλλευσής τους δείχνουν δυνατότητες αυξημένης μεταλλευτικής παραγωγής.

• Τριτογενής τομέας

Έντονη ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια παρουσιάζουν οι διεθνείς θαλάσσιες και εναέριες μεταφορές, καθώς επίσης και το εμπόριο αναδεικνύοντας την Θεσσαλονίκη σε βασική πύλη των Βαλκανίων. Στην Περιφέρεια υπάρχει ο δεύτερος σε μέγεθος αερολιμένας της χώρας. Το λιμάνι της Θεσσαλονίκης είναι το μεγαλύτερο σε χωρητικότητα στην Κεντρική Μακεδονία.

Παράλληλα με τους τομείς αυτούς, η πρωτεύουσα της Κεντρικής Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, η οποία είναι και το δεύτερο μεγαλύτερο αστικό κέντρο της χώρας, παρουσιάζει μεγάλη ανάπτυξη στους τομείς των υπηρεσιών υγείας - πρόνοιας, εκπαίδευσης, έρευνας και ανάπτυξης, καθώς και των παραγωγικών υπηρεσιών.

Η Περιφέρεια αν και διαθέτει σημαντικά πλεονεκτήματα για την ανάπτυξη πολύμορφης τουριστικής δραστηριότητας δεν έχει μέχρι στιγμής καταφέρει να επιτύχει κάποια τουριστική διαφοροποίηση. Αντιθέτως, κυριαρχεί ο παράκτιος μαζικός τουρισμός με κύριες συνέπειες την εποχικότητα και την υπερεκμετάλλευση και υποβάθμιση των υφιστάμενων πόρων.

Η παράκτια ζώνη της κεντρικής Μακεδονίας και κατά κύριο λόγο η Χαλκιδική και σε μικρότερο βαθμό η Πιερία, καθώς και οι ακτές της ευρύτερης περιοχής της Θεσσαλονίκης, είναι οι βασικοί χώροι υποδοχής αλλοδαπών και ημεδαπών τουριστών. Οι περιοχές αυτές συγκεντρώνουν το 85,8% των συνολικών διανυκτερεύσεων αλλοδαπών στην Περιφέρεια (1988).

Παρά το γεγονός ότι πολλές περιοχές της Περιφέρειας διαθέτουν δυνατότητες ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού όπως χειμερινό, ορεινό, αγροτουρισμό (κυρίως Χαλκιδική, Πιερία) πολιτιστικό, αρχαιολογικό (Χαλκιδική, Θεσσαλονίκη) κλπ. δεν έχουν καταφέρει να αναπτύξουν σε σημαντικό βαθμό αυτές τις δραστηριότητες. Αντιθέτως, οι κύριες μορφές τουρισμού στην περιοχή αφορούν κυρίως τουρισμό διακοπών / αναψυχής για εκείνους που καταλήγουν σε ξενοδοχειακά καταλύματα και τουρισμό περιήγησης (διαμονή μικρής διάρκειας) για εκείνους που καταλήγουν σε camping. Επίσης, στην Χαλκιδική και στην Θεσσαλονίκη, κυρίως λόγω των καλά οργανωμένων ξενοδοχειακών συγκροτημάτων, κυριαρχεί ο μαζικός τουρισμός (charters, δίκτυα ταξιδιωτικών πρακτορείων, ομαδικές μετακινήσεις.)

Τα σημαντικότερα προβλήματα του τουριστικού τομέα είναι η αδυναμία ευελιξίας τους στην αντιμετώπιση των διακυμάνσεων της διεθνούς ζήτησης, η μονοσήμαντη ανάπτυξη μιας κατηγορίας ζήτησης (θερινού - διακοπών) και οι υποβαθμισμένες τουριστικές υπηρεσίες.

Υποδομές - Ποιότητα ζωής

• Μεταφορές

Με την ολοκλήρωση των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών ο ρόλος της Περιφέρειας Κεντρικής Ελλάδας αναμένεται να αναβαθμιστεί σημαντικά. Ειδικότερα η θέση της Περιφέρειας ως

προς τους Αναπτυξιακούς Άξονες και τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα (Διασταύρωση ΠΑΘΕ και Εγνατίας Οδού, Λιμάνι και Αεροδρόμιο Θεσσαλονίκης) αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα που θα ενισχύσει την ευρύτερη διεθνή σημασία και εξωστρέφεια της Περιφέρειας. Η Εγνατία Οδός και οι κάθετες συνδέσεις με τις χώρες της Βαλκανικής, σε συνδυασμό με το Λιμάνι της Θεσσαλονίκης, καθιστά την Περιφέρεια πόλο αναφοράς της ευρύτερης περιοχής. Το Λιμάνι της Θεσσαλονίκης, αποτελεί φυσική πύλη της Βαλκανικής Χερσονήσου και το πρώτο διαμετακομιστικό κέντρο. Σημαντική αδυναμία του λιμένα αποτελεί η ανεπαρκής κάλυψη από τον ΟΣΕ των αναγκών για σιδηροδρομικές μεταφορές των transit φορτίων, καθώς και η σύνδεση με τα δίκτυα χερσαίων μεταφορών μέσω των οδών της πόλης και όχι απ' ευθείας.

Ο σιδηροδρομικός σταθμός της Θεσσαλονίκης συνδέει καθημερινά τη Θεσσαλονίκη με την Αθήνα και τις Πρωτεύουσες των Βαλκανικών χωρών. Ωστόσο, η κατάστασή του δεν είναι καλή και απαιτούνται έργα αναβάθμισης, τόσο στις εσωτερικές συνδέσεις, όσο και στις εξωτερικές, σε συνδυασμό με τη σύγχρονη σιδηροδρομική διπλή γραμμή Αθήνας - Θεσσαλονίκης για υψηλές ταχύτητες.

Επίσης, το ενδοπεριφερειακό οδικό δίκτυο κρίνεται ανεπαρκές, ενώ σοβαρά κυκλοφοριακά προβλήματα αντιμετωπίζει η πόλη της Θεσσαλονίκης και τα περισσότερα αστικά κέντρα της Περιφέρειας. Ελλείψεις παρατηρούνται τόσο στο λιμένα, όσο και στο αεροδρόμιο της Θεσσαλονίκης παρά τις έως τώρα βελτιώσεις. Σε νομαρχιακό επίπεδο οι συγκοινωνίες κρίνονται ικανοποιητικές μόνο στους νομούς Θεσσαλονίκης, Ημαθίας και Πιερίας.

Τέλος, μέχρι την έναρξη λειτουργίας της Εγνατίας Οδού, βασικό πρόβλημα παραμένει η ανεπάρκεια του οδικού άξονα που συνδέει τη Θεσσαλονίκη με τα Τουρκικά σύνορα προς τα Ανατολικά, καθώς επίσης και προς τα Δυτικά με τα Ιωάννινα και την Ηγουμενίτσα και μέσω αυτής με Ιταλία και Δυτική Ευρώπη.

• Υγεία - Πρόνοια

Οι υποδομές της Περιφέρειας σε υγεία - πρόνοια δεν βρίσκονται σε ικανοποιητικό επίπεδο. Οι σχετικοί δείκτες βρίσκονται σε αρκετά χαμηλό επίπεδο, για όλους τους νομούς της Περιφέρειας.

Εξαιρέση αποτελεί ο νομός Θεσσαλονίκης που παρουσιάζει ιδιαίτερα υψηλές τιμές με ικανοποιητικό επίπεδο υποδομών υγείας - πρόνοιας με την συγκέντρωση των σχετικών υποδομών και υπηρεσιών στην πόλη της Θεσσαλονίκης.

• Εκπαίδευση

Χαμηλό είναι και το επίπεδο των υποδομών της εκπαίδευσης. Βέβαια, η κατάσταση είναι λίγο καλύτερη από τον τομέα της υγείας - πρόνοιας, εκτός από τον Νομό Πιερίας, όπου το επίπεδο των υποδομών υγείας είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο της παιδείας.

Εξαιρέση αποτελεί και εδώ ο νομός Θεσσαλονίκης όπου το επίπεδο των υποδομών εκπαίδευσης βρίσκεται σε αρκετά ικανοποιητικό επίπεδο.

- **Φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον**

Τόσο το φυσικό, όσο και το ανθρωπογενές περιβάλλον της Περιφέρειας χαρακτηρίζεται από μεγάλη ποικιλότητα, και μοναδικότητες υψηλής αξίας.

Τα προβλήματα στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας που υποβαθμίζουν το περιβάλλον και την ποιότητα ζωής είναι κυρίως:

- Οι μεγάλες διαστάσεις της ανεξέλεγκτης ανάπτυξης των δραστηριοτήτων με σοβαρή υποβάθμιση και καταστροφή οικοσυστημάτων, ακτών και λιμνών (λίμνη Κορώνειας, Δέλτα Αξιού, παράκτιες περιοχές της Χαλκιδικής).
- Η σημαντική επιβάρυνση των επιφανειακών και υπόγειων νερών της λεκάνης απορροής του Αξιού που εκτείνεται και έξω από τα εθνικά σύνορα με ρύπανση εγχώρια και εισαγόμενη, λόγω της χρήσης φυτοφαρμάκων, αστικών και βιομηχανικών αποβλήτων. Οι συγκρούσεις χρήσεων γης λόγω αδυναμίας ελέγχου της χωροθέτησης εγκαταστάσεων και δραστηριοτήτων (ευρύτερη περιοχή πολεοδομικού συγκροτήματος Θεσσαλονίκης, παράκτιες περιοχές Χαλκιδικής και Πιερίας).
- Η αυθαίρετη δόμηση με αλλαγή των χρήσεων γης και την υποβάθμιση σημαντικών φυσικών πόρων (ευρύτερη περιοχή πολεοδομικού συγκροτήματος Θεσσαλονίκης, Δυτική Χαλκιδική).

Αποτελέσματα 2^{ου} Κ.Π.Σ.

- **Βασικοί στόχοι και στρατηγική**

Η αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας που διαμορφώθηκε για την προγραμματική περίοδο 1994 - 99 και προσδιορίζεται από την ανάλυση της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης της Περιφέρειας και τις γεωπολιτικές εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων, είχε θέσει ως βασικούς στόχους:

- Την ενδυνάμωση του νέου ρόλου της Περιφέρειας και της Θεσσαλονίκης ως Μητροπολιτικού κέντρου των Βαλκανίων.
- Την ενίσχυση του παραγωγικού δυναμικού (βιομηχανία, ΜΜΕ, ανθρώπινο δυναμικό).
- Τη μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων με ισόρροπη ανάπτυξη των μικρότερων αστικών κέντρων, την ενδυνάμωση της αγροτικής και τοπικής ανάπτυξης, την αναβάθμιση του κοινωνικού εξοπλισμού και την προστασία των φυσικών πόρων.

• **Κύρια Έργα - Δράσεις**

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων προσδιορίσθηκαν οι εξής τομείς δράσης οι οποίοι εξειδικεύονται σε δράσεις και έργα ανά τομέα:

A. Ανθρώπινο δυναμικό

- Μέτρα για τις υποδομές και τον εξοπλισμό της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και για την καταπολέμηση του Κοινωνικού Αποκλεισμού για την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και την βελτίωση του επιπέδου της Περιφερειακής οικονομίας.
- Μέτρα Επαγγελματικής Κατάρτισης και Ανάπτυξης των Δομών της Επαγγελματικής Κατάρτισης, προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της ενίσχυσης των βασικών τομέων της παραγωγικής βάσης και του κεντρικού οικονομικού ρόλου της Θεσσαλονίκης.

B. Στήριξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων της Περιφέρειας

- Δράσεις για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων (ίδρυση κλαδικών ινστιτούτων, ενέργειες σύνδεσης της έρευνας με την παραγωγή, προώθηση νέων χρηματοδοτικών μέσων).
- Έργα επιχειρηματικής υποδομής.
- Δράσεις στήριξης του αγροτικού τομέα (βελτίωση υποδομών, γεωτεχνικές δραστηριότητες, έργα προστασίας περιβάλλοντος, διαφοροποίηση οικονομικών δραστηριοτήτων, βελτίωση ποιότητας και ανταγωνιστικότητας).

Γ. Βελτίωση Μεταφορικών Υποδομών

- Βελτίωση νομαρχιακού δικτύου.
- Αύξηση κυκλοφοριακής ικανότητας (ΜΕΑ / ημέρα) νομαρχιακού δικτύου.
- Συνολική βελτίωση χρόνου μεταφοράς στο νομαρχιακό οδικό δίκτυο.

Δ. Βελτίωση Ποιότητας Ζωής

- Παρεμβάσεις στον τομέα της υγείας – πρόνοιας.
- Παρεμβάσεις στον τομέα του περιβάλλοντος.
- Έργα πολιτισμού.

• **Αποτελέσματα - Βαθμός επίτευξης στόχων**

Η εγκεκριμένη Δημόσια Δαπάνη για την περίοδο 1994 - 99 στο ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας ήταν 977,4 εκ. EURO.

Τα μέχρις στιγμής αποτελέσματα από την εφαρμογή των δράσεων και των έργων ανά βασικό άξονα προτεραιότητας είναι :

A. Ανθρώπινο Δυναμικό

Τα έργα που εντάχθηκαν στο μέτρο «Υποδομές και Εξοπλισμός Εκπαίδευσης» πέτυχαν κατά ένα μεγάλο βαθμό τον στόχο που είχε τεθεί για την επίλυση του προβλήματος της σχολικής στέγης και της διπλοβάθδιας στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση για όλους τους νομούς εκτός του πολεοδομικού συγκροτήματος Θεσσαλονίκης που εξακολουθούν να υπάρχουν τα προβλήματα.

Στα πλαίσια των προγραμμάτων Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης των ανέργων αναμένεται να εκπαιδευτούν τελικά περισσότεροι από 9.000 άνεργοι (περίπου 12,0% των ανέργων), ενώ αναμένεται να εκπαιδευτούν περίπου 12.000 άτομα. Η αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων αυτών παρουσίασε διοικητικά και διαχειριστικά προβλήματα και καθυστέρηση τυποποίησης των σχετικών διαδικασιών.

B. Στήριξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων της Περιφέρειας

Χαμηλή παραμένει η στήριξη της ανταγωνιστικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων ως προς τη συμμετοχή της στο σύνολο των αναθεωρημένων δεσμεύσεων του προγράμματος (12%) και ακόμα χαμηλότερη ως προς την υλοποίηση των δράσεων. Δυσκολίες παρουσιάζονται στην εξειδίκευση και υλοποίηση των καινοτόμων δράσεων που σχετίζονται με την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και συγκεκριμένα με την ίδρυση κλαδικών ινστιτούτων, ενέργειες σύνδεσης της έρευνας με την παραγωγή, προώθηση νέων χρηματοδοτικών μέσων, καθώς επίσης και στην προώθηση της Διαβαλκανικής Συνεργασίας στην μεταποίηση.

Οι δράσεις για τον αγροτικό τομέα έχουν επιτύχει κυρίως την βελτίωση της υποδομής του τομέα, την ενίσχυση των γεωτεχνικών δραστηριοτήτων, ενώ έγιναν μικρής έκτασης έργα προστασίας του περιβάλλοντος και αποκατάστασης τοπίων. Αδυναμία παρουσιάστηκε στην υλοποίηση των δράσεων για την διαφοροποίηση των οικονομικών δραστηριοτήτων στις αγροτικές περιοχές. Επίσης καθυστέρηση υπήρξε στην υλοποίηση των δράσεων για την βελτίωση της ποιότητας και της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων.

Γ. Βελτίωση Μεταφορικών Υποδομών

Οι σχετικές δράσεις εμφανίζουν υπέρβαση του ποσοτικού στόχου που τέθηκε, χωρίς όμως να καλύπτουν τις υπάρχουσες ανάγκες. Οι παρεμβάσεις αναμένεται να συμβάλλουν σε:

- Βελτίωση νομαρχιακού δικτύου κατά 35%.
- Αύξηση κυκλοφοριακής ικανότητας (ΜΕΑ / ημέρα) νομαρχιακού δικτύου κατά 68%.
- Συνολική βελτίωση χρόνου μεταφοράς στο νομαρχιακό οδικό δίκτυο.

Δ. Βελτίωση Ποιότητας Ζωής

Οι δράσεις για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης (υγεία, πρόνοια, περιβάλλον) αναμένεται να καλύψουν τους ποσοτικούς στόχους. Στον τομέα της υγείας, ο βαθμός κάλυψης των αναγκών σε νοσοκομειακές κλίνες θεωρείται επαρκής. Υπολείπεται ο στόχος του εκσυγχρονισμού υποδομής.

Στον τομέα του περιβάλλοντος υλοποιούνται έργα για την ανάπτυξη της περιβαλλοντικής υποδομής (δίκτυα υδροδότησης, βιολογικοί καθαρισμοί κ.α.).

Τα ποσοτικά αποτελέσματα των παρεμβάσεων είναι:

1. Βελτίωση του δείκτη κλίνες / 1000 κατοίκους κατά 13% περίπου.
2. Μόνιμες θέσεις εργασίας από τη δημιουργούμενη νοσοκομειακή υποδομή περίπου 3.500.
3. Επιπλέον εξυπηρετούμενος πληθυσμός από τα νέα έργα ύδρευσης 57.000 άτομα περίπου, αποχέτευσης 6.5000 περίπου άτομα και βιολογικούς καθαρισμούς 110.000 άτομα περίπου.

Στόχοι και Στρατηγική για την περίοδο 2000 - 2006

Συγκριτικά πλεονεκτήματα - Προβλήματα και περιορισμοί

Η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας διαθέτει ισχυρά συγκριτικά πλεονεκτήματα, αλλά και κάποιους περιορισμούς που πρέπει να ληφθούν υπόψη στη διαμόρφωση της αναπτυξιακής στρατηγικής για την νέα προγραμματική περίοδο 2000 - 2006. Τα βασικότερα συγκριτικά πλεονεκτήματα είναι τα εξής:

- Ο δυναμικός ρόλος της Θεσσαλονίκης (Πόλος Βαλκανικής και Παρευξείνιας Συνεργασίας - Μητροπολιτικό Κέντρο - Πόλος Θαλάσσιου Μετώπου).
- Η θέση της Περιφέρειας ως προς τους Αναπτυξιακούς Άξονες και τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα (Διασταύρωση ΠΑΘΕ και Εγνατίας Οδού, Λιμάνι και Αεροδρόμιο Θεσσαλονίκης).
- Το μέγεθος του δευτερογενή τομέα (αποτελεί το δεύτερο, μετά την Αττική, βιομηχανικό κέντρο της χώρας).
- Τα αστικά κέντρα με προοπτικές δυναμισμού.
- Η τουριστική υποδομή της Χαλκιδικής.
- Η φυσική και πολιτιστική κληρονομιά (Άγιο Όρος, Όλυμπος, Βεργίνα, Δίον, Μνημεία Θεσσαλονίκης κλπ.).

Τα προβλήματα και οι περιορισμοί που τίθενται είναι:

- Η καθυστέρηση στην αναδιάρθρωση του αγροτικού τομέα.
- Η στρεβλή και μονοσήμαντη ανάπτυξη του τουρισμού.
- Τα σοβαρά προβλήματα ρύπανσης του περιβάλλοντος λόγω αστικών και βιομηχανικών λειτουργιών.
- Έλλειμμα αστικών υποδομών που συνεπάγονται δυσλειτουργίες των αστικών κέντρων.
- Καθυστέρηση στο ρυθμό ανάπτυξης των γειτονικών χωρών της Βαλκανικής.

Στρατηγικοί στόχοι

Γενικός Αναπτυξιακός Στόχος της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας είναι:

Η αξιοποίηση του νέου μητροπολιτικού ρόλου της Θεσσαλονίκης με παράλληλη ενίσχυση της ενδοπεριφερειακής ισορροπίας και της αειφορίας. Ο γενικός αυτός στόχος αναλύεται στους εξής κύριους στρατηγικούς στόχους:

- ***Ανάπτυξη της Θεσσαλονίκης σε μητροπολιτικό κέντρο με διεθνείς λειτουργίες***

Η λειτουργική διασύνδεση των μεγάλων έργων που εκτελούνται με το 2^ο ΚΠΣ και όσων προγραμματίζονται στο 3^ο για τη μεγιστοποίηση των θετικών τους επιπτώσεων κυρίως στους τομείς των μεταφορών και του περιβάλλοντος. Η βελτίωση και συμπλήρωση των αστικών υποδομών ποιότητας ζωής ώστε να υποστηρίζουν και να μην εμποδίζουν το νέο ρόλο της πόλης. Η ανάδειξη της Θεσσαλονίκης σε μείζον Χρηματοοικονομικό Κέντρο της Βόρειας Ελλάδας. Η ανάδειξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και του σύγχρονου πολιτισμού ως χαρακτηριστικό στοιχείο της διεθνούς εικόνας της πόλης. Η δικτύωση των γειτονικών της αστικών κέντρων για την ανάληψη κατάλληλων συμπληρωματικών ρόλων και τη διάχυση της ανάπτυξης στην ενδοχώρα.

- ***Προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος***

Η εξυγίανση των εσωτερικών και των παράκτιων περιοχών με την διακοπή της περαιτέρω επιβάρυνσης από βιομηχανικές αγροτικές και αστικές λειτουργίες και η λήψη μέτρων αποκατάστασης της ισορροπίας. Η προστασία και ανάδειξη των φυσικών οικοσυστημάτων και των περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Η εφαρμογή των κανόνων χωροταξίας στο ανθρωπογενές περιβάλλον με προτεραιότητας τις παράκτιες παραθεριστικές και τουριστικές περιοχές, τις περιοχές αστικής επέκτασης και τις υποβαθμισμένες αστικές περιοχές.

- **Μείωση ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και αειφόρος ανάπτυξη**

Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών με την προώθηση οικονομικών δραστηριοτήτων συμπληρωματικών προς την γεωργία, αλλά και τη βελτίωση της παραγωγικότητας του αγροτικού τομέα. Η συγκράτηση και ανανέωση των ορεινών πληθυσμών με την παροχή επαρκών υποδομών ποιότητας ζωής και ανάπτυξης οικονομικής δραστηριότητας και βελτίωση της πρόσβασής τους στα κύρια μεταφορικά δίκτυα. Η βελτίωση της ποιότητας ζωής και των ευκαιριών απασχόλησης στις υποβαθμισμένες αστικές περιοχές.

Ειδικότεροι στόχοι κατά τομέα παραγωγής

Οι στόχοι κατά τομέα παραγωγής διαμορφώνονται ως εξής:

- **Πρωτογενής τομέας**

Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των γεωργικών, κτηνοτροφικών και αλιευτικών εκμεταλλεύσεων με έμφαση την ποιότητα και το σεβασμό του περιβάλλοντος. Η βελτίωση των δομών μεταποίησης και εμπορίας με έμφαση στη προώθηση προϊόντων ονομασίας προέλευσης και επωνύμων προϊόντων. Ο εκσυγχρονισμός των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού με έμφαση στη παροχή υπηρεσιών τεχνικής υποστήριξης και συνεχούς ενημέρωσης. Η ενίσχυση της πολυαπασχόλησης του αγροτικού νοικοκυριού στις μειονεκτικές και ορεινές περιοχές. Η προστασία του αγροτικού και δασικού περιβάλλοντος και η ανάδειξή του με τρόπο που να δημιουργεί νέες θέσεις απασχόλησης.

- **Μεταποίηση και ΜΜΕ**

Αύξηση της απασχόλησης και της ανταγωνιστικότητας στο δευτερογενή τομέα. Ενίσχυση της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων της περιφέρειας με έμφαση στην αξιοποίηση των βαλκανικών αγορών. Συμπλήρωση των επιχειρηματικών υποδομών για τη μείωση των δυσμενών περιβαλλοντικών επιπτώσεων και των συγκρούσεων χρήσης γης, τη βελτίωση της διακίνησης των προϊόντων και τη μείωση κόστους παραγωγής. Παροχή ικανοποιητικού επιπέδου πρόσβασης σε επιχειρηματικές υπηρεσίες. Προώθηση της δικτύωσης και συνεργασίας των επιχειρήσεων. Ενίσχυση της ευελιξίας και της καινοτομίας. Αξιοποίηση της κοινωνίας της πληροφορίας.

- **Τριτογενής τομέας**

Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος, η γεωγραφική διάχυση της τουριστικής δραστηριότητας και η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Η ανάπτυξη των δραστηριοτήτων Έρευνας και Τεχνολογίας και η στενότερη διασύνδεσή τους με την παραγωγική βάση της Περιφέρειας. Η προώθηση της ανάπτυξης των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών στη Θεσσαλονίκη.

Η βελτίωση της ικανότητας των εμπορικών και μεταφορικών επιχειρήσεων για την εξυπηρέτηση των παραγωγικών δραστηριοτήτων της Περιφέρειας.

Άξονες παρέμβασης - Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων ανά Στρατηγικό Στόχο

Ορισμένες από τις δράσεις που ακολουθούν είναι πιθανόν να καλυφθούν επαρκώς από τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα, το Ταμείο Συνοχής ή τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες και συνέπώς να μην περιληφθούν στο ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας.

Ανάπτυξη της Θεσσαλονίκης σε μητροπολιτικό κέντρο με διεθνείς λειτουργίες

Μεταφορές - Επικοινωνίες

- Δημιουργία ολοκληρωμένου δικτύου συνδυασμένων μεταφορών / διαμετακόμισης, με εξειδικευμένους κόμβους στα βασικά σημεία συγκέντρωσης της παραγωγικής δραστηριότητας και με εφαρμογή του διευρωπαϊκού και διαπεριφερειακού μεταφορικού δικτύου.
- Βελτίωση των υποδομών του λιμένα Θεσσαλονίκης.
- Διαβαθμισμένη ανάπτυξη περιφερειακών λιμένων.
- Συμπλήρωση των συνδέσεων των γειτονικών αστικών κέντρων με ΠΑΘΕ και Εγνατία.
- Ολοκλήρωση της αναβάθμισης - σύνδεση του αερολιμένα «Μακεδονία».
- Συνοδευτικές προς το Μετρό Θεσσαλονίκης συγκοινωνιακές παρεμβάσεις κυρίως σε σχέση με τις πύλες εισόδου στην πόλη.
- Βελτίωση και εκσυγχρονισμός των τηλεπικοινωνιακών υποδομών.

Αστικές Υποδομές - Περιβάλλον - Πολιτισμός

- Αντιμετώπιση των οξυμένων προβλημάτων του αστικού περιβάλλοντος της Θεσσαλονίκης.
- Ειδικές παρεμβάσεις αναβάθμισης του αστικού περιβάλλοντος στη Β.Δ. περιοχή της Θεσσαλονίκης.
- Αναπλάσεις, ανάδειξη μνημείων και συνόλων.
- Προβολή και αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων και λοιπών πολιτιστικών πόρων.
- Ενίσχυση σύγχρονων πολιτιστικών υποδομών και δράσεων.

Προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος

Αστικά και Βιομηχανικά απόβλητα

- Ολοκλήρωση των υποδομών συγκέντρωσης και επεξεργασίας υγρών και στερεών αποβλήτων.
- Ειδικές δράσεις απορρύπανσης βεβαρημένων εσωτερικών υδάτων και παράκτιων περιοχών.

Διαχείριση φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος

- Ολοκληρωμένα προγράμματα προστασίας - ανάδειξης περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, ευαίσθητων βιοτόπων και δασών.
- Ενίσχυση των μηχανισμών εφαρμογής και ελέγχου τήρησης των χωροταξικών σχεδίων και των πολεοδομικών διατάξεων.
- Περιβαλλοντική αναβάθμιση αστικών περιοχών.
- Ορθολογική διαχείριση υδάτινων πόρων και προστασία τους από ακατάλληλες μεθόδους γεωργικών καλλιεργειών.

Μείωση ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και αειφόρος ανάπτυξη

Μεταφορές - Επικοινωνίες

- Βελτίωση του διανομαρχιακού και επαρχιακού δικτύου.
- Σημειακές παρεμβάσεις εκσυγχρονισμού του σιδηροδρομικού δικτύου.
- Βελτιώσεις υποδομών και εξοπλισμού περιφερειακών λιμένων.
- Επέκταση και συμπλήρωση του τηλεπικοινωνιακού δικτύου στις ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές.

Αστικές Υποδομές - Περιβάλλον - Πολιτισμός

- Βελτίωση - επέκταση των δικτύων ύδρευσης και αποχέτευσης.
- Προώθηση των ΑΠΕ και των δράσεων εξοικονόμησης ενέργειας.
- Αναπλάσεις - εξυγιάνσεις αστικών περιοχών.
- Διαμόρφωση δικτύου αρχαιολογικών - μουσειακών χώρων.
- Ανάπτυξη υποδομών σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας.
- Ολοκληρωμένη δράση ανάδειξης και προστασίας των μνημείων του Αγίου Όρους.

Ορεινός Χώρος - Εσωτερικές Ζώνες

- Ολοκληρωμένες δράσεις ανάπτυξης του ορεινού χώρου με έμφαση στην ενίσχυση των ορεινών κέντρων ανάπτυξης.
- Δημιουργία περιφερειακών δικτύων κινητοποίησης της τοπικής αποταμίευσης.

Κοινωνικές Υποδομές (Υγεία - Πρόνοια - Εκπαίδευση)

- Εκσυγχρονισμός του κτιριακού και εργαστηριακού εξοπλισμού των Νοσηλευτικών Ιδρυμάτων της Περιφέρειας.
- Εκσυγχρονισμός - διασύνδεση - αναβάθμιση συστήματος υγείας - πρόνοιας.
- Ενίσχυση των κτιριακών υποδομών και του εξοπλισμού όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης στα μεγάλα αστικά κέντρα.

Κίνητρα, υπηρεσίες, υποδομές για τις επιχειρήσεις

- Εφαρμογή των κινήτρων του αναπτυξιακού νόμου.
- Βελτίωση και αναβάθμιση των βιομηχανικών υποδομών στους χώρους των βιομηχανικών συγκεντρώσεων.
- Οριοθέτηση και ενίσχυση ειδικών ζωνών θεματικού τουρισμού (αρχαιολογικός, οικολογικός, θρησκευτικός κ.ο.κ.).
- Αναβάθμιση κορεσμένων τουριστικών περιοχών.
- Ενδό και διαπεριφερειακή προβολή - προσανατολισμός, με έμφαση στις τουριστικές ΜΜΕ και αγροτουριστικές μονάδες.

Εκ των προτέρων αξιολόγηση

Αξιολόγηση στόχων και στρατηγικής

Η Κεντρική Μακεδονία και ιδιαίτερα η Θεσσαλονίκη καλείται να διαδραματίσει τις επόμενες δεκαετίες σημαντικό ρόλο στην οικονομική εξέλιξη των Βαλκανίων και στην εξασφάλιση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής του ευρωπαϊκού χώρου.

Στο πλαίσιο αυτό, δύο είναι οι βασικές προκλήσεις για την Περιφέρεια και κατ' επέκταση και για την χώρα για τα επόμενα χρόνια.

Α) η δυναμική της δικτύωση στα γεωγραφικά υποσύνολα που την περιβάλλουν, σε μεγάλη ακτίνα δράσης και

Β) η διαμόρφωση ενός νέου αναπτυξιακού μοντέλου, που στηρίζεται στην αξιοποίηση του ενδογενούς δυναμικού της, στην καινοτομική ανάπτυξη, στην πολιτιστική της υπεροχή και στην

εξωστρεφή κομβική της δικτύωση και διασύνδεση με τις οικονομίες των Βαλκανικών χωρών, της Ανατολικής Ευρώπης και της Παρευξείνιας Συνεργασίας.

Η εκ των προτέρων αξιολόγηση αφορά κυρίως τα κοινωνικοοικονομικά οφέλη που μπορούν να προκύψουν μεσοπρόθεσμα από τις παρεμβάσεις όσον αφορά τους συγκεντρωμένους πόρους την συμβατότητα ενεργειών και μέτρων με τις βασικές αναπτυξιακές κατευθύνσεις, την ύπαρξη επαρκών μηχανισμών εφαρμογής διαχείρισης και παρακολούθησης και την συμβατότητα των ενεργειών και μέτρων με τις άλλες κοινοτικές πολιτικές.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, οι γενικοί αναπτυξιακοί στόχοι μπορούν να συμβάλουν στην άρση των αδυναμιών της Περιφέρειας και στην αντιμετώπιση των νέων αυτών προκλήσεων, με συνέπεια και ισορροπία. Είναι δε κατά τέτοιο τρόπο καταρτισμένοι ώστε να εξυπηρετούν πολλαπλώς την επίλυση των προβλημάτων. Έτσι οι αδυναμίες της Περιφέρειας φαίνονται να αίρονται κατά συνεπή και συνδυασμένο τρόπο μέσω της στοχοθεσίας. Παράλληλα, η στοχοθεσία αυτή είναι πλήρως εναρμονισμένη με τις εθνικές, όσο και με τις κοινοτικές επιταγές.

Τόσο οι γενικοί, όσο και οι ειδικοί αναπτυξιακοί στόχοι που έχουν τεθεί στο πρόγραμμα εξειδικεύονται σε δράσεις και μέτρα που έχουν επιλεγεί με τρόπο ώστε να καταδεικνύουν την πολλαπλή και συμπληρωματική αντιμετώπιση των στόχων που έχουν τεθεί.

Αυτό ενισχύει τον μεγάλο βαθμό συσχέτισης των στόχων με τις δράσεις του προγράμματος γιατί ο κάθε στόχος, τόσο γενικός, όσο και ειδικός, εξειδικεύεται επακριβώς σε συγκεκριμένες δράσεις και ενέργειες. Συνεπώς, είναι εκ των προτέρων γνωστές οι δράσεις που θα εφαρμοσθούν για την επίτευξη του κάθε στόχου.

Συμπερασματικά οι προτεινόμενες παρεμβάσεις χαρακτηρίζονται από σαφήνεια, συνέπεια και συμπληρωματικότητα προκειμένου να επιτευχθούν στο έπακρο οι στόχοι που έχουν τεθεί.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα από την εφαρμογή του σχεδίου δράσης αναμένεται να είναι τόσο ποιοτικά, όσο και ποσοτικά. Η πιστή εφαρμογή των μέτρων και των έργων του προγράμματος αναμένεται να έχει θετικές επιπτώσεις σε πολλά βασικά μεγέθη της Περιφερειακής οικονομίας, το εισόδημα, την απασχόληση, την ανεργία και γενικότερα στο συνολικό επίπεδο ανάπτυξης της Περιφέρειας. Ο εξαρχής, σαφής καθορισμός των στόχων προσδιορίζει κατά ένα μεγάλο μέρος τα πιθανά αποτελέσματα και εν συνεχεία η σωστή εξειδίκευση των στόχων σε δράσεις και έργα οδηγεί στην ορθή προσέγγιση των επιθυμητών αποτελεσμάτων. Οι βασικοί στόχοι που έχουν τεθεί για την Κεντρική Μακεδονία είναι : η ανάπτυξη της Θεσσαλονίκης σε μητροπολιτικό κέντρο με διεθνείς λειτουργίες, η προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος, η μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και η αειφόρος ανάπτυξη και η μείωση της ανεργίας και η παροχή ίσων ευκαιριών στη γνώση και τις δεξιότητες.

Όσον αφορά τον στόχο της ανάπτυξης της Θεσσαλονίκης σε μητροπολιτικό κέντρο με διεθνείς λειτουργίες, αναμένεται να επιτευχθεί κατά ένα μεγάλο μέρος. Σ' αυτό συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό, πέρα από τα περιφερειακά έργα, οι παρεμβάσεις εθνικής εμβέλειας που υλοποιούνται στο Β' και θα υλοποιηθούν στα πλαίσια του εθνικού σκέλους του Γ' ΚΠΣ (ΠΑΘΕ, Εγνατία Οδός, βελτίωση υποδομών αεροδρομίου «Μακεδονία», Μετρό Θεσσαλονίκης, ενίσχυση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων κλπ.) καθώς και οι προοπτικές διεύρυνσης της Ε.Ε. με δύο Βαλκανικές χώρες, τη Βουλγαρία και Ρουμανία, που ενισχύουν περαιτέρω τη σημασία της Βόρειας Ελλάδας με κομβικό πόλο τη Θεσσαλονίκη, για την εξωστρέφεια της ελληνικής οικονομίας και το γενικότερο γεωπολιτικό ρόλο της χώρας.

Ωστόσο, σημαντική θεωρείται για την επίτευξη του παραπάνω στόχου και η λειτουργική διασύνδεση των μεγάλων έργων που εκτελούνται με το 2^ο ΚΠΣ και όσων προγραμματίζονται στο 3^ο για τη μεγιστοποίηση των θετικών τους επιπτώσεων.

Ο στόχος της προστασίας και ανάδειξης του περιβάλλοντος και ιδιαίτερα της αντιμετώπισης των προβλημάτων στο αστικό περιβάλλον θα καλυφθεί σημαντικά από τις προτεινόμενες παρεμβάσεις. Ο βαθμός επίτευξης του στόχου αυτού θα εξαρτηθεί κατά ένα μεγάλο μέρος από την δυνατότητα εφαρμογής των κανόνων χωροταξίας και περιβαλλοντικής προστασίας κυρίως στο ανθρωπογενές περιβάλλον με προτεραιότητα στις παράκτιες τουριστικές περιοχές, στις περιοχές αστικής επέκτασης και στις υποβαθμισμένες αστικές και βιομηχανικές περιοχές.

Οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες αναμένεται να μειωθούν με την βελτίωση των υποδομών και της ποιότητας ζωής των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών και την ενίσχυση της πρόσβασής τους στα κύρια μεταφορικά δίκτυα. Σημαντικός προσδιοριστικός παράγοντας για την επίτευξη του στόχου αυτού θεωρείται η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στις περιοχές αυτές, η ενεργοποίηση του ενδογενούς δυναμικού και η ολοκληρωμένη ανάπτυξη με την προώθηση οικονομικών δραστηριοτήτων συμπληρωματικών προς την γεωργία, αλλά και τη βελτίωση της παραγωγικότητας του αγροτικού τομέα.

Η υλοποίηση των δράσεων και έργων του παρόντος σχεδίου αναμένεται να έχει σημαντικές άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις τόσο στα εισοδήματα, όσο και στην απασχόληση. Η άμεση απασχόληση αφορά την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας κατά την περίοδο κατασκευής των έργων του προγράμματος. Με δεδομένο το ότι δεν έχουν οριστικοποιηθεί τα επιμέρους έργα ανά δράση και το κόστος αυτών, δεν μπορεί να γίνει εκτίμηση των άμεσων θέσεων εργασίας που η κατασκευή τους θα απαιτήσει. Ενδεικτικά όμως, αναφέρεται ότι η άμεση απασχόληση για την κατασκευή των έργων του προηγούμενου ΠΕΠ εκτιμάται περίπου στις 3000 νέες θέσεις εργασίας (μέχρι και το 1999). Παράλληλα, η άμεση αυτή αύξηση των εισοδημάτων και της απασχόλησης δημιουργεί σημαντικές πολλαπλασιαστικές επιδράσεις με αποτέλεσμα να αυξάνεται έμμεσα η απασχόληση και το εισόδημα στους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας. Σε μεγάλο ποσοστό η έμμεση αυτή απασχόληση που δημιουργείται διατηρείται στην Περιφέρεια και έχει σημαντική επίδραση στη μείωση της ανεργίας. Επίσης σημαντική θεωρείται η συμβολή των σχετικών

δράσεων για την προσαρμογή των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού της Περιφέρειας στις ανάγκες της αγοράς εργασίας και στη βελτίωση της απασχολησιμότητας και της πρόσβασης στην απασχόληση των κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων, των γυναικών και των νεοεισερχομένων στην αγορά εργασίας.

Χρηματοδότηση Προγράμματος

Για την περίοδο 2000 - 2006 προτείνεται η χρηματοδότηση του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας με συνολική δημόσια δαπάνη 420.000.000.000 δρχ., η οποία είναι αυξημένη σε σχέση με το ΠΕΠ 1994 - 1999 κατά 71,6%. Η κατά κεφαλή δαπάνη ανέρχεται σε 234.000 δρχ.

**ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ**

ΣΧΕΔΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000 - 2006

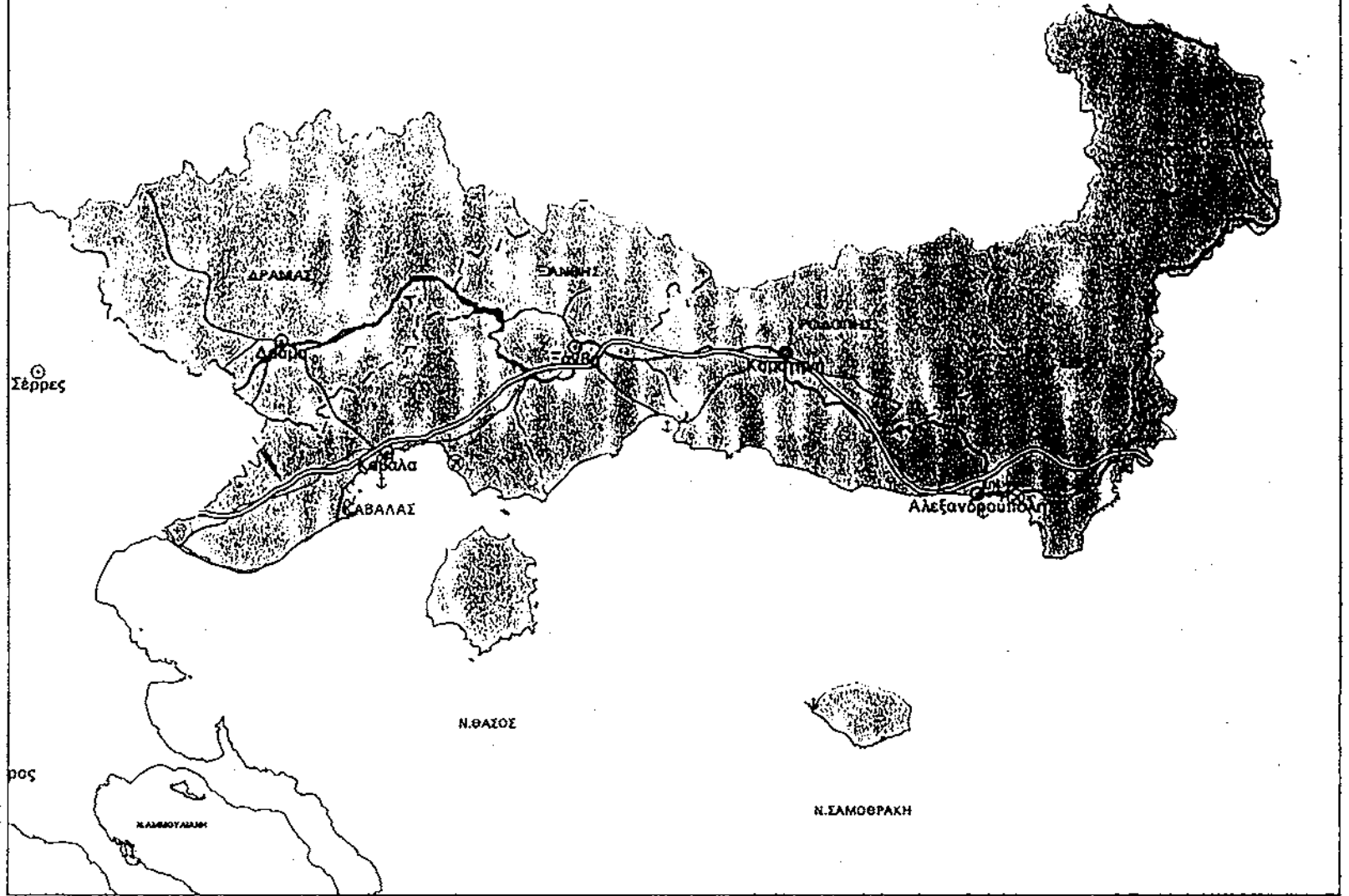

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΙΑΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΡΧΗ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Όρια Νομών
- ==== Αυτοκινητόδρομοι (ΠΙΛΟΣ, ΕΓΓΝΑΤΙΑ)
- Δασικό Κόμβιο Οδικό Δίκτυο
- Σιδηροδρομικό Δίκτυο
- ↓ Λιμένες
- ⊗ Αεροδρόμια
- ⊙ Προσωπικές Περιφερειών
- ⊙ Προσωπικές Νομών
- Δασικά Δασικά Κέντρα

Το παρόν σχέδιο αποτελεί προϊόν του εθνικού σχεδίου ανάπτυξης της Ελλάδας 2000-2006. Το σχέδιο αυτό αποτελεί προϊόν της συνεργασίας των αρμόδιων φορέων της Κεντρικής και Περιφερειακής Αυτοδιοίκησης. Το παρόν σχέδιο αποτελεί προϊόν της συνεργασίας των αρμόδιων φορέων της Κεντρικής και Περιφερειακής Αυτοδιοίκησης.

Σχισμένο Γεωγραφικό Σχίσμα Ανάπτυξης (ΣΓΣΑ) 2007
Σχισμένο Γεωγραφικό Σχίσμα Ανάπτυξης (ΣΓΣΑ) 2007
Σχισμένο Γεωγραφικό Σχίσμα Ανάπτυξης (ΣΓΣΑ) 2007
Σχισμένο Γεωγραφικό Σχίσμα Ανάπτυξης (ΣΓΣΑ) 2007

ΚΑΙΜΑΚΑ 1: 895000

Χάρτης
Π.01.1

Παραγωγή Θεματικού Χάρτη
ΕΝΔΥΤΟΤΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
Κ.Π.Ι. Πανεπιστήμιο Παιδείας

Οι τομείς παραγωγής

• Πρωτογενής τομέας

Από άποψη γενικών χρήσεων γης, ο αγροτικός τομέας καλύπτει το 96% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας. Ειδικότερα με βάση στοιχεία χαρτογράφησης της Γ.Γ. Δασών για το έτος 1994, το 35,2% της συνολικής έκτασης καλύπτεται από αγρούς (γεωργική γη), το 37,7% από δάση, το 15,0% από δασικές εκτάσεις (θαμνότοπους), το 8,0% από δασικές εκτάσεις (βοσκότοπους) και το υπόλοιπο 2% από άγονες εκτάσεις.

Επισημαίνεται το συγκριτικό πλεονέκτημα της Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης σε δάση και δασικές εκτάσεις (θαμνότοπους) με ποσοστό μεγαλύτερο από αυτό της χώρας (53% έναντι 49,7% του μέσου της χώρας), με πρώτο σε εθνική κλίμακα το Ν. Δράμας (65%). Επίσης, υπάρχει σημαντικό πλεονέκτημα σε γεωργική γη, με πρώτο σε επίπεδο Περιφέρειας (ίσως και χώρας) το Ν. Έβρου με ποσοστό 42%.

Το ποσοστό των αρδευόμενων καλλιεργειών της Περιφέρειας είναι 39,38% (1995). Η Περιφέρεια εξειδικεύεται σε εντατικές βιομηχανικές καλλιέργειες (κυρίως σε Ξάνθη και Ροδόπη) όπως το βαμβάκι, το καλαμπόκι, ο καπνός, τα σιτηρά, η βιομηχανική ντομάτα.

• Δευτερογενής τομέας

Στην Ανατολική Μακεδονία - Θράκη, η κύρια ώθηση για τον δευτερογενή τομέα προέρχεται από την μέχρι πρότινος εκμετάλλευση των κοιτασμάτων πετρελαίου του Θρακικού πελάγους και του σημαντικού ορυκτού πλούτου, την κατασκευαστική δραστηριότητα και την μεταποίηση, ειδικά στους τρεις νομούς της Θράκης, εξαιτίας της περιοχής ισχυρών επενδυτικών κινήτρων, μέσω των αναπτυξιακών νόμων της τελευταίας δεκαπενταετίας.

Η εξέλιξη στην μεταποίηση τα τελευταία χρόνια είναι φθίνουσα. Ενώ το 1994 στην Περιφέρεια λειτουργούσαν 282 μονάδες, με μέση απασχόληση τουλάχιστον 10 άτομα, το 1995 μειώθηκαν στις 276.

Η κατασκευαστική δραστηριότητα εκτιμάται ότι από τα μέσα της τρέχουσας δεκαετίας εξελίσσεται με γοργούς ρυθμούς, υψηλότερους μάλιστα από τους αντίστοιχους για το σύνολο της χώρας. Η τόνωση προέρχεται τόσο από την κατασκευή δημόσιων έργων στα πλαίσια της συγχρηματοδοτούμενης από την Ε.Ε. δραστηριότητας, όσο και από την ιδιωτική οικοδομική δραστηριότητα, η οποία συνδέεται με την οικιστική επέκταση ορισμένων αστικών κέντρων (Αλεξανδρούπολη, Ξάνθη, Κομοτηνή) και την κατασκευή κτιριακών εγκαταστάσεων των μονάδων παραγωγής που ιδρύονται ή εκσυγχρονίζονται στα πλαίσια του Ν. 1892/90.

• Τριτογενής τομέας

Η θέση του εμπορίου στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης είναι σημαντική δεδομένου ότι το εμπόριο δημιουργεί το 10% της απασχόλησης. Σε επίπεδο Περιφέρειας οι εξαγωγές υπερκαλύπτουν τις εισαγωγές από το 1982 - 1995. Είναι δε ιδιαίτερα αυξημένες κατά τα έτη 1987 και 1992 που περιλαμβάνουν εξαγωγές προς τις χώρες της ΕΕ με ποσοστά περίπου στο 7% στο σύνολο χώρας, για τα αντίστοιχα έτη. Αυτή η υπεροχή των εξαγωγών έναντι των εισαγωγών δείχνει την ιδιαίτερη συμβολή της Περιφέρειας ΑΜΘ στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας. Μάλιστα κατά το 1995 παρατηρείται ότι η αξία των προϊόντων που εξάγονται είναι περίπου τριπλάσια από την αντίστοιχη των εισαγόμενων προϊόντων στο σύνολο της Περιφέρειας. Προβάδισμα στις εξαγωγές έχει ο Ν. Δράμας με δείκτη Αποστολών / Αφίξεων 231,8% και ακολουθούν οι Νομοί Ροδόπης, Καβάλας και Ξάνθης με αντίστοιχα ποσοστά 197,5% και 142,0% και 88,0%. Μόνον στο Ν. Έβρου εμφανίζεται υπεροχή των εισαγωγών σε ποσοστό μεγαλύτερο από τον μέσο όρο της χώρας.

Η Περιφέρεια διαθέτει σημαντικά Ιδρύματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Ειδικότερα, στην Περιφέρεια λειτουργεί το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, το Τ.Ε.Ι. Δράμας, καθώς επίσης και το Τ.Ε.Ι. Καβάλας.

Η υφιστάμενη τουριστική δραστηριότητα στην Περιφέρεια εκτιμάται ότι δεν αντιστοιχεί στους αξιόλογους φυσικούς και ανθρωπογενείς πόρους που συγκεντρώνει η Περιφέρεια και ευνοούν την ανάπτυξη πολλών μορφών τουρισμού.

Το πρότυπο του μαζικού, κυρίως θαλάσσιου τουρισμού που κυριαρχεί στην Χώρα και έχει εισχωρήσει και στην Περιφέρεια, έχει μεν επιφέρει την αναπτυξιακή εξάρτηση ορισμένων χωρικών ζωνών από τον θερινό τουρισμό μέσης ποιότητας (παραλία Καβάλας, Θάσος), δεν ανταποκρίνεται όμως στις ευρύτερες δυνατότητες της Περιφέρειας για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, οι οποίες επιμηκύνουν την τουριστική περίοδο και προσελκύουν τουρισμό υψηλής ποιότητας.

Η Περιφέρεια διέθετε το 1997, 24.062 ξενοδοχειακές κλίνες που αντιστοιχούσαν στο 4% του συνόλου της χώρας.

Η πολιτιστική δραστηριότητα στην Ανατολική Μακεδονία - Θράκη παρουσιάζεται έντονη και ποικιλόμορφη, με αξιόλογη ανάπτυξη των πολιτιστικών εκδηλώσεων σε όλους τους νομούς της Περιφέρειας, όπου και διαπιστώνεται σημαντική ενίσχυση της τοπικής οικονομίας.

Αντίθετα, η καταγεγραμμένη κίνηση επισκεπτών σε αρχαιολογικούς και μουσειακούς χώρους παρουσιάζεται σχεδόν μηδαμινή σε σχέση με την αντίστοιχη για το σύνολο της χώρας. Οι επισκέπτες στους αρχαιολογικούς χώρους και τα μουσεία της Περιφέρειας αποτελούσαν το 0,6% του συνόλου της χώρας το 1997.

Υποδομές - Ποιότητα ζωής

• Μεταφορές

Το θεσμοθετημένο κύριο οδικό δίκτυο της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης περιλαμβάνει τις εθνικές οδούς και το πυκνότερο επαρχιακό δίκτυο και έχει συνολικό μήκος 2.847 χλμ. (για το έτος 1996, πλην της Εγνατίας).

Η κατάσταση του οδικού δικτύου της Περιφέρειας έχει βελτιωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια και ειδικά στις Ε.Ο. 2 και Ε.Ο. 51 στις οποίες χρηματοδοτήθηκαν εντατικά. Πρόβλημα μικρής διατομής εντοπίζεται στην Ε.Ο. 53. Από άποψη βατότητας και είδους οδοστρώματος η κατάσταση του Εθνικού οδικού δικτύου είναι σε γενικές γραμμές ικανοποιητική. Προβλήματα υπάρχουν σε τμήματα της Ε.Ο. 2, στους Νομούς Καβάλας και Ξάνθης και στην Ε.Ο. 12 (Καβάλα - Δράμα), τα οποία διέρχονται μέσα από οικισμούς ή συνοδεύονται από την εκτός σχεδίου παρόδια δόμηση. Σημαντική εξάλλου αναμένεται η βελτίωση στο επίπεδο των μεταφορικών υποδομών της Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης από την ολοκλήρωση του ανατολικού τομέα της Εγνατίας Οδού και των τεσσάρων κάθετων αξόνων.

Η Εγνατία Οδός εντάσσεται στα διευρωπαϊκά δίκτυα και στο συνολικό της μήκος καλύπτει τον άξονα Ηγουμενίτσα - Γέφυρα Κήπων Έβρου, μήκους 680 χλμ. περίπου, ενώ τμήμα της διασχίζει την Περιφέρεια σε μήκος 258 χλμ. περίπου.

Η σιδηροδρομική γραμμή που εξυπηρετεί την Ανατολική Μακεδονία - Θράκη διασχίζει 4 νομούς, εκτός Ν. Καβάλας, με 34 Σιδηροδρομικούς σταθμούς και 36 στάσεις, σε συνολικό μήκος δικτύου 400 χλμ. περίπου από τα όρια των Νομών Σερρών και Δράμας (Φωτολίβος) μέχρι το Μεθοριακό σταθμό Ορμένιου, στα σύνορα με τη Βουλγαρία. Η χάραξη και τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά της σιδηροδρομικής γραμμής επιτρέπουν μέγιστη ταχύτητα 90 έως 100 χλμ / ώρα και σε μικρά τμήματα μέχρι 120 χλμ / ώρα με αποτέλεσμα η διαδρομή Θεσ/νίκης - Αλεξ/πολης (442 χλμ.) να καλύπτεται σε 6,5 ώρες.

Στην Ανατολική Μακεδονία - Θράκη λειτουργούν σήμερα δύο κρατικά πολιτικά Αεροδρόμια, της Καβάλας που εξυπηρετεί και τους νομούς Δράμας και Ξάνθης και της Αλεξανδρούπολης, που εξυπηρετεί και το Νομό Ροδόπης. Αεροπορική σύνδεση υπάρχει μόνο με την Αθήνα.

Η Ανατολική Μακεδονία - Θράκη διαθέτει σήμερα 8 λιμάνια τα οποία διακρίνονται σε εθνικής και τοπικής σημασίας. Εθνικής σημασίας έχουν χαρακτηριστεί τα νέα εμπορικά λιμάνια της Αλεξανδρούπολης και της Καβάλας που περιλαμβάνονται στους 13 σημαντικότερους λιμένες της χώρας από πλευράς διακίνησης επιβατών και εμπορευμάτων.

• Υγεία - Πρόνοια

Η Περιφέρεια το 1996 διέθετε 1911 κλίνες θεραπευτηρίων και αναλογούν 3,4 κλίνες θεραπευτηρίων ανά 1000 κατοίκους. Το αντίστοιχο ποσοστό για τη χώρα ήταν 5,6. Επίσης, στην Περιφέρεια το ίδιο έτος υπήρχαν 1492 γιατροί και η αναλογία ανά 1000 κατοίκους ήταν 2,66 γιατροί, ενώ στη χώρα η αντίστοιχη αναλογία ήταν 4,0.

• Εκπαίδευση

Στην Περιφέρεια για το 1997, φοιτούσαν 74.987 μαθητές, κατανεμημένοι σε 751 τμήματα, ενώ το σύνολο των διδασκόντων ανερχόταν σε 5.777 άτομα.

Στην δημοτική εκπαίδευση η αναλογία των μαθητών ανά αίθουσα είναι 15,9 και η Περιφέρεια βρίσκεται σε καλύτερη θέση από τη χώρα όπου η αντίστοιχη αναλογία είναι 17,3. Επίσης, το 90,1% των Δημοτικών σχολείων λειτουργούν αποκλειστικά πρωί, χωρίς διπλοβάρδιες (το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο της χώρας είναι 81,4%). Στα Γυμνάσια, η αναλογία μαθητών ανά αίθουσα είναι 25 και βρίσκεται περίπου στο ίδιο επίπεδο με την χώρα, όπου η αντίστοιχη αναλογία είναι 25,4. Το 84% των Γυμνασίων λειτουργούν αποκλειστικά πρωί (Χώρα : 69,4%). Όσον αφορά τέλος τα Γενικά Λύκεια, ο λόγος μαθητές ανά αίθουσα είναι 23,9 (Χώρα : 24,4). Επίσης, το 79% των Λυκείων λειτουργούν αποκλειστικά πρωί (Χώρα : 66,9%).

• Φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον

Το πλούσιο φυσικό περιβάλλον της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης αποτελείται από περιοχές με μεγάλη βιοποικιλότητα και μεγάλο αριθμό σπάνιων ειδών και οικοτόπων. Τα κύρια προβλήματα - κίνδυνοι για τους φυσικούς τόπους (δάση, ποταμοί, λίμνες-λιμνοθάλασσες, θαλάσσιο περιβάλλον) της Περιφέρειας είναι οι πυρκαγιές, η λαθροθηρία, λαθροϋλοτομία, τα αστικά λύματα οικισμών και τα υγρά απόβλητα των κτηνοτροφικών και μεταποιητικών μονάδων, η ρύπανση από ανθρωπογενείς δραστηριότητες (αστικά-βιομηχανικά λύματα, άντληση πετρελαίου), οι τουριστικές δραστηριότητες ειδικά στις ακτές της Καβάλας και της Θάσου. Ειδικά ο ποταμός Νέστος επιβαρύνεται με αστικά και βιομηχανικά λύματα από τη Βουλγαρία, που καταλήγουν σε αυτόν χωρίς προηγούμενη επεξεργασία.

Τέλος, η μη ορθολογική διαχείριση του νερού μπορεί να έχει μελλοντικά σοβαρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις στις παραθαλάσσιες περιοχές, στα Δέλτα του Νέστου και Έβρου, τη λίμνη Βιστονίδα και το νησί της Θάσου. Οι φτωχότεροι, από άποψη υδατικού δυναμικού, Νομοί της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης είναι οι Νομοί Δράμας, Ξάνθης και Ροδόπης.

Το φυσικό περιβάλλον της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης προστατεύεται από τη διεθνή συμφωνία RAMSAR και τα Κοινοτικά προγράμματα CORINE και «ΦΥΣΗ 2000».

Με το πρόγραμμα «ΦΥΣΗ 2000» καταγράφηκαν στη Περιφέρεια 2.275.600 στρέμματα φυσικών τόπων τα οποία αναλογούν στο 16% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας.

Αποτελέσματα 2^{ου} Κ.Π.Σ.

• Βασικοί στόχοι και στρατηγική

Η καθυστέρηση στην ανάπτυξη της Περιφέρειας οφείλεται κυρίως στην απομόνωσή της λόγω κυρίως της ακριτικής της θέσης και της απόστασής της από τις μεγάλες αγορές. Ωστόσο, διαθέτει μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης όλων των παραγωγικών τομέων σε συνδυασμό με τις γεωπολιτικές και οικονομικές εξελίξεις στον χώρο των Βαλκανίων και της Ανατολικής Ευρώπης. Με το άνοιγμα των αγορών στις γειτονικές χώρες η Περιφέρεια δύναται να εξελιχθεί σε συνδυαστικό κρίκο της Ε. Ε. με την Τουρκία και τις χώρες της Βαλκανικής.

Στα πλαίσια αυτά, η αναπτυξιακή στρατηγική για την περίοδο 1994 - 99 θέτει ως βασικούς στόχους:

- Την άρση της απομόνωσης και την αξιοποίηση της θέσης της Περιφέρειας.
- Την συγκράτηση του πληθυσμού και την αγροτική ανάπτυξη.
- Την αξιοποίηση των πόρων και την βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας για προσέλκυση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.
- Την βελτίωση και συμπλήρωση των κοινωνικών υποδομών.
- Την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.
- Την προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος.

• Κύρια Έργα - Δράσεις

Προκειμένου να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι, προβλέπονται οι ακόλουθοι βασικοί άξονες παρέμβασης:

A. Ανάπτυξη της μεταποίησης και των υποδομών

Οι κύριες δράσεις αφορούν τα έργα οδοποιίας (νέες κατασκευές και βελτιώσεις των βασικών αξόνων που χρηματοδοτούνται από το εθνικό σκέλος και το Ταμείο Συνοχής, καθώς και συμπληρωματικά οδικά έργα στο βασικό επαρχιακό δίκτυο σε περιφερειακό επίπεδο), βελτίωση υποδομών στην Καβάλα και Αλεξανδρούπολη, βελτίωση των αερομεταφορών (επέκταση του αεροδρομίου Καβάλας και βελτίωση του εξοπλισμού του αεροδρομίου Αλεξανδρούπολης), την ενίσχυση των βιομηχανικών υποδομών, την έρευνα του υπεδάφους και την ενίσχυση της Ε&Τ και την κατάρτιση.

B. Τουρισμός - περιβάλλον - ποιότητα ζωής

Πραγματοποιούνται δράσεις που αφορούν την ανάπτυξη του τουρισμού, την διατήρηση και αξιοποίηση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος (κατασκευή αποχετεύσεων, δικτύων, βιολογικών καθαρισμών, έργα προστασίας του περιβάλλοντος), την βελτίωση των υποδομών και των υπηρεσιών υγείας - πρόνοιας (βελτίωση των νοσοκομείων Καβάλας, Κομοτηνής, ολοκλήρωση των νοσοκομείων Ξάνθης, Δράμας και ανέγερση του Πανεπιστημίου Αλεξανδρούπολης), την κατάρτιση.

Γ. Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού

Οι κύριες δράσεις αφορούν τις υποδομές και τον εξοπλισμό της εκπαίδευσης (κυρίως της δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας), προγράμματα και υποδομές επαγγελματικής κατάρτισης και καταπολέμησης της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού, ειδικές δράσεις για την κοινωνικοοικονομική ένταξη των μεταναστών και των προσφύγων.

Τέλος, στα πλαίσια του ΕΑΠΤΑ, προβλέπονται έργα που αφορούν την βασική υποδομή, την ποιότητα ζωής και την στήριξη της τοπικής οικονομίας.

• Αποτελέσματα - Βαθμός επίτευξης στόχων

Η εγκεκριμένη Δημόσια Δαπάνη για την περίοδο 1994 - 99 στο ΠΕΠ Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης ήταν 823,5 εκ. EURO.

Η πορεία υλοποίησης του ΠΕΠ Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης κατά βασικό άξονα παρέμβασης παρουσιάζεται ως εξής:

Ανάπτυξη της μεταποίησης και των υποδομών

Η υλοποίηση των οδικών μεταφορών συνεχίζεται με ικανοποιητικούς ρυθμούς. Ειδικότερα, ο αριθμός των ολοκληρωμένων έργων παρουσιάζει συνεχή αύξηση. Οι βελτιώσεις των λιμενικών υποδομών παρουσιάζουν ικανοποιητικά αποτελέσματα και δεν έχουν προβλήματα υλοποίησης, αφού μεγάλο ποσοστό έργων έχουν ήδη ολοκληρωθεί (έχουν ολοκληρωθεί 17 από τα 24 υποέργα και 9 από τα 16 έργα, μέγεθος που αντιστοιχεί στο 81% του προϋπολογισμού του σχετικού μέτρου). Η βελτίωση των υποδομών των αεροδρομίων περιλαμβάνει μόνο δύο έργα, την επέκταση του αεροδρομίου Καβάλας και την βελτίωση του αεροδρομίου Αλεξανδρούπολης. Οι δράσεις για την ανάπτυξη της μεταποίησης περιλαμβάνουν 9 οριστικά ενταγμένα έργα και αφορούν την βελτίωση των υποδομών των ΒΙΠΕ, την κατασκευή εκθεσιακών χώρων και την ίδρυση φορέα υποβοήθησης των ΜΜΕ και ενίσχυσης των επενδύσεων.

Τουρισμός - περιβάλλον - ποιότητα ζωής

Στον τουρισμό ο αριθμός των έργων που έχουν ολοκληρωθεί δεν είναι μεγάλος (μόλις 46 από τα 136 προγραμματιζόμενα υποέργα), ωστόσο αναμένεται επιτάχυνση των ρυθμών, καθώς δρομολογήθηκε η απεμπλοκή ορισμένων έργων από χρονοβόρες διαδικασίες. Τα έργα για το περιβάλλον και την ποιότητα ζωής εκτιμάται ότι θα ολοκληρωθούν εντός των χρονικών ορίων που έχουν τεθεί, ενώ τα έργα για την υγεία - πρόνοια, χαρακτηρίζονται από το μεγαλύτερο έργο του ΠΕΠ, την κατασκευή του Πανεπιστημιακού Νοσοκομείου Αλεξανδρούπολης, το οποίο έχει απορροφήσει το 74% των πιστώσεων. Παράλληλα, ομαλά εξελίσσονται τα υπόλοιπα έργα του μέτρου. Στις υποδομές της εκπαίδευσης η πορεία υλοποίησης καταγράφεται θετικά, αν και μόλις 6 έργα έχουν ολοκληρωθεί, ενώ με την ολοκλήρωση των έργων εκτιμάται η εξυπηρέτηση περίπου 9.000 μαθητών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, γεγονός που καλύπτει τις ανάγκες της Περιφέρειας σε σχολικά κτίρια. Από αναπτυξιακή άποψη το σχετικό μέτρο παρουσιάζει μικρή συμμετοχή έργων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Τέλος, όσον αφορά τα έργα που αφορούν την βασική υποδομή, την ποιότητα ζωής και την στήριξη της τοπικής οικονομίας, στα πλαίσια του ΕΑΠΤΑ, έχει ολοκληρωθεί ένας σημαντικός αριθμός έργων που ξεπερνάει το 60% των προγραμματισμένων σε κάθε περίπτωση.

Στόχοι και Στρατηγική για την περίοδο 2000 - 2006

Συγκριτικά πλεονεκτήματα - Προβλήματα και περιορισμοί

Η Περιφέρεια διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα αλλά και περιορισμούς που πρέπει να ληφθούν υπόψη στη διαμόρφωση της αναπτυξιακής στρατηγικής για την νέα προγραμματική περίοδο. Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα είναι:

- Η γεωγραφική θέση της Περιφέρειας, σε συνδυασμό με την διέλευση των εθνικών και διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών και του ενεργειακού άξονα, και το μέγεθος της εξωτερικής δυνητικής αγοράς (κυρίως όσον αφορά τον ευρύτερο βαλκανικό χώρο και τις Παρευξείνιες χώρες).
- Το περιβάλλον, οι φυσικοί πόροι και ο ορυκτός πλούτος.
- Η νεοαποκτηθείσα βιομηχανική βάση, λόγω των επενδυτικών κινήτρων.

Τα κυριότερα προβλήματα και οι περιορισμοί που τίθενται στην αναπτυξιακή διαδικασία είναι:

- Ο παραμεθόριος και ακριτικός χαρακτήρας της Περιφέρειας.
- Η δυσμενής δημογραφική κατάσταση κυρίως όσον αφορά την εκροή από τις ακριτικές περιοχές.
- Η εισροή νεοπροσφύγων που απαιτεί ειδικές πολιτικές ενσωμάτωσης.

- Οι ενδοπεριφερειακές αναπτυξιακές και κοινωνικές ανισότητες που σχετίζονται και με την παρουσία της μουσουλμανικής μειονότητας.

Στρατηγικοί στόχοι

Ως Γενικός Αναπτυξιακός Στόχος για την Περιφέρεια τίθεται:

Η θετική πληθυσμιακή εξέλιξη με έμφαση στην ομαλή κοινωνική ενσωμάτωση παλινοστούντων και μεταναστών που θα στηρίζεται στην αξιοποίηση της οικονομικής δυναμικής και στην διάχυση της ευημερίας. Ο γενικός αυτός στόχος αναλύεται στους εξής κύριους στρατηγικούς στόχους:

- **Αξιοποίηση της γεωγραφικής θέσης της Περιφέρειας**

Η ανάδειξη του αναπτυξιακού ρόλου των αστικών κέντρων (κυρίως της Αλεξανδρούπολης και της Καβάλας). Η λειτουργική διασύνδεση με τα μεγάλα έργα των εθνικών και διευρωπαϊκών δικτύων. Η αξιοποίηση των αγορών της ευρύτερης περιοχής (κυρίως όσον αφορά τον ευρύτερο βαλκανικό χώρο και τις Παρευξείνιες χώρες).

- **Διαμόρφωση σύγχρονης αυτοδύναμης οικονομίας και ενίσχυση της εξωστρέφειας**

Η ενίσχυση των υποδομών και η παροχή ολοκληρωμένου δικτύου υποδομών υψηλού ποιοτικού επιπέδου για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Προώθηση του διαπεριφερειακού, διασυνοριακού και διακοινοτικού εμπορίου - δημιουργία πόλων συνδυασμένης μεταφορικής, μεταποιητικής και εκθεσιακής δραστηριότητας. Ενίσχυση επενδύσεων στις Βαλκανικές και Παρευξείνιες χώρες σε κλάδους συμπληρωματικούς προς την εξειδίκευση της περιφερειακής μεταποίησης. Αξιοποίηση των σύγχρονων τεχνολογιών (πληροφορική, τηλεπικοινωνίες, κλπ.) για την προώθηση της επιχειρηματικότητας, την δημιουργία πόλου προσέλκυσης - διάχυσης καινοτομίας.

- **Προστασία και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος και του ορυκτού πλούτου**

Η αειφορική διαχείριση των φυσικών πόρων. Η βελτίωση και προστασία του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος. Η προστασία και ανάδειξη των περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Η ανάπτυξη ήπιων μορφών ενέργειας. Η αξιοποίηση του ορυκτού πλούτου.

- **Αμβλυνση των ενδοπεριφερειακών και κοινωνικών ανισοτήτων και βελτίωση της ποιότητας ζωής**

Η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων με έμφαση στις εσωτερικές ζώνες και στις ορεινές περιοχές. Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών, μειονεκτικών και νησιωτικών περιοχών με την προώθηση δραστηριοτήτων συμπληρωματικών προς την γεωργία. Η συγκράτηση του πληθυσμού στις ορεινές και νησιωτικές περιοχές και η αύξηση της επιχειρηματικότητας. Η βελτίωση των υποδομών, των κοινωνικών εξυπηρετήσεων και της σύνδεσής τους με την υπόλοιπη Περιφέρεια. Η βελτίωση της ποιότητας ζωής στα αστικά κέντρα. Η οικονομική και κοινωνική συνοχή. Η βελτίωση των υπηρεσιών εκπαίδευσης και υγείας - πρόνοιας. Η προώθηση του πολιτισμού, του τουρισμού και της αναψυχής.

Ειδικότεροι στόχοι κατά τομέα παραγωγής

Οι στόχοι κατά τομέα παραγωγής διαμορφώνονται ως εξής:

- **Πρωτογενής τομέας**

Η απορρόφηση της επιδιωκόμενης εξόδου αγροτικού πληθυσμού ως προϋπόθεση αύξησης της παραγωγικότητας του πρωτογενή τομέα. Η ενίσχυση της πολυαπασχόλησης των αγροτών στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές και στο νησιωτικό χώρο. Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών περιοχών. Η παραγωγική αξιοποίηση του δασικού πλούτου και της αλιείας.

- **Μεταποίηση και ΜΜΕ**

Η αύξηση της ανταγωνιστικότητας του δευτερογενή τομέα. Ενίσχυση της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων με έμφαση στην αξιοποίηση των αγορών των γειτονικών χωρών. Η διαμόρφωση μιας πολιτικής στήριξης της λειτουργίας των μονάδων της μεταποίησης που προσελκύνθηκαν στην περιοχή. Η ενίσχυση του τομέα των παραγωγικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις. Προώθηση της δικτύωσης και συνεργασίας των επιχειρήσεων. Η βελτίωση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού.

- **Τριτογενής τομέας**

Η ανάπτυξη του εμπορίου και των υποδομών. Η τουριστική αξιοποίηση των φυσικών πόρων και η τουριστική ανάπτυξη με έμφαση στις ειδικές μορφές τουρισμού. Η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Η εισαγωγή της τεχνολογίας, τεχνογνωσίας και καινοτομικότητας στην τοπική οικονομία. Η αξιοποίηση της Κοινωνίας της Πληροφορίας.

Άξονες παρέμβασης - Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων ανά Στρατηγικό Στόχο

Ορισμένες από τις δράσεις που ακολουθούν είναι πιθανό να καλυφθούν επαρκώς από τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα, το Ταμείο Συνοχής ή τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες και συνεπώς να μην περιληφθούν τελικά στο ΠΕΠ Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

Η αξιοποίηση της γεωγραφικής θέσης της Περιφέρειας

Μεταφορές - Επικοινωνία - Ενέργεια

- Συνδέσεις με τα διευρωπαϊκά δίκτυα (π.χ. κάθετες συνδέσεις της Εγνατίας, οδικές συνδέσεις Εγνατίας με τα αστικά κέντρα, αεροδρόμια, λιμάνια και λοιπές οικονομικές συγκεντρώσεις).
- Βελτίωση των λιμενικών υποδομών στην Καβάλα και Αλεξανδρούπολη.
- Βελτίωση των κάθετων και οριζόντιων εθνικών οδών της Περιφέρειας.
- Ανάπτυξη κόμβων συνδυασμένων μεταφορών και διαχείρισης φορτίων.
- Διασυνδέσεις σιδηροδρομικού δικτύου με λιμάνια και ΒΙΠΕ.
- Επέκταση νέων τηλεπικοινωνιακών συστημάτων, υψηλής τεχνολογίας. Προώθηση διασυνοριακών κόμβων τηλεματικής.
- Αξιοποίηση των διακρατικών ενεργειακών αγωγών.

Υγεία - Πολιτισμός

- Αξιοποίηση των δυνατοτήτων του νέου Πανεπιστημιακού Νοσοκομείου Αλεξανδρούπολης και προώθηση της διακρατικής συνεργασίας για την δημόσια υγεία.
- Δημιουργία διακρατικού κέντρου πρόληψης των επιζωοτιών και σταθμών υγειονομικού και κτηνιατρικού ελέγχου.
- Ενίσχυση της διασυνοριακής πολιτιστικής συνεργασίας.

Κίνητρα, υποδομές και υπηρεσίες για τις επιχειρήσεις

- Ανάπτυξη δράσεων διασυνοριακής συνεργασίας επιχειρήσεων (εκθέσεις, αποστολές κ.α.).
- Επικοινωνιακή πολιτική για προσέλκυση επενδύσεων με προσανατολισμό τις αναδυόμενες αγορές.
- Τουριστική προβολή γενικότερα, αλλά και ειδικά προς τους γειτονικούς πληθυσμιακούς στόχους.

Η διαμόρφωση σύγχρονης αυτοδύναμης οικονομίας και ενίσχυση της εξωστρέφειας

Κίνητρα, υπηρεσίες, υποδομές για τις επιχειρήσεις

- Ενίσχυση των υποδομών επιχειρηματικότητας και καινοτομίας (ΒΕΠΕ, υποδομές αποθήκευσης και διανομής, λιμενικές και σιδηροδρομικές εγκαταστάσεις).
- Ενίσχυση της συνεργασίας των επιχειρήσεων (κλαδικά δίκτυα, δεσμοί επιχειρήσεων, αμοιβαίες εγγυήσεις, υπεργολαβίες κ.α.).
- Εφαρμογή των κινήτρων του αναπτυξιακού νόμου.
- Αναβάθμιση τουριστικής υποδομής και υπηρεσιών.
- Σύνδεση τουρισμού - πολιτισμού - περιβάλλοντος.
- Διασύνδεση Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης με την αγορά.

Η προστασία και η αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος και του ορυκτού πλούτου

Αστικές υποδομές

- Δράσεις εξυγίανσης - αναβάθμισης του δομημένου περιβάλλοντος.
- Δίκτυα ύδρευσης και διαχείρισης αστικών λυμάτων και αποβλήτων.

Επιχειρήσεις - Αγροτικές Εκμεταλλεύσεις

- Προσανατολισμός των επιχειρήσεων σε φιλικότερους προς το περιβάλλον ενεργειακές πηγές και χρήσεις.
- Συνεργασία των επιχειρήσεων στον τομέα αποβλήτων.
- Ενθάρρυνση της περιβαλλοντικής πιστοποίησης (ISO 1400, EMAS).
- Έργα αντιδιαβρωτικής - αντιπλημμυρικής προστασίας σε ευαίσθητες περιοχές.
- Προσέλκυση επενδύσεων αξιοποίησης του ορυκτού πλούτου με σύγχρονες περιβαλλοντικές προδιαγραφές.

Η άμβλυση των ενδοπεριφερειακών και των κοινωνικών ανισοτήτων και βελτίωση ποιότητας ζωής

Μεταφορές - Επικοινωνίες

- Ολοκλήρωση περιφερειακού και νομαρχιακού δικτύου και του οδικού δικτύου των ορεινών περιοχών.
- Συμπληρωματικές δράσεις αύξησης της ασφάλειας των οδικών μεταφορών.
- Επέκταση της ψηφιοποίησης στις τηλεπικοινωνίες.

Πολιτισμός

- Ενίσχυση της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας.
- Ανάδειξη αξιοποίησης πολιτιστικής παράδοσης και κληρονομιάς.

Απασχόληση - Ανθρώπινο Δυναμικό

- Βελτίωση των συστημάτων σύνδεσης της κατάρτισης με τις εξελίξεις στη περιφερειακή αγορά εργασίας.
- Συνεχιζόμενη κατάρτιση εργαζομένων.
- Δίκτυο συμβουλευτικών σταθμών και κέντρων πληροφόρησης για την κοινωνική και οικονομική ένταξη των μειονεκτικών και αποκλεισμένων ομάδων.
- Δομές κατάρτισης μεταναστών, παλινοστούντων και ομάδων με θρησκευτικές ή πολιτισμικές ιδιαιτερότητες.

Εκ των προτέρων αξιολόγηση

Αξιολόγηση στόχων και στρατηγικής

Λαμβανομένων υπόψη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων αλλά και των προβλημάτων και των περιορισμών της Περιφέρειας, το προτεινόμενο ΣΠΑ 2000 - 2006 για την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης θεωρείται ότι αποτελεί κατάλληλο και επαρκές μέσο αντιμετώπισης των καίριων ζητημάτων που προσδιορίζουν την αναπτυξιακή δυναμική της Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης. Με τους βασικούς στόχους που θέτει και οι οποίοι είναι η αξιοποίηση της γεωγραφικής θέσης της Περιφέρειας, η διαμόρφωση σύγχρονης αυτοδύναμης οικονομίας και ενίσχυση της εξωστρέφειας, η προστασία και η αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος και του ορυκτού πλούτου και η άμβλυση των ενδοπεριφερειακών και κοινωνικών ανισοτήτων και η βελτίωση της ποιότητας ζωής, και επιπλέον με την εξειδίκευση των στόχων

αυτών σε ειδικότερους στόχους και σε στόχους κατά τομέα παραγωγής ανταποκρίνεται επιτυχώς και σε πολύ μεγάλο βαθμό στις ανάγκες και τις προκλήσεις της Περιφέρειας.

Η προτεινόμενη στοχοθεσία, που προέρχεται ακριβώς από τον προσδιορισμό των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και των προβλημάτων της Περιφέρειας, καλύπτει επιτυχώς και σε πολύ μεγάλο βαθμό στις υπάρχουσες ανάγκες και περιορισμούς, αναδεικνύοντας ταυτόχρονα και αξιοποιώντας τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας.

Υπάρχει μεγάλος βαθμός συσχέτισης μεταξύ των στόχων και των προτεινόμενων παρεμβάσεων, που οδηγεί στην επίτευξη της μεγαλύτερης δυνατής αποτελεσματικότητας του προγράμματος.

Ο κάθε άξονας παρέμβασης (και κατ' επέκταση οι δράσεις στις οποίες εξειδικεύεται) καλύπτει περισσότερους του ενός στόχους. Επιπρόσθετα, οι δράσεις συνεργούν μεταξύ τους, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται μεγαλύτερο αναπτυξιακό αποτέλεσμα που εκφράζεται με την πληρέστερη κάλυψη των στόχων. Η πολλαπλή αυτή κάλυψη των στόχων αυξάνει το βαθμό αποτελεσματικότητας της αναπτυξιακής στρατηγικής.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Η υλοποίηση των προτεινόμενων παρεμβάσεων αναμένεται να έχει σημαντικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη της Περιφέρειας. Η επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την υλοποίηση των δράσεων και των έργων. Ειδικότερα, ο στόχος της αξιοποίησης της γεωγραφικής θέσης της Περιφέρειας αναμένεται να επιτευχθεί σε μεγάλο βαθμό, με δεδομένο το ότι γίνεται λειτουργική διασύνδεση της Περιφέρειας με τα διευρωπαϊκά δίκτυα, ενισχύονται σημαντικά οι συγκοινωνιακές και παραγωγικές υποδομές εξειδικεύεται ο αναπτυξιακός ρόλος των μεγάλων αστικών κέντρων και προσδιορίζονται οι κόμβοι - πύλες της Περιφέρειας. Αυτά σε συνδυασμό με το άνοιγμα των αγορών και την σταθεροποίηση της κατάστασης στα Βαλκάνια, αναμένεται να έχουν σημαντικές θετικές επιπτώσεις για την Περιφέρεια.

Η διαμόρφωση σύγχρονης αυτοδύναμης οικονομίας και η ενίσχυση της εξωστρέφειας, επιτυγχάνεται τόσο με τα μεγάλα έργα και τις παραγωγικές υποδομές, όσο και με τις δράσεις ενίσχυσης και προσέλκυσης επενδύσεων, την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, την προώθηση του διασυνοριακού, διαπεριφερειακού και διακοινοτικού εμπορίου κλπ. Αυτά σε συνδυασμό με τον δυναμισμό που δείχνει τα τελευταία χρόνια η Περιφέρεια σχετικά με την νεοαποκτηθείσα βιομηχανική βάση, λόγω των επενδυτικών κινήτρων, αναμένεται να δώσουν σημαντική αναπτυξιακή ώθηση και να οδηγήσουν σε αύξηση των εισοδημάτων και της απασχόλησης και γενικότερα στην βελτίωση του αναπτυξιακού επιπέδου της Περιφέρειας.

Η προστασία και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος και του ορυκτού πλούτου φαίνεται να ενισχύεται σημαντικά. Οι δράσεις που προτείνονται αναμένεται να έχουν θετικές επιπτώσεις

από την ολοκληρωμένη διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων και από τα έργα προστασίας και βελτίωσης των φυσικών οικολογικών και πολιτισμικών πόρων. Παράλληλα, με σημαντικές δράσεις επιδιώκεται η σύνδεση τουρισμού - φυσικού περιβάλλοντος με βασικό στόχο την προστασία - αναβάθμιση - ανάδειξή του.

Επίσης, η άμβλυση των ενδοπεριφερειακών και των κοινωνικών ανισοτήτων και η βελτίωση της ποιότητας ζωής εξυπηρετούνται από σημαντικά έργα και βελτιώσεις, κυρίως όσον αφορά τις τεχνικές υποδομές και τα μεταφορικά δίκτυα. Ωστόσο, τα αποτελέσματα θα εξαρτηθούν σε μεγάλο βαθμό από την δυνατότητα διαφοροποίησης των τοπικών οικονομιών, την ενεργοποίηση της τοπικής επιχειρηματικότητας, την απορρόφηση καινοτομιών και την προσέλκυση επενδύσεων. Παράλληλα, όσον αφορά την μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων τα αποτελέσματα θα εξαρτηθούν και από την επιλογή των καταλλήλων πολιτικών ενσωμάτωσης των μειονεκτουσών κοινωνικών ομάδων στην τοπική κοινωνία, καθώς και από την αποτελεσματικότητα των πολιτικών αυτών.

Χρηματοδότηση Προγράμματος

Για την περίοδο 2000 - 2006 προτείνεται η χρηματοδότηση του ΠΕΠ Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης με συνολική δημόσια δαπάνη 340.000.000.000. δρχ. η οποία είναι αυξημένη σε σχέση με το ΠΕΠ 1994 - 1999 κατά 65,4%. Η κατά κεφαλή δαπάνη ανέρχεται σε 605.000 δρχ.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

ΛΑΪΛΙΑΣ

Το δάσος Λαϊλιάς βρίσκεται σε απόσταση 25 χλμ. από την πόλη των Σερρών και η έκτασή του φτάνει τα 33.000 στρέμματα. Ορεινό σύμπλεγμα, με ψηλότερη κορυφή τα 1.850 μ., δασοκάλυψη 83% και με οδικό δίκτυο 110 χλμ. Πάνω από τα 1.650 μ. η περιοχή καλύπτεται από αλπικά λιβάδια. Η πανίδα είναι πλούσια και σημαντική, με έντονη την παρουσία των ζαρκαδιών, αλλά συναντώνται και αγριογούρουνα, αρκούδες, τσακάλια κ.α. Το δάσος βρίσκεται μέσα στην καρδιά της ελεγχόμενης κυνηγετικής περιοχής των Σερρών και διατηρείται ως πυρήνας αποταμίευσης με τη διαρκή απαγόρευση του κυνηγιού. Στο κέντρο του δάσους σε βαλτώδη περιοχή αναπτύσσεται ένα παλαιοντολογικό φυσικό μουσείο της βλάστησης, καθώς έχει συσσωρευτεί η γύρη των δένδρων σε διάφορα στρώματα κατά εποχές. Ο χώρος αυτός (σφαγνώνας) ανακηρύχθηκε διατηρητέο φυσικό μνημείο.

Στο βουνό λειτουργεί χιονοδρομικό κέντρο κάθε Παρασκευή - Σάββατο - Κυριακή και αργίες. Ο επισκέπτης μπορεί να ασχοληθεί εκτός από το ski, με την ορειβασία και την ποδηλασία. Το δασαρχείο έχει κατασκευάσει και διάφορους χώρους αναψυχής. Στο χιονοδρομικό κέντρο έχει τοποθετηθεί κατάλληλος φωτισμός για νυκτερινό κέντρο. Στο τέρμα της πίστας λειτουργεί σαλέ με εστιατόριο, αναψυκτήριο και κοιτώνες. Εκτός από το σαλέ, 80 κλίνες υπάρχουν και στο τριώροφο κτίριο του ορειβατικού καταφυγίου. Η μαζική εξυπηρέτηση διανυκτερεύσεων πάντως γίνεται από τα ξενοδοχεία της πόλης των Σερρών. Στα δυτικά, στο Σιδηρόκαστρο, βρίσκονται ιαματικές πηγές και οι απαραίτητες ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις, καθώς και υδροθεραπευτήριο. Τέλος, στον χώρο του σφαγνώνα πραγματοποιούνται επισκέψεις επιστημονικής και εκπαιδευτικής σημασίας.

ΔΟΪΡΑΝΗ

Η Δοϊράνη είναι διχοτομημένη ανάμεσα στην Ελλάδα και τα Σκόπια. Στα βόρεια της λίμνης υπάρχει καταρράκτης ύψους 100 μ. Τόσο στο χωριό Δοϊράνη, όσο και στα Χίλια Δένδρα, έχουν διαμορφωθεί πλαζ και χώροι αναψυχής. Στο χωριό Δοϊράνη λειτουργούν ακόμα γραφείο του Ε.Ο.Τ., ανταλλακτήριο συναλλάγματος και μαρίνα για τον ελλιμενισμό σκαφών.

ΠΡΕΣΠΕΣ

Ο υγρότοπος των Πρεσπών έχει κηρυχθεί εθνικός δρυμός όπου και έχουν καταγραφεί 1.249 είδη φυτών. Εξίσου πλούσια είναι και η πανίδα με σπάνια είδη όπως αργυροπελεκάνοι, ροδοπελεκάνοι, λύκοι, αρκούδες, κ.α. Οι λίμνες βρίσκονται 850 μ. πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας. Οι όχθες τους σε πολλά σημεία είναι απόκρημνες και βραχώδεις, ενώ αλλού είναι ήρεμες με πλούσια βλάστηση. Κοντά στις λίμνες βρίσκεται το πλούσιο δάσος της Γιαβάνιστας.

Μεγάλος αριθμός Ελλήνων και ξένων παραθεριστών και περιηγητών έρχεται κάθε χρόνο στις λίμνες. Η ιδιομορφία της περιοχής είναι τα φαροχώρια που συναντώνται σε υψόμετρο 850 μ. ενώ λίγα χιλιόμετρα μακριά λειτουργεί χιονοδρομική πίστα. Στο χωριό Ψαράδες και στην παραλία Κούλα της Μεγάλης Πρέσπας λειτουργεί πλαζ. Στη Βίγλα βρίσκεται το χιονοδρομικό κέντρο με δύο συρόμενους και ένα εναέριο αναβατήρα, καταφύγιο και τέσσερις πίστες, όπου διοργανώνονται ετήσιοι αγώνες δρόμων αντοχής - κατάβασης. Το καταφύγιο έχει χωρητικότητα 55 ατόμων και η περιοχή είναι κατάλληλη για ορειβασία. Ο επισκέπτης μπορεί να διανυκτερεύσει στον Άγιο Γερμανό όπου λειτουργούν τρεις ανακαινισμένοι ξενώνες του Γυναικείου Αγροτουριστικού Συνεταιρισμού ή στους Ψαράδες όπου λειτουργεί ακόμα ένας παρόμοιος ξενώνας. Στο χωριό του Αγίου Γερμανού λειτουργεί και ένα κέντρο οικολογικής εκπαίδευσης. Σημαντικό αξιοθέατο της περιοχής είναι επίσης τα σπήλαια στις βραχώδεις ακτές των λιμνών, που είναι γεμάτα αγιογράφες, καθώς και τα νησάκια στις λίμνες, στα οποία υπάρχουν βυζαντινές εκκλησίες και ερείπια αρχαίων οικισμών. Οι επισκέψεις σε αυτά γίνονται μετά από συνεννόηση με τις βάρκες των ψαράδων. Τέλος, η περιοχή προσελκύει και όσους ασχολούνται με την παρακολούθηση πουλιών, εξαιτίας του πλούτου της.

ΒΑΛΙΑ ΚΑΛΝΤΑ

Στους ορεινούς όγκους του Αυγού, της Πυροσιάς και Φλέγκας, βρίσκεται ο εθνικός δρυμός Πίνδου, ένας από τους μεγαλύτερους και σημαντικότερους της χώρας. Ιδρύθηκε το 1966 και περιλαμβάνει μια μεγάλη δασωμένη κοιλάδα κατάφυτη από οξιές, μαυρόπευκα και ρόμππολα. Υπάρχουν αιωνόβια πανύψηλα δένδρα, με ορισμένα από τα οποία να ξεπερνούν σε ηλικία τα 400 χρόνια. Η πανίδα είναι πλούσια σε δασόβια είδη. Το χειμώνα στην κοιλάδα καταφεύγουν οι αρκούδες και τα αγριογούρουνα. Η χλωρίδα περιλαμβάνει πολλά ενδιαφέροντα και σπάνια φυτά.

Μέσα στο δρυμό πραγματοποιούνται πεζοπορικές εκδρομές οικολογικού ενδιαφέροντος, αν και στον πυρήνα του δρυμού απαγορεύεται η συλλογή φυτών και φυσικά το άναμμα φωτιάς. Οι επισκέπτες προσελκύονται από τα ορμητικά ρέματα και ρυάκια, τους τεράστιους γκρεμούς, τις πανύψηλες βουνοκορφές και τις αλπικές λίμνες. Σε διάφορες τοποθεσίες υπάρχουν κιόσκια με κατατοπιστικούς χάρτες της δασικής υπηρεσίας. Υπάρχουν πολλές διαδρομές trekking που μπορεί να κάνει ο επισκέπτης, αλλά η πιο όμορφη είναι αυτή που ξεκινάει από το βάθος της κοιλάδας και κατευθύνεται προς τη κορυφή Φλέγκα. Σε 4 ώρες λίγο πριν την κορυφή, το μονοπάτι φτάνει στις δύο λίμνες της Φλέγκας όπου τα νερά τους χύνονται στο ρέμα της Αρκούδας. Στο φαράγγι του Σπηλαίου οι επισκέπτες μπορούν να κάνουν canyoning. Σε κοντινή απόσταση, στη Βασιλίτσα, λειτουργεί χιονοδρομικό κέντρο με 3 πίστες, 1 αντοχής, 2 αναβατήρες, κατάστημα ενοικιάσεως ski με σαλέ για φαγητό. Στην ίδια τοποθεσία υπάρχουν δύο καταφύγια με συνολική χωρητικότητα 80 ατόμων. Η διαμονή μπορεί να γίνει και στα παραδοσιακά χωριά κοντά στο δρυμό.

ΘΡΑΚΗ

ΔΑΣΟΣ ΔΑΔΙΑΣ

Στο μέσο του νομού Έβρου βρίσκεται το φημισμένο για τον πλούτο και την ποικιλία άγριας ζωής, δάσος Δαδιάς. Το τοπίο και η βλάστησή του χαρακτηρίζονται από έντονη ποικιλομορφία. Εκτεταμένα δάση πεύκων και δρυών εναλλάσσονται με χωράφια και βοσκοτόπια, δημιουργώντας ένα σπάνιο μωσαϊκό βιοτόπων που κάνει δυνατή την συνύπαρξη ενός μεγάλου αριθμού ζωικών και φυτικών ειδών.

Στην προστατευόμενη περιοχή του δάσους Δαδιάς έχουν καταγραφεί περισσότερα από 200 είδη πουλιών, 40 είδη ερπετών και αμφιβίων, πολλά μεγάλα και μικρά θηλαστικά.

Τα αρπακτικά πουλιά είναι το στοιχείο που κάνει το δάσος αυτό ξεχωριστό. Γύπτες, αετοί, γερακίνες και γεράκια, βρίσκουν εδώ κατάλληλα μέρη για φώλιασμα, άφθονη τροφή, αλλά και την απαραίτητη ησυχία για την περίοδο της αναπαραγωγής. Μέσα στην προστατευμένη περιοχή φωλιάζουν 23 είδη αρπακτικών πουλιών. Αν σε αυτά προσθέσουμε και εκείνα που ξεχειμωνιάζουν ή σταθμεύουν κατά την μετανάστευση, φτάνουμε στα 36 είδη αρπακτικών. Αξίζει να σημειωθεί ότι το σύνολο των ειδών των αρπακτικών που υπάρχουν στην Ευρώπη είναι 38.

Στο χωριό Δαδιά βρίσκεται το οικοτουριστικό κέντρο, όπου λειτουργεί ξενώνας 10 δωματίων και 30 κλινών, αναψυκτήριο, καθώς και αίθουσα προβολών και σεμιναρίων. Από το οικοτουριστικό κέντρο ξεκινούν σημαδεμένα μονοπάτια που οδηγούν στο παρατηρητήριο των αρπακτικών πουλιών και στις πλησιέστερες κορυφές. Οργανώνονται και περιηγήσεις στους παραδοσιακούς οικισμούς της περιοχής και στους κοντινούς φυσικούς σχηματισμούς. Το πρόγραμμα της οικοτουριστικής ανάπτυξης έχουν αναλάβει το ΥΠΕΧΩΔΕ, το δασαρχείο Σουφλίου, οι τοπικές κοινότητες.

ΔΕΛΤΑ ΕΒΡΟΥ

Κοντά στην κωμόπολη Φέρες, ο Έβρος σχηματίζει ένα οικοσύστημα διεθνούς σημασίας που φιλοξενεί 46 είδη ψαριών, 7 είδη αμφιβίων, 21 ερπετών και περισσότερα από 40 είδη θηλαστικών. Αναμφίβολα όμως, η μεγάλη οικολογική αξία του Δέλτα συνίσταται στην πλούσια ορνιθοπανίδα του. Εδώ έχουν παρατηρηθεί 304 από τα 423 είδη πουλιών της Ελλάδας.

Στις Φέρες υπάρχει ξενοδοχειακή υποδομή καθώς και ενοικιαζόμενα δωμάτια. Εξαιτίας της πλούσιας ορνιθοπανίδας του ο τόπος είναι από τους πιο κατάλληλους για παρατήρηση πουλιών, ακόμα και για τους αρχάριους.

ΡΟΔΟΠΗ

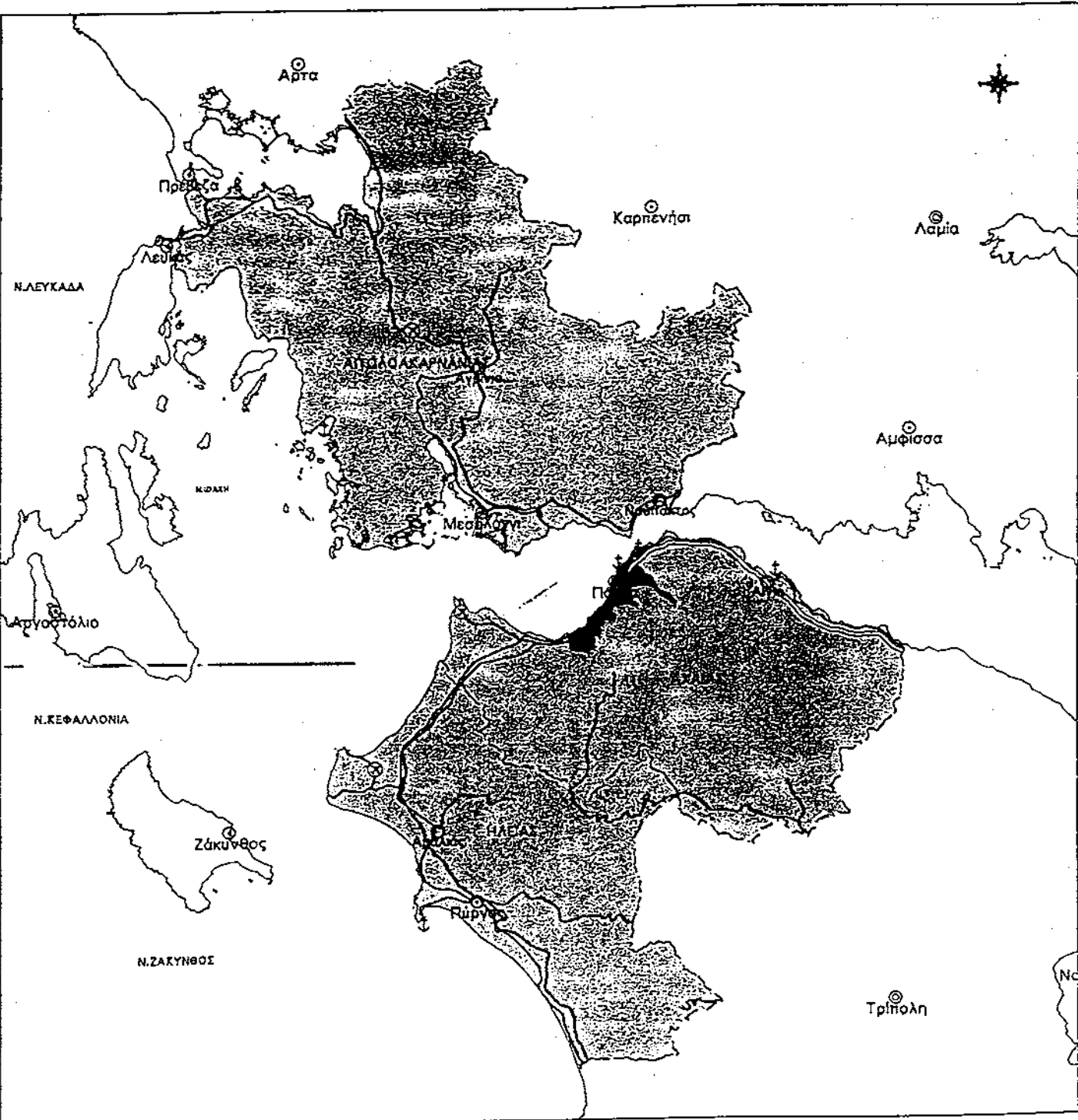
Στο βόρειο τμήμα της Θράκης βρίσκεται η οροσειρά της Ροδόπης, ένα από τα τελευταία καταφύγια άγριας ζωής στην Ευρώπη. Τα δάση με τα μαυρόπευκα, δασόπευκα, χτενοέλατα, βελανιδιές, ερυθρελάτες, φιλοξενούν σπάνια θηλαστικά όπως η αρκούδα, το ζαρκάδι και σπάνια πουλιά. Εδώ βρίσκεται και το παρθένο δάσος Φρακτό, με ιδιαίτερα σημαντική οικολογική και αισθητική σημασία.

Η περιοχή είναι κατάλληλη για ορειβασία, όπου και σε υψόμετρο 1.200 μ. υπάρχει το καταφύγιο Λειβαδίτης. Είναι χωρητικότητας 20 ατόμων και απέχει από την Ξάνθη 50 χλμ. Η περιοχή ενδείκνυται και για τους θερινούς μήνες αφού σε κοντινή απόσταση από την οροσειρά υπάρχουν ωραίες παραλίες με καθαρά νερά.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

ΔΥΤΙΚΗΣ

ΕΛΛΑΔΟΣ

Χάρτης
Π.07.1

ΚΑΙΜΑΚΑ 1: 790000

Ελλάδα Γεωγραφικό Πλάνο Αρμόδια Σχ. 987 (ΣΤ.Π.Α. 97)
 Ηλεκτρονική ΟΔΕ Π.Α. 07/03/01 1/29/01/2001
 Εργαστήριο Μεταπτυχιακή Σχολή
 Πανεπιστήμιο Μεσολογγίου Τ.Μ. 267 00 Κ.Α. 2004
 Σύντ. Χαρτών από Γεωγραφικό Σ. 1: 790000
 Γεωγραφικό Πλάνο Αρμόδια Σ. 987

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΣΧΕΔΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000 - 2006

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΡΕΣΗ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ
ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Όρια Νομών
- ==== Αυτοκινητόδρομοι (ΠΑΘΕ, ΕΓΝΑΤΙΑ)
- ==== Λοιπά Σέρια Οδικού Δίκτυου
- Σιδηροδρομικό Δίκτυο
- ▲ Λιμένες
- ⊕ Αεροδρόμια
- ⊙ Πρωτεύουσες Περιφερειών
- ⊙ Πρωτεύουσες Νομών
- Ασκή Αστικά Κέντρα

Το παρόν σχέδιο εφόσον εγκριθεί από αρμόδια όργανα
 υπάγεται στην Ελληνική Δημοκρατία (Υπουργείο
 Οικονομίας & Οικονομικών) και Υπουργείο Περιβάλλοντος
 Σχεδιασμού και Διαχείρισης Έργων (ΥΠ.Π.Ε.Δ.Δ.) και επί
 Περίπτωσης Υπουργείο Σχεδίων Σ.Τ.Ε.

Παραγωγή Θεματικού Χάρτη
 ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
 Ε.Π.Π. Πανεπιστήμιο Πατρών

Οι τομείς παραγωγής: διαχρονική εξέλιξη

• Πρωτογενής τομέας

Η γεωργία στις πεδινές ζώνες, λόγω κλίματος και σύστασης εδαφών, έχει συγκριτικά πλεονεκτήματα που δίνουν τη δυνατότητα παραγωγής ευρέως φάσματος προϊόντων με εξαγωγικές δυνατότητες. Οι βασικότεροι κλάδοι παραγωγής είναι η ελαιοκαλλιέργεια, τα κηπευτικά, τα εσπεριδοειδή, η αμπελοκαλλιέργεια, η βιομηχανική τομάτα, το βαμβάκι και τα καπνά.

Όσον αφορά στην κτηνοτροφία, η βοοτροφία έχει δυνατότητες ανάπτυξης, κυρίως σε αρδευόμενες εκτάσεις, αλλά υπάρχει ο περιοριστικός παράγοντας των εφαρμοζόμενων ποσοστώσεων γάλακτος.

Στην αιγοπροβατοτροφία, παρά τις πιέσεις που δέχτηκε τα τελευταία χρόνια η τιμή της φέτας από τα λευκά τυριά, δεν υπήρξαν επιπτώσεις στο ζωικό κεφάλαιο λόγω των παρεχομένων οικονομικών ενισχύσεων στους κτηνοτρόφους.

Οι δυνατότητες οικονομικής εκμετάλλευσης των δασών για παραγωγή ξυλείας είναι περιορισμένες, κυρίως λόγω της ποιότητας, αλλά και της ανταγωνιστικότητας της εισαγόμενης ξυλείας.

Ο αλιευτικός κλάδος παρουσιάζει σημαντική ανάπτυξη. Ειδικά στην αλιεία εσωτερικών υδάτων και τις υδατοκαλλιέργειες, η περιφέρεια έχει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα. Διαθέτει το 25% των λιμναίων εκτάσεων της χώρας και πάνω από το 50% των λιμνοθαλάσσιων εκτάσεων, στις οποίες περιλαμβάνονται η λιμνοθάλασσα Μεσολογίου - Αιτωλικού Αιτωλνίας, (η δεύτερη σε μέγεθος στην Ευρωπαϊκή Μεσόγειο), οι λιμνοθάλασσες «Πάπας» και «Πρόκοπος» Αχαΐας και «Κοτύχι» Ηλείας.

Επίσης, η Δυτική Ελλάδα χαρακτηρίζεται από εκτεταμένη αραιοκατοικημένη ακτογραμμή και άριστες θερμοκρασίες και ποιότητα νερών για την ανάπτυξη υδατοκαλλιεργειών.

• Δευτερογενής τομέας

Κύριο χαρακτηριστικό της πορείας του δευτερογενή τομέα και της μεταποίησης στην Περιφέρεια είναι η αποβιομηχάνιση που έπληξε κυρίως την Πάτρα, την περίοδο 1984 - 1992. Παρόλα όμως τα προβλήματα, ο Νομός Αχαΐας κατατάσσεται τρίτος στην χώρα και παράγει το 3,90% του ΑΕΠ της μεταποίησης της χώρας.

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος στον μεταποιητικό τομέα συγκεντρώνει ορισμένα χωροταξικά και άλλα πλεονεκτήματα, τα οποία κατάλληλα αξιοποιούμενα μπορεί να στηρίξουν την ανάπτυξη της, όπως:

- Η σημαντική παραγωγή του πρωτογενούς τομέα μπορεί να στηρίξει μεταποιητικές δραστηριότητες και ιδιαίτερα την παραγωγή προϊόντων ονομασίας προέλευσης και την ανάπτυξη της τυποποίησης και της συσκευασίας αγροτικών προϊόντων για εξαγωγή.

- Ο Ν. Αχαΐας, διαθέτει μακρά παράδοση σε μεταποιητικές δραστηριότητες με εργατικό προσωπικό εξοικειωμένο σε αυτές.

- Παράλληλα, το Πανεπιστήμιο Πατρών και τα ΤΕΙ Πατρών και Μεσολογγίου διαθέτουν επιστημονικό και ερευνητικό δυναμικό το οποίο χαρακτηρίζεται για την εξειδικευμένη του γνώση σε τομείς τεχνολογιών αιχμής. Κατά συνέπεια είναι δυνατή η προσέλκυση καινοτόμων επενδυτικών δραστηριοτήτων σε τομείς που ανταποκρίνονται στις σύγχρονες απαιτήσεις της αγοράς.

- Οι δύο οργανωμένες Βιομηχανικές Περιοχές της ΒΙΠΕ Πατρών και της ΝΑΒΙΠΕ Αστακού, με την απαραίτητη συμπλήρωση των υποδομών τους, μπορούν να αποτελέσουν τους πυρήνες για την περαιτέρω ανάπτυξη των μεταποιητικών δραστηριοτήτων της Περιφέρειας.

- Η βιομηχανία κατασκευής δημοσίων έργων, οικοδομών κλπ. αποτελεί επίσης σημαντικό παράγοντα δημιουργίας απασχόλησης και προϊόντος στην Περιφέρεια.

• Τριτογενής τομέας

Έντονη ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια παρουσιάζουν οι διεθνείς θαλάσσιες μεταφορές και το εμπόριο αναδεικνύοντας την Πάτρα σε βασική πύλη εξόδου προς την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Παράλληλα με τους τομείς αυτούς, η πρωτεύουσα της Δυτικής Ελλάδας, παρουσιάζει μεγάλη ανάπτυξη στους τομείς των υπηρεσιών υγείας, εκπαίδευσης, έρευνας και ανάπτυξης, καθώς και των παραγωγικών υπηρεσιών.

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, έχει τις βασικές προϋποθέσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη υπηρεσιών Ε&Τ και την παροχή καινοτόμων υπηρεσιών προς τις τοπικές ΜΜΕ. Συγκεκριμένα, το Πανεπιστήμιο Πατρών και τα ΤΕΙ Πατρών και Μεσολογγίου, καθώς επίσης και το Τεχνολογικό Πάρκο Πατρών ασκούν σημαντική δραστηριότητα στον τομέα της Ε&Τ. Παράλληλα υπάρχουν στην Περιφέρεια σημαντικά Ερευνητικά Κέντρα και Ινστιτούτα τα οποία συμβάλλουν στην παραγωγή της γνώσης και της καινοτομίας προς όφελος των τοπικών παραγωγικών μονάδων, όπως το ΒΙC (Business Innovation Center) Δυτικής Ελλάδας και το Ινστιτούτο Τεχνολογικών Υπολογιστών.

Στον τουρισμό η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας δεν έχει επιτύχει μέχρι σήμερα να γίνει ένας μόνιμος και δυναμικός πόλος έλξης, παρά το γεγονός ότι συγκεντρώνει συγκριτικά πλεονεκτήματα, από πλευράς κλίματος και γεωγραφικής θέσης. Βρίσκεται στο κορυφαίο αρχαιολογικό τρίγωνο Δελφών - Ολυμπίας - Μυκηνών και διαθέτει πολλές φυσικές ομορφιές, εκτεταμένες και αξιόλογες παραλίες, σημαντικό γραφικό και ορεινό όγκο.

Τα αίτια της σχετικά περιορισμένης τουριστικής ανάπτυξης και των τριών Νομών της Περιφέρειας, είναι κυρίως τα ακόλουθα:

α) Απουσία του συστηματικού προγραμματισμού διάσωσης και συντήρησης τόσο των φυσικών πλεονεκτημάτων όσο και των πολιτισμικών αξιών. Χαρακτηριστική είναι η ελλιπής και μη ορθολογική αξιοποίηση των πολλών ιαματικών πηγών, των απέραντων ακτών, των πλουσιών

αρχαιολογικών ευρημάτων και χώρων, των περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και οικολογικού ενδιαφέροντος.

β) Η αλόγιστη ρύπανση του θαλάσσιου και χερσαίου περιβάλλοντος τόσο από κακότεχνες και πρόχειρες κατασκευές, όσο και από την ανεξέλεγκτη και αλόγιστη απόρριψη γεωργικών αποβλήτων και πάσης φύσεως αχρήστων υλικών.

γ) Οι χαμηλοί ρυθμοί προώθησης και εκσυγχρονισμού των βασικών έργων υποδομής, ήτοι των λιμανιών, μαρίνων, αεροδρομίων, του οδικού και σιδηροδρομικού δικτύου κλπ.

δ) Η πλημμελής τουριστική συνείδηση - τουριστική παιδεία αλλά και το χαμηλό, σχετικά, επενδυτικό ενδιαφέρον για τη δημιουργία ιδιωτικών τουριστικών εγκαταστάσεων και επιχειρήσεων.

Όσον αφορά τον Πολιτιστικό Τομέα, η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας διαθέτει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα, που αφορούν ιδιαίτερα αξιόλογους αρχαιολογικούς και βυζαντινούς χώρους και ευρήματα, όπως η Αρχαία Ολυμπία, τα Ενετικά Κάστρα κλπ. Οι εκδηλώσεις του Πατρινού Καρναβαλιού, η λειτουργία του ΔΗ.Π.Ε.ΘΕ, η λειτουργία του Δημοτικού Ωδείου και της Ορχήστρας των Σολιστ της Πάτρας, μπορούν να καταστήσουν την Περιφέρεια πολιτιστικό κέντρο της ευρύτερης περιοχής.

Υποδομές - Ποιότητα ζωής

• Μεταφορές

Στην Περιφέρεια το σύνολο των ενδοπεριφερειακών μετακινήσεων γίνεται πάνω στο οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο. Τα άλλα μέσα μεταφοράς, θαλάσσια και εναέρια, δεν χρησιμοποιούνται καθόλου για τις μετακινήσεις αυτές. Εξάιρεση αποτελεί η σύνδεση Ρίου - Αντίρριου με ferry boat.

Ως προς την σύνδεση της Περιφέρειας με την υπόλοιπη Ελλάδα, αν και η οδική σύνδεση καλύπτει την μερίδα του λέοντος, λειτουργούν τοπικές θαλάσσιες συνδέσεις μέσω των λιμανιών Πάτρας, Κυλλήνης και Αιγίου, ενώ η σιδηροδρομική σύνδεση είναι μέσω της γραμμής Καλαμάτας - Πύργου - Πάτρας - Αθήνας.

Τέλος, ως προς την σύνδεση με τις χώρες του εξωτερικού, αυτή είναι εφικτή απ' ευθείας μόνο μέσω της Ιταλίας (θαλάσσια σύνδεση) και του αεροδρομίου του Αράξου (πτήσεις τσάρτερ).

Με την ζεύξη Ρίου - Αντίρριου, την κατασκευή του νέου λιμένα και την ενίσχυση του Δυτικού άξονα, η Πάτρα αναδεικνύεται σε βασικό κόμβο των διευρωπαϊκών Δικτύων στην Ανατολική Μεσόγειο. Οι νέες προοπτικές της Πάτρας και της Περιφέρειας καθώς και τα υπάρχοντα προβλήματα, απαιτούν συστηματική παρέμβαση στον τομέα των υποδομών των μεταφορών.

- **Υγεία - Πρόνοια**

Όλη η υποδομή της τριτοβάθμιας περίθαλψης (υλικοτεχνική και ανθρώπινο δυναμικό) είναι συγκεντρωμένη στην πόλη της Πάτρας, καθιστώντας την το σημαντικότερο κέντρο της Δυτικής Ελλάδας. Ιδιαίτερο ρόλο σε αυτό παίζει η λειτουργία του Πανεπιστημιακού Περιφερειακού Νοσοκομείου της Πάτρας με την συμμετοχή του σε πρωτοποριακές ιατρικές εφαρμογές.

Παρ' όλα αυτά, το επίπεδο παροχής υπηρεσιών στον κλάδο της υγείας δεν είναι ικανοποιητικό.

- **Εκπαίδευση**

Όσον αφορά τις εκπαιδευτικές υποδομές, έχει ήδη διαπιστωθεί η σημαντική έλλειψη σχολικών αιθουσών στις αστικές κυρίως περιοχές, καθώς και η έλλειψη εργαστηριακού εξοπλισμού των σχολείων. Ιδιαίτερα όσον αφορά τον Δήμο Πατρέων, το πρόβλημα των σχολικών αιθουσών εμφανίζεται αυξημένο αφού πολλά σχολεία λειτουργούν σε περισσότερες βάρδιες. Οι μεταρρυθμίσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα, κυρίως καθ' όσον αφορούν την τεχνική εκπαίδευση, οξύνουν περισσότερο το σχετικό πρόβλημα.

Για την ανάπτυξη της Πανεπιστημιακής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης στην Περιφέρεια, έχει διαπιστωθεί η ανάγκη αναβάθμισης, βελτίωσης και επέκτασης, κτιριακών εγκαταστάσεων και εξοπλισμού. Επίσης απαιτείται ενίσχυση της υποδομής για την ανάπτυξη της βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας στα ΑΕΙ, ΤΕΙ και Ερευνητικά Κέντρα της Περιφέρειας.

- **Φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον**

Η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας είναι προνομιούχος από την άποψη του φυσικού περιβάλλοντος. Φιλοξενεί και ποικίλα ευαίσθητα οικοσυστήματα. Είναι χαρακτηριστικό ότι από τους ένδεκα συνολικά υδροβιότοπους διεθνούς σημασίας της Ελλάδος που έχουν ενταχθεί στη συνθήκη Ramsar, οι τρεις βρίσκονται στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος.

Περαιτέρω στην Περιφέρεια ανήκουν προστατευόμενα αισθητικά δάση και μνημεία της φύσης, καθώς και σημαντικά τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Όλος αυτός ο φυσικός πλούτος, απειλείται σοβαρά από την αποψίλωση, την παράνομη βόσκηση και υλοτομία, τις πυρκαγιές, την υλοποίηση έργων υποδομής χωρίς την προηγούμενη μελέτη των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, την έλλειψη μέτρων αποκατάστασης των ζημιών και την υπερεντατική εκμετάλλευση του φυσικού πλούτου.

Προβλήματα προκύπτουν από την έλλειψη υποδομών στην ύδρευση, στην αποχέτευση, από την ανεπάρκεια που παρατηρείται σε χώρους υγειονομικής ταφής απορριμμάτων και σε εγκαταστάσεις βιολογικών καθαρισμών, και στην έλλειψη διαχείρισης των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων.

- **Υγεία - Πρόνοια**

Όλη η υποδομή της τριτοβάθμιας περίθαλψης (υλικοτεχνική και ανθρώπινο δυναμικό) είναι συγκεντρωμένη στην πόλη της Πάτρας, καθιστώντας την το σημαντικότερο κέντρο της Δυτικής Ελλάδας. Ιδιαίτερο ρόλο σε αυτό παίζει η λειτουργία του Πανεπιστημιακού Περιφερειακού Νοσοκομείου της Πάτρας με την συμμετοχή του σε πρωτοποριακές ιατρικές εφαρμογές.

Παρ' όλα αυτά, το επίπεδο παροχής υπηρεσιών στον κλάδο της υγείας δεν είναι ικανοποιητικό.

- **Εκπαίδευση**

Όσον αφορά τις εκπαιδευτικές υποδομές, έχει ήδη διαπιστωθεί η σημαντική έλλειψη σχολικών αιθουσών στις αστικές κυρίως περιοχές, καθώς και η έλλειψη εργαστηριακού εξοπλισμού των σχολείων. Ιδιαίτερα όσον αφορά τον Δήμο Πατρέων, το πρόβλημα των σχολικών αιθουσών εμφανίζεται αυξημένο αφού πολλά σχολεία λειτουργούν σε περισσότερες βάρδιες. Οι μεταρρυθμίσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα, κυρίως καθ' όσον αφορούν την τεχνική εκπαίδευση, οξύνουν περισσότερο το σχετικό πρόβλημα.

Για την ανάπτυξη της Πανεπιστημιακής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης στην Περιφέρεια, έχει διαπιστωθεί η ανάγκη αναβάθμισης, βελτίωσης και επέκτασης, κτιριακών εγκαταστάσεων και εξοπλισμού. Επίσης απαιτείται ενίσχυση της υποδομής για την ανάπτυξη της βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας στα ΑΕΙ, ΤΕΙ και Ερευνητικά Κέντρα της Περιφέρειας.

- **Φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον**

Η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας είναι προνομιούχος από την άποψη του φυσικού περιβάλλοντος. Φιλοξενεί και ποικίλα ευαίσθητα οικοσυστήματα. Είναι χαρακτηριστικό ότι από τους ένδεκα συνολικά υγροβιότοπους διεθνούς σημασίας της Ελλάδος που έχουν ενταχθεί στη συνθήκη Ramsar, οι τρεις βρίσκονται στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος.

Περαιτέρω στην Περιφέρεια ανήκουν προστατευόμενα αισθητικά δάση και μνημεία της φύσης, καθώς και σημαντικά τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Όλος αυτός ο φυσικός πλούτος, απειλείται σοβαρά από την αποψίλωση, την παράνομη βόσκηση και υλοτομία, τις πυρκαγιές, την υλοποίηση έργων υποδομής χωρίς την προηγούμενη μελέτη των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, την έλλειψη μέτρων αποκατάστασης των ζημιών και την υπερεντατική εκμετάλλευση του φυσικού πλούτου.

Προβλήματα προκύπτουν από την έλλειψη υποδομών στην ύδρευση, στην αποχέτευση, από την ανεπάρκεια που παρατηρείται σε χώρους υγειονομικής ταφής απορριμμάτων και σε εγκαταστάσεις βιολογικών καθαρισμών, και στην έλλειψη διαχείρισης των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ 2^{ου} Κ.Π.Σ.

• Βασικοί στόχοι και στρατηγική

Η στρατηγική της ανάπτυξης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας στα πλαίσια του 2^{ου} Κ.Π.Σ. βασίσθηκε στην υλοποίηση των παρακάτω στόχων:

- Αξιοποίηση της γεωγραφικής θέσης της Περιφέρειας ως πύλη διασύνδεσης με την Ευρώπη, μέσω μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης.
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής - Προστασία του περιβάλλοντος και τουριστική ανάπτυξη.
- Ανάπτυξη των αγροτικών και παράκτιων ζωνών με στόχο την συγκράτηση του πληθυσμού στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές, καθώς και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών και αλιευτικών προϊόντων στα πλαίσια της νέας Κ.Α.Π. Επίσης επιδιώκεται η μείωση της εξάρτησης του πληθυσμού από τον τομέα γεωργίας και ο επαναπροσανατολισμός του προς άλλους παραγωγικούς τομείς.
- Βελτίωση του κοινωνικοοικονομικού ιστού της Περιφέρειας. Κύριο στόχο αποτελεί η στήριξη των βιομηχανικών περιοχών, για την αντιμετώπιση της κρίσης, η προσέλκυση δραστηριοτήτων υψηλής τεχνολογίας, η στήριξη των ΜΜΕ, η αντιμετώπιση της ανεργίας και η υιοθέτηση σύγχρονων μεθόδων αγροτικής παραγωγής.
- Ανθρώπινο δυναμικό. Προτεραιότητα δίδεται στον εκσυγχρονισμό της γεωργίας, στην αναδιάρθρωση του δευτερογενούς τομέα και στην ενίσχυση του τουρισμού.

• Κύρια Έργα - Δράσεις

Για την επίτευξη των στόχων αυτών οι κύριες κατευθύνσεις των δράσεων ανά στόχο ήταν οι ακόλουθες:

A. Ανάδειξη της Περιφέρειας σε πύλη διασύνδεσης με την Ευρώπη

- Βελτιώσεις 100 χλμ. του βασικού οδικού δικτύου και σύνδεσή του με το εθνικό, καθώς επίσης και επέκταση της λιμενικής υποδομής των τριών λιμένων της Περιφέρειας.
- Βελτίωση των υποδομών και ενίσχυση του ρόλου του Πανεπιστημίου Πατρών και των Τεχνολογικών Ιδρυμάτων για την τεχνική και οργανωτική στήριξη των παραγωγικών επενδυτικών δραστηριοτήτων και του ρόλου του στην Ε&Τ.

- Δημιουργία κατάλληλης υποδομής και των απαιτούμενων υπηρεσιών για την καλύτερη εξυπηρέτηση ανθρώπων και αγαθών και κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού που θα στηρίζει τις παρεμβάσεις στον τομέα αυτό.

B. Βελτίωση ποιότητας Ζωής - Περιβάλλον και τουρισμός

- Ορθολογικότερη διαχείριση των πόσιμων υδάτων, των αποβλήτων και απορριμμάτων.
- Βελτίωση της περίθαλψης και καλύτερη εξυπηρέτηση των εργαζομένων.
- Αξιοποίηση των πολιτιστικών και τουριστικών πόρων.
- Βελτίωση του επαρχιακού οδικού δικτύου.

• Αποτελέσματα - Βαθμός επίτευξης στόχων

Η εγκεκριμένη Δημόσια Δαπάνη για την περίοδο 1994 - 99 στο ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας ήταν 501,6 εκ EURO.

Από τα μέχρι στιγμής αποτελέσματα από την εφαρμογή των δράσεων και των έργων ανά βασικό άξονα προτεραιότητας συνάγεται ότι οι ποικίλες παρεμβάσεις του ΠΕΠ συμβάλλουν καθοριστικά σε ένα σύνολο κοινωνικοοικονομικών παραγόντων της Περιφέρειας. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης συνοψίζονται ως εξής:

A. Ανθρώπινο Δυναμικό

Τα έργα που εντάχθηκαν στο Υποπρόγραμμα IV περί ανθρωπίνων πόρων αναμένεται να ολοκληρωθούν και να καλύψουν πλήρως τους στόχους για τους οποίους τέθηκαν. Όσον αφορά τις σχολικές υποδομές θα δημιουργηθούν 25% επιπλέον σχολικές αίθουσες, ενώ οι παιδικοί σταθμοί θα αυξηθούν κατά 13,3%.

Η συμβολή του ΠΕΠ είναι επίσης καθοριστική και στον τομέα της κατάρτισης, όπου η εκτιμώμενη αύξηση της δυναμικότητας σε δράσεις συνεχιζόμενης κατάρτισης ανέρχεται σε 54,3%. Αντίστοιχα η αύξηση της δυναμικότητας σε δράσεις κατάρτισης ατόμων σε έργα υποδομών και σε θέματα πρωτογενούς παραγωγής είναι 75,4% και 4,9%, ενώ πρόβλημα εντοπίζεται στην ποσοτικοποίηση ατόμων, τα οποία υποστηρίζονται από δράσεις καταπολέμησης κοινωνικού αποκλεισμού όπου η τιμή βάσης είναι 500 αλλά απουσιάζει η ποσοτικοποίηση φυσικού στόχου έργων εφόσον το πρόγραμμα ουσιαστικά βρίσκεται σε αδράνεια:

B. Βελτίωση Μεταφορικών Υποδομών

Για το Υποπρόγραμμα I, το οποίο αφορά την ανάδειξη της Περιφέρειας σε πύλη διασύνδεσης με την Ευρώπη, αναμένεται επίτευξη 85% των στόχων που έχουν τεθεί.

Το μήκος των κύριων (περιφερειακών) οδικών αξόνων αναμένεται να αυξηθεί κατά 22% και το αντίστοιχο ποσοστό για την βελτίωση των δρόμων επαρχιακής σημασίας ανέρχεται σε 37%.

Επιπλέον προβλέπεται βελτίωση των λιμενικών υποδομών αφού προβλέπεται αύξηση του μήκους των αποβάθρων - κυματοθραυστών κατά 53,5%.

Γ. Βελτίωση - Ποιότητας Ζωής

Με το πέρας των έργων που αφορούν την βελτίωση της ποιότητας ζωής και του περιβάλλοντος (Υποπρόγραμμα II) αναμένεται να επιτευχθούν οι στόχοι που έχουν τεθεί κατά 90%.

Στον τομέα υγείας, ο βαθμός κάλυψης των αναγκών σε νοσοκομειακές κλίνες θεωρείται επαρκής αφού θα δημιουργηθούν επιπλέον 42,7% νοσοκομειακές κλίνες. Το μήκος των δικτύων ύδρευσης θα αυξηθεί κατά 2,23 φορές και κατά 1,12 φορές αντίστοιχα το μήκος των δικτύων αποχέτευσης. Όσον αφορά τον βιολογικό καθαρισμό των αποβλήτων θα υπάρξει αύξηση του όγκου των λυμάτων που υφίστανται επεξεργασία κατά 13,4%.

Στόχοι και Στρατηγική για την περίοδο 2000 - 2006

Συγκριτικά πλεονεκτήματα - Προβλήματα και περιορισμοί

Τα κύρια ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που διαμορφώνουν την Αναπτυξιακή Στρατηγική της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας είναι τα εξής:

- Η λειτουργία της Πάτρας και του λιμένα της ως αναπτυξιακού πόλου.
- Η δημιουργία του Δυτικού Άξονα (Ιόνια Οδός).
- Η ζεύξη Ρίου - Αντίρριου και οι επιπτώσεις της στην συνοχή της Περιφέρειας.
- Η ερευνητική - εκπαιδευτική δραστηριότητα του πανεπιστημίου και των Ερευνητικών Κέντρων, καθώς και οι δυνατότητες του Επιστημονικού Πάρκου της Πάτρας.
- Ο πολιτιστικός πόρος «Ολυμπία» και οι προοπτικές του 2004.
- Οι περιβαλλοντικοί πόροι της Περιφέρειας: Εκβολές Αχελώου, Λιμνοθάλασσες, Ακτές, Δάση.
- Οι δυνατότητες της Περιφέρειας και στους τρεις τομείς της παραγωγής.
- Η παράδοση στην μεταποιητική δραστηριότητα και στο εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό.
- Η σημαντική παραγωγή στον πρωτογενή τομέα που μπορεί να στηρίξει σχετικούς κλάδους μεταποίησης.

Τα κύρια προβλήματα και οι περιορισμοί στην αναπτυξιακή διαδικασία είναι:

- Το μέγεθος του αγροτικού πληθυσμού και η χαμηλή παραγωγικότητα του αγροτικού τομέα.
- Το χαμηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

- Η αποβιομηχάνιση.
- Οι έντονες ενδοπεριφερειακές ανισότητες.

Στρατηγικοί Στόχοι

Ο Γενικός Αναπτυξιακός Στόχος της Περιφέρειας είναι:

Η αξιοποίηση της κομβικής θέσης της Περιφέρειας και η αξιοποίηση των συγκριτικών της πλεονεκτημάτων για την υπέρβαση των προβλημάτων της ανεργίας και της ενδοπεριφερειακής ανισότητας. Ο γενικός αυτός στόχος αναλύεται στους εξής κύριους στρατηγικούς στόχους:

- ***Ενίσχυση και αξιοποίηση της θέσης της Περιφέρειας ως Δυτικής Πύλης της Χώρας***

Τα μεγάλα έργα υποδομής που υλοποιεί το 2^ο ΚΠΕ (Ζεύξη Ρίου - Αντίρριου, Νέος Λιμένας Πατρών) και όσα προγραμματίζονται για το 3^ο ΚΠΣ (Ιόνια Οδός, αναβάθμιση του οδικού άξονα και της σιδηροδρομικής γραμμής Κορίνθου - Πατρών) κατοχυρώνουν την ήδη πλεονεκτική θέση της περιφέρειας και κυρίως της Πάτρας ως μείζονα κόμβο συνδυασμένων μεταφορών. Η αναπτυξιακή αξιοποίηση αυτής της προοπτικής αποτελεί πρωτεύοντα στόχο για τη προσεχή προγραμματική περίοδο.

- ***Αξιοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 για την πολιτιστική και τουριστική ανάδειξη της Περιφέρειας και ιδιαίτερα της Ολυμπίας***

Η ευρύτερη περιοχή της Αρχαίας Ολυμπίας θα αποτελέσει πόλο έλξης μεγάλου αριθμού επισκεπτών λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Η δυνατότητα μονιμότερης αξιοποίησης αυτού του γεγονότος εξαρτάται από την ανάπτυξη των κατάλληλων υποδομών ευχερούς μεταφοράς, διαμονής, υποδοχής πολιτιστικών δραστηριοτήτων, ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς και γενικότερα δραστηριοτήτων αναψυχής, άθλησης, εναλλακτικών μορφών τουρισμού κλπ. Η προστασία του περιβάλλοντος και οι δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού της περιοχής αποτελούν επίσης τομείς προτεραιότητας.

- ***Βιώσιμοι αξιοποίηση των υδάτινων πόρων της Περιφέρειας ιδιαίτερα του Νομού Αιτωλοακαρνανίας***

Το μέγεθος και το κάλλος των εσωτερικών υδάτων και των λιμνοθαλασσών δημιουργούν για το Νομό Αιτωλοακαρνανίας μοναδικές δυνατότητες ανάπτυξης ήπιων μορφών εναλλακτικού τουρισμού στις παραλίμνιες και παραποτάμιες περιοχές αλλά και δυναμικής προώθησης της υδατοκαλλιέργειας. Η βελτίωση της προσβασιμότητας μέσω της Ζεύξης Ρίου - Αντίρριου και της

Ιονίας Οδού ανοίγουν νέες προοπτικές για την επιτυχή εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου διαχειριστικού και αναπτυξιακού σχεδίου.

- **Μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων**

Η γειτνίαση σε μικρή απόσταση δύσβατων ορεινών περιοχών με δυναμικά αστικά και τουριστικά κέντρα οδηγεί σε ταχεία πληθυσμιακή αποψίλωση των εσωτερικών ζωνών η οποία πρέπει να διακοπεί. Αντίστοιχα έλλειμμα υποδομών δημιουργείται στις περιοχές υποδοχής με την ταχεία επέκταση των αστικών κέντρων και των παράκτιων τουριστικών περιοχών. Η βελτίωση της ποιότητας ζωής και η προστασία των φυσικών πόρων και του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος αποτελούν προϋποθέσεις για την ομαλή αναπτυξιακή τους εξέλιξη.

Ειδικότεροι στόχοι κατά τομέα παραγωγής

Οι στόχοι κατά τομέα παραγωγής διαμορφώνονται ως εξής:

- **Πρωτογενής τομέας**

Η βελτίωση της ποιότητας με έμφαση στα προϊόντα ονομασίας προέλευσης, η προώθηση της βιολογικής γεωργίας, η προώθηση καλλιεργητικών μεθόδων περισσότερο φιλικών προς το περιβάλλον, η βελτίωση των δομών μεταποίησης και εμπορίας με έμφαση στη λειτουργία συλλογικών οργανωτικών σχημάτων. Η επέκταση και ο εκσυγχρονισμός των υδατοκαλλιεργειών. Η εκπαίδευση και τεχνική υποστήριξη του ανθρώπινου δυναμικού. Για τις ορεινές και εσωτερικές ζώνες προτεραιότητα έχει η ολοκληρωμένη ανάπτυξη με την προώθηση δυνατοτήτων συμπληρωματικής ή εναλλακτικής προς τη γεωργία απασχόλησης.

- **Μεταποίηση και ΜΜΕ**

Η αύξηση της ανταγωνιστικότητας και εξωστρέφειας των υφισταμένων μονάδων και η προσέλκυση νέων δυναμικών επιχειρήσεων. Η ενθάρρυνση της καθετοποίησης της επεξεργασίας παραδοσιακών προϊόντων της περιφέρειας. Η παροχή υπηρεσιών ποιοτικού ελέγχου και πιστοποίησης. Η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της βιωσιμότητας των ΜΜΕ με στόχο την αύξηση των θέσεων απασχόλησης. Η ορθολογική χωροθέτηση της μεταποιητικής δραστηριότητας.

- **Τριτογενής τομέας**

Η ανάδειξη των υπηρεσιών διεθνούς εμπορίου και μεταφορών σε «προωθητική δραστηριότητα» για την Πάτρα και την ευρύτερη περιοχή. Η αξιοποίηση της υποδομής και του ανθρώπινου δυναμικού στην Έρευνα και Τεχνολογία με στόχο τη στενότερη διασύνδεση με παραγωγικές δραστηριότητες και τη διάχυση της καινοτομίας στις επιχειρήσεις της περιφέρειας. Η

επέκταση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού με έμφαση στην αξιοποίηση των εσωτερικών υδάτων, των ιαματικών πηγών και των πολιτιστικών πόρων.

Άξονες παρέμβασης - Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων

Ορισμένες από τις δράσεις που ακολουθούν είναι πιθανόν να καλυφθούν επαρκώς από τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα, το Ταμείο Συνοχής ή τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες και συνεπώς, να μην περιληφθούν τελικά στο ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας.

Ενίσχυση και αξιοποίηση της θέσης της Περιφέρειας ως Δυτική Πύλη της Χώρας

Μεταφορές - Επικοινωνίες

- Ανάπτυξη συνδετήριων οδών προς το νέο σχεδιαζόμενο άξονα, την Ιόνια Οδό.
- Εξοπλισμός - αναβάθμιση και σύνδεση των λιμενικών υποδομών.
- Κατασκευή των αναγκαίων μεταφορικών και εμπορευματικών υποδομών για την πλήρη αξιοποίηση του νέου λιμένα Πατρών και του υπό αναβάθμιση σιδηροδρομικού άξονα Αθηνών - Κορίνθου - Πατρών.

Αστικές υποδομές

- Επέκταση και ενίσχυση βασικής υποδομής στους αναπτυσσόμενους αστικούς πόλους.

Αξιοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 για την πολιτιστική και τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας και ιδιαίτερα της Ολυμπίας

Μεταφορές

- Διάνοιξη και βελτίωση οδικών αξόνων τουριστικού - πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

Πολιτισμός

- Προβολή και αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της Ολυμπίας.
- Προβολή και αξιοποίηση αρχαιολογικών χώρων της Μυκηναϊκής, Κλασσικής και Ρωμαϊκής περιόδου.

- Ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων της Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής περιόδου.
- Ανάπτυξη πολιτιστικών διαδρομών με τουριστικό και αρχαιολογικό ενδιαφέρον.
- Ενίσχυση της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας.

Περιβάλλον

- Ολοκληρωμένη διαχείριση, προστασία και αξιοποίηση περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, βιότοπων και δασών.
- Αποκατάσταση καταστροφών στο φυσικό περιβάλλον.

Κίνητρα, υπηρεσίες, υποδομές για τις επιχειρήσεις

- Ενίσχυση ειδικών μορφών τουρισμού - εκσυγχρονισμός τουριστικών μονάδων.
- Προβολή τουριστικών πόρων και πολιτιστικών δραστηριοτήτων.

Βιώσιμη αξιοποίηση των υδάτινων πόρων της Περιφέρειας και ιδιαίτερα της Αιτωλοακαρνανίας

Μεταφορές

- Διάνοιξη και βελτίωση βατότητας οδών για την επισκεψιμότητα λιμναίων και παραποτάμιων περιοχών. Ολοκλήρωση τουριστικών διαδρομών.

Περιβάλλον

- Τοπικά Προγράμματα ολοκληρωμένης διαχείρισης βιοτόπων.
- Υποδομές ΧΥΤΑ και επεξεργασίας λυμάτων παραλίμνιων και παραποτάμιων οικισμών.
- Προστασία υδάτινων πόρων από γεωργικές δραστηριότητες.

Μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων

Μεταφορές - Επικοινωνίας

- Βελτίωση του πρωτεύοντος επαρχιακού και δευτερεύοντος οδικού δικτύου.
- Επέκταση και συμπλήρωση τηλεπικοινωνιακής υποδομής στις ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές.

Υγεία - Εκπαίδευση

- Εκσυγχρονισμός υποδομών και εξοπλισμού των υπηρεσιών υγείας.
- Ολοκλήρωση υποδομών και εκσυγχρονισμός εξοπλισμού όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης.

Εκ των προτέρων αξιολόγηση

Αξιολόγηση στόχων και στρατηγικής

Στη διαμόρφωση τόσο του Σχεδίου Περιφερειακής Ανάπτυξης όσο και των στρατηγικών στόχων που θέτει η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος μέσα από αυτό, έχουν ληφθεί υπόψη οι νέες αναπτυξιακές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η χώρα και η Περιφέρεια, καθώς και οι ανάγκες παρέμβασης για την άρση υφισταμένων αναπτυξιακών αδυναμιών. Έχουν επίσης επισημανθεί οι κλάδοι αιχμής που μπορούν να αποτελέσουν Προωθητικές Δραστηριότητες για την Περιφέρεια· οι κλάδοι αυτοί είναι: η τεχνολογία - έρευνα και ανάπτυξη, ο πολιτισμός και οι δυνατότητες στις ειδικές μορφές τουρισμού, οι σημαντικοί πολιτιστικοί πόροι, οι διεθνείς μεταφορές και το εμπόριο και οι δυνατότητες παράλληλης ανάπτυξης δευτερογενή και τριτογενή τομέα.

Ιδιαίτερη έμφαση κατά την κατάρτιση του ΠΕΠ πρέπει να δοθεί στην εξειδίκευση και στην ανάδειξη του αναπτυξιακού ρόλου της Πάτρας και των λοιπών Αστικών Κέντρων της Περιφέρειας, και στην σχεδιασμένη διασύνδεση των Προωθητικών Δραστηριοτήτων με τους κλάδους της περιφερειακής οικονομίας.

Η εκ των προτέρων αξιολόγηση των στόχων και της στρατηγικής του προγράμματος, προσδιορίζεται από την διεύρυνση της συνέπειας των γενικών και ειδικών στόχων του προγράμματος με τα χαρακτηριστικά τόσο της χώρας, όσο και τις ιδιαιτερότητες και τα προβλήματα της Περιφέρειας.

Οι γενικοί αναπτυξιακοί στόχοι που έχουν τεθεί κρίνονται ως κατάλληλοι να συμβάλουν στην άρση των αδυναμιών της Περιφέρειας, με συνέπεια και ισορροπία. Είναι δε κατά τέτοιο τρόπο καταρτισμένοι ώστε να εξυπηρετούν πολλαπλώς την επίλυση των προβλημάτων. Έτσι οι αδυναμίες της Περιφέρειας φαίνονται να αίρονται κατά συνεπή και συνδυασμένο τρόπο μέσω της στοχοθεσίας.

Επίσης, όπως φαίνεται από την ανάλυση και εξειδίκευση των στόχων κανένα πλεονέκτημα της Περιφέρειας δεν μένει αναξιοποίητο. Ιδιαίτερα, τα μείζονα συγκριτικά πλεονεκτήματα (γεωγραφική θέση, φυσικός πλούτος, Πάτρα) αξιοποιούνται σχεδόν από όλους τους στόχους. Παράλληλα, τόσο οι γενικοί, όσο και οι ειδικοί αναπτυξιακοί στόχοι ανταποκρίνονται επαρκώς στις νέες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η χώρα. Η ένταση της ανταπόκρισης είναι σημαντική και καταδεικνύει την πολλαπλή και συμπληρωματική αντιμετώπιση από το πρόγραμμα των προκλήσεων αυτών.

Συμπερασματικά, η προτεινόμενη στοχοθεσία χαρακτηρίζεται από συνέπεια και συμπληρωματικότητα τόσο όσον αφορά τις νέες προκλήσεις της χώρας όσο και τις αδυναμίες και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας.

Υπάρχει μεγάλος βαθμός συσχέτισης των στόχων με τις δράσεις του προγράμματος. Συγκεκριμένα ο κάθε στόχος, τόσο γενικός, όσο και ειδικός εξειδικεύεται σε συγκεκριμένες δράσεις και έργα. Συνεπώς, είναι εκ των προτέρων γνωστές οι δράσεις που θα εφαρμοσθούν για την επίτευξη του κάθε στόχου. Έτσι θα μπορούν να εκτιμηθούν καλύτερα στην πορεία υλοποίησης του προγράμματος τα αποτελέσματα και ο βαθμός εκπλήρωσης του εκάστοτε στόχου από την εφαρμογή των δράσεων και των έργων.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Καθώς το μεγαλύτερο μέρος των δράσεων της προγραμματικής περιόδου 1994 - 1999 έχει υλοποιηθεί, συνακόλουθα έχουν επιτευχθεί σε μεγάλο βαθμό οι στόχοι και οι επιδιώξεις που τέθηκαν.

Όσον αφορά την προγραμματική περίοδο 2000 - 2006, η συνάφεια διασύνδεσης τόσο των γενικότερων στόχων με τους ειδικότερους, όσο και των στόχων γενικότερα με τις δράσεις, θα οδηγήσει στην επίτευξη της μεγαλύτερης δυνατής αποτελεσματικότητας, ενώ παράλληλα θα καλύψει σε όσο το δυνατό μεγαλύτερο βαθμό τις ανάγκες της Περιφέρειας.

Ο στόχος της ενίσχυσης και αξιοποίησης της θέσης της Περιφέρειας ως Δυτικής Πύλης της Χώρας, αναμένεται να καλυφθεί σημαντικά δεδομένων των μεγάλων έργων υποδομής που υλοποιεί το εθνικό σκέλος του 2^{ου} ΚΠΣ (Ζεύξη Ρίου - Αντίρριου, Νέος Λιμένας Πατρών) αλλά και όσων προγραμματίζονται για το 3^ο ΚΠΣ (Ιόνια Οδός, αναβάθμιση οδικού άξονα και σιδηροδρομικής γραμμής Κορίνθου - Πατρών). Αυτά σε συνδυασμό με τα περιφερειακά έργα που αφορούν την ανάπτυξη συνδετήριων οδών προς το νέο σχεδιαζόμενο άξονα της Ιόνιας Οδού, αλλά και την κατασκευή των αναγκαίων συνδετήριων μεταφορικών και εμπορευματικών υποδομών για την πλήρη αξιοποίηση του νέου λιμένα της Πάτρας και του σιδηροδρομικού άξονα Αθηνών - Κορίνθου - Πατρών - Πύργου, καθώς και των λοιπών έργων που προτείνονται, κατοχυρώνουν την ήδη πλεονεκτική θέση της περιφέρειας και κυρίως της Πάτρας ως μείζονα κόμβο συνδυασμένων μεταφορών και ως «Δυτική Πύλη» της χώρας.

Συμπληρωματικά με τα παραπάνω, η θέση της Περιφέρειας αναμένεται να ενισχυθεί από την αξιοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 προς την κατεύθυνση της πολιτιστικής και τουριστικής ανάδειξης της Περιφέρειας και ιδιαίτερα της Ολυμπίας, εξαιτίας του ότι η περιοχή θα αποτελέσει πόλο έλξης μεγάλου αριθμού επισκεπτών λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Με τις δράσεις που προτείνονται ενισχύεται η ανάπτυξη των κατάλληλων υποδομών κυρίως μεταφοράς, διαμονής, υποδοχής πολιτιστικών δραστηριοτήτων, ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς και γενικότερα δραστηριοτήτων, ανάδειξης, καθώς και εναλλακτικών μορφών τουρισμού κλπ. έτσι ώστε να αυξηθεί η δυνατότητα μονιμότερης αξιοποίησης αυτού του γεγονότος.

Οι παραπάνω δράσεις αναμένεται να έχουν και σημαντικές άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις στην απασχόληση και στο εισόδημα.

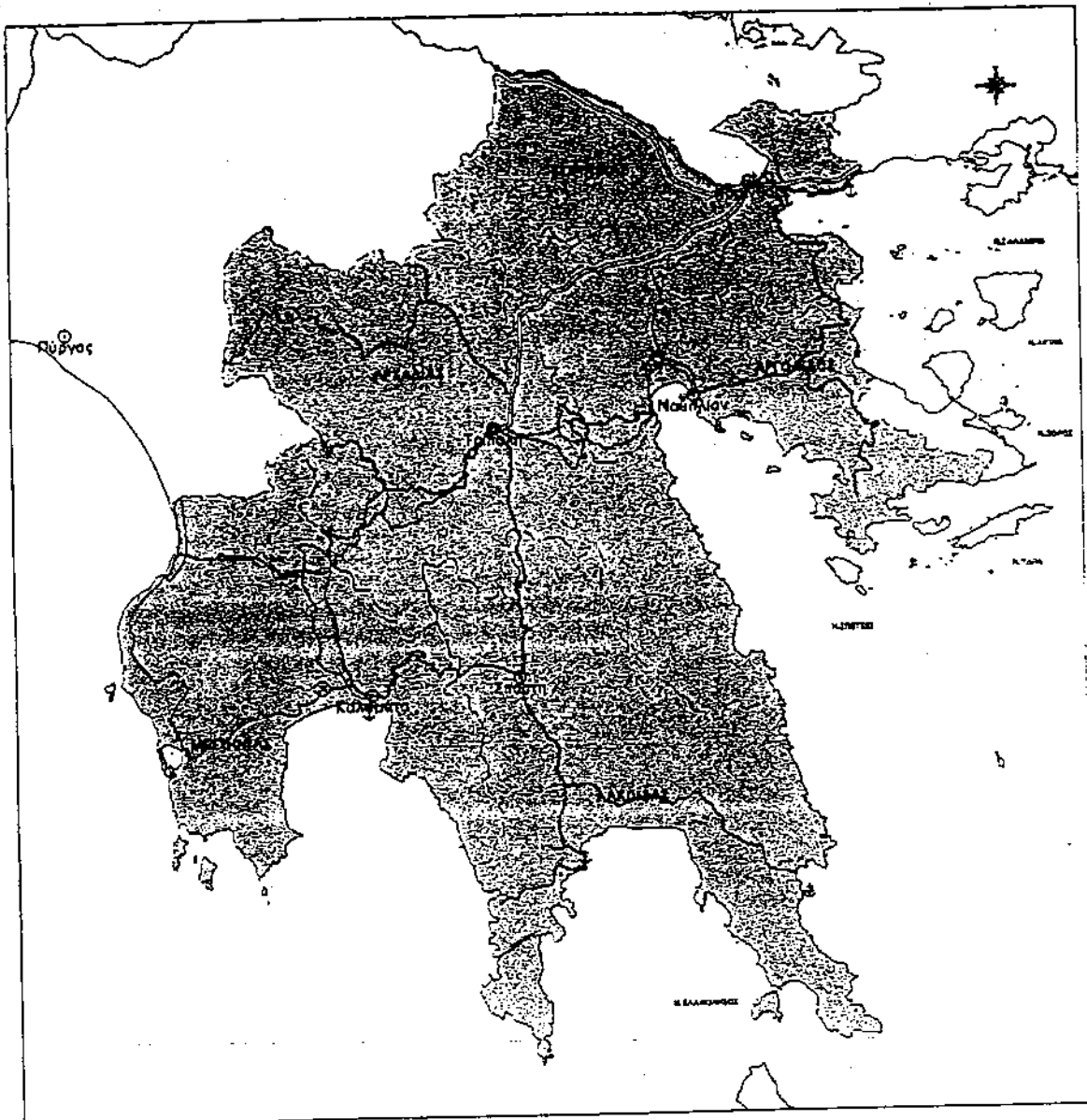
Θετικές επιπτώσεις κυρίως στην απασχόληση και στα εισοδήματα προβλέπονται και από νέες δυναμικές μονάδες που μπορούν να εξαλείψουν τις επιπτώσεις από τη βιομηχανική κρίση που προκάλεσε η διακοπή λειτουργίας μεγάλων επιχειρήσεων στο πρόσφατο παρελθόν. Η άποψη αυτή ενισχύεται πέρα από τις δράσεις προς την κατεύθυνση αυτή και από την γεωγραφική θέση της Περιφέρειας, την βιομηχανική εμπειρία της, το επίπεδο εκπαίδευσης του εργατικού δυναμικού και της αναπτυξιακές προοπτικές της.

Χρηματοδότηση Προγράμματος

Για την περίοδο 2000 - 2006 προτείνεται η χρηματοδότηση του ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας με συνολική δαπάνη 220.000.000.000 δρχ., η οποία είναι αυξημένη σε σχέση με το ΠΕΠ 1994 - 1999 κατά 75,4%. Η κατά κεφαλή δαπάνη ανέρχεται σε 298.000 δρχ.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Επιμέλεια: Γεωγραφικό Γραφείο του ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ
 Εξομοιωμένη κλίμακα 1:770.000
 Τμήμα Γεωγραφικών Υπηρεσιών
 Γενική Γραμματεία - 27 Σεπτεμβρίου 1999
 Διεύθυνση Γεωγραφικών Υπηρεσιών - 27 Σεπτεμβρίου 1999
 Γεωγραφικό Γραφείο του ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ

**Χάρτης
 Π.10.1**

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
 ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
 ΣΧΕΔΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
 ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000 - 2006**

**ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
 ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ
 ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ
 ΥΠΟΜΟΝΗΜΑ**

ΚΑΙΜΑΚΑ 1: 770000

- Διαδρομή
- Αεροπορικές Διοικήσεις (ΠΑΘΕ, ΕΙΝΑΤΙΑ)
- Ασκή Έργο Οδοι Διεύθυνση
- Συγκολλητικό Δίκτυο
- Αθήνα
- Αρκαδική
- Πρωτεύουσα Περιφέρειας
- Περιφερειακή Έκθεση
- Ασκή Αστική Έκθεση

Το παρόν σχέδιο αποτελεί προϊόν της συνεργασίας μεταξύ του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και του Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης. Το σχέδιο αυτό αποτελεί προϊόν της συνεργασίας μεταξύ του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και του Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Επιμέλεια: Γεωγραφικό Γραφείο
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
 Ε.Π.Α. Πειραιώς, Πανεπιστημίου

Οι τομείς παραγωγής

• Πρωτογενής τομέας

Ο πρωτογενής τομέας της Πελοποννήσου εξακολουθεί να διατηρεί ένα σημαντικό μέγεθος. Το περιφερειακό ΑΕΠ του πρωτογενή τομέα καταλαμβάνει το 11% του ΑΕΠ του πρωτογενή της χώρας και το 30,5% του συνολικού Περιφερειακού ΑΕΠ.

Η κάμψη ωστόσο που παρατηρείται στο προϊόν του πρωτογενή τα τελευταία χρόνια είναι σημαντική, ιδιαίτερα στις εσωτερικές ζώνες της Περιφέρειας και στις περιοχές που αναπτύσσεται ο τουρισμός, ο οποίος προκαλεί εποχική απορρόφηση εργατικού δυναμικού που ασχολείται στις αγροτικές δραστηριότητες. Ωστόσο, η απορρόφηση αυτή του εργατικού δυναμικού από τον τουρισμό δεν είναι ικανή να καλύψει την αγροτική έξοδο, με αποτέλεσμα να παρατηρείται κατά τη διάρκεια των ετών 1991 - 1994 μια μικρή αύξηση των απασχολουμένων στον πρωτογενή τομέα και μικρή πτώση κατά την τριετία 1995 - 1997 (43,4% συμμετοχή στη συνολική απασχόληση το 1997 από 47,8% το 1994).

Τα προβλήματα αυτά υποδεικνύουν έντονη υποαπασχόληση στη γεωργία και σημαντικά προβλήματα στην αγροτική δομή της Περιφέρειας, καθώς και πτώση της παραγωγικότητας του τομέα.

• Δευτερογενής τομέας

Ο δευτερογενής τομέας είναι ο ισχνότερος οικονομικός τομέας της Περιφέρειας και παρουσιάζει μείωση του ποσοστού συμμετοχής του στο συνολικό Ακαθάριστο Προϊόν της Περιφέρειας, η οποία όμως είναι αντίστοιχη της κάμψης που παρατηρείται σε επίπεδο χώρας. Ωστόσο, ο ρυθμός μείωσης του προϊόντος του δευτερογενή στην Περιφέρεια είναι μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο της χώρας. Για τη μεταποιητική δραστηριότητα παρατηρείται πτώση της παραγόμενης προστιθέμενης αξίας όπως επίσης και στο πάγιο κεφάλαιο. Η μεταποίηση συγκεντρώνει το 4,5% του συνόλου των απασχολουμένων της Περιφέρειας για το έτος 1997 (το αντίστοιχο μέγεθος σε επίπεδο χώρας ανέρχεται σε 14,5%) παρουσιάζοντας σημαντική μείωση (22%) σε σχέση με το 1991.

Οι κύριες εξειδικεύσεις των Νομών της Περιφέρειας αφορούν κυρίως τους κλάδους Τροφίμων, Ξύλου, Ποτών και Μη Μεταλλικών Ορυκτών, δηλαδή κλάδοι που είτε αναφέρονται στην επεξεργασία προϊόντων του πρωτογενή τομέα, είτε στις κατασκευές.

• Τριτογενής τομέας

Οι διοικητικές εκπαιδευτικές και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, καθώς και οι υπηρεσίες μεταφορών, είναι συγκεντρωμένες στα αστικά κέντρα. Το εμπόριο αποτελεί σημαντική

δραστηριότητα για την Περιφέρεια, καθώς αντιπροσωπεύει το 23,2% του προϊόντος του τριτογενή τομέα και το 10,7% του συνολικού περιφερειακού προϊόντος.

Στην Περιφέρεια υπάρχει ένα αεροδρόμιο στην Καλαμάτα, ενώ στις θαλάσσιες μεταφορές σημαντικό ρόλο παίζει το λιμάνι της Καλαμάτας.

Οι δραστηριότητες Ε&ΤΑ στην Περιφέρεια βρίσκονται σε χαμηλό επίπεδο. Η Πελοπόννησος δεν διαθέτει κάποιο Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα παρά μόνον Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα στην Καλαμάτα. Στην Περιφέρεια συγκεντρώνεται μόλις το 4,4% του συνόλου των ερευνητικών κέντρων και ινστιτούτων της χώρας (1993) και βρίσκεται σε χαμηλή θέση μεταξύ των Περιφερειών της χώρας. Ειδικότερα καταλαμβάνει την 7^η θέση (μαζί με την Ήπειρο).

Ο τουρισμός παρουσιάζει τάσεις μείωσης, ιδιαίτερα όσον αφορά τις διανυκτερεύσεις (μείωση κατά 6,19% το 1997 σε σχέση με το 1994), καθώς και τις πληρότητες των ξενοδοχειακών καταλυμάτων (μείωση κατά 4,12% το 1997 σε σχέση με το 1994). Ωστόσο, υπάρχουν σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης του τομέα, που οφείλονται κυρίως στους σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους της Περιφέρειας, οι οποίοι δεν έχουν σε σημαντικό βαθμό αξιοποιηθεί, στη φυσική ομορφιά και στη θαυμάσια σύνθεση και ποικιλία των τοπίων και στη μικρή απόσταση από την Αθήνα.

Η Περιφέρεια γενικά διαθέτει σημαντικούς πολιτιστικούς πόρους (αρχαιολογικούς χώρους, παραδοσιακούς οικισμούς, εκκλησίες, μουσεία, βιβλιοθήκες, πινακοθήκες κλπ.), με βασικότερο πολιτιστικό πόλο την Καλαμάτα που ασκεί έντονη δραστηριότητα στον τομέα αυτό.

Υποδομές - Ποιότητα ζωής

• *Μεταφορές*

Το συνολικό Εθνικό Επαρχιακό οδικό δίκτυο της Περιφέρειας μετά το τέλος του ΠΕΠ Πελοποννήσου 1989 - 1993 ανέρχονταν σε 5.504 χλμ. Από αυτά 1.190 αφορούσαν εθνικό οδικό δίκτυο και τα υπόλοιπα 4.314 επαρχιακό. Κατά τη μέχρι σήμερα εφαρμογή του Β' ΚΠΣ και συγκεκριμένα του ΠΕΠ Πελοποννήσου 1994 - 1999 υλοποιούνται οδικά έργα που αντιστοιχούν σε 850 χλμ. οδικού δικτύου. Αναλυτικά, πρόκειται για την κατασκευή 60 χλμ. δρόμων εθνικού δικτύου, 650 χλμ. επαρχιακού και 140 χλμ. περίπου δημοτικού οδικού δικτύου.

Σημαντική είναι η παρέμβαση του ΠΕΠ Πελοποννήσου στη δημιουργία του αυτοκινητοδρόμου Τρίπολη - Καλαμάτα, η οποία συνδέει την Καλαμάτα με την Τρίπολη, αλλά και με την Αθήνα. Επίσης, σημαντικός αναπτυξιακός παράγοντας για την Περιφέρεια είναι η διέλευση από το βόρειο τμήμα της μεγάλης μέρους του οδικού άξονα ΠΑΘΕ.

Οι αεροπορικές συγκοινωνίες εξυπηρετούνται από το αεροδρόμιο της Καλαμάτας, ενώ στις θαλάσσιες μεταφορές σημαντικό ρόλο παίζει το λιμάνι της Καλαμάτας. Άλλα λιμάνια της Περιφέρειας είναι της Πύλου και της Κυπαρισσίας στη Μεσσηνία, του Ναυπλίου, της Ερμιονίδας και

του Πορτοχελίου στην Αργολίδα, του Παράλιου Άστρους και του Λεωνιδίου στην Αρκαδία, της Κορίνθου και του Κιάτου στην Κορινθία και τέλος, του Γυθείου στη Λακωνία.

Το μεγαλύτερο μέρος του εθνικού δικτύου της Περιφέρειας διέρχεται μέσα από τους Νομούς Κορινθίας, Αρκαδίας και Μεσσηνίας (περίπου το 70%), ενώ το Νομό Αρκαδίας διασχίζει το μεγαλύτερο ποσοστό του επαρχιακού δικτύου της Περιφέρειας (32% περίπου). Το σιδηροδρομικό δίκτυο της Περιφέρειας έχει σοβαρά μειονεκτήματα. Δεν είναι συμβατό με το υπόλοιπο εθνικό δίκτυο, οι γραμμές του δικτύου Πελοποννήσου έχουν μικρότερο πλάτος, είναι μονής κατεύθυνσης, δεν υπάρχουν ανισόπεδες διαβάσεις και έχει κακή χάραξη.

• Υγεία - Πρόνοια

Οι κλίνες θεραπευτηρίων στην Περιφέρεια Πελοποννήσου φθάνουν τις 1.697 το έτος 1994 από τις οποίες οι 1.184 είναι δημόσιες. Με τις παρεμβάσεις του ΠΕΠ Πελοποννήσου οι θεραπευτικές κλίνες αυξάνονται κατά 550, ενώ παράλληλα βελτιώνεται ο εξοπλισμός των δημοσίων θεραπευτηρίων από το εθνικό σκέλος του Β' ΚΠΣ. Με την ολοκλήρωση των έργων εκτιμάται ότι θα αντιστοιχούν 3,6 θεραπευτικές κλίνες ανά 1.000 κατοίκους, μέγεθος που μπορεί να θεωρηθεί ότι καλύπτει τις ανάγκες της Περιφέρειας τουλάχιστον σε επίπεδο τριτοβάθμιας περίθαλψης.

Η εξέλιξη του αριθμού των γιατρών στην Περιφέρεια ακολουθεί επίσης ανοδική πορεία αυξανόμενη κατά 43% κατά τα έτη 1991 - 1999. Αποτέλεσμα ήταν το 1996 να αναλογούν 2,5 γιατροί ανά 1.000 κατοίκους, ενώ το 1991 το αντίστοιχο μέγεθος ανερχόταν σε 1,55.

• Εκπαίδευση

Τα δημοτικά σχολεία μειώθηκαν κατά 35,8% τη δεκαετία 1985 - 1994. Τα υψηλότερα ποσοστά μείωσης παρατηρήθηκαν στους Νομούς Αρκαδίας και Μεσσηνίας με μεταβολή ίση με 54,08 % και 40,07% αντίστοιχα. Παράλληλα, κάμψη παρουσίασε ο αριθμός των μαθητών κατά μικρότερο όμως ποσοστό, της τάξης 19,12%, κρατώντας έτσι το δείκτη μαθητές ανά σχολείο κάτω από αυτόν της χώρας. Η τάση αυτή μείωσης των δημοτικών σχολείων συνεχίστηκε μέχρι το 1996, ενώ παραμένει σταθερός με μικρές διακυμάνσεις ο αριθμός διδασκόντων με συνεχή διαχρονική μείωση του αριθμού των μαθητών.

Επίσης, το ποσοστό των Δημοτικών σχολείων που λειτουργούν αποκλειστικά πρωί, χωρίς διπλοβάρδιες είναι 97,7% (το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο της χώρας είναι 81,4%). Το 95,2 των Γυμνασίων λειτουργούν αποκλειστικά πρωί (ενώ στη χώρα το 69,4%). Όσον αφορά τέλος τα Γενικά Λύκεια, το 96,9% λειτουργούν αποκλειστικά πρωί (ενώ σε επίπεδα χώρας 66,9%).

Η Πελοπόννησος δεν διαθέτει κάποιο Ανώτατο Ίδρυμα, παρά μόνον Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα στην Καλαμάτα.

• Φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον

Το 50,1% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας είναι ορεινή, το 28,4% ημιορεινή και μόνο 21,5% είναι πεδινή. Η παραπάνω κατάσταση διαφοροποιείται από νομό σε νομό και κυρίως από την ενδοχώρα προς τις παραλιακές περιοχές.

Στην Περιφέρεια Πελοποννήσου έχουν θεσμοθετηθεί αισθητικά δάση, διατηρητέα μνημεία της φύσης και τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Συγκεκριμένα, εντοπίζονται δύο από τα δεκαεννέα αισθητικά δάση της χώρας και δεκατέσσερα από τα πενήντα δύο διατηρητέα μνημεία της φύσης. Έτσι, η Περιφέρεια Πελοποννήσου καταλαμβάνει την πρώτη θέση, από όλες τις Περιφέρειες της χώρας, σε αριθμό προστατευομένων δασών.

Επίσης, στα διοικητικά όρια της Περιφέρειας έχουν καταγραφεί τριάντα υγρότοποι συνολικής έκτασης 4.185 εκταρίων, για τους οποίους εφαρμόζονται μόνο αποσπασματικά μέτρα προστασίας, ενώ έχουν καταγραφεί επτά σημαντικές περιοχές με προστατευόμενα είδη πουλιών από τις εκατόν τριάντα έξι της χώρας. Τέλος, όσον αφορά στην κατανομή των περιοχών Natura 2000, στην Περιφέρεια Πελοποννήσου έχουν καταγραφεί είκοσι έξι περιοχές, που καταλαμβάνουν ποσοστό 25% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας. Από αυτές οι 15 είναι κατηγορίας Α, οι 3 κατηγορίας Β και οι 8 κατηγορίας Γ.

Η Περιφέρεια Πελοποννήσου προς το παρόν δεν περιλαμβάνει περιοχές περιβαλλοντικής προστασίας με εμβέλεια υπερεθνική (π.χ. περιοχές σύμβασης Ramsar). Η Σύμβαση όμως της Βόννης και η Σύμβαση της Βέρνης περιλαμβάνουν προστατευόμενα είδη που έχουν καταγραφεί εντός των διοικητικών ορίων της Περιφέρειας.

Εντονότατο πρόβλημα παρουσιάζει το υδατικό δυναμικό της Περιφέρειας, τόσο στο σύνολό της, όσο και σε επιμέρους περιοχές, οι οποίες χαρακτηρίζονται από εντατικοποίηση των γεωργικών καλλιεργειών. Στις περιπτώσεις αυτές παρατηρείται έντονη εφιαλτική του υδροφόρου ορίζοντα λόγω της υπεράντλησης για τις καλλιέργειες, με δυσμενέστατα αποτελέσματα, τόσο στις καλλιέργειες, όσο και στην υγεία των κατοίκων. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται εντονότατα στο Αργολικό πεδίο και στον κάμπο της Κορινθίας, ενώ σε ολόκληρη την Περιφέρεια παρατηρείται σημαντική μείωση του υδατικού δυναμικού της με δυσμενή αποτελέσματα στις παραγωγικές δραστηριότητες, αλλά και στο γεωφυσικό και ζωικό περιβάλλον.

Οι πυρκαγιές έχουν προκαλέσει σημαντικές καταστροφές στο δασικό πλούτο της Περιφέρειας. Οι επιπτώσεις από αυτές είναι έντονα αρνητικές σε όλα τα περιβαλλοντικά πεδία (γεωλογικά, χλωρίδας, πανίδας κλπ.).

Αποτελέσματα 2^{ου} Κ.Π.Σ.

• Βασικοί στόχοι και στρατηγική

Η αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας, όπως αυτή διαμορφώθηκε για την προγραμματική περίοδο 1994 - 1999, είχε θέσει ως βασικούς στόχους:

- Την αναδιάρθρωση του παραγωγικού ιστού της Περιφέρειας, με έμφαση στην τουριστική ανάπτυξη.
- Την βελτίωση της παραγωγικότητας του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα.
- Την άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών αναπτυξιακών ανισοτήτων στους όρους ανάπτυξης και βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της Περιφέρειας, στοχεύοντας στην συγκράτηση του κοινωνικού ιστού των εσωτερικών ζωνών.
- Η διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος, με παράλληλη αξιοποίηση των δυνατοτήτων που αυτό προσφέρει για την τουριστική ανάπτυξη και την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.
- Η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.

• Κύρια έργα - Δράσεις

Στην Περιφέρεια Πελοποννήσου κατά την προγραμματική περίοδο 1994 - 1999 πραγματοποιούνται παρεμβάσεις τριών μεγάλων κατηγοριών, με συμμετοχή του Δημοσίου (Κοινοτικού ή και Εθνικού). Η πρώτη κατηγορία αναφέρεται στις παρεμβάσεις του ΠΕΠ Πελοποννήσου, οι οποίες εκτιμάται ότι αφορούν στο 45% - 50% περίπου του συνολικού ύψους Δημοσίας Δαπάνης που διατίθεται στην Περιφέρεια κατά την συγκεκριμένη περίοδο. Η δεύτερη κατηγορία αναφέρεται στις παρεμβάσεις του Εθνικού Σκέλους του Β' ΚΠΣ, στις Κοινοτικές πρωτοβουλίες και στο Ταμείο Συνοχής, το ύψος των οποίων εκτιμάται ότι αντιπροσωπεύει το 40% - 45% του συνολικού ύψους δημοσίας δαπάνης που διατίθεται στην Περιφέρεια. Η τρίτη κατηγορία αναφέρεται στα αμιγώς Δημόσια Εθνικά κονδύλια από το ύψος δημοσίας δαπάνης για τη συγκεκριμένη Προγραμματική περίοδο.

Το συνολικό ύψος δημοσίας δαπάνης που προγραμματίζεται να δαπανηθεί στην Περιφέρεια για επενδύσεις κατά την προγραμματική περίοδο 1994 - 1999, εκτιμάται σε 250 δις. δρχ. (σε τιμές 1995). Στο σύνολο των κονδυλίων αυτών το 2% περίπου αναφέρεται σε επενδύσεις στην μεταποίηση, το 15% σε επενδύσεις του πρωτογενή τομέα, το 10% σε επενδύσεις τουρισμού - πολιτισμού, το 12% σε επενδύσεις μεταφορών (κυρίως οδικές μεταφορές), το 10% σε επενδύσεις υγείας και πρόνοιας και το 15% σε επενδύσεις προστασίας και βελτίωσης του περιβάλλοντος.

Από τα παραπάνω στοιχεία εκτιμήσεων φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό κονδυλίων κατευθύνεται προς τις επενδύσεις οδικών μεταφορών και τα αμέσως επόμενα σε μέγεθος ποσοστά

συμμετοχής, στο σύνολο των παρεμβάσεων (αλλά με σημαντική διαφορά από εκείνων για τις οδικές μεταφορές), έχουν οι επενδύσεις στον πρωτογενή τομέα και οι επενδύσεις για προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος.

Επίσης είναι αξιοσημείωτο ότι το μεγαλύτερο βάρος, από πλευράς Δημόσιας Δαπάνης χρηματοδότησης, για την ανάπτυξη της Περιφέρειας Πελοποννήσου έχει το ΠΕΠ Πελοποννήσου και ως εκ τούτου η σημασία του για την επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων της Περιφέρειας είναι πολύ μεγάλη. Από την μέχρι σήμερα πορεία υλοποίησης των έργων και Μέτρων του ΠΕΠ, οι δράσεις που προβλέπεται ότι θα απορροφήσουν το μεγαλύτερο μέρος των πόρων του και οι οποίες εμφανίζουν ήδη πολύ ικανοποιητική πορεία υλοποίησης είναι οι εξής:

- Παρεμβάσεις βελτίωσης και σε ορισμένες περιπτώσεις νέας διάνοιξης μέρους του υπάρχοντος εθνικού και επαρχιακού οδικού δικτύου.
- Κατασκευή μέρους του νέου αυτοκινητόδρομου στην Τρίπολη - Καλαμάτα.
- Ιδιωτικές επενδύσεις για εκσυγχρονισμό και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων.
- Έργα βελτίωσης και προστασίας των δασών.
- Βελτίωση ή και επέκταση του ορεινού και αγροτικού οδικού δικτύου.
- Εκσυγχρονισμός, βελτίωση και επέκταση των υποδομών υγείας της Περιφέρειας.
- Έργα τοπικής ανάπτυξης και βελτίωσης του επιπέδου ζωής των κατοίκων ορεινών και ημιορεινών περιοχών.

Ο προϋπολογισμός των παραπάνω δράσεων αντιπροσωπεύει το 72% της συνολικής δημόσιας δαπάνης του ΠΕΠ και μέχρι το τέλος του έτους 1998 είχε απορροφηθεί το 55% του προϋπολογισμού τους, ενώ το φυσικό αντικείμενο που είχε υλοποιηθεί μέχρι τότε αντιπροσώπευε το 65% του προγραμματισμένου φυσικού αντικειμένου.

• Αποτελέσματα - Βαθμός επίτευξης στόχων

Η συγκεκριμένη Δημόσια Δαπάνη για την περίοδο 1994 - 1999 στο ΠΕΠ Πελοποννήσου ήταν 440,2 εκ EURO.

Από τις παραπάνω δράσεις του ΠΕΠ, εκείνες οι οποίες φαίνονται να καλύπτουν σε ικανοποιητικό βαθμό τους αρχικούς στόχους, είναι οι υποδομές σε νοσοκομειακές κλίνες και σε βελτίωση της λειτουργίας της νοσοκομειακής υποδομής της Περιφέρειας και οι υποδομές σε σχολικά κτίρια της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Οι υπόλοιπες δράσεις του ΠΕΠ που θα απορροφήσουν τον προϋπολογισμό τους και οι οποίες καλύπτουν μεν τους αρχικούς φυσικούς στόχους, χωρίς όμως να καλύπτουν πλήρως τις αναπτυξιακές ανάγκες της Περιφέρειας είναι οι εξής:

- Βελτίωση ή και επέκταση του Εθνικού και Επαρχιακού δικτύου της Περιφέρειας.
- Ενέργειες τουριστικής προβολής της Περιφέρειας.

- Υπηρεσίες προς τις ΜΜΕ.
- Ενίσχυση θερμοκηπιακών καλλιεργειών με αξιοποίηση ήπιων μορφών ενέργειας.
- Βελτίωση ή και επέκταση του ορεινού οδικού δικτύου.
- Βελτίωση και προστασία δασών.
- Υποδομές κοινωνικής πρόνοιας.
- Παρεμβάσεις τοπικής ανάπτυξης.

Συμπερασματικά, οι παρεμβάσεις του ΠΕΠ εξυπηρετούν το σύνολο των βασικών αναπτυξιακών στόχων που έχουν τεθεί αρχικά για το Πρόγραμμα κατά ένα βαθμό της τάξης του 45%. Οι αναπτυξιακοί στόχοι του ΠΕΠ είναι και οι βασικοί αναπτυξιακοί στόχοι της Περιφέρειας.

Τον μεγαλύτερο βαθμό κάλυψης παρουσιάζει ο βασικός αναπτυξιακός στόχος που αναφέρεται στην άμβλυση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και στη διατήρηση του κοινωνικοοικονομικού ιστού των εσωτερικών ζωνών. Επίσης κατά ένα σημαντικό βαθμό εξυπηρετείται ο βασικός αναπτυξιακός στόχος που αναφέρεται στην αναδιάρθρωση του παραγωγικού ιστού με έμφαση στην ήπια τουριστική ανάπτυξη. Κατά μικρότερους βαθμούς καλύπτονται οι στόχοι για αύξηση της παραγωγικότητας του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα, καθώς και ο στόχος για διατήρηση, προστασία και τουριστική αξιοποίηση του περιβάλλοντος.

Στόχοι και Στρατηγική για την περίοδο 2000 - 2006

Συγκριτικά πλεονεκτήματα - Προβλήματα και περιορισμοί

Η Περιφέρεια Πελοποννήσου διαθέτει κάποια συγκριτικά πλεονεκτήματα, αλλά και περιορισμούς που πρέπει να ληφθούν υπόψη στη διαμόρφωση της αναπτυξιακής στρατηγικής για την νέα προγραμματική περίοδο 2000 - 2006. Τα βασικότερα συγκριτικά πλεονεκτήματα είναι τα εξής:

- Το κλίμα, οι φυσικοί πόροι και τα ιστορικά - πολιτιστικά κέντρα.
- Οι δυνατότητες του πρωτογενή τομέα και η παραγωγή σπάνιας ποιότητας παραδοσιακών αγροτικών προϊόντων, τα οποία με την κατάλληλη μεταποίηση, συσκευασία και διαδικασίες προώθησης, μπορούν να δημιουργήσουν σημαντικού επιπέδου εισόδημα στον αγροτικό πληθυσμό της Περιφέρειας.
- Οι δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης και η αξιοποίηση της γειτνίασής της με την Μητροπολιτική Περιοχή της Πρωτεύουσας στον τομέα αυτό.

Ωστόσο, οι σημαντικότεροι αναπτυξιακοί περιορισμοί που αντιμετωπίζει η Περιφέρεια είναι:

- Ο ορεινός και αγροτικός χαρακτήρας της.
- Ο έντονος ενδοπεριφερειακός δυϊσμός.
- Το χαμηλό επίπεδο υποδομών.

- Το χαμηλό επίπεδο τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και προωθητικών δραστηριοτήτων.

Στρατηγικοί στόχοι

Ο γενικός Αναπτυξιακός Στόχος της Περιφέρειας είναι:

Η μείωση της αναπτυξιακής υστέρησης της ενδοχώρας αξιοποιώντας τα φυσικά και πολιτιστικά της αποθέματα και η βιώσιμη διαχείριση των πόρων στις ήδη ανεπτυγμένες περιοχές.

Ο γενικός αυτός αναπτυξιακός στόχος αναλύεται στους εξής κύριους στρατηγικούς στόχους.

- **Αξιοποίηση της γειτνίασης με την μητροπολιτική περιφέρεια της Αττικής μέσω των νέων οδικών αξόνων**

Η σημαντικά βελτιωμένη προσβασιμότητα της περιφέρειας συντελεί στην προσέλκυση επενδύσεων του δευτερογενή τομέα που επιδιώκουν να λειτουργήσουν σε μικρή χρονοαπόσταση από την αγορά της Αττικής. Επιτρέπει επίσης την ανάπτυξη εσωτερικού τουρισμού ολιγοήμερων διακοπών με δεξαμενή το πληθυσμιακό κέντρο της Αττικής.

- **Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων**

Ορθολογική αξιοποίηση των υδάτινων πόρων (κυρίως στο Αργολικό Πεδίο), προστασία παράκτιων περιοχών από τη ρύπανση και την άναρχη δόμηση, διαχείριση απορριμμάτων, διαχείριση βοσκοτόπων, προστασία δασών είναι οι άξονες προτεραιότητας.

- **Ολοκληρωμένη ανάπτυξη της ορεινής ενδοχώρας και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς**

Τα κορυφαίας αξίας ιστορικά μνημεία της περιφέρειας, η παρθένα φύση του ορεινού τοπίου, οι μικρές αποστάσεις από παράλια παραθεριστικά κέντρα, σε συνδυασμό με την προαναφερθείσα γειτνίαση με την Αττική, καθιστούν την ενδοχώρα της Πελοποννήσου ιδανικό υποψήφιο για την εφαρμογή μίας ολοκληρωμένης πολιτικής προώθησης εναλλακτικών και συνδυασμένων μορφών τουρισμού με παράλληλη συντήρηση της παραδοσιακής αγροτικής εκμετάλλευσης.

Το ειδικό κεφάλαιο για τον Ορεινό Χώρο που ακολουθεί, διατυπώνει αναλυτικότερα τους στόχους και τη στρατηγική.

- **Ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας στη Νοτιοδυτική Πελοπόννησο και εξυγίανση και ορθολογική ανάπτυξη των υφισταμένων τουριστικών περιοχών**

Οι σχεδιαζόμενες μεγάλης κλίμακας τουριστικές επενδύσεις στην περιοχή μπορούν να αξιοποιηθούν από μια συνολικότερη πολιτική ανάπτυξης ενός νέου διεθνούς εμβέλειας τουριστικού πόλου υψηλής ποιότητας, με συμπληρωματικές επενδύσεις και λελογισμένη χρήση των αναξιοποίητων φυσικών πόρων. Η εγγύτητα προς το αστικό κέντρο της Καλαμάτας με τις ανάλογες υποδομές διευκολύνουν μια τέτοια στρατηγική.

Ειδικότεροι στόχοι κατά τομέα παραγωγής

Οι στόχοι κατά τομέα παραγωγής διαμορφώνονται ως εξής:

- **Πρωτογενής τομέας**

Η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της δυναμικής πεδινής γεωργίας, όχι μόνο μέσω της εντατικοποίησης, αλλά με αναβάθμιση της ποιότητας και βελτίωση των δομών εμπορίας και μεταποίησης. Για τις ορεινές περιοχές προτεραιότητα δίδεται στην ενίσχυση της βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας και στην τυποποίηση και βελτίωση της εμπορικότητας των τοπικών παραδοσιακών προϊόντων. Η ανανέωση του ανθρώπινου δυναμικού του τομέα αποτελεί κρίσιμη συνιστώσα αυτής της στρατηγικής.

- **Μεταποίηση και ΜΜΕ**

Η ισχνή παρουσία του δευτερογενή τομέα δεν δικαιολογείται μετά τη σημαντική βελτίωση της προσβασιμότητας της περιφέρειας. Στόχος η προσέκλυση σημαντικού αριθμού νέων μεταποιητικών μονάδων και η παροχή των καταλλήλων υποδομών και υπηρεσιών για την ομαλή εγκατάσταση και λειτουργία τους. Οι μικρότερες αποστάσεις από την Αττική και από τις κύριες πόλεις της χώρας αποτελούν ισχυρό συγκριτικό πλεονέκτημα. Η εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού αποτελεί απαραίτητη συμπληρωματική προϋπόθεση.

- **Τριτογενής τομέας**

Οι κύριες προτεραιότητες για τον κλάδο του τουρισμού έχουν διατυπωθεί ανωτέρω. Η αναγγελθείσα δημιουργία Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος δίδει μια νέα προοπτική στην Τρίπολη, έδρα περιφέρειας για την ανάπτυξη προηγμένων υπηρεσιών στήριξης της παραγωγικής δραστηριότητας. Η αναβάθμιση της ποιότητας από τους φορείς παροχής μεταφορικών υπηρεσιών πρέπει να ακολουθήσει την υλοποιούμενη και σχεδιαζόμενη βελτίωση των υποδομών.

Άξονες παρέμβασης - Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων ανά Στρατηγικό Στόχο

Ορισμένες από τις δράσεις που ακολουθούν είναι πιθανόν να καλυφθούν επαρκώς από τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα, Ταμείο Συνοχής ή τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες και συνεπώς να μην περιληφθούν τελικά στο ΠΕΠ Πελοποννήσου.

Αξιοποίηση της γειτνίασης με την μητροπολιτική Περιφέρεια της Αττικής μέσω των νέων οδικών αξόνων

Μεταφορές - Επικοινωνίες

- Αναβάθμιση του διανομαρχιακού και επαρχιακού οδικού δικτύου.
- Σημειακές βελτιώσεις στην σιδηροδρομική υποδομή με τουριστικό ενδιαφέρον.
- Βελτίωση υποδομής στα κύρια λιμάνια της Περιφέρειας.
- Εκσυγχρονισμός τηλεπικοινωνιακής υποδομής και υπηρεσιών τηλεματικής.

Περιβάλλον - Πολιτισμός

- Προστασία και ανάδειξη οικισμών παραθεριστικής κατοικίας.
- Ανάπλαση - αναβάθμιση παράκτιων τουριστικών περιοχών.
- Ανάδειξη - προβολή μνημείων, αρχαιολογικών χώρων, χώρων αναψυχής.

Κίνητρα, υπηρεσίες, υποδομές για τις επιχειρήσεις

- Αξιοποίηση των κινήτρων του αναπτυξιακού νόμου.
- Βελτίωση - επέκταση οργανωμένων περιοχών υποδομής επιχειρήσεων.
- Ενίσχυση των ΜΜΕ για εφαρμογή καινοτομιών και νέων τεχνολογιών.
- Παροχή υπηρεσιών οργάνωσης και τεκμηρίωσης.
- Προβολή του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας.

Ενισχύσεις και υποδομές για τις αγροτικές εκμεταλλεύσεις και την αλιεία

- Ενίσχυση δράσεων για μεταποίηση και εμπορία επώνυμων ή και οικολογικών προϊόντων ονομασίας προέλευσης.
- Ενίσχυση δραστηριοτήτων αγροτουρισμού.

Κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού

- Βελτίωση των δεξιοτήτων των εργαζομένων με βάση τις τεχνολογικές εξελίξεις.

- Κατάρτιση ανέργων και ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων με βάση τις εξελίξεις στις αγορές εργασίας.

Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και βιώσιμη διαχείριση των πόρων του πρωτογενή τομέα

Προστασία περιβάλλοντος

- Ολοκληρωμένη διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων αστικών και βιομηχανικών χρήσεων.
- Προστασία των ακτών και του θαλάσσιου περιβάλλοντος.
- Προστασία - ανάδειξη περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και βιότοπων.

Βιώσιμη διαχείριση πόρων του πρωτογενή τομέα

- Προστασία από υπερεκμεταλλεύσεις και ρύπανση του υπογείου υδροφόρου ορίζοντα (κυρίως στο Αργολικό πεδίο).
- Ενίσχυση οικολογικών καλλιεργητικών μεθόδων.
- Συμπλήρωση υποδομής θαλάσσιας αλιείας.
- Ορθολογική διαχείριση ιχθυοκαλλιεργητικών εκμεταλλεύσεων.
- Κατάρτιση αγροτών / εργαζομένων στις προαναφερθείσες προτεραιότητες.

Ολοκληρωμένη ανάπτυξη της ορεινής ενδοχώρας και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς

Μεταφορές - Επικοινωνίες

- Ολοκλήρωση τουριστικών διαδρομών.
- Βελτίωση βατότητας του ορεινού οδικού δικτύου.
- Επέκταση και συμπλήρωση του τηλεπικοινωνιακού δικτύου στις ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές.

Ενέργεια

- Αξιοποίηση ήπιων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Υγεία - Πρόνοια - Εκπαίδευση

- Συμπλήρωση υποδομών - αναβάθμιση υπηρεσιών στον ορεινό χώρο.

Πολιτισμός

- Διασύνδεση, ανάδειξη, αξιοποίηση παραδοσιακών οικισμών του ορεινού χώρου.
- Προβολή και βελτίωση επισκεψιμότητας ιστορικών χώρων και μνημείων.
- Ανάδειξη της νεότερης πολιτισμικής κληρονομιάς (π.χ. λαογραφικά μουσεία).
- Ανάπλαση ιστορικών κέντρων πόλεων και οικισμών.

Κίνητρα, υπηρεσίες, υποδομές για τις επιχειρήσεις

- Ενισχύσεις για εναλλακτικές μορφές τουρισμού.
- Αύξηση των τουριστικών καταλυμάτων υψηλής ποιότητας υπηρεσιών.
- Ενίσχυση μηχανισμών υποστήριξης της τουριστικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια.
- Κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Ενισχύσεις και υποδομές για τις αγροτικές εκμεταλλεύσεις

- Αγροτικές υποδομές μικρής κλίμακας (π.χ. μικρά εγγειοβελτιωτικά, αγροτική οδοποιία κ.α.).
- Ενίσχυση δικτύων εμπορίας και μεταποίησης παραδοσιακών προϊόντων.

Εκ των προτέρων αξιολόγηση

Αξιολόγηση στόχων και στρατηγικής

Από την ανάλυση και διερεύνηση, τόσο των προβλημάτων, όσο και των συγκριτικών πλεονεκτημάτων, σε συνδυασμό με την πείρα από την εφαρμογή των προηγούμενων προγραμμάτων, οικοδομήθηκε η αναπτυξιακή στρατηγική για την Περιφέρεια και προσδιορίσθηκαν οι αναπτυξιακοί της στόχοι.

Η Περιφέρεια διαθέτει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα, που πρέπει να ληφθούν υπόψη στη διαμόρφωση της αναπτυξιακής στρατηγικής για την νέα προγραμματική περίοδο 2000 - 2006 που είναι το κλίμα, οι φυσικοί πόροι και τα ιστορικά - πολιτιστικά κέντρα (Ναύπλιο, Μυστράς, Καλαμάτα), σε συνδυασμό με τις δυνατότητες του πρωτογενή τομέα με την παραγωγή σπάνιας ποιότητας παραδοσιακών αγροτικών προϊόντων, τα οποία μπορούν να δημιουργήσουν συμπληρωματικό εισόδημα στον αγροτικό πληθυσμό της Περιφέρειας.

Ωστόσο, η Πελοπόννησος αντιμετωπίζει ορισμένα σημαντικά προβλήματα, όπως ο ορεινός και αγροτικός χαρακτήρας της, ο έντονος ενδοπεριφερειακός δυϊσμός, το χαμηλό επίπεδο των υποδομών, του τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και των προωθητικών δραστηριοτήτων.

Το πλέγμα των αναπτυξιακών στόχων ανταποκρίνεται επιτυχώς και σε πολύ μεγάλο βαθμό στις ανάγκες της Περιφέρειας Πελοποννήσου, όπως και στην αντιμετώπιση των προβλημάτων της.

αναδεικνύοντας ταυτόχρονα και αξιοποιώντας τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα. Είναι δε κατά τέτοιο τρόπο καταρτισμένο ώστε να εξυπηρετούν πολλαπλώς την επίλυση των προβλημάτων όλων των τομέων και κλάδων, αλλά και να αξιοποιούν πλήρως τα συγκριτικά πλεονεκτήματα.

Οι βασικές κατηγορίες στόχων και η εξειδίκευση αυτών, επιμερίζονται σε αναπτυξιακούς άξονες προτεραιότητας, περιλαμβάνοντας κατηγορίες δράσεων οι οποίοι είναι:

- Γενική υποδομή και υποδομή ποιότητας ζωής που αφορά τους τομείς παρεμβάσεων στις μεταφορές, επικοινωνίες-ενέργεια, υγεία-πρόνοια, εκπαίδευση, αστικές υποδομές, πολιτισμός.
- Προστασία περιβάλλοντος.
- Κίνητρα, υπηρεσίες, υποδομές για τις επιχειρήσεις (δευτερογενής / τριτογενής).
- Ενισχύσεις και υποδομές για τις αγροτικές εκμεταλλεύσεις και την αλιεία.
- Εφαρμογή του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την απασχόληση στην Περιφέρεια.

Οι στόχοι με τους επιμέρους αναπτυξιακούς άξονες προτεραιότητων και τις δράσεις που αντιστοιχούν σ' αυτούς, έχουν θετικές επιπτώσεις σε περισσότερα από ένα χαρακτηριστικά της Περιφέρειας. Επιπρόσθετα, συνεργούν μεταξύ τους, όπως επίσης και με τους σχετικούς τομεακούς στόχους, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται μεγαλύτερο αναπτυξιακό αποτέλεσμα. Παράλληλα, πολύ μεγάλο βαθμό συνέπειας εμφανίζουν οι δράσεις με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα, ενώ σημαντικός φαίνεται να είναι ο βαθμός συνέπειας των αναπτυξιακών στόχων και δράσεων με την άμβλυση των αρνητικών χαρακτηριστικών της Περιφέρειας.

Εναρμόνιση με Κοινοτικές Πολιτικές

Οι διατυπωμένοι στόχοι του Προγράμματος και οι προτεινόμενες δράσεις φαίνεται να συμπορεύονται με τις υφιστάμενες οδηγίες και επιλογές που επιβάλλουν οι κοινοτικές πολιτικές και οι βασικές αναπτυξιακές κατευθύνσεις της Ε.Ε..

Ειδικότερα, η προτεραιότητα των Διευρωπαϊκών Δικτύων εξυπηρετείται από τις σχετικές δράσεις που προτείνονται και ειδικότερα, η λειτουργική διασύνδεση με αυτά επιδιώκεται στην παρούσα πρόταση μέσω των δράσεων για την ανάπτυξη των υποδομών των οδικών μεταφορών που αφορούν κυρίως βελτιώσεις ή και επεκτάσεις του Εθνικού και Επαρχιακού οδικού δικτύου της Περιφέρειας. Ιδιαίτερα το οδικό δίκτυο της βόρειας περιοχής της Περιφέρειας, την οποία διασχίζει ο οδικός άξονας ΠΑΘΕ, θα πρέπει να εξασφαλίζει τις απαραίτητες συνδέσεις.

Όσον αφορά την ανάπτυξη της Ε&ΤΑ και την πολιτική καινοτομιών, προβλέπονται σημαντικές δράσεις τόσο για την ανάπτυξη της Ε&ΤΑ, όσο και την αξιοποίηση των δυνατοτήτων της Κοινωνίας της Πληροφορίας. Οι κυριότερες δράσεις αφορούν την δημιουργία και βελτίωση και ανάπτυξη δομών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή ερευνητικών ιδρυμάτων και οργανισμών, με στόχο την σύνδεση της εκπαίδευσης με την παραγωγή και ιδιαίτερα την μεταφορά, δημιουργία και εφαρμογή στις παραγωγικές διαδικασίες των νέων τεχνολογιών. Επίσης, ενισχύονται οι ΜΜΕ για

παραγωγικό και διοικητικό εκσυγχρονισμό με την εισαγωγή και εφαρμογή καινοτομιών και νέων τεχνολογιών.

Οι στόχοι της περιβαλλοντικής κοινοτικής πολιτικής αφορούν τη διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος, την προστασία της υγείας του ανθρώπου και την ορθολογική χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων. Το Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης 2000 - 2006 της Περιφέρειας Πελοποννήσου περιλαμβάνει βασικές παρεμβάσεις που αφορούν την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος με την ορθολογική διαχείριση των στερεών και υγρών αποβλήτων αστικών και βιομηχανικών χρήσεων, την προστασία και βελτίωση των οικολογικών πόρων και των πόρων άγριας ζωής (χλωρίδας και πανίδας), καθώς και του θαλάσσιου περιβάλλοντος, την προστασία, βελτίωση και ορθολογική διαχείριση του υδατικού δυναμικού της Περιφέρειας. Η προσπάθεια εξάλλου, για τη δημιουργία ενός ισόρροπου και πολυκεντρικού συστήματος πόλεων και μιας νέας σχέσης πόλεων - υπαίθρου, για την ισότητα πρόσβασης στις υποδομές, στη γνώση και στη σώφρονα διαχείριση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς της Ευρώπης, εξυπηρετείται από τους άξονες και τους στόχους που αφορούν τη δημιουργία υποδομών και δράσεων, που αίρουν την συγκοινωνιακή απομόνωση, που αναδεικνύουν το φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον και διασυνδέουν συγκοινωνιακά και λειτουργικά / παραγωγικά τις μικροπεριοχές (αναπτυξιακές ενότητες) της Περιφέρειας. Παράλληλα η πολιτική για την ανάπτυξη της υπαίθρου ενισχύεται μέσα από την βελτίωση των αγροτικών υποδομών, την ενίσχυση των ιδιωτικών επενδύσεων για παραγωγή προϊόντων ποιότητας και οικολογικών προϊόντων, τις υποδομές μικρής κλίμακας για βελτίωση της ποιότητας του επιπέδου διαβίωσης των κατοίκων του αγροτικού χώρου και των ορεινών οικισμών κ.α.

Όσον αφορά την πολιτική για την απασχόληση, η Ελλάδα υλοποιεί το πρώτο Εθνικό Σχέδιο για την Απασχόληση στα πλαίσια της Συνθήκης του Άμστερνταμ. Η σχετική πρόταση της Περιφέρειας περιλαμβάνει δράσεις στα πλαίσια του ειδικού άξονα παρέμβασης που έχει προσδιορισθεί για την εφαρμογή αυτού του σχεδίου. Οι κατευθύνσεις του σχεδίου που εστιάζονται σε τέσσερις πυλώνες εξυπηρετούνται από τις σχετικές δράσεις του νέου ΣΠΑ που αφορούν δράσεις ενημέρωσης, κατάρτισης και προώθησης της απασχόλησης ανέργων, με ιδιαίτερη έμφαση στην υποστήριξη των γυναικών, των νέων και την προώθηση της κοινωνικής εργασίας, δράσεις ενημέρωσης, κατάρτισης και υποστήριξης της βελτίωσης των δεξιοτήτων των εργαζομένων με κατεύθυνση την ενσωμάτωση και χρήση νέων τεχνολογιών στις επιχειρήσεις, ολοκληρωμένες δράσεις για δημιουργία νέων ή διατήρηση θέσεων απασχόλησης, ιδιαίτερα σε περιοχές ή και κλάδους που πλήττονται από ανεργία και τέλος, δράσεις πληροφόρησης, κατάρτισης και υποστήριξης για ένταξη στην αγορά εργασίας, ομάδα πληθυσμών κοινωνικά ευαίσθητων.

Τέλος, η πολιτική ανταγωνισμού ενισχύεται από την ενθάρρυνση των ιδιωτικών επενδύσεων για την παραγωγή, μεταποίηση και προώθηση αγροτικών προϊόντων, την ενίσχυση των ΜΜΕ για τον παραγωγικό και διοικητικό εκσυγχρονισμό τους, την βελτίωση των υποδομών, την ανάπτυξη των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού κλπ., δράσεις που δεν οδηγούν σε αντίθεση με τους

Βασικούς κανόνες ανταγωνισμού, αλλά αντίθετα καθιστούν τις επιχειρήσεις δέκτες καινοτομιών, ανταγωνιστικές και βιώσιμες.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Από την εφαρμογή των δράσεων και την υλοποίηση των έργων αναμένεται να εισρέουν σημαντικοί πόροι στην Περιφέρεια, με αποτέλεσμα να αυξηθεί σημαντικά το σύνολο του ΑΠΠ (η επένδυση του συνόλου των πόρων εκτιμάται ότι θα ξεπεράσει το 50% του ΑΠΠ).

Όσον αφορά τις επιπτώσεις στην απασχόληση, εκτιμάται ότι θα δημιουργηθεί συνολικά, καθ' όλη τη διάρκεια της υλοποίησης του νέου ΣΠΑ, σημαντικός αριθμός θέσεων εργασίας, με θετικές πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις σ' όλους τους τομείς της περιφερειακής οικονομίας.

Παράλληλα, θα έχει επιτευχθεί σε μεγάλο βαθμό η ολοκλήρωση των βασικών υποδομών της Περιφέρειας, κυρίως των οδικών και θαλάσσιων. Προβλέπεται η βελτίωση του οδικού δικτύου σε μεγάλο μήκος, ενώ σημαντική θα είναι και η βελτίωση στα 5 κύρια λιμάνια, που θα αυξήσουν τη συνολική ανταγωνιστικότητα της Περιφέρειας και τη θέση της στο εθνικό και διεθνές περιβάλλον.

Η ανταγωνιστικότητα και η βελτίωση της θέσης της Περιφέρειας θα ενισχυθεί και από τις δράσεις που αφορούν την παραγωγική διαφοροποίηση. Στο πλαίσιο της ανάπτυξης του αγροτικού και ορεινού χώρου με ενέργειες που αφορούν στον αγροτουρισμό, προβλέπεται η δημιουργία σημαντικού αριθμού αγροτουριστικών μονάδων, ενώ οι αντίστοιχες δημιουργούμενες κλίνες θα αυξήσουν τις ήδη υπάρχουσες σε σημαντικό ποσοστό. Παράλληλα, η ανάπτυξη των υποδομών του τουρισμού και των εναλλακτικών μορφών αναμένεται να οδηγήσει σε επιπλέον αύξηση του προϊόντος ανά απασχολούμενο, ενώ στον τομέα του Περιβάλλοντος, σημαντικά θετικές θα είναι οι επιπτώσεις από την ολοκληρωμένη διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων και από τα έργα προστασίας και βελτίωσης των φυσικών, οικολογικών και πολιτισμικών πόρων. Στο πλαίσιο της προστασίας και βελτίωσης του φυσικού και ανθρωπογενούς / πολιτιστικού περιβάλλοντος, μεταξύ άλλων προβλέπονται ενέργειες σχετικές με τους φυσικούς / οικολογικούς πόρους (κυρίως δάση) που θα καλύπτουν περιοχή συνολικά πάνω από 2000 στρέμματα. Παράλληλα, θα επεκταθεί και θα βελτιωθεί η υπάρχουσα δασική και αγροτική οδοποιία.

Για την επίτευξη όλων των παραπάνω και προκειμένου να αξιοποιηθούν παραγωγικά και κοινωνικά οι δημιουργούμενες υποδομές, θα έχει συμβάλει σημαντικά η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού της Περιφέρειας με την βελτίωση των δεξιοτήτων του, την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και με την ενίσχυση των δομών και της διάρθρωσης της αγοράς εργασίας.

Χρηματοδότηση προγράμματος

Για την περίοδο 2000 - 2006 προτείνεται η χρηματοδότηση του ΠΕΠ Πελοποννήσου με συνολική δημόσια δαπάνη 210.000.00.000 δρχ., η οποία είναι αυξημένη σε σχέση με το ΠΕΠ 1994 - 1999 κατά 72,4%. Η κατά κεφαλή δαπάνη ανέρχεται σε 306.000 δρχ.

- **Επίπεδο εκπαίδευσης**

Το επίπεδο εκπαίδευσης της Περιφέρειας βρίσκεται σε χαμηλότερο επίπεδο από το μέσο επίπεδο της χώρας. Ειδικότερα, το εργατικό δυναμικό με εκπαίδευση μέχρι και το Δημοτικό υπερτερεί έναντι των υπολοίπων κατηγοριών καλύπτοντας το 48,8% του συνόλου και είναι σημαντικά ανώτερο από το αντίστοιχο ποσοστό της χώρας που είναι 38,1% (1997).

Όσον αφορά τις άλλες ομάδες του επιπέδου εκπαίδευσης, το 24,8% έχουν απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης, το 8,2% είναι πτυχιούχοι Ανωτέρας Εκπαίδευσης, το 9,7% είναι πτυχιούχοι Ανωτάτων Σχολών (ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά για τη χώρα είναι 28,6%, 8,7% και 13,8%).

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

ΚΑΛΟΓΡΙΑ - ΔΑΣΟΣ ΣΤΡΟΦΥΛΙΑΣ

Η περιοχή είναι προστατευμένη από την συνθήκη Ramsar, με δάσος χαλέπιας πεύκης, κουκουνάρας και βελανιδιάς. Αποτελεί πέρασμα αποδημητικών πουλιών, χώρο αναπαραγωγής της θαλάσσιας χελώνας, έντονη κίνηση ερπετών. Στην παραλία οικολογικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι αμμοθίνες. Το βορειοδυτικό τμήμα της Αχαΐας αποτελεί ενιαίο οικολογικό σύστημα μεγάλου ενδιαφέροντος που συνδυάζει βραχώδες τοπίο (Μαύρο όρος), λιμνοθάλασσα (Πάπας), δάσος (Στροφυλιά), έλη και παραλίες (Καλόγρια).

Οι τουρίστες της περιοχής προσελκύονται από τη χρυσή ακτή της Καλόγριας: μια ατελείωτη αμμουδιά βραβευμένη με τη γαλάζια σημαία, με εξωτική ατμόσφαιρα, αποτελεί σε συνδυασμό με το πευκοδάσος της Στροφυλιάς ένα ειδυλλιακό τοπίο φημισμένο σε όλη την Ευρώπη. Ο επισκέπτης μπορεί ακόμα να δει το κυκλώπειο τείχος Δυμαίων ή το ναό του Αγίου Δημητρίου Μπάδα χτισμένο τον 12^ο αιώνα. Δείγματα παραδοσιακής αρχιτεκτονικής υπάρχουν στην Χαλανδρίτσα και στο Λάππα. Οι φίλοι των σπορ μπορούν να ασχοληθούν με την ορειβασία στο Μαύρο όρος και με το θαλάσσιο σκι. Οι τουρίστες μπορούν να μείνουν στην Καλόγρια όπου υπάρχει μεγάλο ξενοδοχειακό συγκρότημα.

ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ

Η κωμόπολη είναι χτισμένη σε ύψος 756 μ. Από τα Καλάβρυτα και μέχρι το Διακοπτό εκτείνεται το μοναδικής φυσικής ομορφιάς φαράγγι του Βουραϊκού. Ο Χελμός, στους πρόποδες του οποίου είναι χτισμένη η πόλη, εκτείνεται σε όλη σχεδόν την ανατολική πλευρά του νομού Αχαΐας και φτάνει στ ύψος 2.400 μ.

Ο επισκέπτης μπορεί να φτάσει στα Καλάβρυτα με το οδοντωτό τρενάκι. Μια διαδρομή που ξεκινά από το Διακοπτό και διασχίζει το φαράγγι του Βουραϊκού χωρίς να το παραβιάζει αισθητικά, καθώς ακολουθεί τη διαδρομή του ποταμού σε ένα άγριο τοπίο μέσα στο πράσινο. Η ίδια διαδρομή που εκτελεί ο οδοντωτός αποτελεί και τμήμα του ευρωπαϊκού μονοπατιού μεγάλων διαδρομών E4. Είναι δηλαδή, μια από τις σημαντικότερες διαδρομές πεζοπορίας σε ολόκληρη την Ευρώπη και μπορεί να περπατηθεί όλο το χρόνο λόγω του ήπιου κλίματος της περιοχής. Στο Χελμό, στη θέση Διάσελο Άιγού υπάρχει καταφύγιο χωρητικότητας 16 ατόμων, ενώ το χειμώνα ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει το χιόνι στο χιονοδρομικό κέντρο. Λειτουργούν 6 πίστες με 5 αναβατήρες εναέριους και συρόμενους. Στην περιοχή υπάρχει επίσης εστιατόριο και κατάστημα ενοικιάσεως εξοπλισμού. 19 χλμ. από τα Καλάβρυτα, βρίσκεται το σπήλαιο των Λιμνών, ένα μοναδικό θέαμα, αφού αποτελείται από αλληπάλληλες λίμνες, τεράστιους θόλους, πολλά παραπετάσματα, μικρούς καταρράκτες. Η ιστορική μονή της Αγίας Λαύρας βρίσκεται στα 4 χλμ. από την κωμόπολη. Εδώ ξεκίνησε η επανάσταση του 1821 και στο μουσείο της υπάρχουν αξιόλογα κειμήλια. Ένα άλλο

μοναστήρι που προσελκύει τον επισκέπτη είναι το Μέγα Σπήλαιο, επταόροφο κτίσμα προφυλαγμένο κάτω από ένα μεγάλο βράχο, όπου σώζονται σπουδαία κειμήλια και υπάρχει ξενώνας για τους επισκέπτες. Λίγο έξω από τα Καλάβρυτα βρίσκεται κάστρο χτισμένο το 1208 σε υψόμετρο 1.190 μ. Κάτω από τη μεγάλη κορυφή του Χελμού, τη Νεραϊδοράχη, στα 2.340 μ. και από μεγάλο ύψος τρέχουν τα θάνατα ύδατα της Στυγός, όπου κατά τη μυθολογία βαπτίσθηκε ο Αχιλλέας και ορκίζονταν οι θεοί του Ολύμπου. Το νερό πέφτοντας σε βάθος 250 μ. σχηματίζει, λόγω του σκούρου χρώματος του βράχου και της σκιερότητας του τοπίου, ένα μαύρο καταρράκτη. Οι τουρίστες μπορούν να μείνουν σε κάποιο από τα πολλά ξενοδοχεία των Καλαβρύτων, σε ενοικιαζόμενα δωμάτια ή σε παραδοσιακούς ξενώνες.

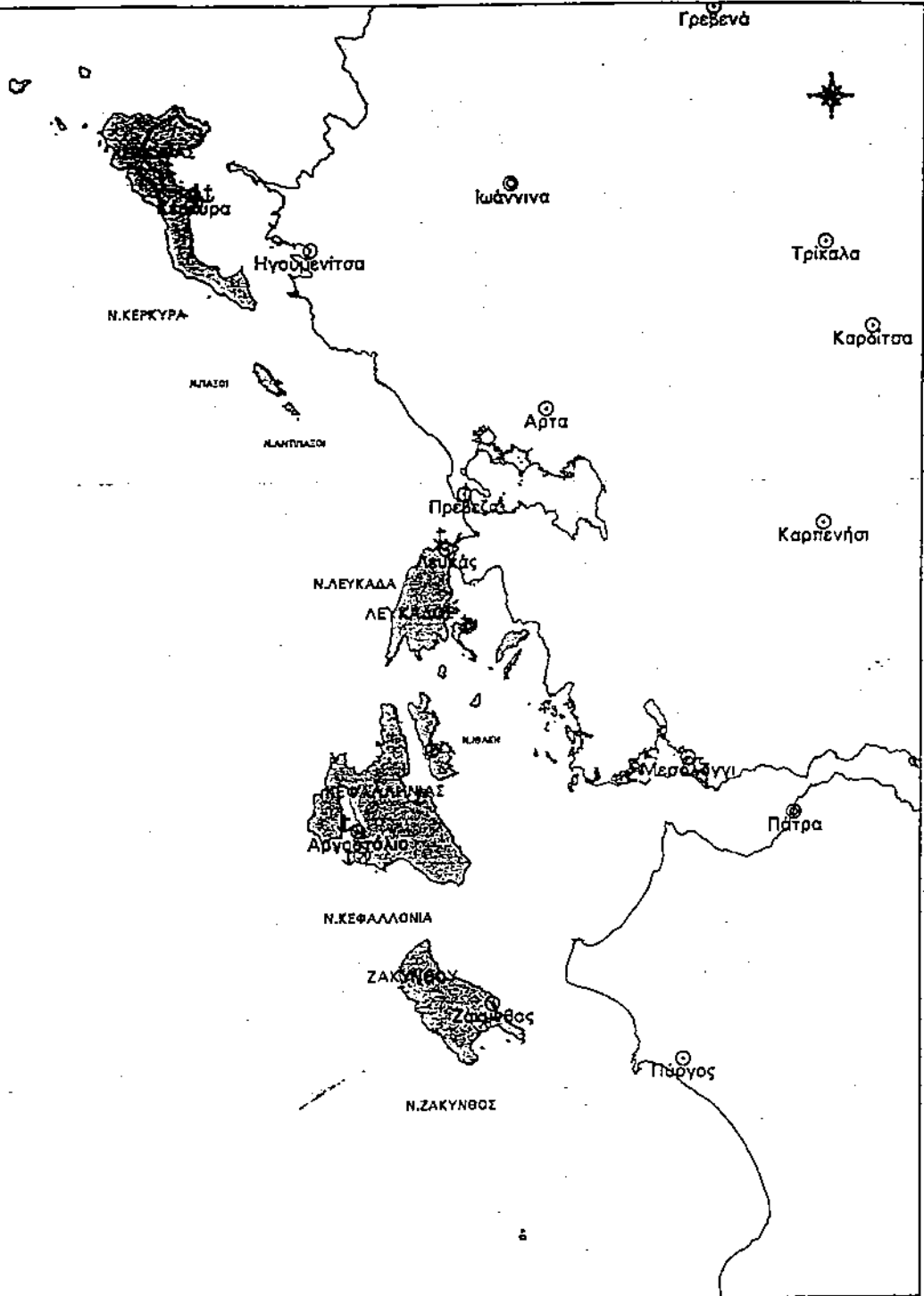
ΤΑΪΓΕΤΟΣ

Στον Ταΰγετο, στη νότια Πελοπόννησο, βρίσκεται ένα από τα ομορφότερα δάση της Ελλάδας. Μέσα από τα μαυρόπευκα και τα Κεφαλλονίτικα έλατα και πιο χαμηλά στη ζώνη με την πεύκη και τα αειθαλή πλατύφυλλα, ξεπροβάλλει μια ποικιλία από περισσότερα από 100 ενδημικά φυτά και 28 σημαντικά είδη σπονδυλωτών. Στον σημαντικό αυτό βιότοπο ξαποσταίνουν και αποδημητικά πουλιά.

Ένα από τα σημαντικότερα αξιοθέατα της περιοχής είναι ο Μυστράς. Η περίφημη βυζαντινή πολιτεία βρίσκεται μέσα σε ένα καταπράσινο τοπίο στους ανατολικούς πρόποδες του Ταΰγετου. Τα ερειπωμένα χτίσματα της πολιτείας, η οποία εγκαταλείφθηκε οριστικά το 1825, περιλαμβάνουν μοναστήρια, εκκλησίες, κάστρα, παλάτια, σπίτια, ελικοειδή δρομάκια, κ.α. Στην άλλη πλευρά του βουνού ο επισκέπτης μπορεί να δει ορισμένους από τους οικισμούς της μεσσηνιακής Μάνης. Ο πιο γνωστός είναι αυτός της Καρδαμύλης που συνδυάζει το βουνό και τη θάλασσα, με αποτέλεσμα να κατακλύζεται από τουρίστες. Προς τα ορεινά της Καρδαμύλης και ανάμεσα στα Τσέρια και στο Ξοχώρι, υπάρχει ένα από τα εντυπωσιακότερα φαράγγια της χώρας. Πρόκειται για το φαράγγι του Βυρού, το οποίο φτάνει μέχρι την καρδιά του Ταΰγετου. Οι ορειβάτες θεωρούν τη διαδρομή ως μια από τις ωραιότερες της χώρας. Άλλοι οικισμοί της Μάνης στον Ταΰγετο είναι η Ζαρνάτα με βυζαντινό κάστρο και εκκλησίες, ο Κάμπος, η Καστανιά με μανιάτικους πύργους κάτω από μια κορυφή του βουνού κ.α. Μεγάλη τουριστική κίνηση παρουσιάζει στα νότια του βουνού ο Πύργος Δυρού, με ένα από τα ωραιότερα λιμνοσπήλαια του κόσμου. Η επίσκεψη γίνεται με βάρκα που κάνει διαδρομή 1.600 μ. μέσα σε ένα υπόγειο ποτάμι, το οποίο μετατρέπεται σε λίμνη με διάκοσμο από σταλαγμίτες και σταλακτίτες. Οι επισκέπτες μπορούν να ασχοληθούν με ιστιοπλοΐα, θαλάσσιο σκι, windsurfing, στη δυτική πλευρά του βουνού όπου βρέχεται από θάλασσα. Ορειβατικές διαδρομές υπάρχουν σε όλο το βουνό, ενώ στην τοποθεσία Ντερέκι υπάρχει καταφύγιο στα 1.600 μ. χωρητικότητας 24 ατόμων. Στην περιοχή υπάρχει καλή ξενοδοχειακή υποδομή, αλλά υπάρχουν και ενοικιαζόμενα δωμάτια, παραδοσιακοί ξενώνες και camping.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ

105 Οδός Αριστοτέλους 107 (ΕΓΓΥ) 27
 266 - 071077 | 1074277216
 1074277216
 1074277216
 1074277216

Χάρτης Π.06.1

ΚΑΙΜΑΚΑ 1: 1180000

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
 ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
 ΣΧΕΔΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
 ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000 - 2006

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
 ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ
 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ
 ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ
 ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Όρια Νομών
- ==== Αυτοκινητόδρομοι (ΠΑΘΕ, ΕΓΝΑΤΙΑ)
- ==== Λοιπά Σέρια Οδικού Δίκτυου
- Σιδηροδρομικό Δίκτυο
- ▲ Διμένες
- ⊙ Αεροδρόμια
- ⊙ Πρωτεύουσες Περιφερειών
- ⊙ Πρωτεύουσες Νομών
- Λοιπά Αστικά Κέντρα

Το παρόν σχέδιο ελήφθη ως πρόχειρο από το Ινστιτούτο
 για την Ελληνική Στατιστική Γραμμή (Ανοδόχους
 και Αρμόδιους Σ.Ε.Σ.Α.Α.) του Υπουργείου Περιφέρειας
 και Ανάπτυξης (Υ.Π.Ε.Α.Α.) και από τον
 Γεωγραφικό Γραμματέα Στρατός Σ.Υ.Σ.

Παραγωγή Θεματικού Χάρτη
 ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
 Ε.Π.Ι. Πανεπιστήμιο Πατρών

Οι τομείς παραγωγής

• Πρωτογενής τομέας

Η διάρθρωση του πρωτογενή τομέα της Περιφέρειας χαρακτηρίζεται από την επικράτηση της φυτικής παραγωγής έναντι της ζωικής και την κυριαρχία της ελαιοκαλλιέργειας στο σύνολο της φυτικής παραγωγής. Η αξία της παραγωγής του τομέα στα Ιόνια Νησιά, ως ποσοστό γεωργικής παραγωγής της χώρας από 1,97% το 1994, ανήλθε σε 2,5% το 1996.

Η γεωργική γη καταλαμβάνει σχετικά μικρή έκταση και ανέρχεται σε 791.968 στρέμματα. Η έντονη τουριστική ανάπτυξη των νησιών τα τελευταία χρόνια οδήγησε σε μεταβολή στις χρήσεις γης με αποτέλεσμα η γεωργική γη εν μέρει να εγκαταλείπεται σταδιακά.

Περισσότερο από το ήμισυ (55,5%) του συνόλου της γεωργικής γης της Περιφέρειας καλύπτεται από δενδρώδεις εκτάσεις, το 95% των οποίων αφορούν ελαιώνες, ενώ ένα μικρό ποσοστό αφορά καλλιέργειες αμπέλων και ένα μικρότερο παραγωγή κηπευτικών.

Τα δάση των Ιονίων εντάσσονται στην κατηγορία των αισθητικών δασών με ελάχιστες ποσότητες παραγωγής.

Η αλιεία ασκείται σχεδόν ερασιτεχνικά σε όλα τα νησιά του Ιονίου με εξαίρεση κάποιες μονάδες ιχθυοκαλλιέργειας. Στην Περιφέρεια οι μονάδες των ιχθυοτροφείων είναι λίγες και σχετικά μικρές.

• Δευτερογενής τομέας

Σύμφωνα με την απογραφή βιομηχανίας - βιοτεχνίας του 1988 στην Περιφέρεια λειτουργούσαν 2.100 επιχειρήσεις στο δευτερογενή τομέα. Η ανάπτυξη του δευτερογενή τομέα στα Ιόνια Νησιά είναι αρκετά περιορισμένη. Η πορεία του επηρεάζεται κυρίως από την εξέλιξη των αναγκών της τουριστικής βιομηχανίας.

Η αξία της παραγωγής μειώθηκε από 5.223 εκ. δρχ. το 1993 σε 3.057 εκατ. δρχ. το 1995, δηλαδή παρατηρήθηκε μείωση κατά 33% όταν σε επίπεδο χώρας σημειώθηκε αύξηση κατά 23,3%. Οι επενδύσεις στον δευτερογενή τομέα αυξήθηκαν από 528 εκ. δρχ. σε 610 εκ. δρχ. αν και η αύξηση αυτή είναι μικρότερη από την αντίστοιχη αύξηση σε επίπεδο χώρας (15,5% έναντι 21,6%). Αξιοσημείωτο είναι ότι ενώ οι επενδύσεις την ίδια περίοδο στον νομό Κερκύρας εμφανίζουν αισθητή μείωση, στο νομό Κεφαλονιάς παρουσιάζουν εντυπωσιακή αύξηση.

• Τριτογενής τομέας

Ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει το εμπόριο (χονδρικό και λιανικό) κυρίως στην Κέρκυρα και τη Ζάκυνθο. Παράλληλα με τους τομείς αυτούς, η Περιφέρεια και βασικά η Κέρκυρα,

παρουσιάζει ανάπτυξη στους τομείς των υπηρεσιών υγείας, εκπαίδευσης, καθώς και των παραγωγικών υπηρεσιών.

Στην Περιφέρεια υπάρχουν τρία αεροδρόμια: στην Κέρκυρα, στη Ζάκυνθο και στην Κεφαλλονιά. Σημαντικό ρόλο στις θαλάσσιες μεταφορές και κυρίως στη σύνδεση με την Ιταλία και τη Δυτική Ευρώπη διαδραματίζει ο λιμένας της Κέρκυρας.

Στην Περιφέρεια λειτουργεί το Ιόνιο Πανεπιστήμιο, ενώ έχει προγραμματισθεί και η λειτουργία δύο τμημάτων ΤΕΙ στον νομό Κεφαλληνίας. Όσον αφορά το σύνολο των Ερευνητικών Κέντρων και Ινστιτούτων της Περιφέρειας, αυτή κατέχει το 1% του συνόλου των ερευνητικών ιδρυμάτων της χώρας (1993), και βρίσκεται στην τελευταία θέση μεταξύ των Περιφερειών, μαζί με την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.

Η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων έχει επιτύχει μέχρι σήμερα να γίνει ένας μόνιμος και δυναμικός πόλος έλξης τουρισμού. Είναι γεγονός ότι συγκεντρώνει συγκριτικά πλεονεκτήματα από πλευράς κλίματος και γεωγραφικής θέσης. Η Περιφέρεια αποτελείται από 32 νησιά εκ των οποίων κατοικούνται μόνο τα 13. Όλα είναι προικισμένα με σημαντικές παραλίες, πολλές από τις οποίες είναι περιοχές υψίστης οικολογικής σημασίας και προστατεύονται, όπως είναι ο κόλπος του Λαγανά στη Ζάκυνθο.

Η Περιφέρεια διέθετε το 1997, 58.719 ξενοδοχειακές κλίνες (10% της χώρας) και 92.908 ενοικιαζόμενα δωμάτια (23% της χώρας).

Τα βασικά χαρακτηριστικά όσον αφορά τον κλάδο του τουρισμού στην Περιφέρεια είναι τα εξής:

- Μεγάλη ανισοκατανομή του τουρισμού. Ο νομός με το μεγαλύτερο ποσοστό διανυκτερεύσεων είναι ο νομός Κέρκυρας, όπου το 1997 συγκέντρωσε το 71,3% των διανυκτερεύσεων. Αντίθετα, η Ζάκυνθος συγκέντρωσε μόλις το 16,5%.
- Χαμηλές δαπάνες ανά τουρίστα και σχετικά μειούμενες. Για το 1996 η μέση δαπάνη ανά τουρίστα για την Κέρκυρα έχει υπολογιστεί στα 445 δολάρια, ενώ η αντίστοιχη για τις ανταγωνίστριες μεσογειακές χώρες ανέρχεται σε 725 δολάρια. Επίσης, το 1994 η Κέρκυρα εισέπραξε το 7,3% του συνολικού τουριστικού συναλλάγματος της χώρας, ενώ το 1997 το ποσοστό αυτό περιορίστηκε στο 6,2%.
- Έντονη εποχικότητα του τουρισμού, κυρίως κατά τους τρεις θερινούς μήνες.
- Ανεπάρκεια υποδομών για εναλλακτικές μορφές τουρισμού (πολιτιστικός, χειμερινός τουρισμός κλπ.) οι οποίες θα οδηγούσαν στην αξιοποίηση της Περιφέρειας κατά τρόπο που θα μείωνε το φαινόμενο της εποχικότητας.

Όσον αφορά τον πολιτιστικό τομέα, η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων διαθέτει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα που αφορούν όχι μόνο τα αξιόλογα πολιτιστικά μνημεία, όπως ενετικά κάστρα, το Αχίλλειο στην Κέρκυρα και άλλα σημαντικά μνημεία. Η λειτουργία του ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. στην πόλη της Κέρκυρας, οι μουσικοί σύλλογοι, οι δημοτικές μπάντες, και άλλα πολιτιστικά δρώμενα,

καθώς και η συνολική πολιτιστική κληρονομιά και παράδοση μπορούν να καταστήσουν την Περιφέρεια πολιτιστικό κέντρο της ευρύτερης περιοχής.

Υποδομές - Ποιότητα ζωής

• *Μεταφορές*

Το οδικό δίκτυο της Περιφέρειας είναι συνολικού μήκους 1.471 χιλιόμετρα, μεγάλο μέρος του οποίου, κυρίως στο Νομό Κέρκυρας και σε μικρότερη έκταση στους νομούς Κεφαλληνίας και Λευκάδας, βρίσκεται σε μέτρια κατάσταση και απαιτούνται βελτιώσεις.

Ο αριθμός των λιμανιών κρίνεται επαρκής τόσο ως προς το σύνολό τους, όσο και ως προς την χωροθέτησή τους. Λιμάνια διαθέτουν, εκτός από τις πρωτεύουσες των νομών και άλλες μικρότερες πόλεις, επιτρέποντας την σύνδεση μεταξύ των νησιών, αλλά και με την Ηπειρωτική Ελλάδα. Τον μεγαλύτερο αριθμό λιμένων έχει ο νομός Κεφαλληνίας (7) και τον μικρότερο ο νομός Ζακύνθου (2).

Στην Περιφέρεια λειτουργούν τρεις αερολιμένες οι οποίοι είναι χωροθετημένοι στην Κέρκυρα, στην Κεφαλλονιά και στην Ζάκυνθο. Σύνδεση με το εξωτερικό υπάρχει μόνο κατά την διάρκεια του καλοκαιριού με πτήσεις τσάρτερ.

• *Υγεία - Πρόνοια*

Η υποδομή της τριτοβάθμιας περίθαλψης (υλικοτεχνική και ανθρώπινο δυναμικό) είναι συγκεντρωμένη στις πρωτεύουσες των τεσσάρων νομών. Οι κλίνες θεραπευτηρίων στην Περιφέρεια ανήρχοντο σε 997 ή 5,01 ανά 1.000 κατοίκους για το 1996 σε σύγκριση με το μέσο όρο της χώρας που ήταν 5,26.

Το βασικό μειονέκτημα για τις υποδομές υγείας και πρόνοιας είναι ότι δεν είναι οργανικά ενταγμένες σε ένα πλήρες πρόγραμμα πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας φροντίδας για την υγεία, που να καλύπτει τις ανάγκες του ιδιόμορφου νησιωτικού χώρου τόσο κατά τους χειμερινούς μήνες όσο και κατά τους θερινούς λόγω τουρισμού.

• *Εκπαίδευση*

Στην Περιφέρεια για το ακαδημαϊκό έτος 1996 - 1997, φοιτούσαν 25.518 μαθητές καταμετρημένοι σε 1.278 τμήματα, ενώ το σύνολο των διδασκόντων ήταν 2.213 άτομα.

Στην δημοτική εκπαίδευση η αναλογία των μαθητών ανά αίθουσα είναι 17,3 και η Περιφέρεια βρίσκεται ακριβώς στο ίδιο επίπεδο με τη χώρα. Επίσης το σύνολο των Δημοτικών σχολείων λειτουργούν αποκλειστικά πρωί χωρίς διπλοβάρδιες (το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο της χώρας είναι 81,4%). Στα Γυμνάσια η αναλογία μαθητών ανά αίθουσα είναι 23,5 και η Περιφέρεια βρίσκεται σε καλύτερο επίπεδο από την χώρα, όπου η αντίστοιχη αναλογία είναι 25,4. Το 96,2%

των Γυμνασίων λειτουργούν αποκλειστικά πρωί (ενώ στη χώρα το 69,4%). Όσον αφορά τέλος τα Γενικά Λύκεια, ο λόγος μαθητές ανά αίθουσα είναι 22,4 (ενώ στη χώρα είναι 24,4). Επίσης το 92,7 των Λυκείων λειτουργούν αποκλειστικά πρωί (ενώ σε επίπεδο χώρας το 66,9%).

Τέλος, στην Περιφέρεια Ιονίων Νήσων λειτουργεί το Ιόνιο Πανεπιστήμιο στην πόλη της Κέρκυρας.

- **Φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον**

Η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων είναι προνομιούχος από την άποψη του φυσικού περιβάλλοντος. Φιλοξενεί πολλά και ποικίλα ευαίσθητα οικοσυστήματα όπως ο κόλπος του Λαγανά και ο Εθνικός Δρυμός του Αίνου. Οι πιέσεις στο περιβάλλον οφείλονται στην τουριστική και οικιστική ανάπτυξη συγκεκριμένων κέντρων, γεγονός που δημιουργεί αυξημένες απαιτήσεις στην διαχείριση των αποβλήτων.

Η Περιφέρεια παρουσιάζει ανεπάρκεια σε υδάτινους πόρους. Παρά τις έντονες βροχοπτώσεις η μορφολογία του εδάφους είναι τέτοια που δεν συγκρατεί νερό με αποτέλεσμα να δημιουργείται ανεπάρκεια νερού, κυρίως τους θερινούς μήνες. Τα σημαντικότερα προβλήματα αντιμετωπίζουν τα νησιά Λευκάδα, Παξοί και Ιθάκη.

Αποτελέσματα 2^{ου} Κ.Π.Σ.

- **Βασικοί στόχοι και στρατηγική**

Η αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων για την περίοδο 1994 - 99 είχε ως βασικές κατευθύνσεις την ποιοτική ανάπτυξη του τουρισμού, την ενθάρρυνση επιλεγμένων γεωργικών δραστηριοτήτων και την βελτίωση της ποιότητας ζωής κυρίως στα μικρά νησιά. Ειδικότερα οι βασικοί στόχοι που καθορίστηκαν για την υλοποίηση αυτής της στρατηγικής είναι:

- Βελτίωση του περιβάλλοντος και τουριστική ανάπτυξη συνδεδεμένη με την ανάδειξη της ιστορικής και μνημειακής κληρονομιάς, προκειμένου να επιτευχθεί μια ποιοτική ανάπτυξη του τουρισμού.
- Ενθάρρυνση μικρού αριθμού επιλεγμένων παρεμβάσεων στο γεωργικό τομέα, προκειμένου να αποτελέσει εναλλακτικό και συμπληρωματικό παράγοντα ανάπτυξης με τον τουρισμό.
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής και των επικοινωνιών των νησιών και διατήρηση του πληθυσμού στα μικρότερα νησιά.

• **Κύρια Έργα - Δράσεις**

Οι κύριες δράσεις που υιοθετήθηκαν για την επίτευξη των παραπάνω στόχων, κατά βασικό άξονα παρέμβασης, είναι:

A. Ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού

Προτεραιότητα δόθηκε στην συνεχιζόμενη κατάρτιση, κυρίως σε σχέση με την βελτίωση της ποιότητας των τουριστικών υπηρεσιών, και στην συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση σε νέες μεθόδους παραγωγής στην γεωργία και αλιεία προκειμένου να διατηρηθεί το επίπεδο παραγωγής των προϊόντων στα σημερινά επίπεδα. Επίσης, ιδιαίτερη προσπάθεια καταβάλλεται στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης του εργατικού δυναμικού των τοπικών ΜΜΕ στη βιοτεχνία και χειροτεχνία. Τέλος, έμφαση δόθηκε στην βελτίωση των υποδομών εκπαίδευσης, κυρίως της δευτεροβάθμιας και λιγότερο της τριτοβάθμιας.

B. Βασικές υποδομές

Το μεγαλύτερο μέρος των πόρων διατέθηκε κυρίως σε έργα οδοποιίας (κατασκευή νέων δρόμων και βελτίωση του υφιστάμενου οδικού δικτύου) και σε λιμενικά έργα (κατασκευή κρηπιδωμάτων, κυματοθραυστών, μόλων, προβλητών).

Επίσης, με στόχο την διατήρηση του πληθυσμού και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στα μικρά νησιά και στις εσωτερικές περιοχές γίνονται επιλεγμένες παρεμβάσεις στις βασικές υποδομές και στη βελτίωση των μεταφορών για την καλύτερη επικοινωνία των περιοχών αυτών με τους τέσσερις νομούς της Περιφέρειας.

Γ. Παραγωγικοί τομείς

Στον πρωτογενή τομέα, τα κύρια έργα αναφέρονται στην αγροτική οδοποιία, στις υποδομές αλιείας, σε δασικά και αρδευτικά έργα. Επίσης, η κτηνοτροφία ενισχύεται με την κατασκευή κτηνιατρικού εργαστηρίου.

Στον δευτερογενή τομέα, κυριότερες δράσεις είναι η δημιουργία πολυδύναμου κέντρου υποστήριξης των ΜΜΕ και των χειροτεχνικών μονάδων. Επιπλέον, προβλέπονται δράσεις κατάρτισης σε γενικά θέματα management για τις ΜΜΕ.

Οι παρεμβάσεις στον τουρισμό αφορούν κυρίως τις «κλασσικές υποδομές» (δρόμοι, αποχετεύσεις κλπ.), την αποκατάσταση του περιβάλλοντος, κυρίως στις περιοχές όπου υπάρχει υπερσυγκέντρωση, τις υποδομές για την ενίσχυση εναλλακτικών μορφών τουρισμού, τις συμπληρωματικές ενέργειες για τον τουρισμό, καθώς και έργα αναβάθμισης, διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος.

Γ. Βελτίωση της ποιότητας ζωής

Στην υγεία - πρόνοια, οι δράσεις κατευθύνθηκαν σε βελτιώσεις, επεκτάσεις, και ανεγέρσεις νέων νοσοκομείων, κέντρων υγείας και αγροτικών ιατρείων, καθώς και στην προμήθεια του απαραίτητου εξοπλισμού.

Στον πολιτισμό προωθήθηκαν έργα αναπλάσεων, ανάδειξης αρχαιολογικών χώρων, κάστρων και αποκατάστασης μνημείων. Επίσης, έμφαση δίνεται στην λειτουργική διασύνδεση του τουρισμού με τον πολιτισμό (πολιτιστικός τουρισμός).

Όσον αφορά τον τομέα του περιβάλλοντος, υλοποιούνται έργα προστασίας του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, όπως έργα για τη διαχείριση του υδάτινου δυναμικού (λιμνοδεξαμενές υδροδοτήσεις), καθώς και βιολογικοί καθαρισμοί, αποχετεύσεις, δασικά έργα, κατασκευή δεξαμενών, απόκτηση υδροφόρων οχημάτων κλπ. για την προστασία του δομημένου περιβάλλοντος. Επίσης, προωθούνται θεσμικά μέτρα όσον αφορά την προέγκριση χωροθέτησης και την έγκριση μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων για τα διάφορα έργα και τέλος, ενισχύεται η περιβαλλοντική κατάρτιση.

• Αποτελέσματα - Βαθμός επίτευξης στόχων

Η εγκεκριμένη Δημόσια Δαπάνη για την περίοδο 1994 - 99 στο ΠΕΠ Ιονίων Νήσων ήταν 274,4 εκ EURO. Τα μέχρι σήμερα αποτελέσματα ανά βασικό άξονα παρέμβασης είναι:

A. Ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού

Στον τομέα της κατάρτισης μέχρι σήμερα έχουν υλοποιηθεί 171 σεμινάρια και έχουν καταρτισθεί 2.536 άτομα για 44.300 ώρες (οι δεσμευμένοι πόροι του ΠΕΠ ανέρχονται στο ύψος των 5.060 εκ. δρχ., ενώ μέχρι σήμερα έχουν απορροφήθει 2.527,3 εκ. δρχ.). Με την ολοκλήρωση των σχετικών μέτρων κατάρτισης αναμένεται να έχουν καταρτισθεί τουλάχιστον 5.000 άτομα, αριθμός που προσεγγίζει τον αριθμό ανέργων για το 1997 όπως τον εκτιμά η ΕΣΥΕ.

B. Βασικές υποδομές

Οι σχετικοί πόροι χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή νέων δρόμων μήκους 12 χλμ. και τη βελτίωση του υφιστάμενου δικτύου σε μήκος 433 χλμ. Επίσης, έγιναν παρεμβάσεις σε λιμάνια που αφορούσαν την κατασκευή 15.331 μέτρα κρηπιδωμάτων, 977 μέτρα κυματοθραυστών, 738 μέτρα μόλου και 9.500 τετραγωνικά μέτρα προβλήτας. Τα έργα αυτά θεωρούνται ικανοποιητικά σε μέγεθος.

Γ. Παραγωγικοί τομείς

Στον πρωτογενή τομέα έχουν δεσμευθεί 5,9 δις δρχ. Τα κύρια έργα αφορούν την αγροτική οδοποιία, τις υποδομές αλιείας και τα αρδευτικά έργα και αναμένεται να έχουν άμεση επίπτωση στην γεωργική παραγωγή, στην αύξηση των αρδευομένων εκτάσεων στην Κέρκυρα κατά 920 στρέμματα. Επίσης, στην κτηνοτροφία προβλέπεται η κατασκευή κτηνιατρικού εργαστηρίου.

Στην βιομηχανία προβλέπεται η δημιουργία πολυδύναμου κέντρου υποστήριξης των ΜΜΕ και των χειροτεχνικών μονάδων και η κατάρτιση των ατόμων σε θέματα management.

Στον τουρισμό ο συνολικός προϋπολογισμός των έργων που συνδέονται άμεσα με τον τομέα ανέρχεται σε 6,6 δις δρχ. που αφορούν τις υποδομές για την ενίσχυση εναλλακτικών μορφών τουρισμού, τις συμπληρωματικές ενέργειες για τον τουρισμό, καθώς και έργα αναβάθμισης διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος. Η μέχρι τώρα υλοποίηση των έργων θεωρείται ικανοποιητική.

Δ. Βελτίωση της ποιότητας ζωής

Στην υγεία - πρόνοια τα έργα αφορούν βελτιώσεις, επεκτάσεις και ανεγέρσεις νέων νοσοκομείων, κέντρων υγείας και αγροτικών ιατρείων, καθώς και στην προμήθεια του απαραίτητου εξοπλισμού. Το μεγαλύτερο πρόβλημα αφορά την υλοποίηση του μέτρου που αφορά το Γενικό Νομαρχιακό Νοσοκομείο Κέρκυρας (εμβαδού 33.276 τ.μ. δυναμικότητας 301 κλίνες, προϋπολογισμού 8 δις δρχ.) η υλοποίηση του οποίου δεν έχει ουσιαστικά ξεκινήσει.

Στον τομέα του πολιτισμού, πέρα από τα έργα αναπλάσεων, ανάδειξης και αξιοποίησης των πόρων της Περιφέρειας, το βασικό πρόβλημα είναι ότι δεν υπάρχει οργανική σύνδεση με τον τουρισμό της περιοχής, έτσι ώστε να αναδεικνύεται η ταυτότητα της Περιφέρειας και να διαφοροποιείται το τουριστικό προϊόν.

Στόχοι και Στρατηγικοί για την περίοδο 2000 - 2006

Συγκριτικά πλεονεκτήματα - Προβλήματα και περιορισμοί

Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας τα οποία πρέπει να ληφθούν υπόψη στη διαμόρφωση της αναπτυξιακής στρατηγικής για την νέα προγραμματική περίοδο 2000 - 2006 είναι:

- Η τουριστική ανάπτυξη και η παράδοση στον τουρισμό.
- Η πολιτιστική παράδοση.
- Το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.
- Η υλοποίηση των μεγάλων έργων που επηρεάζουν έμμεσα την Περιφέρεια (Εγνατία Οδός, Ιόνια Οδός, Δυτικός Άξονας, Λιμάνι Ηγουμενίτσας).

Παράλληλα υπάρχουν και σημαντικοί περιορισμοί που αποτελούν εμπόδιο στην αναπτυξιακή εξέλιξη της Περιφέρειας, οι κυριότεροι των οποίων είναι:

- Ο νησιωτικός χαρακτήρας - η πολυδιάσπαση του νησιωτικού χώρου.
- Το πρόβλημα της ενδοπεριφερειακής διασύνδεση λόγω νησιωτικού χαρακτήρα.
- Η έντονη ανάπτυξη του τουρισμού με τάσεις μονοειδίκευσης.
- Η απομόνωση των μικρών νησιών.
- Η περιβαλλοντική επιβάρυνση στις ανεπτυγμένες τουριστικά περιοχές.

- Η ισχνή μεταποιητική βιομηχανία.
- Το μικρό μέγεθος της τοπικής αγοράς.
- Η ανεπάρκεια των υδάτινων πόρων.

Στρατηγικοί στόχοι

Ο γενικός αναπτυξιακός στόχος της Περιφέρειας είναι:

Η ενίσχυση των συγκριτικών της πλεονεκτημάτων με έμφαση στην προστασία του περιβάλλοντος και στη συνοχή του νησιωτικού χώρου. Ο γενικός στόχος αναλύεται στους εξής κύριους στρατηγικούς στόχους:

- **Ποιοτική αναβάθμιση και διαφοροποίηση των τουριστικών υπηρεσιών**

Η ολική βελτίωση της ποιότητας όλων των παραγόντων του τουριστικού κυκλώματος. Η αποκατάσταση της ισορροπίας στους πόλους άναρχης και υπερβολικής τουριστικής συγκέντρωσης. Η προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού με έμφαση στο ιδιαίτερο ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον και στην πολιτιστική κληρονομιά των Επτανήσων.

- **Προστασία του ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος**

Η συντήρηση των αγροτικών δραστηριοτήτων ως αντίβαρο στη τουριστική μονοειδίκευση, η αυστηρή εφαρμογή χωροταξικών σχεδίων και πολεοδομικών κανόνων, η διαχείριση των απορριμμάτων, η προστασία των δασών, των υδάτινων πόρων και των ακτών αποτελούν στόχους αιχμής για τα Ιόνια Νησιά. Η ανάδειξη των αρχιτεκτονικών χαρακτηριστικών των παραδοσιακών αστικών κέντρων αποτελεί υποχρέωση προς τη παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά.

- **Μείωση της περιφεριακότητας και του ελλείμματος υποδομής**

Η αύξηση της συχνότητας και κανονικότητας των ενδοπεριφερειακών ακτοπλοϊκών συνδέσεων και η αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρουν τα νέα λιμενικά έργα και η Ιόνια Οδός στη Δυτική Ελλάδα. Η κάλυψη της υστέρησης που διαπιστώνεται στις υποδομές υγείας και εκπαίδευσης. Η οριστική επίλυση του προβλήματος ύδρευσης των περιοχών με υψηλή τουριστική συγκέντρωση. Η βελτίωση της προσβασιμότητας και η ελεγχόμενη διάχυση της τουριστικής ανάπτυξης στα πολύ μικρά νησιά.

Ειδικότεροι στόχοι κατά Τομέα Παραγωγής

Οι στόχοι κατά τομέα παραγωγής διαμορφώνονται ως εξής:

- **Πρωτογενής τομέας**

Η τόνωση της αγροτικής δραστηριότητας με στόχο την περιβαλλοντική και οικονομική ισορροπία της Περιφέρειας. Αξιοποίηση της τουριστικής κατανάλωσης για τα παραδοσιακά τοπικά προϊόντα με τη δημιουργία κατάλληλων δομών εμπορίας και διεπαγγελματικών συνδέσεων. Προσανατολισμός προς προϊόντα ονομασίας προέλευσης. Ενίσχυση της αλιευτικής δραστηριότητας.

- **Δευτερογενής Τομέας**

Στήριξη της βιωσιμότητας της οικογενειακής βιοτεχνίας, διασφάλιση ζωτικού χώρου και υποδομών εγκατάστασης επιχειρήσεων, διευκόλυνση πρόσβασης σε συμβουλευτικές και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες. Η ανάπτυξη μονάδων τυποποίησης - συσκευασίας αποτελεί προϋπόθεση για την προώθηση των στόχων του πρωτογενή τομέα.

- **Τριτογενής Τομέας**

Πέραν των στόχων στο τομέα του τουρισμού που καλύπτονται ανωτέρω, επιδιώκεται η ταχεία επέκταση και αξιοποίηση των τεχνολογιών τηλεματικής ως βασικό μέσο μείωσης της περιφερειακότητας και η ενίσχυση των προνοιακών υπηρεσιών στη περιφέρεια.

Άξονες παρέμβασης - Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων

Ορισμένες από τις δράσεις που ακολουθούν είναι πιθανόν να καλυφθούν επαρκώς από τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα, το Ταμείο Συνοχής ή τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες και συνεπώς να μην περιληφθούν τελικά στο Ιονίων Νήσων.

Ποιοτική αναβάθμιση και διαφοροποίηση των τουριστικών υπηρεσιών

Μεταφορές - Επικοινωνίες

- Βελτίωση των κύριων και υποστηρικτικών υποδομών των αεροδρομίων.

- Ανάπτυξη υποδομών δικτύων και πληροφορικής για παροχή υπηρεσιών τηλεδιάσκεψης και τηλεεργασίας.

Αστικές Υποδομές

- Βελτίωση της κυκλοφορίας στις Πρωτεύουσες των νομών.
- Ολοκληρωμένες δράσεις που αφορούν τα ιστορικά κέντρα των πόλεων, κτιριακά σύνολα ειδικού ενδιαφέροντος.

Πολιτισμός

- Αποκατάσταση και ανάδειξη της ιστορικής και μνημειακής κληρονομιάς.
- Διασύνδεση των μνημείων και πολιτιστικών χώρων (π.χ. ιστορικές, πολιτιστικές διαδρομές).
- Υποδομές και εξοπλισμός για την ανάδειξη του αρχαιολογικού υλικού της Περιφέρειας.
- Στήριξη της θεατρικής, μουσικής και συγγενούς πολιτιστικής παράδοσης.

Περιβάλλον

- Έργα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος των παράκτιων τουριστικών ζωνών.
- Ανάπλαση και αναβάθμιση τμημάτων υποβαθμισμένων τουριστικών περιοχών.
- Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις σε παραδοσιακούς οικισμούς.

Κίνητρα, υπηρεσίες, υποδομές για τις επιχειρήσεις

- Εφαρμογή των κινήτρων του αναπτυξιακού νόμου για τουριστικές επενδύσεις.
- Σύστημα διασφάλισης ποιότητας υπηρεσιών.
- Υποδομές και δράσεις για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού (πολιτιστικός, συνεδριακός, κλπ.).
- Προώθηση καινοτομικών προγραμμάτων θεματικού τουρισμού με τους άλλους τομείς στον τουριστικό τομέα.
- Ενίσχυση δικτύωσης των επιχειρήσεων για τη σύνδεση του τουρισμού με τους άλλους τομείς της τοπικής οικονομίας.
- Προώθηση της συνεκμετάλλευσης μικρών τουριστικών καταλυμάτων.

Προστασία του ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος

Αστικές υποδομές

- Δίκτυα ύδρευσης, αποχέτευσης και μονάδες επεξεργασίας λυμάτων.
- Σύστημα συγκέντρωσης επεξεργασίας και υγειονομικής ταφής απορριμμάτων και αποβλήτων.

- Ολοκλήρωση - εφαρμογή πολεοδομικών και χωροταξικών σχεδίων.

Φυσικό περιβάλλον

- Υποδομές ελέγχου και παρακολούθησης της ποιότητας των υδάτινων πόρων.
- Σχέδιο δράσης για την ολοκληρωμένη διαχείριση λυμάτων - αποβλήτων.
- Αποκατάσταση από τη ρύπανση στερεών απορριμμάτων.
- Υποδομές προστασίας - ανάδειξης των δασών.
- Ενημέρωση - ευαισθητοποίηση κοινού για την προστασία του περιβάλλοντος.
- Οριοθέτηση κτηνοτροφικών ζωνών με παράλληλη μετεγκατάσταση ή επέκταση υποδομών.
- Καθορισμός ζωνών για τις ιχθυοκαλλιέργειες με στόχο την αποφυγή σύγκρουσης με τον τουρισμό και την προστασία του περιβάλλοντος.

Ενέργεια

- Πιλοτικές δράσεις διάδοσης νέων τεχνολογιών στον ενεργειακό τομέα και Α.Π.Ε.
- Πιλοτικές δράσεις βιοκλιματικού σχεδιασμού.
- Δίκτυα μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας.

Μείωση της περιφερειακότητας και του ελλείμματος υποδομής

Μεταφορές - Επικοινωνίες

- Βελτίωση των λιμένων διαπεριφερειακής και ενδοπεριφερειακής σύνδεσης.

Υγεία - Πρόνοια

- Ολοκλήρωση υποδομών και εκσυγχρονισμός της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας περίθαλψης.
- Οργάνωση του συστήματος διαχείρισης των κέντρων υγείας.

Εκπαίδευση

- Ολοκλήρωση και εκσυγχρονισμός υποδομών και εξοπλισμού όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης.
- Εισαγωγή συστημάτων τηλεεκπαίδευσης.

Εκ των προτέρων αξιολόγηση

Αξιολόγηση στόχων και στρατηγικής

Η καταγραφή και ανάλυση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και προβλημάτων της Περιφέρειας, σε συνδυασμό με τα αποτελέσματα από την εφαρμογή των προηγούμενων αναπτυξιακών προγραμμάτων και δράσεων, καθώς επίσης και των οικονομικοκοινωνικών εξελίξεων σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, αποτελούν τη βάση για την εκτίμηση του βαθμού που η προτεινόμενη στρατηγική και οι στόχοι του προγράμματος είναι κατάλληλη για την ανάπτυξη των Ιονίων Νήσων.

Η διάρθρωση των στόχων, τόσο των γενικών όσο και των ειδικών κατά τομέα παραγωγής, δείχνει ότι υπάρχει πλήρης κάλυψη όλων των παραμέτρων και τομέων της περιφερειακής οικονομίας. Έτσι προσφέρεται μια ολοκληρωμένη προσέγγιση σε όλους τους τομείς δραστηριοτήτων και σε όλες τις περιοχές της Περιφέρειας με αποτέλεσμα να υπάρχει σαφήνεια, συμπληρωματικότητα και αποτελεσματικότητα. Κατά συνέπεια, η ολοκληρωμένη αυτή στοχοθεσία οδηγεί στην ορθότητα και αποτελεσματικότητα του αναπτυξιακού σχεδιασμού.

Ειδικότερα, ο τουριστικός τομέας που αποτελεί τον κυρίαρχο τομέα με καθοριστική σημασία στην αναπτυξιακή πορεία της Περιφέρειας, θα εξακολουθήσει και στο μέλλον να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο. Συνεπώς, βασικό στόχο της Περιφέρειας αποτελεί η ποιοτική αναβάθμιση και διαφοροποίηση των τουριστικών υπηρεσιών. Προς την κατεύθυνση αυτή, κρίνεται αναγκαία η ολική βελτίωση της ποιότητας όλων των παραγόντων του τουριστικού κυκλώματος, η αποκατάσταση της ισορροπίας στους πόλους άναρχης και υπερβολικής τουριστικής συγκέντρωσης και η προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού με έμφαση στο ιδιαίτερο ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον και στην πολιτιστική κληρονομιά των Επτανήσων.

Παράλληλα, ο νησιωτικός χαρακτήρας που έχει σαν συνέπεια την πολυδιάσπαση του νησιωτικού χώρου και το συνεπαγόμενο πρόβλημα της ενδοπεριφερειακής διασύνδεσης, δημιουργεί μεγάλη ανάγκη για την άμεση αντιμετώπιση της απομόνωσης των μικρών νησιών. Αυτό επιβάλλει την βελτίωση των ενδοπεριφερειακών συνδέσεων και την αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρουν τα νέα λιμενικά έργα και η Ιόνια Οδός στη Δυτική Ελλάδα, σε συνδυασμό με την κάλυψη της υστέρησης που διαπιστώνεται στις τεχνικές και κοινωνικές υποδομές των περιοχών αυτών.

Η ολοκληρωμένη λοιπόν στοχοθεσία και η αποσαφήνιση όλων των κατηγοριών στόχων, προσφέρει σημαντική βοήθεια στην συνεπή συσχέτιση στόχων και μέσων ώστε να αυξηθεί η συνοχή και η συνεργασία των αξόνων παρέμβασης και δράσεων του προγράμματος.

Τόσο οι βασικές κατηγορίες στόχων, όσο και οι ειδικότεροι στόχοι κατά τομέα παραγωγής ταυτίζονται με τους βασικούς άξονες παρέμβασης. Έτσι εξασφαλίζεται ο υψηλός βαθμός

συσχέτισης των στόχων με τις δράσεις που προτείνονται. Συνεπώς, οι προτεινόμενες δράσεις συσχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με τους στόχους που έχουν τεθεί και συνδράμουν με μεγάλο βαθμό αποτελεσματικότητας στην επίτευξη των στόχων. Παράλληλα, ο βαθμός αποτελεσματικότητας ενισχύεται και από το γεγονός ότι ο κάθε στόχος φαίνεται να εξυπηρετείται από πολλές ταυτόχρονα δράσεις.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Ο μεγάλος βαθμός συσχέτισης που υπάρχει μεταξύ των στόχων και των προτεινόμενων παρεμβάσεων οδηγεί στην επίτευξη της μεγαλύτερης δυνατής αποτελεσματικότητας του προγράμματος.

Οι παρεμβάσεις σε όλους τους τομείς εκτιμάται ότι θα έχουν σημαντικά θετικά αποτελέσματα, τα οποία όμως δεν είναι δυνατόν να ποσοτικοποιηθούν στην παρούσα φάση, στην αύξηση της απασχόλησης, των εισοδημάτων και των επενδύσεων στην Περιφέρεια στην συγκράτηση του πληθυσμού και στην βελτίωση της ποιότητας ζωής στις ορεινές περιοχές και στα μικρότερα νησιά.

Οι δράσεις που προτείνονται ανά βασικό στόχο αναμένεται να έχουν σημαντικές θετικές επιπτώσεις, που σε συνδυασμό με τα έργα της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου, θα βελτιώσουν σημαντικά την θέση της Περιφέρειας και θα καλύψουν σημαντικά τους στόχους αυτούς.

Στην παρούσα πρόταση έχει γίνει κατανοητό ότι η μονομερής ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού για θερινές διακοπές διαχρονικά έχει συσσωρεύσει διαρθρωτικά προβλήματα στον τομέα και όχι μόνο, με αρνητικές επιπτώσεις στις δυνατότητες ανάπτυξης της περιφέρειας. Έχει καταστεί φανερό πλέον ότι προϋπόθεση για την κοινωνικό-οικονομική ανάπτυξη της περιφέρειας είναι το ξεπέρασμα των διαρθρωτικών προβλημάτων, κυρίως του τουριστικού τομέα, αλλά και των άλλων οι οποίοι αλληλεξαρτώνται και αλληλοεπηρεάζονται.

Έτσι, οι δράσεις που προτείνονται θα ενισχύσουν την προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού, θα βελτιώσουν την ποιότητα των τουριστικών υπηρεσιών και θα αποκαταστήσουν την ασοροπτία στις περιοχές υπερβολικής τουριστικής συγκέντρωσης. Το τελικό αποτέλεσμα θα είναι η αναβάθμιση και διαφοροποίηση των τουριστικών υπηρεσιών.

Από τις δράσεις που αφορούν τις υποδομές μεταφορών αναμένεται αύξηση της συχνότητας των ενδοπεριφερειακών ακτοπλοϊκών συνδέσεων και βελτίωση της προσβασιμότητας στα μικρά νησιά. Αυτά σε συνδυασμό με την βελτίωση των κοινωνικών και τεχνικών υποδομών, αλλά και την ελεγχόμενη διάχυση της τουριστικής ανάπτυξης, θα έχουν θετικές επιπτώσεις στην μείωση της περιφερειακότητας και του ελλείμματος υποδομής που παρατηρείται.

Βασικός παράγοντας για την επίτευξη του παραπάνω στόχου θεωρείται η αποτελεσματική αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρουν η Ιόνια Οδός στη Δυτική Ελλάδα, η Εγνατία (που απολήγει στην Ηγουμενίτσα) και τα νέα λιμενικά έργα.

Συμπερασματικά, εκτιμάται ότι με την ολοκλήρωση της εφαρμογής και αυτού του προγράμματος θα έχουν καλυφθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό οι ανάγκες της Περιφέρειας και γενικότερα θα βελτιωθεί σημαντικά η θέση της στον εθνικό και ευρωπαϊκό χώρο.

Χρηματοδότηση Προγράμματος

Για την περίοδο 2000 - 2006 προτείνεται η χρηματοδότηση του ΠΕΠ Ιονίων Νήσων με συνολική δημόσια δαπάνη 110.000.000.000 δρχ. η οποία είναι αυξημένη σε σχέση με το ΠΕΠ 1994 - 1999 κατά 54,9%. Η κατά κεφαλή δαπάνη ανέρχεται σε 545.000 δρχ.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

**ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ**

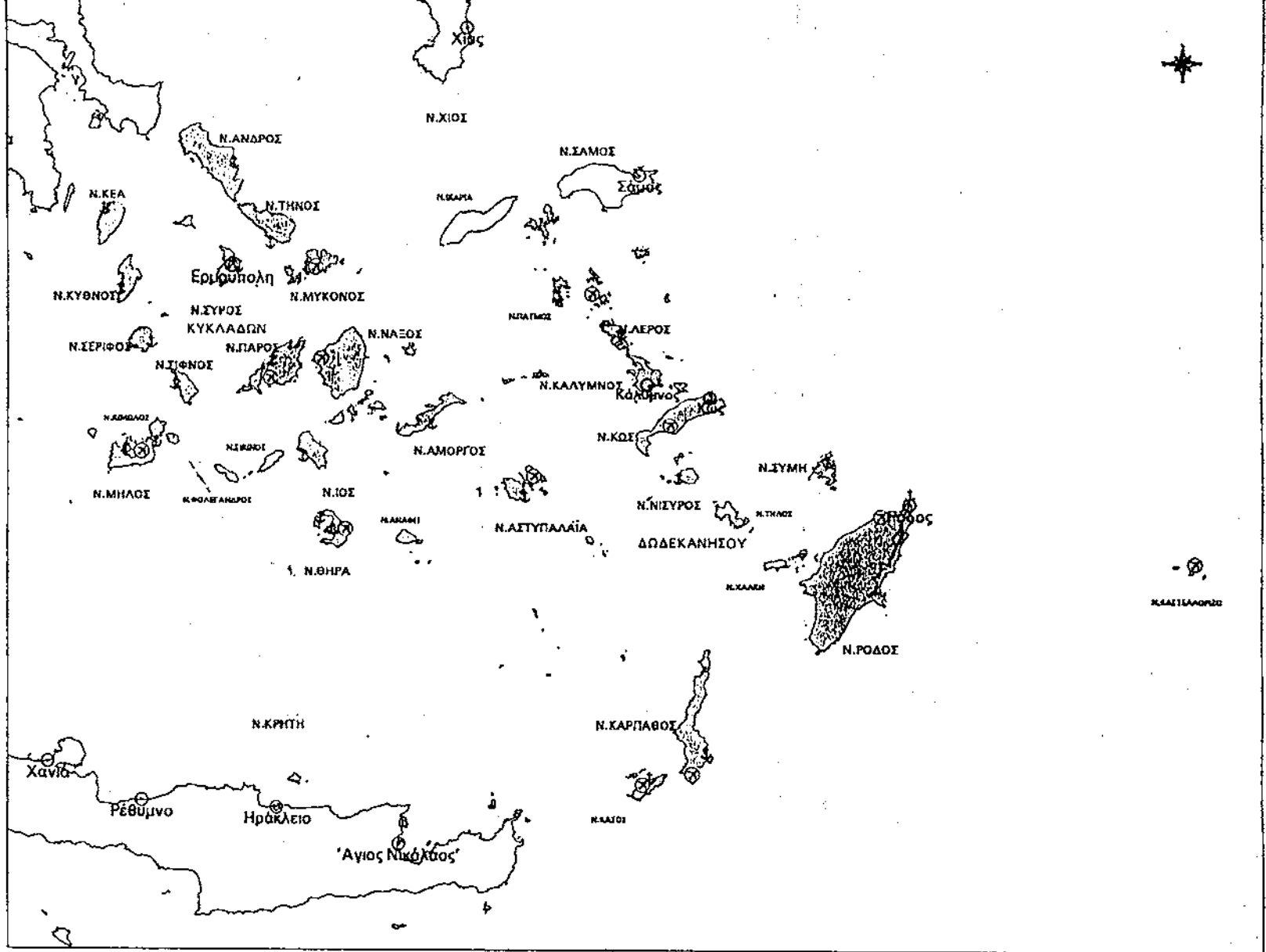
**ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ**

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οριοι Νομίον
- ==== Αυτοκινητόδρομοι (ΠΛΑΘΗ, ΕΓΓΝΑΤΙΑ)
- Αεροίο Κύριο Οδικό Δίκτυο
- Καταδρομικό Δίκτυο
- ↓ Λιμένες
- ⊗ Αεροδρόμια
- ⊙ Πρωτεύουσες Περιφερειών
- ⊙ Πρωτεύουσες Νομών
- Λοιπά Αστικά Κέντρα

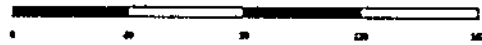
Το παρόν σχέδιο είναι αποτέλεσμα των εργασιών που διεξήγαγε η Επιτροπή Σπουδών Ανάπτυξης και Ανάλυσης (Ε.Σ.Α.Α.) του Υπουργείου Περιφέρειας. Δεν περιλαμβάνει δεδομένα Τμήμα (Υ.Π.Ε.Π.Α.Δ.) και της Υπουργείου Τυπογραφίας Σπουδών (Υ.Σ.Σ.).

Παραγωγή Θεματικού Σχήτη
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
Κ.Π.Ε. Παντείου Πανεπιστημίου

Κλίμακα 1:1775000
Στοιχεία Γ.Ε.Π.Α.Α. - 1997 (ΣΥΝ. 2)
Στοιχεία Γ.Ε.Π.Α.Α. - 1997 (ΣΥΝ. 2)
Στοιχεία Γ.Ε.Π.Α.Α. - 1997 (ΣΥΝ. 2)
Στοιχεία Γ.Ε.Π.Α.Α. - 1997 (ΣΥΝ. 2)

ΚΛΙΜΑΚΑ 1: 1775000

**Χάρτης
Π.12.1**

Οι τομείς παραγωγής

• Πρωτογενής τομέας

Το 72,5% του εδάφους της Περιφέρειας είναι ορεινό ή ημιορεινό (το αντίστοιχο ποσοστό της χώρας είναι 61,3%). Από το σύνολο της εδαφικής επιφάνειας της Περιφέρειας καλλιεργείται το 16,7%. Ως κτηνοτροφική γη χρησιμοποιείται το 51,6% της συνολικής επιφάνειας, ενώ οι δασικές εκτάσεις καλύπτουν το 13,2%, ποσοστό που καλύπτει κυρίως ο Νομός Δωδεκανήσου, ενώ ο Νομός Κυκλάδων παρουσιάζει μόνο 1,7% δασοκάλυψη.

Η φυτική παραγωγή χαρακτηρίζεται από την έντονη παρουσία ετήσιων καλλιεργειών, τα σιτηρά για καρπό, τις κτηνοτροφές για σανό και καρπό καθώς και ορισμένων κηπευτικών. Στην ομάδα των μονίμων φυτειών το οικονομικό ενδιαφέρον επικεντρώνεται στα οινοστάφυλλα, τα εσπεριδοειδή και τους ελαιώνες, κυρίως για παραγωγή ελαιόλαδου.

Η ζωική παραγωγή αποτελεί για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου αξιόλογο τομέα οικονομικής δραστηριότητας, με έντονη παρουσία στο σύνολο της οικονομίας και με ιδιαίτερη έμφαση στην αιγοπροβατοτροφία.

Εκτός από τους πιο πάνω εξωγενείς παράγοντες στην Περιφέρεια υπάρχει έντονο το πρόβλημα της υφαλμύρωσης, το οποίο έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις, ώστε είναι άμεσος ο κίνδυνος μόνιμης υποβάθμισης του παραγωγικού εδάφους.

Στον τομέα της αλιείας, παρατηρείται έλλειψη οριοθετημένων αλιευτικών πεδίων, αργός ρυθμός εκσυγχρονισμού του αλιευτικού στόλου, υπεραλίευση πολλών περιοχών και πλημμελής έλεγχος των αλιευτικών μεθόδων, που αποτελούν τους βασικούς ανασταλτικούς παράγοντες στην ανάπτυξη του κλάδου. Δεδομένου ότι υπάρχει μια τάση εντατικότερης εκμετάλλευσης των ελληνικών θαλασσών και αποχώρησή από τις μακρινές θάλασσες, γίνεται φανερή η αυξημένη σπουδαιότητα που αποκτά η προσπάθεια διατήρησης της καλής κατάστασης και της αειφορίας των υδάτινων οικοσυστημάτων της Περιφέρειας.

• Δευτερογενής τομέας

Η αδυναμία εκμετάλλευσης οικονομιών κλίμακας υπήρξε πάντοτε ο βασικός ανασταλτικός παράγοντας στην ανάπτυξη της μεταποίησης στο γεωγραφικό χώρο της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Το μικρό μέγεθος των ΜΜΕ, το οποίο αποτελεί την πλειοψηφία των επιχειρήσεων του τομέα, δεν επιτρέπει την αξιοποίηση προγραμμάτων για εφαρμογή επενδυτικών σχεδίων, που στην ουσία αναφέρονται σε πολύ μεγαλύτερα μεγέθη επιχειρήσεων.

Ως προς την απασχόληση, η μεταποιητική δραστηριότητα στην Περιφέρεια αφορά κυρίως βιοτεχνικές μονάδες μικρού μεγέθους με εξαίρεση περιπτώσεις όπως τα ναυπηγεία Νεωρίου της Σύρου. Τα τελευταία χρόνια (1993 - 1997) παρουσιάζεται σταθεροποίηση του ποσοστού των απασχολουμένων που εργάζονται στη μεταποίηση, στο 7%. Ωστόσο, κατά την περίοδο 1981 -

1991 ο Ν. Κυκλάδων χαρακτηρίζεται από σημαντική μείωση στην απασχόληση στη μεταποίηση. Το νησί της Σύρου, το οποίο συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μερίδιο του μεταποιητικού τομέα του Ν. Κυκλάδων, χαρακτηρίστηκε φθίνουσα βιομηχανική περιοχή.

Οι μονάδες επεξεργασίας αγροτικών προϊόντων, ετοιμών ενδυμάτων, χυμών - αναψυκτικών, κεραμικών, επίπλων και χρυσοχοΐας, έχουν σχετικά σημαντική παρουσία στην Περιφέρεια, ενώ ως προς την κλαδική διάρθρωση της μεταποίησης (1994) σημειώνεται ότι οι κλάδοι: τρόφιμα - ποτά, ένδυση, ξύλο, προϊόντα από μη μεταλλικά ορυκτά και μεταλλικά προϊόντα, κατέχουν τα μεγαλύτερα ποσοστά σε αριθμό επιχειρήσεων και κύκλο εργασιών.

• Τριτογενής τομέας

Το χονδρικό και λιανικό εμπόριο αποτελεί δραστηριότητα η οποία απασχολεί περίπου το 23% των εργαζομένων στον τριτογενή τομέα. Μεγάλη είναι η διασύνδεση όλων των κλάδων με τον τουρισμό. Οι υπηρεσίες στήριξης των παραγωγικών τομέων και οι κοινωνικές υπηρεσίες παρουσιάζουν σημαντική ανάπτυξη, κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα της Περιφέρειας (Ρόδος, Σύρος).

Η Περιφέρεια διαθέτει ένα Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα, το Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Στο Νότιο Αιγαίο η ερευνητική δραστηριότητα είναι πολύ χαμηλή καθώς μόλις το 1% του συνόλου των ερευνητικών κέντρων και ινστιτούτων της χώρας (1993) συγκεντρώνονται εκεί κατατάσσοντάς την τελευταία μεταξύ των 13 περιφερειών της χώρας.

Η κλαδική διάρθρωση της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα καταδεικνύει την υπεροχή του τουρισμού στον οποίο απασχολείται περίπου το 35% των απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα.

Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης στον τουρισμό της περιόδου 1981 - 1997 (9,18%) είναι ο μεγαλύτερος στην χώρα, ακολουθούμενος από αυτόν τον Ιονίων Νήσων (7,62%).

Το σύνολο του ξενοδοχειακού δυναμικού σε κλίνες το 1997 ανέρχεται για όλες τις κατηγορίες καταλυμάτων σε 577.259 κλίνες. Η Περιφέρεια εμφανίζει ιδιαίτερη συγκέντρωση κλινών σε πολυτελείς εγκαταστάσεις (κατηγορία ΑΑ και Α), που οφείλεται κυρίως στο Νομό Δωδεκανήσου, καθώς και σε εγκαταστάσεις κατηγορίας Γ, που οφείλεται στο Νομό Κυκλάδων.

Τα τουριστικά έσοδα βασίζονται σε μεγάλους αριθμούς τουριστικών αφίξεων, των οποίων ο σύντομος χρόνος παραμονής συνδυάζεται με χαμηλή ημερήσια δαπάνη (περίπου 100\$). Η εποχικότητα δεν έχει βελτιωθεί τόσο εξεταζόμενη από την πλευρά των αφίξεων, όσο και από την πλευρά των διανυκτερεύσεων. Οι μήνες Ιούλιος και Αύγουστος έχουν την υψηλότερη ζήτηση με τους μήνες Σεπτέμβριο και Ιούνιο να ακολουθούν.

Η αύξηση των ξενοδοχειακών κλινών και η μείωση του μέσου χρόνου παραμονής, είχε σαν αποτέλεσμα τη μείωση της πληρότητας των ξενοδοχειακών καταλυμάτων. Η χαμηλή κατά κεφαλήν ημερήσια δαπάνη δείχνει ότι δε σημειώθηκε σημαντική πρόοδος προς τον «επιλεκτικό» τουρισμό

και ταυτόχρονα λειτουργεί αποτρεπτικά για την ανάληψη επενδύσεων ποιοτικής αναβάθμισης των προσφερόμενων υπηρεσιών.

Η ανταγωνιστικότητα του τουριστικού προϊόντος στη διεθνή αγορά συνεχίζει να στηρίζεται στις χαμηλές τιμές και στο μαζικό τουρισμό παραθεριστικού χαρακτήρα, διευκολύνοντας έτσι τις μονοπωλιακές πρακτικές ξένων τουριστικών πρακτόρων.

Η χαμηλή ποιοτική στάθμη της δημόσιας υποδομής των μεταφορών και άλλων κρίσιμων κατηγοριών, όπως των υπηρεσιών υγείας, καθαριότητας κλπ. οι αδυναμίες του χωροταξικού σχεδιασμού ως προς την οριοθέτηση χρήσεων γης και ο χαμηλός βαθμός εκπαίδευσης του ανθρώπινου δυναμικού του τομέα, συνιστούν ισχυρά εμπόδια για τη βελτίωση στον τουριστικό κλάδο.

Υποδομές - Ποιότητα ζωής

• *Μεταφορές*

Ο νησιωτικός χαρακτήρας της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, η γεωγραφική της θέση και οι ανάγκες ενδοπεριφερειακών και διαπεριφερειακών συνδέσεων καθιστούν θεμελιώδη το ρόλο των υποδομών στον τομέα των μεταφορών και κυρίως των θαλάσσιων και αεροπορικών μεταφορών. Ο αναπτυξιακός ρόλος των χερσαίων μεταφορών περιορίζεται κατ' ανάγκη σε τοπικό επίπεδο νησιού και η σημασία τους είναι πάντοτε ανάλογη με το μέγεθος του χερσαίου χώρου που αφορούν και την κλίμακα των αναγκών που ικανοποιούν.

Ως προς τις θαλάσσιες μεταφορές είναι προφανής η ανάγκη ύπαρξης και λειτουργίας τουλάχιστον ενός βασικού λιμανιού ανά νησί. Αυτό ανεβάζει το συνολικό αριθμό λιμανιών της Περιφέρειας τουλάχιστον σε 46, των οποίων η επιβατική κίνηση αντιπροσωπεύει το 20% και πλέον της συνολικής επιβατικής κίνησης της χώρας.

Η σημασία του συστήματος των αεροπορικών μεταφορών στην Περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου είναι πρωταρχική, λόγω του νησιωτικού χαρακτήρα της, της απόστασης από τα κέντρα της χώρας, της ειδικής εξάρτησης της ανάπτυξης του χώρου από τον τουρισμό και της ανάγκης αντιμετώπισης της οικονομικής και κοινωνικής απομόνωσης της Περιφέρειας.

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου διαθέτει 13 αεροδρόμια και 1 υπό κατασκευή. Τα υφιστάμενα αεροδρόμια κατατάσσονται ανάλογα με τις προδιαγραφές τους και τα τεχνικά τους χαρακτηριστικά ως εξής:

- Διεθνή αεροδρόμια: Ρόδος, Κως
- Νομοθετημένα σημεία εισόδου και εξόδου: Μύκονος, Σαντορίνη.
- Μη νομοθετημένα σημεία εισόδου και εξόδου: Κάρπαθος, Μήλος, Νάξος, Πάρος.
- Αμιγώς εσωτερικού: Αστυπάλαια, Κάσος, Καστελόριζο, Λέρος, Σύρος.

Όπως και στις θαλάσσιες μεταφορές, η κίνηση των αεροδρομίων της Περιφέρειας αντιπροσωπεύει το 20% περίπου της αεροπορικής κίνησης της χώρας.

Εκτός από τα αεροδρόμια, το σύστημα αεροπορικών μεταφορών στα νησιά συμπληρώνεται με ένα δίκτυο ελικοδρομίων σε 22 νησιά της Περιφέρειας, που εξυπηρετούν έκτακτες ανάγκες μεταφοράς επιβατών, ασθενών κλπ. συμβάλλοντας σημαντικά στην άρση της απομόνωσης των μικρότερων κυρίως νησιών.

• **Υγεία - Πρόνοια**

Ο προσανατολισμός της Περιφέρειας στον τουρισμό και η συνεχιζόμενη απομόνωση των μονίμων κατοίκων από τα κέντρα νοσοκομειακής περίθαλψης και φροντίδας, απαιτούν πρόσθετες υποδομές υγείας - πρόνοιας και εφαρμογές νέων τεχνολογιών (π.χ. τηλεϊατρικής).

Η προσπάθεια αύξησης των διανυκτερεύσεων σε νησιά λιγότερο ανεπτυγμένα προσκρούει και στην συνεχιζόμενη έλλειψη στοιχειώδους ιατρικής και νοσοκομειακής κάλυψης.

Σε αντίθεση με το σύνολο της χώρας, για την οποία ο δείκτης νοσοκομειακών κλινών ανά 1.000 κατοίκους ανέρχεται σε 5,0, για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου ο αντίστοιχος δείκτης ανέρχεται μόλις στο 2,2. Εκτός αυτού, η νοσοκομειακή κάλυψη στην Περιφέρεια επιδεινώνεται από τις ενδοπεριφερειακές επικοινωνίες.

• **Εκπαίδευση**

Στην Περιφέρεια για το σχολικό έτος 1996 - 97, φοιτούσαν 36.642 μαθητές σε 1.946 τμήματα.

Στην δημοτική εκπαίδευση η αναλογία μαθητών ανά αίθουσα είναι 16,9 και η Περιφέρεια βρίσκεται σε καλύτερη θέση από τη χώρα όπου η αντίστοιχη αναλογία είναι 17,3. Επίσης, το σύνολο των Δημοτικών σχολείων λειτουργούν αποκλειστικά πρωί, χωρίς διπλοβάρδιες (το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο της χώρας είναι 81,4%). Στα Γυμνάσια, η αναλογία μαθητών ανά αίθουσα είναι 23,5 και βρίσκεται και πάλι σε καλύτερο επίπεδο από την χώρα, όπου η αντίστοιχη αναλογία είναι 25,4. Το 97,1% των Γυμνασίων λειτουργούν αποκλειστικά πρωί (ενώ στη χώρα είναι 69,4%). Όσον αφορά τέλος τα Γενικά Λύκεια, ο λόγος μαθητές ανά αίθουσα είναι 18,8 (ενώ στη χώρα είναι 24,4). Επίσης, το 95,6% των Λυκείων λειτουργούν αποκλειστικά πρωί (ενώ σε επίπεδο χώρας το 66,9%).

• **Φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον**

Η διάσπαση του περιβάλλοντος αποτελεί για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου συγκριτικό πλεονέκτημα. Ο μεγάλος αριθμός και η ποικιλία ευαίσθητων και σπάνιας αξίας οικοσυστημάτων, η ανεξέλεγκτη και με γοργούς ρυθμούς οικονομική ανάπτυξη, η απουσία περιβαλλοντικής συνείδησης, οδήγησαν στη συσσώρευση πολλών και δυσεπίλυτων περιβαλλοντικών

προβλημάτων, η επίλυση των οποίων απαιτεί πολυετείς, πολυδιάστατες και υψηλού κόστους παρεμβάσεις. Η γεωγραφική διασπορά των προβλημάτων δημιουργεί πρόσθετες δυσκολίες.

Ένα σύνολο τριάντα περιοχών της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, έκτασης από 100 έως 17.600 εκταρίων έχει προταθεί για ένταξη στο δίκτυο NATURA 2000. Τέσσερα νησιά έχουν κηρυχθεί ως τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Πρόκειται για τα νησιά Νέα και Παλαιά Καμμένη, Σίφνο, Πάρο και Αστυπάλαια.

Το φυσικό δάσος Κυπαρισσιού στον Έμπωνα της Ρόδου έχει κηρυχθεί μνημείο της φύσης.

Όσον αφορά το δομημένο περιβάλλον, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου χαρακτηρίζεται από τον ιδιαίτερα μεγάλο αριθμό παραδοσιακών οικισμών που ανέρχονται σε 47 για τον Νομό Δωδεκανήσου, με περίπου τους μισούς στη Ρόδο, και 165 για τον Νομό Κυκλάδων με διασπορά σε 27 νησιά.

Η διαχείριση των οικιακών απορριμμάτων δεν ικανοποιεί τα σύγχρονα πρότυπα για τη δημόσια υγιεινή και την προστασία του περιβάλλοντος. Από τη μία πλευρά οι Χώροι Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων απουσιάζουν από το σύνολο σχεδόν των νησιών, από την άλλη, η απόρριψη αποβλήτων σε ανοικτές χωματερές που βρίσκονται σε περιοχές μη αποδεκτές γεωμορφολογικά και περιβαλλοντικά (συνήθως κοιλάδες και ρέματα) αποτελεί κανόνα όσον αφορά στη διαχείριση απορριμμάτων. Τα σκουπίδια συχνά καίγονται ανεξέλεγκτα, παράγοντας δυσάρεστες οσμές και επικίνδυνους για την ανθρώπινη υγεία ρύπους, ενώ τα υπολείμματα καταλήγουν στους υδάτινους αποδέκτες (υπόγειοι υδροφόροι ορίζοντες και παράκτια νερά).

Τα υγρά απόβλητα των οικισμών, με δεδομένη την έλλειψη κατάλληλων υποδομών (αποχετευτικών δικτύων και μονάδων επεξεργασίας λυμάτων) καταλήγουν ανεπεξέργαστα στη θάλασσα ή σε άλλους υδάτινους αποδέκτες (π.χ. ρέματα). Κατά τη διάρκεια της τουριστικής περιόδου ο εξυπηρετούμενος πληθυσμός τουλάχιστον υπερδιπλασιάζεται, με αποτέλεσμα την αύξηση των εκροών λυμάτων, συχνά πέρα από τη φέρουσα ικανότητα των αποδεκτών με αποτέλεσμα τη δημιουργία τοπικής ρύπανσης. Ως προς τη διαχείριση απορριμμάτων η υφιστάμενη κατάσταση εμφανίζει τα εξής:

- Στον Νομό Δωδεκανήσου λειτουργούν 3 ΧΥΤΑ (2 στη Ρόδο και 1 στη Χάλκη), 13 ελεγχόμενοι χώροι και 90 χώροι ανεξέλεγκτης απόρριψης.
- Στο Νομό Κυκλάδων δεν υπάρχουν ΧΥΤΑ, ενώ λειτουργούν 15 θέσεις ελεγχόμενης διάθεσης απορριμμάτων και πάνω από 58 θέσεις ανεξέλεγκτης απόρριψης.

Από πλευράς διάθεσης λυμάτων, στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου λειτουργούν συνολικά 28 Μονάδες Επεξεργασίας Λυμάτων που καλύπτουν συνολικά ισοδύναμο πληθυσμό 214.000 κατοίκων και βρίσκονται υπό κατασκευή άλλες 6 μονάδες.

Αποτελέσματα 2^{ου} Κ.Π.Σ.

• Βασικοί στόχοι και στρατηγική

Οι βασικές ανάγκες της Περιφέρειας για την περίοδο 1994 - 99 αφορούν την ορθολογική διαχείριση, προστασία και αξιοποίηση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, την καλύτερη ανάπτυξη του τουρισμού, που αποτελεί την κύρια οικονομική δραστηριότητα και την αντιμετώπιση της γεωγραφικής, οικονομικής και κοινωνικής απομόνωσης της Περιφέρειας και την εξασφάλιση της συγκράτησης του πληθυσμού. Με τα δεδομένα αυτά οι στόχοι που τίθενται είναι:

- Η αειφορική προσέγγιση στην προστασία και ανάδειξη της Περιφέρειας ως προς την τουριστική δραστηριότητα και έλεγχος αυτής.
- Η αξιοποίηση του συγκριτικού πλεονεκτήματος της Περιφέρειας ως προς την τουριστική δραστηριότητα και έλεγχος αυτής.
- Η διατήρηση και ενίσχυση της αγροτικής και μεταποιητικής παραγωγής.
- Η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της Δημόσιας Διοίκησης και των δομών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.
- Η επέκταση, βελτίωση και αναβάθμιση των συστημάτων μεταφορών, επικοινωνιών και ενέργειας και βελτίωση του κοινωνικού εξοπλισμού.

• Κύρια Έργα - Δράσεις

Οι βασικοί τομείς παρέμβασης που προσδιορίστηκαν προκειμένου να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι είναι:

A. Τουρισμός

Η προτεραιότητα δίνεται στην ανάπτυξη του ναυτικού τουρισμού στο Αιγαίο, κυρίως μέσω της δημιουργίας δικτύου μαρίνων, καταφυγίων, σκαφών αναψυχής, κέντρων επισκευής κλπ. με σκοπό την προσέλκυση υψηλής ποιότητας τουρισμού. Παράλληλα, έμφαση δίνεται στην αξιοποίηση και ανάδειξη του πολιτιστικού και αρχαιολογικού πλούτου, κυρίως στα λιγότερο ανεπτυγμένα νησιά.

B. Περιβάλλον και ποιότητα ζωής

Οι σχετικές δράσεις στοχεύουν στην προστασία του περιβάλλοντος και στη μείωση των πιέσεων που δέχεται αυτό από τον τουρισμό, καθώς επίσης και στην βελτίωση της ποιότητας ζωής. Ειδικότερα, προβλέπονται δράσεις που αφορούν έργα ύδρευσης και αποχέτευσης, βιολογικών καθαρισμών, επεξεργασίας και διαχείρισης υγρών αστικών αποβλήτων και απορριμμάτων, καθώς επίσης και κοινωνικές υποδομές για την βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Γ. Τομείς παραγωγής

Οι κύριες δράσεις προσανατολίζονται στην ενίσχυση των καλλιεργειών υψηλής προστιθέμενης αξίας (θερμοκηπιακές καλλιέργειες, φυτώρια κλπ.), την ενίσχυση των μεθόδων εντατικής καλλιέργειας, την ενίσχυση των υποδομών αλιείας (αλιευτικά καταφύγια). Ο αγροτικός τομέας ενισχύεται και από τα έργα αγροτικής υποδομής για την αξιοποίηση των δασικών εκτάσεων και των άλλων φυσικών πόρων, καθώς επίσης και από έργα αγροτικής οδοποιίας, ελικοδρόμια κλπ. Η μεταποίηση στηρίζεται με έργα που αφορούν την ενίσχυση των υποδομών μεταφορών (λιμάνια, αεροδρόμια, δρόμοι) με στόχο τη μείωση του χρόνου φορτώσεων - εκφορτώσεων, καθώς και άλλα μέτρα για την στήριξη των τοπικών επιχειρήσεων.

Δ. Αξιοποίηση του ανθρωπίνου δυναμικού

Προτεραιότητα δίδεται στην συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση για την καταπολέμηση της ανεργίας και την καταπολέμηση του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας, στην ανάπτυξη Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης, στην βελτίωση και ενίσχυση των υποδομών και των εξοπλισμών εκπαίδευσης, καθώς και στην ενθάρρυνση των ανέργων για ανάληψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών.

Ιδιαίτερα για τη νήσο Λέρο προβλέπεται μια ολοκληρωμένη δράση που θα ενισχύσει την προώθηση εναλλακτικών μορφών οικονομικής δραστηριότητας.

• Αποτελέσματα - Βαθμός επίτευξης στόχων

Η εγκεκριμένη Δημόσια Δαπάνη για την περίοδο 1994 - 99 στο ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου ήταν 430 εκ EURO.

Ο βαθμός επίτευξης των στόχων που έχουν τεθεί εξεταζόμενος με βάση το ποσοστό ολοκλήρωσης των σχετικών έργων (έως 31-12-98) βρίσκεται περίπου στο 50%.

Την μεγαλύτερη φυσική ολοκλήρωση έχουν οι δράσεις που σχετίζονται με τον στόχο της επέκτασης, βελτίωσης και αναβάθμισης των συστημάτων μεταφορών, επικοινωνιών και ενέργειας και βελτίωσης του κοινωνικού εξοπλισμού με κάλυψη 52% της ολοκλήρωσης των έργων, ενώ σημαντική είναι η κάλυψη του στόχου της διατήρησης και ενίσχυσης της αγροτικής και μεταποιητικής παραγωγής (50,3% ολοκλήρωση των έργων).

Οι στόχοι της αειφορικής προσέγγισης στην προστασία και ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων και της αξιοποίησης του συγκριτικού πλεονεκτήματος της Περιφέρειας ως προς την τουριστική δραστηριότητα και ο έλεγχος αυτής, παρουσιάζουν βαθμό φυσικής ολοκλήρωσης 39,4% και 36,7% αντίστοιχα, ενώ η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της Δημόσιας Διοίκησης και των δομών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης παρουσιάζει την χαμηλότερη φυσική κάλυψη με 29,4%.

Στόχοι και Στρατηγική για την περίοδο 2000 - 2006

Συγκριτικά πλεονεκτήματα - Προβλήματα και περιορισμοί

Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας είναι:

- Οι σημαντικοί τουριστικοί και πολιτιστικοί πόροι.
- Η τουριστική ανάπτυξη, η υποδομή και η παράδοση στον τομέα αυτό.
- Το ευαίσθητο, μοναδικό φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.

Τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Περιφέρεια είναι:

- Ο διάσπαρτος νησιωτικός χαρακτήρας σε συνδυασμό με προβληματικές ενδοπεριφερειακές συγκοινωνιακές συνδέσεις.
- Οι έντονες ενδοπεριφερειακές ανισότητες με πολλά νησιά «Τρίτης Ταχύτητας».
- Η επιταχυνόμενη τουριστική ανάπτυξη με φαινόμενα στρέβλωσης.
- Ο παραμεθόριος χαρακτήρας της.

Τα χαρακτηριστικά αυτά αποτελούν σημαντικούς προσδιοριστικούς παράγοντες για την διαμόρφωση της αναπτυξιακής στρατηγικής της Περιφέρειας.

Στρατηγικοί στόχοι

Ο Γενικός Αναπτυξιακός Στόχος της Περιφέρειας είναι:

Η άμβλυση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και η διασφάλιση μιας βιώσιμης ανάπτυξης με την ορθολογική αξιοποίηση του ιδιαίτερου ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος. Οι στρατηγικοί στόχοι της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου προσδιορίζονται ως εξής:

- **Αντιμετώπιση απομόνωσης και νησιωτικού χαρακτήρα με έμφαση στην εξασφάλιση επαρκούς συστήματος μεταφορών και δικτύου υπηρεσιών και την άμβλυση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων**

Η αναστροφή της δημογραφικής συρρίκνωσης των νησιών «Τρίτης Ταχύτητας». Η ενεργοποίηση του ενδογενούς δυναμικού και η αξιοποίηση των τοπικών πλεονεκτημάτων. Η ουσιαστική αναβάθμιση του συστήματος θαλάσσιων και εναέριων μεταφορών. Η ευρεία αξιοποίηση εφαρμογών τηλεματικής.

- **Προστασία του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος και βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων**

Η αυστηρή εφαρμογή των χωροταξικών σχεδίων και των πολεοδομικών κανόνων. Η αξιοποίηση των λιγοστών υδάτινων πόρων με νέα συστήματα διαχείρισης. Η προστασία των ακτών. Η αντιμετώπιση των αστικών λυμάτων και απορριμμάτων. Ετοιμότητα για την αντιμετώπιση εκτάκτων κινδύνων (ρύπανση, πυρκαγιές κλπ.).

- **Ενίσχυση - αξιοποίηση των δυναμικών νησιωτικών κέντρων ανάπτυξης**

Η ενίσχυση των δομών των δυναμικών αστικών ή ημιαστικών κέντρων και η παγίωσή τους σε νησιωτικά κέντρα ανάπτυξης. Η ορθολογική διαχείριση του αστικού περιβάλλοντος. Η ενίσχυση της δικτύωσης και εξωστρέφειας των νησιωτικών κέντρων.

- **Έλεγχος της τουριστικής ανάπτυξης και αποπροσανατολισμός της**

Η προσπάθεια μείωσης των αρνητικών επιπτώσεων της τουριστικής δραστηριότητας με τη μορφή και την ένταση που σήμερα ασκείται. Η βελτίωση της ποιότητας του τουριστικού προϊόντος. Η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η χωρική διάχυση της τουριστικής κίνησης. Η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Ειδικότεροι στόχοι κατά τομέα παραγωγής

Οι ειδικότεροι στόχοι κατά τομέα παραγωγής διαμορφώνονται ως εξής:

- **Πρωτογενής τομέας**

Η διαφύλαξη των δραστηριοτήτων του πρωτογενή τομέα και από τις πιέσεις του τριτογενή. Η προβολή και αξιοποίηση των τοπικών παραδοσιακών προϊόντων. Προστασία των λιγοστών υδάτινων πόρων και δασικών εκτάσεων με νέες διαχειριστικές μεθόδους. Προστασία και ορθολογική διαχείριση των υφιστάμενων αλιευτικών πεδίων στο Ν. Αιγαίο, με σκοπό τη διατήρηση της απασχόλησης στην αλιεία. Ανάπτυξη των ιχθυοκαλλιεργειών.

- **Μεταποίηση και ΜΜΕ**

Η ενίσχυση των ΜΜΕ που παράγουν τοπικά προϊόντα. Η ενίσχυση της εξωστρέφειας της περιφερειακής οικονομίας. Η ενίσχυση της απασχόλησης. Η προώθηση και προβολή τοπικών παραδοσιακών προϊόντων. Η βελτίωση του συστήματος εμπορίας και διακίνησης των τοπικών προϊόντων. Η ενίσχυση των βιομηχανικών και βιοτεχνικών υποδομών.

- **Τριτογενής τομέας**

Η ενίσχυση του εμπορίου και των υπηρεσιών μεταφορών. Η ανάπτυξη και βελτίωση των υπηρεσιών στήριξης των επιχειρήσεων. Οι υπηρεσίες προώθησης καινοτομιών, η ανάπτυξη της Ε&Τ και η διασύνδεσή της με τις παραγωγικές δραστηριότητες. Η ενίσχυση των επενδύσεων σε τουριστικές υποδομές μικρής κλίμακας προσαρμοσμένων στο περιβάλλον.

Άξονες παρεμβάσεις - Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων ανά στρατηγικό στόχο

Ορισμένες από τις δράσεις που ακολουθούν είναι πιθανόν να καλυφθούν επαρκώς από τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα, το Ταμείο Συνοχής ή τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες και συνεπώς να μην περιληφθούν τελικά στο ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου.

Αντιμετώπιση της απομόνωσης και του νησιωτικού χαρακτήρα με έμφαση στην εξασφάλιση επαρκούς συστήματος μεταφορών και δικτύων υπηρεσιών

Μεταφορές - Επικοινωνίες

- Ανάπτυξη συστήματος κομβικών λιμένων.
- Έργα λιμενικής υποδομής (και χερσαίας ζώνης λιμένων).
- Εξοπλισμός και υποδομή για την εφαρμογή νέων τεχνολογιών στις ακτοπλοϊκές μεταφορές.
- Συμπλήρωση - βελτίωση υποδομής αεροδρομίων.
- Έργα εξασφάλισης της λειτουργίας του δικτύου ελικοδρομίων.
- Βελτίωση του οδικού δικτύου.
- Ενίσχυση υποδομής τηλεφωνικής και ταχυδρομικής επικοινωνίας και εφαρμογών τηλεματικής.

Υγεία - Πρόνοια - Εκπαίδευση

- Ενίσχυση υποδομών πρωτοβάθμιας περίθαλψης και προνοιακών υπηρεσιών.
- Επέκταση του δικτύου τηλεϊατρικής σε επίπεδο συνολικής κάλυψης των απομονωμένων νησιών / περιοχών.

- Ενίσχυση των υποδομών και του εξοπλισμού πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με έμφαση στην υλοποίηση νέων τηλεματικών εφαρμογών.

Δημόσιες υπηρεσίες

- Πιλοτική αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών τηλεματικής για τη δημιουργία «παραθύρων συνολικής εξυπηρέτησης» στις επαφές πολίτη - κράτους στα μικρά νησιά.

Κίνητρα, υπηρεσίες, υποδομές για τις επιχειρήσεις

- Κίνητρα για τις πολύ μικρές επιχειρήσεις και την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας.
- Διευκόλυνση της πρόσβασης των επιχειρήσεων σε υπηρεσίες τεκμηρίωσης.

Ενίσχυση - αξιοποίηση των δυναμικών νησιωτικών κέντρων ανάπτυξης

Αστικές υποδομές

- Δίκτυα ύδρευσης, αποχέτευσης, διαχείρισης λυμάτων και απορριμμάτων.
- Πολεοδομικές παρεμβάσεις, βελτιώσεις του αστικού περιβάλλοντος (κυκλοφοριακές, λειτουργικές, αισθητικές).
- Εφαρμογή χωροταξικών σχεδίων για τη θεσμοθέτηση των χρήσεων γης.

Πολιτισμός

- Ενίσχυση υποδομής για σύγχρονη πολιτιστική δραστηριότητα και αναψυχή.
- Έργα ανάδειξης ιστορικών κέντρων, μνημείων και συνόλων.

Κίνητρα, υπηρεσίες, υποδομές

- Δημιουργία οργανωμένων Β.Ε.Π.Ε. στα μεγαλύτερα νησιά.
- Εφαρμογή των κινήτρων του αναπτυξιακού νόμου.
- Ενίσχυση της ανάπτυξης υπηρεσιών και δικτύων για τη στήριξη της οικονομικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια.

Έλεγχος της τουριστικής ανάπτυξης και αναπροσανατολισμός της

Κίνητρα, υπηρεσίες, υποδομές

- Υποδομές στήριξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού με έμφαση στον θαλάσσιο συνεδριακό τουρισμό.
- Ενέργειες προβολής νέων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού και προορισμών.
- Βελτίωση και επέκταση προγραμμάτων αρχικής και συνεχιζόμενης κατάρτισης των εργαζομένων στον τουριστικό τομέα.
- Αξιοποίηση των αναπτυξιακών κινήτρων για τον εκσυγχρονισμό της υποδομής και υπηρεσιών των τουριστικών μονάδων.
- Αξιοποίηση του διαδικτύου και από τις μικρότερες τουριστικές μονάδες.

Προστασία του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος και βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων

Δομημένο περιβάλλον

- Προστασία - ανάδειξη παραδοσιακών οικισμών και αρχαιολογικών χώρων.
- Παρεμβάσεις αποκατάστασης και ανάπλασης παραδοσιακών κτιρίων.
- Μέτρα για την αποτελεσματική εφαρμογή των χωροταξικών σχεδίων.

Φυσικό περιβάλλον

- Ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης - επεξεργασίας λυμάτων και απορριμμάτων.
- Προστασία εδαφών και υφαλμύρωση, ρύπανση.
- Έργα διαχείρισης και πυροπροστασίας δασών.
- Προμήθεια εξοπλισμού και κατάρτιση προσωπικού για την αντιμετώπιση της ρύπανσης των θαλασσών και ακτών.
- Εφαρμογές ανακύκλωσης - επανάχρησης νερού.
- Συστήματα εξοικονόμησης ενέργειας και υδάτινων πόρων στην αγροτική παραγωγή.

Εκ των προτέρων αξιολόγηση

Αξιολόγηση στόχων και στρατηγικής

Από τα στοιχεία της ανάλυσης της υφιστάμενης κατάστασης, προκύπτουν οι κύριες αδυναμίες, τα πλεονεκτήματα και οι δυνατότητες της Περιφέρειας που προσδιορίζουν και

οριοθετούν τον αναπτυξιακό σχεδιασμό στο χώρο του Νοτίου Αιγαίου για την προγραμματική περίοδο 2000 - 2006. Η αναπτυξιακή στρατηγική διαμορφώνεται λαμβάνοντας υπ' όψιν τα δεδομένα αυτά και εξειδικεύεται σε στόχους οι οποίοι καλούνται να επιλύσουν τα προβλήματα που υπάρχουν και παράλληλα να αξιοποιήσουν προς την σωστή κατεύθυνση τα πλεονεκτήματα που διαθέτει η Περιφέρεια.

Στο πλαίσιο αυτό, η επιλογή των στόχων βασίζεται στη σημασία που έχουν για την ανάπτυξη της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου οι εξής κύριοι τομείς: περιβάλλον, μεταφορές - επικοινωνίες, τουρισμός, ανθρώπινο δυναμικό και δραστηριότητες. Η διεύρυνση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της Περιφέρειας (φυσικά, δημογραφικά, οικονομικά και κοινωνικά) δικαιολογούν την επιλογή των στόχων που έχουν τεθεί, καθώς και των ειδικών στόχων που τους εξειδικεύουν και τους συμπληρώνουν. Ιδιαίτερα επισημαίνεται ότι στις επιμέρους επιδιώξεις του ΣΠΑ Ν. Αιγαίου λαμβάνεται υπόψη τόσο η γενική δημογραφική εικόνα, όσο και τα δεδομένα απασχόλησης ιδίως σε χαμηλότερο γεωγραφικό επίπεδο (νησιού ή ομάδας νησιών), όπου οι παράμετροι που αφορούν τα πληθυσμιακά και δημογραφικά χαρακτηριστικά καθώς και οι δυνατότητες και προοπτικές απασχόλησης είναι καθοριστικές για τον τρόπο και το βαθμό της επιδιωκόμενης ανάπτυξης.

Οι προτεινόμενες δράσεις αποσκοπούν στην μεγαλύτερη δυνατή κάλυψη των στρατηγικών στόχων. Για το λόγο αυτό, ο κάθε άξονας παρέμβασης (και κατ' επέκταση οι δράσεις στις οποίες εξειδικεύεται) καλύπτει περισσότερους του ενός στόχους. Επιπρόσθετα, οι δράσεις συνεργούν μεταξύ τους, έτσι ώστε να επιτυγχάνονται πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα. Η πολλαπλή αυτή κάλυψη των στόχων αυξάνει το βαθμό αποτελεσματικότητας της αναπτυξιακής στρατηγικής.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Με την προϋπόθεση της επαρκούς χρηματοδότησης των προτεινόμενων δράσεων και σε συνδυασμό με τις παράλληλες τομεακές ενέργειες και δράσεις των Κεντρικών Φορέων στο χώρο του Ν. Αιγαίου οι επιπτώσεις, από την εφαρμογή του ΣΠΑ αναμένεται να είναι θετικές σε όλους τους τομείς.

Ειδικότερα, σε σχέση με την άρση της απομόνωσης και την εξασφάλιση επαρκών συνδέσεων, κυρίως των μικρών νησιών, αναμένεται η κάλυψη των πραγματικών αναγκών ακτοπλοϊκής σύνδεσης όλων των νησιών για όλη τη διάρκεια του έτους, πλήρης κάλυψη των αναγκών εναέριων μεταφορών επιβατών, μόνιμων κατοίκων, επισκεπτών, αλλά και εκτάκτων αναγκών και η ολοκλήρωση των απαιτούμενων οδικών δικτύων στα νησιά, με προσεκτική επιλογή των κατάλληλων υποδομών και τήρηση των περιβαλλοντικών περιορισμών, ώστε να αποτραπούν ενδεχόμενες αρνητικές συνέπειες. Επίσης, αναμένεται ευρύτατη χρήση μεθόδων τηλεματικής για τη στήριξη επιχειρηματικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων και την άμβλυση του προβλήματος της

απομόνωσης. Παράλληλα με την άρση της απομόνωσης, αναμένεται να ενισχυθούν σημαντικά τα δυναμικά αστικά κέντρα της Περιφέρειας.

Όσον αφορά τις παραγωγικές δραστηριότητες και το ανθρώπινο δυναμικό, αναμένεται η βελτίωση των δεικτών οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας, η αύξηση του ΑΕΠ, η διατήρηση χαμηλού ποσοστού ανεργίας, η δημογραφική ισορροπία και η διατήρηση των θετικών τάσεων της πληθυσμιακής εξέλιξης, η συγκράτηση του μόνιμου πληθυσμού και η προσέλκυση νέου ανθρώπινου δυναμικού, λόγω των αναμενόμενων ευνοϊκών συνθηκών δημιουργίας επενδύσεων, και η εξασφάλιση του απαραίτητου κατάλληλα καταρτισμένου και εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού, ώστε να λειτουργήσει στις νέες συνθήκες της αγοράς (εφαρμογές νέας τεχνολογίας και καινοτομιών, βελτίωση ποιότητας, απόδοσης κλπ.).

Παράλληλα, θα ενισχυθεί η πολυτομεακή μορφή ανάπτυξης, και η ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων από την μονόπλευρη εξάρτηση της ανάπτυξης από τον τουρισμό. Βέβαια ο τουρισμός θα εξακολουθήσει να είναι κυρίαρχη δραστηριότητα και αναμένεται να ενισχυθεί σημαντικά κυρίως όσον αφορά την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της Περιφέρειας σε διεθνές επίπεδο, την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού (θαλάσσιος - πολιτιστικός - οικολογικός) και την ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος, παράλληλα με τη διάχυση της τουριστικής δραστηριότητας στο χώρο και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Οι δράσεις για το περιβάλλον και τη διαχείριση των φυσικών πόρων θα έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση της επάρκειας νερού σε όλα τα νησιά, τη χωροθέτηση των διαφόρων δραστηριοτήτων και χρήσεων γης, ώστε να εξασφαλίζεται ταυτόχρονα η προστασία του περιβάλλοντος και η αναπτυξιακή διαδικασία. Επίσης, η υλοποίηση των υποδομών που σχετίζονται με την διαχείριση αποβλήτων, λυμάτων και αστικών απορριμμάτων, θα αναβαθμίσουν σημαντικά το φυσικό και κυρίως το δομημένο περιβάλλον της Περιφέρειας.

Σύμφωνα με τις πρώτες εκτιμήσεις τα αναμενόμενα αποτελέσματα στο τέλος της περιόδου εφαρμογής του ΣΠΑ (2006) θα είναι: η αύξηση του μόνιμου πληθυσμού, η συγκράτηση του ποσοστού ανεργίας σε χαμηλό ποσοστό (βασική επιδίωξη είναι κάτω του 50% του εθνικού μέσου όρου), η δημιουργία 1500 - 2000 νέων θέσεων εργασίας, η αύξηση του κ. κ. ΑΕΠ, η αύξηση του ποσοστού του εξυπηρετούμενου πληθυσμού από τα δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης καθώς επίσης και η κάλυψη των αναγκών σε νερό και ενέργεια πάνω από 70%, η κάλυψη των αναγκών σε υποδομές εκπαίδευση και μεταφοράς ασθενών κατά 90 - 100%, η κάλυψη των αναγκών νοσηλείας στην Περιφέρεια κατά 70 - 80%, η αύξηση της τουριστικής κίνησης και η αύξηση των διανυκτερεύσεων στα μικρότερα νησιά, η δημιουργία σημαντικού αριθμού θέσεων ελλιμενισμού σκαφών αναψυχής που θα ξεπερνάει τις 2500, η κάλυψη των αναγκών των ακτοπλοϊκών συνδέσεων, ενώ η συνολική δυναμικότητα των εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων θα αυξηθεί αρκετά.

Τέλος, η λειτουργία του συστήματος εναέριων μεταφορών θα βελτιωθεί σημαντικά, μέσω της βελτίωσης και ολοκλήρωσης των σχετικών υποδομών, το συνολικό δυναμικό των οπείων, με την

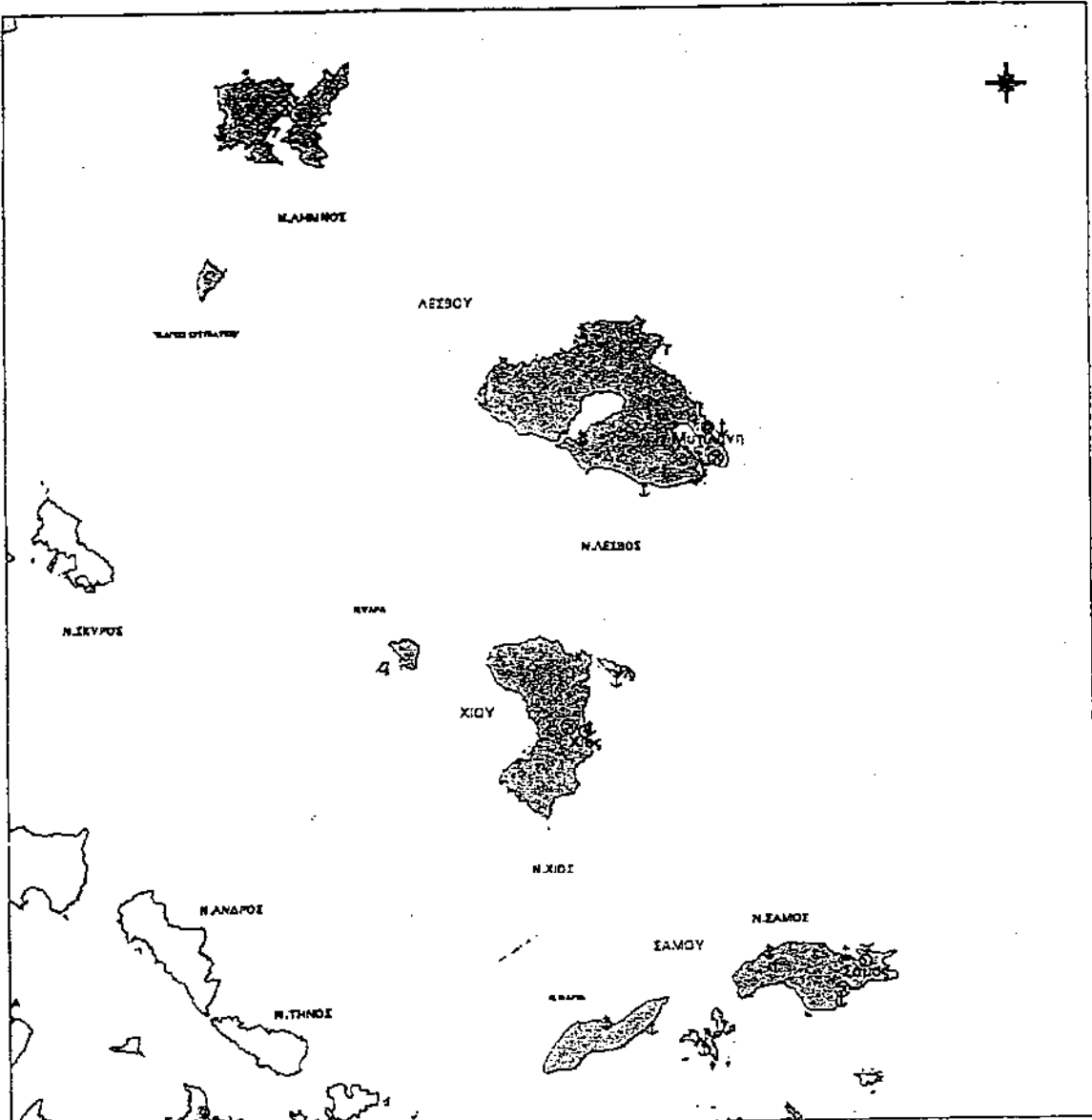
εκτέλεση των σχετικών έργων, θα περιλαμβάνει 9 αεροδρόμια εθνικών και διεθνών πτήσεων, 5 περιφερειακά αεροδρόμια και περίπου 20 - 25 ελικοδρόμια.

Χρηματοδότηση Προγράμματος

Για την περίοδο 2000 - 2006 προτείνεται η χρηματοδότηση του ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου με συνολική δημόσια δαπάνη 170.000.000.000 δρχ. η οποία είναι αυξημένη σε σχέση με το ΠΕΠ 1994 - 1999 κατά 82,4%. Η κατά κεφαλή δαπάνη ανέρχεται σε 629.000 δρχ.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Εθνική Γεωγραφική Υπηρεσία ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
 Εθνική Γεωγραφική Υπηρεσία ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
 Εθνική Γεωγραφική Υπηρεσία ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
 Εθνική Γεωγραφική Υπηρεσία ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
 Εθνική Γεωγραφική Υπηρεσία ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

**Χάρτης
 Π.11.1**

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
 ΒΟΡΕΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
 ΣΧΕΔΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
 ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000 - 2006**

**ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
 ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΡΤΗΣΗ
 ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ
 ΥΠΟΜΝΗΜΑ**

ΚΑΙΜΑΚΑ 1: 100000

- Όριο Νομών
- ==== Απογραφική Οριοθέτηση (ΟΔΟΣ, ΚΙΝΗΤΙΑ)
- ==== Αποθέσει Οριοθέτηση Α.Ο.Ο.Ο.
- Διαφορετικά Α.Ο.Ο.Ο.
- ⊙ Αιόλεος
- ⊙ Αεροδρόμιο
- ⊙ Κρατικός Πανεπιστήμιο
- ⊙ Επισκοπικός Νόμος
- ⊙ Αποθέσει Αποθέσει

Το παρόν σχέδιο αποτελεί προϊόν της συνεργασίας μεταξύ του Υπουργείου Βόρειας Οικονομίας και Ανάπτυξης και του Υπουργείου Περιφέρειας και Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Επισκοπικός Αποθέσει (Ε.Α.Α.Α.) και του Υπουργείου Περιφέρειας και Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Υ.Π.Α.Α.).

**Παραγωγή: Οργανισμός Σχεδίων
 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
 Ε.Α.Α.Α. Οργανισμός Βορείων Περιφερειών**

Οι τομείς παραγωγής

• Πρωτογενής τομέας

Ο αγροτικός τομέας εξακολουθεί να έχει μια σημαντική δυναμική στην Περιφέρεια παρά την συρρίκνωση που έχει υποστεί τα τελευταία χρόνια. Κατά την διάρκεια της δεκαετίας 1988 - 1997 το σύνολο των καλλιεργούμενων εκτάσεων έχει μειωθεί, σε αντίθεση με τις αρδευθείσες εκτάσεις που την ίδια περίοδο έχουν σημειώσει αύξηση. Παρουσιάζει δε ιδιαίτερα προβλήματα (εγγειοδιαρθρωτικά, δομικά, προσαρμογής κλπ.) που είτε αφορούν τον αγροτικό τομέα γενικότερα, είτε αφορούν ειδικές συνθήκες που έχουν σχέση με την Περιφέρεια.

Ο αγροτικός τομέας χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη δυναμικών κλάδων όπως η ελαιοκαλλιέργεια, η αμπελοκαλλιέργεια, η μαστιχοκαλλιέργεια, η ιχθυοκαλλιέργεια, η αλιεία και η κτηνοτροφία. Στους κλάδους αυτούς απασχολείται το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού. Επίσης, οι δραστηριότητες αυτές διαφοροποιούνται από περιοχή σε περιοχή και χαρακτηρίζουν τις περιοχές αυτές. Υπάρχει δηλαδή μεγάλη ποικιλομορφία της παραγωγής σε περιφερειακό επίπεδο, που σε συνδυασμό με ιδιαίτερες εδαφοκλιματολογικές συνθήκες, ευνοούν την παραγωγή ποιοτικών προϊόντων και προϊόντων ονομασίας προέλευσης (π.χ. μαστίχα Χίου, κρασί Σάμου, λάδι Λέσβου).

• Δευτερογενής τομέας

Η κατάσταση στον τομέα της μεταποίησης βρίσκεται σε χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης, γεγονός που οφείλεται κυρίως στην έλλειψη πρώτων υλών, στο υψηλό μεταφορικό κόστος και στην έλλειψη τεχνογνωσίας στον τομέα της παραγωγής και κυρίως της εμπορίας και προώθησης των προϊόντων. Ο βασικότερος παράγοντας που αποτελεί εμπόδιο στην ανάπτυξη του τομέα της μεταποίησης στην Περιφέρεια είναι ο νησιωτικός της χαρακτήρας και η ακριτική της θέση, γεγονός που δημιουργεί δυσκολίες στην επικοινωνία των νησιών μεταξύ τους καθώς και με την υπόλοιπη χώρα και αυξάνει σημαντικά το μεταφορικό κόστος.

Οι επιχειρήσεις του τομέα είναι βασικά μικρού μεγέθους. Οι προσπάθειες για δημιουργία μεγάλων μεταποιητικών μονάδων δεν έχουν αποδώσει τα προσδοκώμενα αποτελέσματα και οι ήδη υπάρχουσες είναι προβληματικές. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις είναι οικογενειακού χαρακτήρα και περιορίζονται σε δραστηριότητες όπως: κεραμική, εξόρυξη και διάθεση αδρανών υλικών, λατομεία, τρόφιμα - ποτά, βυρσοδεψεία, επεξεργασία αγροτικών προϊόντων, προϊόντα επεξεργασίας ξύλου, οικοδομικά υλικά, ελαιολιβεύματα, συνεργεία αυτοκινήτων κλπ. Οι κλάδοι αυτοί αναπτύσσονται με βάση την παράδοση στην παραγωγή ενός τοπικού προϊόντος όπως μαστίχα στη Χίο, ελαιοκομία και κεραμική στη Λέσβο, αμπέλια στη Σάμο και στη Λήμνο.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται φθίνουσα πορεία της μεταποιητικής δραστηριότητας και μάλιστα σε παραδοσιακές δραστηριότητες.

• Τριτογενής τομέας

Οι εμπορικές επιχειρήσεις και οι υπηρεσίες παίζουν σημαντικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη της Περιφέρειας, καθώς απορροφούν ένα μεγάλο μέρος της τοπικής απασχόλησης.

Το εμπόριο (χονδρικό - λιανικό) συγκεντρώνεται κυρίως στα αστικά κέντρα της περιφέρειας, αλλά παράλληλα οι μεγάλες επιχειρήσεις διαθέτουν δίκτυα διανομής και τροφοδοσίας κάθε εμπορικής επιχείρησης που λειτουργεί σε επίπεδο νομού ή νησιού. Το μέγεθος των εμπορικών καταστημάτων είναι σχετικά μικρό, με εξαίρεση τα μεγάλα super - markets που συνήθως είναι εγκατεστημένα στις πρωτεύουσες των νομών και στους μεγαλύτερους οικισμούς και απευθύνονται βασικά στους ντόπιους καταναλωτές, οι οποίοι κατά τους θερινούς μήνες διπλασιάζονται.

Παράλληλα, στον τομέα των υπηρεσιών υπάρχει έντονη ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια. Η ανάπτυξη όμως αυτή συγκεντρώνεται κυρίως στις πρωτεύουσες των νομών, όπου και μεταβαίνει ο πληθυσμός των άλλων περιοχών για να εξυπηρετηθεί.

Στην Περιφέρεια υπάρχουν τέσσερα αεροδρόμια. Τα σημαντικότερα από αυτά είναι στην Χίο, στην Σάμο, στην Μυτιλήνη και στη Λήμνο. Το 1994 διακινήθηκαν 87.000, 210.000, 173.000 και 58.000 επιβάτες από τα αντίστοιχα αεροδρόμια, ενώ συνολικά διακινήθηκαν μέσω αυτών 2.386 τόνοι εμπορευμάτων. Τη σημαντικότερη εμπορευματική και επιβατική κίνηση στην Περιφέρεια έχουν τα λιμάνια της Μυτιλήνης, της Χίου και της Σάμου (Βαθύ και Καρλόβασι).

Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου διαθέτει ένα Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα, το Πανεπιστήμιο Αιγαίου (τα Τμήματα του οποίου μοιράζεται με την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου), με αξιόλογη ερευνητική δραστηριότητα.

Ο τουρισμός στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου αποτελεί σημαντική οικονομική δραστηριότητα, που όμως δεν έχει αξιοποιηθεί όσο θα έπρεπε. Για τη δημιουργία του ξενοδοχειακού δυναμικού η συμβολή των αναπτυξιακών νόμων θεωρείται σημαντική.

Οι διανυκτερεύσεις των ημεδαπών και αλλοδαπών τουριστών τα τελευταία χρόνια παρουσιάζουν συνεχή αύξηση (από 1.506.320 άτομα το 1994 αυξήθηκαν σε 1.650.276 το 1996).

Οι τουριστικές υποδομές δεν θεωρούνται επαρκείς και καλής ποιότητας. Όσον αφορά το ξενοδοχειακό δυναμικό κυριαρχούν τα ξενοδοχεία δεύτερης και τρίτης κατηγορίας, ενώ ο αριθμός των ξενοδοχείων πολυτελείας και πρώτης κατηγορίας είναι μικρός.

Η μέχρι σήμερα ανάπτυξη του τουρισμού είχε ως αποτέλεσμα την συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας σε ορισμένες περιοχές, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί αφ' ενός μεν σχετική υπερσυγκέντρωση, κυρίως σε παράκτιες περιοχές και αφ' ετέρου δε να μείνουν αναξιοποίητες περιοχές με ισχυρά συγκριτικά πλεονεκτήματα.

Επίσης, παρουσιάστηκε τάση υποβάθμισης του μέσου όρου της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και πτώση του μέσου οικονομικού επιπέδου των τουριστών. Σ' αυτό συνέβαλε κυρίως η υπερσυγκέντρωση, καθώς και η κατασκευή πολλών χαμηλής ποιότητας

μονάδων και ενοικιαζόμενων δωματίων, που προσελκύουν κυρίως τουρίστες χαμηλού εισοδήματος.

Υποδομές - Ποιότητα ζωής

• Μεταφορές

Το Εθνικό Δίκτυο στα νησιά του Β. Αιγαίου έχει συνολικό μήκος 124,3 χλμ. (Λέσβος 48,3 χλμ., Χίος 38 χλμ., Σάμος 33 χλμ.) ενώ το Επαρχιακό Οδικό Δίκτυο έχει μήκος 1126,3 χλμ. (Λέσβος 477 χλμ., Χίος 432 χλμ., και Σάμος 288,3 χλμ.). Τέλος, το Δημοτικό και Κοινοτικό Δίκτυο είναι επίσης εκτεταμένο, αλλά έχει σημαντικά προβλήματα και το μεγαλύτερό του μέρος αποτελείται από χωματόδρομους.

Η βατότητα των κεντρικών και κύριων αξόνων και γενικότερα του οδικού δικτύου χαρακτηρίζεται ως μέτρια και κακή σε πολλά τμήματα.

Όσον αφορά τα λιμάνια της Περιφέρειας λειτουργούν 9 κύρια λιμάνια: 2 στο νησί της Λέσβου, 2 στο νησί της Χίου, 2 στο νησί της Σάμου, 2 στο νησί της Ικαρίας και 1 στο νησί της Λήμνου, ενώ μικρότερα λιμάνια λειτουργούν στα μικρότερα νησιά Άγιος Ευστράτιος, Ψαρά Οινούσσες και Φούρνοι. Όλα τα λιμάνια είναι μικτά δηλαδή εμπορευματικά και επιβατικά, με αποτέλεσμα να μην έχουν δυνατότητα επέκτασης και επίσης να δημιουργούνται έντονα προβλήματα στη λειτουργία των πόλεων. Προβλήματα υπάρχουν και όσον αφορά την προσπελασιμότητα προς τα λιμάνια και την οργάνωση και λειτουργία του ευρύτερου λιμενικού χώρου.

Στην Περιφέρεια Β. Αιγαίου υπάρχουν 6 αεροδρόμια (Μυτιλήνης, Μυρίνας, Χίου, Σάμου, Ικαρίας και Λήμνου) και 5 ελικοδρόμια όπου διαπιστώνεται ανεπάρκεια της χωρητικότητάς τους, κυρίως κατά τους θερινούς μήνες.

• Υγεία - Πρόνοια

Οι υπηρεσίες και οι υποδομές της υγείας στο Βόρειο Αιγαίο βρίσκονται σε χαμηλό επίπεδο, ιδίως στα μικρότερα νησιά της Περιφέρειας. Οι σχετικοί δείκτες υστερούν σε σχέση με τον μέσο όρο της χώρας. Συγκεκριμένα:

- Ο δείκτης των ιατρών ανά χίλιους κατοίκους είναι 1,4 (ενώ για τη χώρα είναι 3,4) ενώ το ποσοστό κάλυψης σε ιατρούς ανέρχεται στο 41,2 της χώρας (1990).
- Από τα 362 θεραπευτήρια της χώρας τα 5 μόνο βρίσκονται στο Β. Αιγαίο, ποσοστό 1,38% ενώ από τις 51.788 συνολικά κλίνες για όλη τη χώρα οι 550 βρίσκονται στο Β. Αιγαίο ποσοστό 1,065% (1994).

- Το σύνολο των ιατρών της χώρας είναι 40.487 και απ' αυτούς μόλις οι 418 βρίσκονται στο Β. Αιγαίο, δηλαδή το 1,032% των ιατρών (1994).
- Τα κέντρα των ιατρών σε όλη τη χώρα ανέρχονται σε 170 και από αυτά μόνο τα 7 στο Β. Αιγαίο, δηλαδή ποσοστό 4,1% (1994).

Όσον αφορά τον τομέα της πρόνοιας, υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις σε όλα τα νησιά. Στην Περιφέρεια υπάρχουν και λειτουργούν 24 Ιδρύματα Κοινωνικής Προστασίας και 32 Βρεφονηπιακοί Σταθμοί. Σε κάθε νομό λειτουργούν επίσης κέντρα στήριξης ατόμων με ειδικές ανάγκες.

• **Εκπαίδευση**

Τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί μια σαφής βελτίωση των δεικτών που αφορούν την κατάσταση των υποδομών και την επάρκεια του διδακτικού δυναμικού. Ο αριθμός των εκπαιδευτηρίων αυξήθηκε παρά τη συνεχή μείωση του μαθητικού πληθυσμού, ο οποίος παρουσιάζει τάση συσσώρευσης στα αστικά και ημιαστικά κέντρα των νησιών, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται σοβαρές ελλείψεις στις περιοχές αυτές, ενώ αντίθετα στις αγροτικές περιοχές υπάρχει μεγάλος αριθμός μη χρησιμοποιούμενων σχολικών κτιρίων και αιθουσών.

Στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ιδιαίτερα σοβαρό είναι το πρόβλημα της αναγκαστικής μετακίνησης των μαθητών από τους μικρούς οικισμούς προς τις έδρες των σχολείων, πράγμα που επιβάλλει την λήψη άμεσων μέτρων ασφαλούς μεταφοράς των μαθητών από τον τόπο διαμονής τους στα σχολεία.

Λόγω της σχετικά περιορισμένης δυνατότητας μεταλυκειακής Εκπαίδευσης παρατηρείται σημαντική διαρροή αποφοίτων Γυμνασίων και Λυκείων προς τα αστικά κέντρα της Ηπειρωτικής χώρας.

Στην Περιφέρεια δεν υπάρχουν Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ) ή άλλες ανώτερες σχολές, με ιδιαίτερα εμφανή την έλλειψη κάποιας σχολής τουριστικών επαγγελματιών, πράγμα που επηρεάζει αρνητικά τις τουριστικές δραστηριότητες.

Τέλος, στο χώρο της Ναυτικής Εκπαίδευσης λειτουργούν στις Οινούσες το ΤΕΕ - Ναυτικής κατεύθυνσης (Ναυτικό Λύκειο) και η Ακαδημία Ναυτικού με επιτυχημένη πορεία μέχρι σήμερα, στη Χίο η Μηχανική Σχολή και στα Καρδάμυλα της Χίου Ναυτικό Λύκειο.

• **Φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον**

Το Βόρειο Αιγαίο παρουσιάζει πολυμορφία στοιχείων, τόσο από πλευράς φυσικού, όσο και από πλευράς ανθρωπογενούς, ιστορικού, αρχαιολογικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Στην κατηγορία των αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών τόπων η Περιφέρεια είναι πολύ πλούσια ως προς τα ευρήματα, καθώς υπάρχουν ευρήματα όλων των εποχών σε όλα τα νησιά, όπως προϊστορικά, αρχαιότητες, παλαιοχριστιανικά και μεσαιωνικά κάστρα, οικισμοί, πλήθος βυζαντινών μοναστηριών και εκκλησιών κλπ. Επίσης υπάρχουν παραδοσιακοί οικισμοί με καλοδιατηρημένο

οικιστικό ιστό, όπως οι περίφημοι μεσαιωνικοί οικισμοί Πυργί, Μεστά και Ολύμπιοι στη Χίο, Καρλόβασι, Πυθαγόρειο, αρχαία πόλη Μαραθόκαμπου στη Σάμο, Εύδηλος Ικαρίας, Μόλυβος και Πέτρα στη Λέσβο.

Το φυσικό περιβάλλον της Περιφέρειας περιλαμβάνει σημαντικές περιοχές και μνημεία της φύσης, όπως το απολιθωμένο δάσος του Σιγρίου στη Λέσβο, υγροβιότοπους, όπως ο Κόλπος Καλλονής, όπου εντοπίζεται η Χορταρολίμνη Λήμνου, η περιοχή Σεϊτάνι Σάμου, η περιοχή Φανάρι Ικαρίας, όπου και εντοπίζεται η θαλάσσια χελώνα Carreta - Carreta. Επίσης, υπάρχουν σημαντικές ιαματικές πηγές Ικαρίας, Κόλπου Γέρας, Καλλονής και Λουτρόπολης Θέρμης Λέσβου, Κεράμου Χίου. Επίσης, σύμφωνα με το κατάλογο του ΕΚΒΥ, στην Περιφέρεια έχουν αναγνωριστεί σαν υγροβιότοποι 22 περιοχές. Στις περιοχές αυτές που περιλαμβάνεται στα CORINE και προτείνονται για ένταξη στο NATURA 2000, υπάρχει αξιολογη χλωρίδα και πανίδα. Στα CORINE περιλαμβάνονται 10 περιοχές του Ν. Σάμου και 7 του Ν. Λέσβου.

Όσον αφορά το αστικό περιβάλλον, παρατηρείται υπέρμετρη αύξηση των τιμών γης, ιδιαίτερα γύρω από τις πρωτεύουσες των νησιών, τα παραθεριστικά κέντρα και γενικότερα τις παραλιακές περιοχές.

Σημαντικά προβλήματα ρύπανσης του περιβάλλοντος δεν έχουν παρατηρηθεί. Οι διάφορες ανθρωπογενείς παρεμβάσεις δημιουργούν σημειακά προβλήματα, χωρίς όμως να έχουν καταγραφεί καταστροφικά προβλήματα.

Ενδοπεριφερειακές ανισότητες: διαχρονική εξέλιξη, εκτίμηση τάσεων

- **Διανομαρχιακές ανισότητες**

Στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου οι ανισότητες μεταξύ των νομών δεν δείχνουν κάποια ιδιαίτερη ένταση. Ο προσδιοριστικός παράγοντας των διανομαρχιακών ανισοτήτων είναι βασικά το μέγεθος των νομών και συγκεκριμένα τα μεγάλα νησιά της Περιφέρειας.

Ο Ν. Λέσβου παράγει το 55% του ΑΕΠ της Περιφέρειας και κυριαρχεί στην οικονομία του Βορείου Αιγαίου. Μαζί με το Ν. Σάμου, έχουν το υψηλότερο κ.κ. ΑΕΠ στην Περιφέρεια και ενισχύουν την συμμετοχή τους στο Περιφερειακό ΑΕΠ μεταξύ 1989 - 1994. Ο νομός Χίου είναι ο λιγότερο ανέπτυγμένος νομός.

Αποτελέσματα Β' Κ.Π.Σ.

- **Βασικοί στόχοι και στρατηγική**

Η αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας την περίοδο 1994 - 1999 είχε ως βασικές κατευθύνσεις την ανάπτυξη του τουρισμού, κυρίως προς την αξιοποίηση «νησίδων» της τουριστικής αγοράς που δεν έχουν υποστεί υπερεκμετάλλευση από τις γειτονικές χώρες ή Περιφέρειες, καθώς επίσης και στη διατήρηση και περαιτέρω ανάπτυξη των ήδη υπάρχουσών οικονομικών δραστηριοτήτων. Οι στόχοι που καθορίστηκαν για την υλοποίηση αυτής της στρατηγικής είναι:

- Η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού (ναυτικού, θεραπευτικού, οικοτουρισμού κλπ.) και η βελτίωση των υπηρεσιών, μεταφορών και τηλεπικοινωνιών, όπως επίσης και η αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και η αξιοποίηση των αρχαιολογικών και ιστορικών χώρων.
- Η στήριξη συγκεκριμένων επιλεγμένων κλάδων του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα, με σκοπό να διατηρηθεί η δραστηριότητά τους με ταυτόχρονη αναπαραγωγή της στο τομεακό επίπεδο.
- Η βελτίωση των συνθηκών ζωής των κατοίκων της Περιφέρειας με σκοπό την μείωση της εξόδου του αγροτικού πληθυσμού. Η βελτίωση αυτή συνδέεται μεταξύ άλλων με τη διατήρηση του περιβάλλοντος, του επιπέδου ζωής και της ανάπτυξης της προσφοράς κοινωνικών υπηρεσιών συνδεδεμένων με τις οικονομικές δραστηριότητες.

• **Κύρια Έργα - Δράσεις**

Οι βασικοί άξονες παρέμβασης και οι κύριες δράσεις για την επίτευξη των στόχων αυτών είναι:

- Δράσεις για τον πολιτισμό.
- Δράσεις υποδομών υποδοχής και εξυπηρέτησης.
- Δράσεις για την αγροτική ανάπτυξη.
- Δράσεις για την στήριξη των ΜΜΕ.
- Δράσεις χερσαίων συγκοινωνιακών υποδομών.
- Δράσεις κοινωνικών υποδομών.
- Δράσεις υποδομών για το περιβάλλον.

Ο αριθμός των έργων του προγράμματος έχει ανέλθει στα 728 και οι συνολικές δεσμεύσεις ανέρχονται στα 350 περίπου εκατ. ΕΥΡΩ.

Στον τομέα της στήριξης του ανθρώπινου δυναμικού τα κύρια έργα αφορούν την ενίσχυση των υποδομών και την προμήθεια εξοπλισμού για το Πανεπιστήμιο Αιγαίου, την κατασκευή νέων και τη βελτίωση των ήδη υπάρχοντων κτιρίων για τις ανάγκες της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Στον τομέα της κατάρτισης ανέργων έχουν καταρτισθεί 1695 άνεργοι και ψυχικά ασθενή άτομα σε 25200 ώρες κατάρτισης.

Στον τομέα των βασικών υποδομών γίνονται βελτιώσεις και επεκτάσεις των αεροδρομίων, των λιμνών και των οδικών δικτύων της Περιφέρειας.

Στον αγροτικό τομέα γίνονται παρεμβάσεις στην αγροτική και δασική οδοποιία, κατασκευάζονται δίκτυα άρδευσης και ύδρευσης, λιμνοδεξαμενές και ταχυδιυλιστήρια, καθώς επίσης θερμοκήπια. Επίσης, γίνεται παρέμβαση στην προώθηση και προβολή Προϊόντων Ονομασίας Προέλευσης και επιδιώκεται η ενίσχυση του αγροτουρισμού.

Στον τομέα της βιομηχανίας - βιοτεχνίας ολοκληρώνεται η διαρρύθμιση του Επιμελητηρίου Λέσβου και 7 ιδιωτικές επενδύσεις ΜΜΕ μέσω του Αναπτυξιακού Νόμου. Επίσης, ενισχύθηκε η συμμετοχή φορέων των ΕΒΕ σε εκθέσεις του εσωτερικού και εξωτερικού.

Στον τομέα του τουρισμού θα ολοκληρωθούν λιμενικά έργα και προσβάσεις σε μαρίνες (Πυθαγόρειου, Σάμου, Χίου), ενώ χρηματοδοτήθηκε η κατασκευή, επέκταση και εκσυγχρονισμός 9 ξενοδοχείων. Επίσης, προωθείται η ανάδειξη και προβολή του ιστορικού και φυσικού πλούτου και γίνονται αναπλάσεις σε πολλές περιοχές.

Στον τομέα του πολιτισμού ενισχύονται η κατασκευή και ενίσχυση μουσείων, η βελτίωση ιστορικών περιοχών, η ανάδειξη και συντήρηση μνημείων της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς (παραδοσιακά κτίρια, κάστρα, μοναστήρια κλπ.)

Όσον αφορά την υγεία - πρόνοια, θα ολοκληρωθεί η επέκταση των νοσοκομείων Μυτιλήνης, Χίου, Σάμου, Ικαρίας και Λήμνου και θα ολοκληρωθεί η ανέγερση Κρατικών Παιδικών Σταθμών σε διάφορες περιοχές και ο εξοπλισμός του Παιδικού Σταθμού Μυτιλήνης.

Στον τομέα του περιβάλλοντος ολοκληρώνονται οι βιολογικοί καθαρισμοί και γίνονται βελτιώσεις και επεκτάσεις των δικτύων ύδρευσης και αποχέτευσης.

Τέλος, στον τομέα της Κοινωνίας της Πληροφορίας έγινε η εγκατάσταση τηλεϊατρικής στο Κέντρο Υγείας Πλωμαρίου Λέσβου.

Στόχοι και Στρατηγική για την περίοδο 2000 - 2006

Συγκριτικά πλεονεκτήματα - Προβλήματα και περιορισμοί

Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου τα οποία πρέπει να ληφθούν υπόψη στη διαμόρφωση της αναπτυξιακής στρατηγικής για τη νέα προγραμματική περίοδο 2000 - 2006 είναι:

- Οι δυνατότητες του τουρισμού, με την πολύπλευρη έννοια του συνδυασμού του κλίματος, της θάλασσας, του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής παράδοσης.
- Η λειτουργία του Πανεπιστημίου Αιγαίου και των αποκεντρωμένων τμημάτων του στα μεγάλα νησιά της Περιφέρειας που μπορεί να αποτελέσει βασικό φορέα

παραγωγής E&T, και διάχυσης καινοτομικών δραστηριοτήτων στο Περιφερειακό παραγωγικό κύκλωμα.

- Οι δυνατότητες αξιοποίησης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας όπως η γεωθερμία, η αιολική και η ηλιακή ενέργεια.
- Η ύπαρξη σημαντικών παραγωγικών δραστηριοτήτων του πρωτογενή τομέα και παραδοσιακών τοπικών προϊόντων (μαστίχα, ούζο, λάδι, κ.α.).

Τα βασικότερα προβλήματα και οι περιορισμοί που τίθενται για την Περιφέρεια είναι:

- Ο νησιωτικός και παραμεθόριος χαρακτήρας.
- Οι δυσμενείς δημογραφικές συνθήκες, λόγω συνεχούς μείωσης και γήρανσης του πληθυσμού.
- Το ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο του κατά κεφαλήν ΑΕΠ.
- Η απουσία δυναμικών παραγωγικών δραστηριοτήτων.
- Η υστέρηση σε μεταφορικές, περιβαλλοντικές και αναπτυξιακές υποδομές για την προσέλκυση νέων και σύγχρονων δραστηριοτήτων.

Στρατηγικοί στόχοι

Ο γενικός Αναπτυξιακός Στόχος της Περιφέρειας είναι:

Η άρση της γεωγραφικής απομόνωσης, της φθίνουσας πληθυσμιακής εξέλιξης και της οικονομικής υστέρησης που έχει προκαλέσει ο παραμεθόριος νησιωτικός χαρακτήρας της Περιφέρειας. Ο γενικός αναπτυξιακός στόχος εξειδικεύεται στους εξής κύριους στρατηγικούς στόχους.

- ***Αναστροφή της πληθυσμιακής συρρίκνωσης και της περιθωριοποίησης της νησιωτικής οικονομίας, με την αξιοποίηση της τεχνολογίας και των τοπικών πλεονεκτημάτων***

Με την κατάλληλη στρατηγική οι ιδιαιτερότητες του νησιωτικού χώρου μπορούν, αντί πηγή προβλημάτων, να αποτελέσουν συγκριτικά πλεονεκτήματα για την προώθηση ενός διαφορετικού αναπτυξιακού μοντέλου. Με έμφαση όχι στην ένταση αλλά στην ποιότητα και αυθεντικότητα της παραγωγής, με την ανάδειξη των μοναδικών περιβαλλοντικών τους πόρων, με την αξιοποίηση σύγχρονων τεχνολογιών τηλεματικής για την υπέρβαση της φυσικής απομόνωσης. Επώνυμα πιστοποιημένα προϊόντα του αγροτικού τομέα και της βιοτεχνίας, υψηλής ποιότητας τουριστικές υπηρεσίες και καταλύματα αποτελούν μέρος μιας τέτοιας στρατηγικής.

- **Εξασφάλιση ίσων ευκαιριών πρόσβασης σε αναβαθμισμένες υπηρεσίες υγείας - πρόνοιας, εκπαίδευσης και πολιτισμού - αναψυχής**

Κρίσιμη για τη συγκράτηση του νησιωτικού πληθυσμού είναι επίσης η αίσθηση ότι παρά τις ιδιαιτερότητες του χώρου διασφαλίζουν ισότιμες με την ηπειρωτική Ελλάδα υπηρεσίες κοινής ωφέλειας. Αυτό δε σημαίνει διασπορά υποδομών που θα είναι αδύνατον να υποστηριχθούν λειτουργικά. Σημαίνει κυρίως αξιοποίηση των νέων συγκοινωνιακών και επικοινωνιακών τεχνολογιών και ένταξή τους σε ένα σχέδιο που θα ελαχιστοποιεί τις απομονωμένες περιοχές.

- **Διαφοροποίηση της νησιωτικής οικονομίας από την αποκλειστική εκμετάλλευση του τουρισμού, με την αξιοποίηση της κοινωνίας της πληροφορίας**

Το ιδιαίτερα ελκυστικό κλίμα και περιβάλλον σε συνδυασμό με τη λειτουργία του Πανεπιστημίου Αιγαίου μπορεί να προσελκύσει επιστημονικές ερευνητικές δραστηριότητες (ένταξη στη «Ζώνη του Ήλιου»), εφόσον εξασφαλισθεί σύγχρονο επίπεδο τηλεματικών υποδομών και υποδομών ποιότητας ζωής. Οι δραστηριότητες αυτές ακόμα και εάν μεσοπρόθεσμα αποτελούν μικρό μέρος της οικονομίας του Β. Αιγαίου, εντούτοις προσδίδουν μια νέα δυναμική και μεταβάλλουν ουσιαστικά τις προοπτικές ενσωμάτωσης της περιφέρειας στον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο.

Το ειδικό κεφάλαιο για τις νησιωτικές περιοχές που ακολουθεί διατυπώνει αναλυτικότερα τη στρατηγική και τους στόχους για τα ελληνικά νησιά.

Ειδικότεροι στόχοι κατά τομέα παραγωγής

Οι στόχοι κατά τομέα παραγωγής διαμορφώνονται ως εξής:

- **Πρωτογενής Τομέας**

Η στροφή προς τυποποιημένα προϊόντα ποιότητας με έμφαση σε εκείνα με ιδιαίτερο τοπικό χαρακτήρα (μαστίχα, ελαιόλαδο, κρασί). Ο εκσυγχρονισμός των δομών μεταποίησης αγροτικών προϊόντων και η δημιουργία δομών εμπορίας που να στηρίζουν το επώνυμο προϊόν και να αναδεικνύουν τον παραδοσιακό - αυθεντικό χαρακτήρα του. Η βελτίωση των υποδομών, μέσων και μεθόδων στην αλιεία. Η πολυλειτουργική ανάπτυξη της υπαίθρου με την δημιουργία δυνατοτήτων εναλλακτικής απασχόλησης και κατάρτισης.

▪ **Μεταποίηση και ΜΜΕ**

Η πρόσβαση των ΜΜΕ και των Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων σε ενημέρωση, συμβουλευτικές υπηρεσίες και χαμηλού κόστους κεφάλαια είναι κρίσιμες προϋποθέσεις για τη βιωσιμότητα της νησιωτικής μεταποίησης. Η περιορισμένη διαθεσιμότητα γης και οι ανταγωνιστικές χρήσεις της δημιουργούν επίσης την ανάγκη εξασφάλισης των αναγκαίων χώρων και υποδομών για την απρόσκοπτη λειτουργία των μεταποιητικών μονάδων. Το υψηλό κόστος διακίνησης των πρώτων υλών καθιστούν την επεξεργασία τοπικών προϊόντων τομέα πρώτης προτεραιότητας. Η αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (κυρίως της αιολικής και της γεωθερμίας) βοηθά στην επίλυση του ενεργειακού ελλείμματος των νησιών.

▪ **Τριτογενής Τομέας**

Οι υπηρεσίες είναι εκ των πραγμάτων ο δυναμικότερος έως σήμερα τομέας και συνεχίζει να έχει τις πλέον θετικές προοπτικές. Όπως προαναφέρθηκε η ολική βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών που προσφέρουν οι τουριστικές επιχειρήσεις συνολικά (όχι μόνο οι ξενοδοχειακές) έχουν σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης και προσφέρουν τη δυνατότητα αφενός για παράταση της τουριστικής περιόδου και αφετέρου για διάχυση προς την ενδοχώρα των μεγαλύτερων νησιών. Η προσέλκυση δραστηριοτήτων έρευνας έχει επίσης αναφερθεί ως στόχος κατά την προσεχή προγραμματική περίοδο. Ο ομαλός εφοδιασμός των νησιών και η μείωση του κόστους διακίνησης εμπορευμάτων προϋποθέτει τη δημιουργία νέων εμπορικών υποδομών (π.χ. αποθηκευτικοί χώροι, εγκαταστάσεις διαμετακόμισης κοκ.) αλλά και την αναβάθμιση των παρεχομένων μεταφορικών υπηρεσιών.

Άξονες παρεμβάσεις - Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων ανά Στρατηγικό Στόχο

Ορισμένες από τις δράσεις που ακολουθούν είναι πιθανόν να καλυφθούν επαρκώς από τομεακά προγράμματα, το Ταμείο Συνοχής ή τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες και συνεπώς να μην περιληφθούν τελικά στο ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου.

Αναστροφή της πληθυσμιακής συρρίκνωσης και της περιθωριοποίησης της νησιωτικής οικονομίας, με την αξιοποίηση της τεχνολογίας και των τοπικών πλεονεκτημάτων

Μεταφορές - Επικοινωνίες

- Παρεμβάσεις στα λιμάνια και κυρίως στη χερσαία ζώνη των λιμανιών (αίθουσες επιβατών, αποθηκευτικοί χώροι κλπ.)
- Βελτιωτικές παρεμβάσεις στα αεροδρόμια.
- Ολοκλήρωση των κύριων οδικών αξόνων κάθε νησιού μαζί με τις απαραίτητες παρακάμψεις οικισμών και προσβάσεις σε λιμάνια και αεροδρόμια.
- Εκσυγχρονισμός τηλεπικοινωνιακής υποδομής με έμφαση στην ολοκλήρωση της ψηφιοποίησης των παροχών και την υποστήριξη υπηρεσιών τηλεματικής.

Αστικές Υποδομές

- Επέκταση και βελτίωση των δικτύων ύδρευσης, αποχέτευσης και των συστημάτων διαχείρισης λημμάτων και απορριμμάτων.
- Κυκλοφοριακές ρυθμίσεις και βελτίωση αστικών συγκοινωνιών.
- Αναπλάσεις, διαμορφώσεις κοινόχρηστων χώρων.

Πολιτισμός

- Αποκατάσταση και ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων και μεσαιωνικών μνημείων, καθώς και δημιουργία επισκέψιμων συλλογών και ευρημάτων.
- Δημιουργία θεματικών μουσείων, εκθεσιακών χώρων και παρατηρητηρίων.
- Δημιουργία πολιτιστικών και ιστορικών διαδρομών.
- Ενίσχυση της σύγχρονης πολιτιστικής δραστηριότητας.
- Ενέργειες προβολής των πολιτιστικών πόρων της Περιφέρειας.

Περιβάλλον

- Ολοκληρωμένες δράσεις διαχείρισης και ανάδειξης του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, ιδιαίτερα τις ζώνες προστασίας.
- Προστασία και εμπλουτισμός του υδροφόρου ορίζοντα.
- Αποκατάσταση ανενεργών μεταλλείων και λατομείων.
- Μέτρα ελέγχου της τήρησης της περιβαλλοντικής νομοθεσίας.

Κίνητρα, υπηρεσίες, υποδομές για τις επιχειρήσεις

- Δημιουργία εμπορευματικών κέντρων - σταθμών, ένα σε κάθε νομό.
- Διερεύνηση των δυνατοτήτων ίδρυσης Ζωνών Ελευθέρου Εμπορίου.
- Αξιοποίηση των κινήτρων του αναπτυξιακού νόμου.
- Ενίσχυση υποδομών για τη βελτίωση της ποιότητας των τουριστικών υπηρεσιών και δράσεις προβολής των τουριστικών πόρων.
- Προώθηση ειδικών μορφών θεματικού τουρισμού.

Εξασφάλιση ίσων ευκαιριών πρόσβασης σε αναβαθμισμένες υπηρεσίες υγείας - πρόνοιας, εκπαίδευσης και πολιτισμού - αναψυχής

Μεταφορές

- Δράσεις βελτίωσης της οργάνωσης των ενδοπεριφερειακών ακτοπλοϊκών μεταφορών.

Υγεία - Πρόνοια

- Ολοκλήρωση και αναβάθμιση των δομών και υποδομών των πέντε Νομαρχιακών Νοσοκομείων ώστε να γίνουν αυτοδύναμα.
- Εκσυγχρονισμός - διασύνδεση - επικοινωνιακή υποδομή - αναβάθμιση συστήματος υπηρεσιών υγείας.

Εκπαίδευση

- Ενίσχυση της κτιριακής υποδομής και του εξοπλισμού της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στα αστικά κέντρα.

Πολιτισμός

- Υποδομές στήριξης υπέρ τοπικών πολιτιστικών θεσμών και γεγονότων.
- Ενίσχυση της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας.

Εκ των προτέρων αξιολόγηση

Αξιολόγηση στόχων και στρατηγικής

Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου είναι ο δημογραφικός χαρακτήρας και ο παραμεθόριος χαρακτήρας, οι δυσμενείς δημογραφικές συνθήκες, λόγω της συνεχούς μείωσης του πληθυσμού και το ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης. Με βάση αυτά, η στρατηγική ανάπτυξη της Περιφέρειας επιδιώκει την αναστροφή των αρνητικών τάσεων, την άρση των αδυναμιών, την αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων, και την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων με συνέπεια και ισορροπία.

Οι γενικοί στόχοι που έχουν τεθεί κατά βασική κατηγορία προσφέρουν μια ολοκληρωμένη προσέγγιση σε όλους τους τομείς δραστηριοτήτων, με αποτέλεσμα να υπάρχει συμπληρωματικότητα, συνέχεια και αποτελεσματικότητα. Παράλληλα, αντιμετωπίζουν

αποτελεσματικά τα προβλήματα της Περιφέρειας και αναβαθμίζουν τη θέση της σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Πέρα από τα παραπάνω, οι ειδικότεροι στόχοι κατά τομέα παραγωγής, που εξειδικεύουν και συμπληρώνουν τους παραπάνω στρατηγικούς στόχους, χαρακτηρίζονται από σαφήνεια και αντιμετωπίζουν πλήρως τα προβλήματα των τομέων και τις δυνατότητές τους, αφού έχουν επισημανθεί οι κλάδοι αιχμής που μπορούν να αποτελέσουν Προωθητικές Δραστηριότητες για την Περιφέρεια οι οποίοι είναι: οι δυνατότητες στις ειδικές μορφές τουρισμού, οι πολιτιστικοί πόροι και η παράδοση, ορισμένα μοναδικά τοπικά προϊόντα, η τεχνολογία - έρευνα και ανάπτυξη (κυρίως μέσω του Πανεπιστημίου), το εμπόριο και οι υπηρεσίες.

Οι δράσεις που έχουν επιλεγεί ανά στόχο με την σαφήνεια και την ακρίβεια που τις χαρακτηρίζει καταδεικνύουν την πολλαπλή και συμπληρωματική αντιμετώπιση των στόχων που έχουν τεθεί.

Εναρμόνιση με Κοινοτικές Πολιτικές

Η αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου στα πλαίσια της νέας προγραμματικής περιόδου 2000 - 2006, όπως αυτή εκφράζεται από τις παρούσες προτάσεις, κρίνεται απόλυτα συνεπής με τις βασικές αναπτυξιακές κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συμπληρώνει και εναρμονίζεται με τους προσανατολισμούς, τους στόχους και τις δράσεις που ακολουθούν οι διάφορες Κοινοτικές Πολιτικές, όπως οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες (Leader, Inerreg, Pesca, RITTS κλπ.), τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα, οι πολιτικές για την ανάπτυξη της υπαίθρου και του νησιωτικού χώρου, οι πολιτικές ενίσχυσης και ανάπτυξης της E&T, οι πολιτικές για την ανάπτυξη του περιβάλλοντος και την αειφόρο ανάπτυξη, οι πολιτικές για την ενίσχυση της απασχόλησης.

Συγκεκριμένα βασικές ομάδες δράσεων που προτείνονται σχετίζονται άμεσα με τις παραπάνω πολιτικές. Ειδικότερα, στο παρόν σχέδιο προβλέπονται σημαντικές ενισχύσεις και υποδομές για τις αγροτικές εκμεταλλεύσεις και την αλιεία, καθώς και τη βελτίωση των υποδομών υγείας και εκπαίδευσης στην ύπαιθρο και στα μικρότερα νησιά, όπως επίσης και στην βελτίωση των ενδοπεριφερειακών συνδέσεων. Παράλληλα, ενθαρρύνεται η άσκηση της τοπικής επιχειρηματικότητας και η στήριξη των τοπικών προϊόντων και επιχειρήσεων. Από τις δράσεις αυτές διαπιστώνεται πλήρης εναρμόνιση με τις επιδιώξεις του ευρωπαϊκού χωροταξικού σχεδιασμού, και την ειδική προσέγγιση για τις νησιωτικές περιοχές και τις παράμεθριες ζώνες.

Όσον αφορά την προστασία του περιβάλλοντος και την αειφόρο ανάπτυξη, οι σχετικές δράσεις οι κυριότερες των οποίων αναφέρονται σε προγράμματα προστασίας, διαχείρισης και ανάδειξης του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, διαχείρισης του υδάτινου δυναμικού, καθώς επίσης και δράσεις που αφορούν αστικές αναπλάσεις και εξυγιάνσεις, προσαρμόστηκαν στις βασικές επιλογές της περιβαλλοντικής πολιτικής της Ένωσης και τις κοινοτικές οδηγίες που διέπουν τα θέματα του περιβάλλοντος.

Επίσης οι δράσεις στήριξης των επιχειρήσεων του δευτερογενή και τριτογενή τομέα, όπως η δημιουργία εμπορευματικών κέντρων - σταθμών, ένα σε κάθε νομό, η βελτίωση της δυνατότητας ΜΜΕ για πρόσβαση σε υπηρεσίες τεκμηρίωσης - ενημέρωσης, εφαρμογή των κινήτρων του αναπτυξιακού νόμου, η οργάνωση μιας λειτουργικής βιοτεχνικής ζώνης σε κάθε νομό, η εισαγωγή νέων τεχνολογιών στο εμπόριο, όπως π.χ. του ηλεκτρονικού εμπορίου στις εμπορικές συναλλαγές κλπ. δε φαίνεται να θέτουν πρόβλημα συμβατότητας με το Κοινοτικό Δίκαιο.

Σημαντική έμφαση στην Περιφέρεια δίδεται στην ενίσχυση της εκπαίδευσης, της Έρευνας και Ανάπτυξης, των εφαρμογών της πληροφορικής (τηλεματική, τηλεϊατρική, τηλεεκπαίδευση). Καθώς επίσης και στην υιοθέτηση καινοτομιών από τις τοπικές παραγωγικές δραστηριότητες, όπως επίσης και στην ενίσχυση των υποδομών των μεταφορών, που θα συμβάλλουν στην άρση της απομόνωσης της Περιφέρειας και στη σύνδεση με τα διευρωπαϊκά δίκτυα. Οι δράσεις αυτές συμβαδίζουν με τις προτεραιότητες της Ε.Ε. στους σχετικούς τομείς.

Τέλος, μέσω της προώθησης προγραμμάτων κατάρτισης και απασχόλησης καθώς και ολοκληρωμένων προγραμμάτων απασχόλησης για τους ανέργους, της χρηματοδότησης της απασχόλησης ανέργων σε νέες θέσεις εργασίας ή αυτοαπασχολούμενων για τη δημιουργία ατομικών επιχειρήσεων, της παροχής υπηρεσιών στήριξης, εμπύχωσης και επαγγελματικού προσανατολισμού κυρίως σε νέους και γυναίκες για την ένταξή τους στο εργατικό δυναμικό, καθώς επίσης και μέσω προγραμμάτων κατάρτισης ατόμων με ειδικές ανάγκες και κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων του πληθυσμού κλπ. ενισχύεται η απασχόληση στα πλαίσια της εφαρμογής του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Απασχόληση, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της Ε.Ε. για την απασχόληση.

Συνεπώς, η πρόταση ακολουθεί τις κατευθύνσεις της Ε.Ε. και εναρμονίζεται πλήρως με τις Πολιτικές της. Ενισχύει σημαντικά την αναπτυξιακή δυναμική της Περιφέρειας που θα επιτρέψει να ενσωματωθεί στην ευρωπαϊκή αναπτυξιακή πραγματικότητα.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Οι δράσεις του παρόντος προγράμματος αναμένεται να είναι πολλαπλές για το σύνολο των τομέων της περιφερειακής οικονομίας. Ειδικότερα, οι παρεμβάσεις στον πρωτογενή τομέα εκτιμάται ότι θα έχουν ως τελικό αποτέλεσμα την αύξηση των εξαγωγών, την ελεγχόμενη μείωση της απασχόλησης και την αύξηση του κατά κεφαλήν προϊόντος ώστε να καταστεί περισσότερο ανταγωνιστικό με αυτό των άλλων τομέων.

Στον δευτερογενή τομέα οι παρεμβάσεις αποσκοπούν στην διατήρηση της απασχόλησης και στην αύξηση του προϊόντος, έτσι ώστε να ενισχυθεί η εξωστρέφεια των δραστηριοτήτων του τομέα.

Στον τουρισμό οι δράσεις εκτιμάται να αυξήσουν την τουριστική δαπάνη κατά 10 - 15%, μέσω της αύξησης των αφίξεων και διανυκτερεύσεων τουριστών, της επιμήκυνσης της τουριστικής

περιόδου, της αύξησης της τουριστικής κατανάλωσης. Αυτά αναμένεται να αυξήσουν το ΑΠΠ και να δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας.

Στις μεταφορές, με βάση την εμπειρία του Β' ΚΠΣ και το καταγραφέν μέσο μοναδιαίο κόστος των έργων οδοποιίας, εκτιμάται εφικτός ο στόχος της αναβάθμισης των κύριων οδικών αξόνων: αύξηση της μέσης ωριαίας ταχύτητας, μείωση ατυχημάτων, ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ενώ θετικές επιπτώσεις θα υπάρξουν στην ανακούφιση του κυκλοφοριακού φόρτου στα αστικά κέντρα (μέσω παρακάμψεων) και στην ολοκλήρωση των οδικών δικτύων των απομονωμένων περιοχών. Επίσης, σημαντική βελτίωση εκτιμάται ότι θα υπάρξει όσον αφορά τις λιμενικές και εμπορικές υποδομές και υπηρεσίες.

Χρηματοδότηση Προγράμματος

Για την περίοδο 2000 - 2006 προτείνεται η χρηματοδότηση του ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου με συνολική δαπάνη 165.000.000.000 δρχ., η οποία είναι αυξημένη σε σχέση με το ΠΕΠ 1994 - 1999 κατά 83,1%. Η κατά κεφαλή δαπάνη ανέρχεται σε 871.000 δρχ.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

ΚΡΗΤΗΣ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**

**ΕΣΧΑΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000 - 2006**

**ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΚΡΗΤΗΣ**

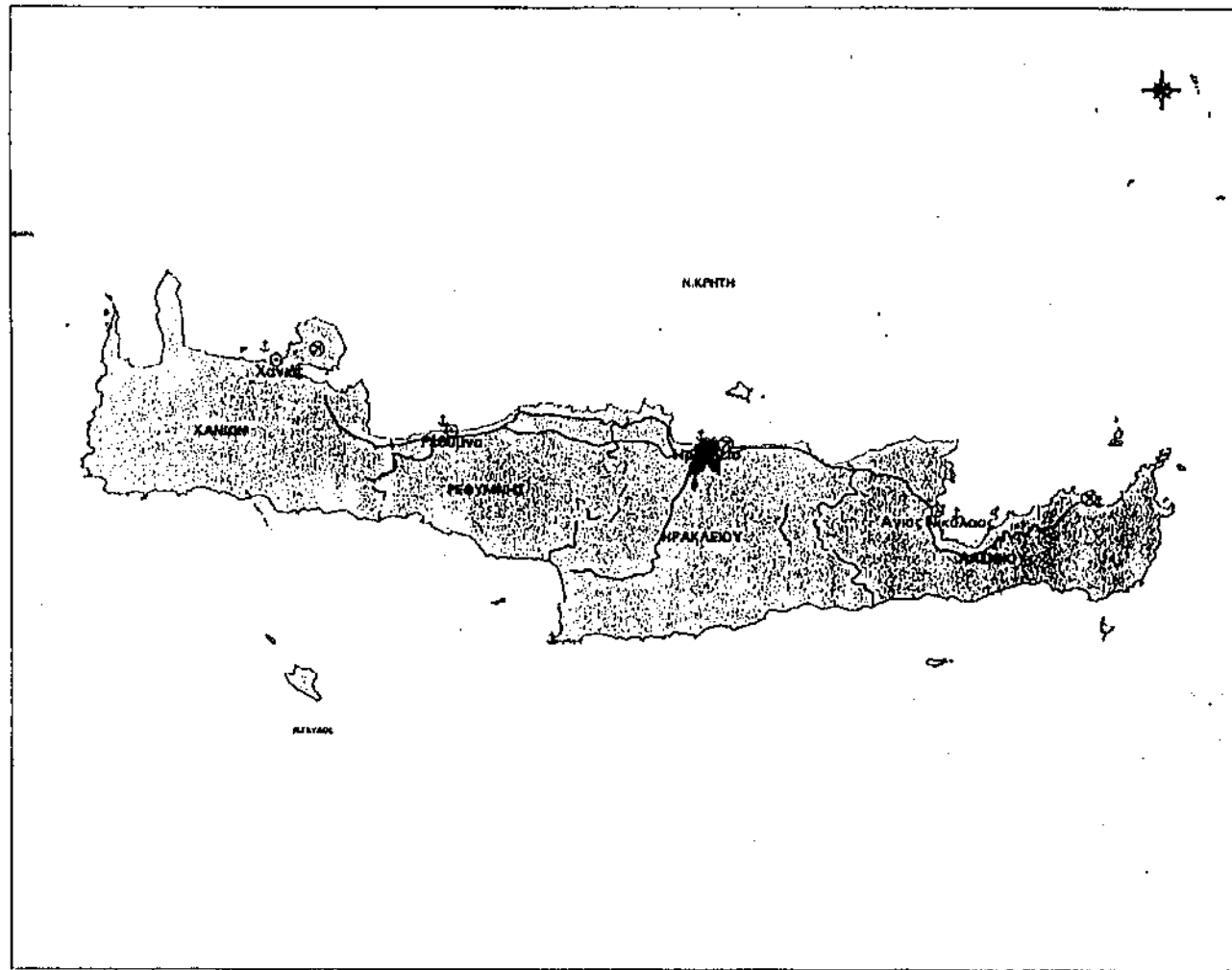
**ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ**

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Όρια Νομού
- Αυτοκινητόδρομοι (ΕΛΑΣ, ΕΓΝΑΤΙΑ)
- Ασκή Κόμης Ομότιμης Διοίκησης
- Επαγγελματικές Διοικήσεις
- ⊠ Αγροί
- ⊙ Ασφαλιστικά
- ⊙ Επαγγελματικές Ημερομηνίες
- ⊙ Επαγγελματικές Ημερομηνίες
- ⊙ Ασκή Ασκή Κόμης

Τα στοιχεία προέρχουν από τα αρχεία του Υπουργείου
Εθνικής Οικονομίας και Ανάπτυξης, του Υπουργείου
Περιβάλλοντος και Ενέργειας, του Υπουργείου Παιδείας και
Θρησκείας, του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, του
Υπουργείου Τουρισμού (Ε.Π.Α.Α.) και του
Υπουργείου Υγείας.

Επιμέλεια: Θεοφάνης Σαράντζης
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
Κ.Α.Ε. Περιφέρειας Παντοφάνης

ΚΑΙΜΑΚΑ 1: 930000

**Χάρτης
Π.13.1**

Μέγεθος: 1000x1000 mm (A1) (A2) (A3) (A4)
 Στοιχεία: 1000x1000 mm (A1) (A2) (A3) (A4)
 Στοιχεία: 1000x1000 mm (A1) (A2) (A3) (A4)
 Στοιχεία: 1000x1000 mm (A1) (A2) (A3) (A4)
 Στοιχεία: 1000x1000 mm (A1) (A2) (A3) (A4)

Οι τομείς παραγωγής

• Πρωτογενής τομέας

Το ΑΕΠ του πρωτογενή τομέα καταλαμβάνει το 12% του ΑΕΠ του πρωτογενή της χώρας και το 31% του συνολικού Περιφερειακού ΑΕΠ, ποσοστά ιδιαίτερα σημαντικά, γεγονός που δείχνει την πρωταρχικότητα του τομέα για την περιφερειακή και εθνική οικονομία.

Παρά τη σημαντική συμμετοχή του στα μακροοικονομικά μεγέθη, ο πρωτογενής τομέας χαρακτηρίζεται από μακροχρόνια δομική αδυναμία λόγω του μικρού και πολυτεμαχισμένου παραγωγικού κλήρου. Επίσης, η Κρήτη υπολείπεται αρκετά του μέσου όρου της χώρας σε αρδευόμενες εκτάσεις.

Η διάρθρωση των καλλιεργειών στην Περιφέρεια αναδεικνύει την εξειδίκευση σε παραδοσιακές καλλιέργειες όπως η ελαιοκαλλιέργεια και η αμπελοκαλλιέργεια. Η Περιφέρεια διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα στην παραγωγή νωπών λαχανικών και ανθέων.

Η κτηνοτροφία στην Κρήτη έχει κατά κύριο λόγο εκτατικό χαρακτήρα, με μικρό αριθμό οργανωμένων κτηνοτροφικών μονάδων. Σημαντικές είναι οι προϋποθέσεις ανάπτυξης στην παραγωγή σκληρών τυριών, όπου συμμετέχει κατά 25% στην εγχώρια παραγωγή.

Παρά το νησιωτικό χαρακτήρα της Περιφέρειας, η αλιεία αντιμετωπίζει προβλήματα που εντοπίζονται κυρίως στην έλλειψη υποδομών, διαχείρισης και εμπορίας των αλιευμάτων και εκσυγχρονισμού και αναδιάρθρωσης του αλιευτικού στόλου και των μεθόδων αλιείας. Τέλος, η Κρήτη παρουσιάζει πλεονέκτημα στην μελισσοκομία λόγω κλίματος και υπάρχουσας μελισσοκομικής χλωρίδας.

• Δευτερογενής τομέας

Η μεταποίηση συνδέεται κύρια με την επεξεργασία προϊόντων του πρωτογενή (τρόφιμα - ποτά), αλλά και με τους κλάδους των δομικών υλικών και των πλαστικών. Η συμμετοχή της ανέρχεται περίπου στο 5,3% του συνολικού ΑΠΠ για το 1994. Οι επιχειρήσεις της μεταποίησης είναι σχετικά μικρού μεγέθους με εξαίρεση τις συνεταιριστικές. Η Κρήτη συγκεντρώνει μόνο το 0,8% των καταστημάτων της μεγάλης βιομηχανίας και μόνο 25 μονάδες έχουν κύκλο εργασιών που υπερβαίνει το 1 δις. δρχ.

Η μεταποίηση των προϊόντων του πρωτογενή τομέα εμφανίζει προβλήματα οργάνωσης, ποιότητας, σχεδιασμού και τυποποίησης, καθώς και εκσυγχρονισμού των παραγωγικών υποδομών. Τα προβλήματα συνδέονται επίσης και με την αδυναμία οργάνωσης εμπορικών δικτύων για την προώθηση της τοπικής παραγωγής στις διεθνείς αγορές. Η σύνδεση μεταποίησης και υπηρεσιών, η δικτύωση καθώς και η διασύνδεση με τα ερευνητικά κέντρα βρίσκονται σε αμυγλά επίπεδα. Ανεπαρκής είναι η χωροταξική / πολεοδομική οργάνωση της μεταποίησης, με αποτέλεσμα να προκαλεί περιβαλλοντικές επιβαρύνσεις και να δέχεται πιέσεις από την οικιστική

επέκταση και την ανάπτυξη των άλλων τομέων της τοπικής οικονομίας. Η λειτουργία της ΒΙΠΕ Ηρακλείου και του ΒΙΟΠΑ Χανίων έχουν θετικά αποτελέσματα.

- **Τριτογενής τομέας**

Οι διοικητικές εκπαιδευτικές και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, καθώς και οι υπηρεσίες μεταφορών είναι συγκεντρωμένες κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα. Λόγω του νησιωτικού χαρακτήρα της τοπικής οικονομίας και του εξαγωγικού προσανατολισμού έχουν αναπτυχθεί ισχυρότατες εταιρίες μεταφορών και ναυτιλιακές εταιρίες (7,6% του συνολικού κύκλου εργασιών της οικονομικής δραστηριότητας της Περιφέρειας).

Στη δεκαετία του 1980 δημιουργήθηκαν στην Κρήτη πανεπιστημιακά, πολυτεχνικά και τεχνολογικά εκπαιδευτικά ιδρύματα, καθώς επίσης και σημαντικά ερευνητικά κέντρα (ΙΤΕ, ΘΑ.ΒΙ.Κ κλπ.). Οι ερευνητικές δραστηριότητες είναι συγκεντρωμένες κυρίως στο Ηράκλειο και σε μικρότερη κλίμακα στα Χανιά και στο Ρέθυμνο.

Η συμμετοχή της Κρήτης στους βασικούς δείκτες ερευνητικής δραστηριότητας είναι αρκετά υψηλότερη από εκείνη των άλλων Περιφερειών της χώρας.

Τα ερευνητικά ιδρύματα έχουν αναπτύξει συνεργασίες με βιομηχανίες εκτός Κρήτης, αλλά ο προσανατολισμός στην τοπική οικονομία παραμένει ακόμα σε χαμηλά επίπεδα.

Επιπρόσθετα, έχει επιτευχθεί ικανοποιητικό επίπεδο συνεργίας, μεταξύ του συνόλου των ερευνητικών και πανεπιστημιακών ιδρυμάτων της Περιφέρειας. Οι υποδομές που έχουν δημιουργηθεί στα πλαίσια του Τεχνολογικού Πάρκου Ηρακλείου, δεν έχουν αξιοποιηθεί επαρκώς, αφού η προσέλκυση επιχειρήσεων είναι μικρής κλίμακας. Στον τομέα των υπηρεσιών υγείας έχει αναπτυχθεί σημαντική ερευνητική δραστηριότητα σε διεπιστημονική βάση, με την ανάπτυξη συστημάτων τηλεϊατρικής που μπορεί να έχει σημαντική συμβολή στην αποτελεσματική διαχείριση και αξιοποίηση των υποδομών υγείας.

Ο τουρισμός στην Κρήτη είναι ο πιο δυναμικά αναπτυσσόμενος κλάδος. Η αυξημένη ζήτηση των τελευταίων χρόνων οδήγησε σε σημαντικές επενδύσεις σε ξενοδοχειακές μονάδες, με αποτέλεσμα την ποσοτική και ποιοτική αναβάθμιση της ξενοδοχειακής υποδομής.

Ο κλάδος ωστόσο, παρά την δυναμικότητά του, αντιμετωπίζει προβλήματα. Η εποχικότητα οδηγεί σε αδράνεια το κεφαλαιουχικό και ανθρώπινο δυναμικό από Νοέμβριο μέχρι τις αρχές Απριλίου, παρά τις μέχρι σήμερα υλοποιημένες δράσεις για επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Υποδομές - Ποιότητα Ζωής

- **Μεταφορές**

Τα λιμάνια και τα αεροδρόμια της Κρήτης αποτελούν καθοριστική παράμετρο τόσο στον τομέα του τουρισμού και της διακίνησης των παραγομένων προϊόντων, όσο και στην κάλυψη

αναγκών μετακίνησης του πληθυσμού. Τα κυριότερα λιμάνια είναι των Χανίων, της Σούδας, του Ρέθυμνου, του Ηρακλείου, του Αγ. Νικολάου, της Σητείας, της Ιεράπετρας και των Καλών Λιμένων, ενώ αεροδρόμια υπάρχουν στο Ηράκλειο, στο Ρέθυμνο, στα Χανιά και στη Σητεία.

Μέσω του Βόρειου Άξονα εξυπηρετείται όλη η βόρεια παραλιακή ζώνη όπου παράγεται το 79% του ακαθάριστου εισοδήματος από τουρισμό στην Κρήτη και εξυπηρετείται το 74% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας. Σημαντικές είναι οι ανάγκες για βελτίωση και ολοκλήρωση του Νότιου Οδικού Άξονα που συνδέει τις σημειακές τουριστικές αναπτύξεις και τις περιοχές εντατικών καλλιεργειών με τους εγκάρσιους κάθετους άξονες.

• *Υγεία - Πρόνοια*

Η Περιφέρεια Κρήτης έχει να επιδείξει ιδιαίτερα ικανοποιητικούς δείκτες σε ότι αφορά τις υποδομές υγείας - πρόνοιας. Μετά την ολοκλήρωση του Β' ΚΠΣ η τιμή του δείκτη κλίνες ανά 1.000 κατοίκους εκτιμάται να διαμορφωθεί στο 6,1. Ειδικότερα, για Γενικά Νοσοκομεία του ΕΣΥ, ενώ η εθνική αναλογία είναι 2,7 κλίνες ανά 1.000 κατοίκους με αναμενόμενη τιμή για το 2001 3,1, η Κρήτη έχει αντίστοιχο σημερινό δείκτη 3,4 και μετά την ολοκλήρωση του Β' ΚΠΣ 3,7. Επαρκώς χαρακτηρίζεται και το αγροτικό δίκτυο Κέντρων Υγείας. Το δίκτυο παροχής υπηρεσιών υγείας συμπληρώνεται με 103 περιφερειακά αγροτικά ιατρεία και πολυκλινικές του ΙΚΑ.

• *Εκπαίδευση*

Οι υποδομές εκπαίδευσης, κυρίως της Τριτοβάθμιας, στην Περιφέρεια Κρήτης είναι σε υψηλό επίπεδο, εκτός από τα μεγάλα αστικά κέντρα όπου παρατηρούνται σχετικές ελλείψεις βασικά στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

Στην δημοτική εκπαίδευση η αναλογία των μαθητών ανά αίθουσα είναι 15,9 και η Περιφέρεια βρίσκεται σε καλύτερη θέση από τη χώρα όπου η αντίστοιχη αναλογία είναι 17,3. Επίσης, το ποσοστό των Δημοτικών σχολείων που λειτουργούν αποκλειστικά πρωί, χωρίς διπλοβάρδιες είναι 83,2 (το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο της χώρας είναι 81,4%). Στα Γυμνάσια, η αναλογία μαθητών ανά αίθουσα είναι 26,4 και η Περιφέρεια βρίσκεται σε χαμηλότερο επίπεδο από την χώρα, όπου η αντίστοιχη αναλογία είναι 25,4. Το 55% των Γυμνασίων λειτουργούν αποκλειστικά πρωί (ενώ στη χώρα το 69,4%). Όσον αφορά τέλος τα Γενικά Λύκεια, ο λόγος μαθητές ανά αίθουσα είναι 24 (ενώ στη χώρα είναι 24,4). Επίσης, το 60,5% των Λυκείων λειτουργούν αποκλειστικά πρωί (ενώ σε επίπεδο χώρας το 66,9%).

Στην Κρήτη λειτουργούν το Πανεπιστήμιο, το Πολυτεχνείο καθώς επίσης και το ΤΕΙ Κρήτης, αναπτύσσοντας σημαντική εκπαιδευτική και ερευνητική δραστηριότητα.

- **Φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον**

Τα προβλήματα του περιβάλλοντος στην Κρήτη εμφανίζουν έντονη χωρική διαφοροποίηση. Στη βόρεια ζώνη οι πιέσεις οφείλονται στην αστική και τουριστική ανάπτυξη, με συνέπεια αυξημένες απαιτήσεις στη διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων. Στη νότια ζώνη οι πιέσεις οφείλονται στην συνύπαρξη των οικολογικά ευαίσθητων περιοχών με εντατικές καλλιέργειες ή και αναπτυσσόμενες τουριστικές ζώνες. Στην ενδοχώρα οι πιέσεις ασκούνται από φωτιές και την υπερβόσκηση.

Σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η έλλειψη χωροταξικού σχεδιασμού και καθορισμού χρήσεων γης σε συνδυασμό με τα αντικρουόμενα οικονομικά συμφέροντα, καθώς και το ιδιοκτησιακό καθεστώς.

Στον τομέα διαχείρισης υγρών αποβλήτων αναμένεται μετά την ολοκλήρωση και του Β' ΚΠΣ κάλυψη των αναγκών σε ποσοστό 70% έως 80%. Σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η διαχείριση των υγρών αποβλήτων των ελαιουργείων. Στον τομέα διαχείρισης των στερεών αποβλήτων ο βαθμός κάλυψης των αναγκών είναι χαμηλότερος αφού με την ολοκλήρωση του Β' ΚΠΣ αναμένεται κάλυψη των αναγκών σε ποσοστό 50%.

Στον τομέα των δασών και λαμβάνοντας υπ' όψιν το χαρακτήρα της κτηνοτροφίας στην Κρήτη (ελεύθερη βόσκηση) αλλά και το ιδιοκτησιακό καθεστώς, είναι ιδιαίτερα αυξημένες οι ανάγκες για ολοκληρωμένα διαχειριστικά σχέδια. Σε πολύ μικρό βαθμό καλύπτονται και οι ανάγκες για ολοκληρωμένα διαχειριστικά σχέδια των κηρυγμένων - προστατευμένων περιοχών φυσικού περιβάλλοντος. Ωστόσο, σε πολλές περιπτώσεις εκκρεμεί ακόμη και η σαφής οριοθέτηση των ορίων αυτών.

Με βάση τα φαινόμενα διάσπαρτης δόμησης ή και απρογραμματίστης επέκτασης των αστικών και ημιαστικών περιοχών, απαιτείται να συνεχιστεί η προσπάθεια χωροταξικής και πολεοδομικής οργάνωσης των περιοχών αυτών.

Αποτελέσματα 2^{ου} Κ.Π.Σ.

- **Βασικοί στόχοι και στρατηγική**

Την περίοδο 1994 - 1999 η αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας εξειδικεύεται σε στρατηγικούς στόχους, η επίτευξη των οποίων συναρτάται από την πραγματοποίηση ενδιάμεσων στόχων που υποστηρίζονται από δέσμες παρεμβάσεων, που χρηματοδοτούνται από το ΠΕΠ 1994 - 1999 και από άλλες κοινοτικές χρηματοδοτήσεις και εθνικούς πόρους. Οι στόχοι για την περίοδο αυτή είναι:

- Η ανάδειξη της Κρήτης σε οικονομικό κέντρο στο χώρο της Ν.Α. Μεσογείου.

Οι βασικοί ενδιάμεσοι στόχοι είναι η αναβάθμιση του ερευνητικού ιστού, η ανάληψη ερευνητικής δραστηριότητας από ιδιώτες και η δικτύωση με επιχειρήσεις, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του δευτερογενή τομέα δημιουργώντας προϋποθέσεις επέκτασης και η ενίσχυση των εξαγωγών και του διαμετακομιστικού εμπορίου.

- Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη με έμφαση στον πρωτογενή και τριτογενή τομέα.

Οι ενδιάμεσοι στόχοι είναι η αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού, η βελτίωση της προσπελασιμότητας των τοπικών κέντρων και τομεακές βελτιώσεις. Στον πρωτογενή τομέα, επιδιώκεται η ενίσχυση της παραγωγικότητας των αγροτικών εκμεταλλεύσεων και η βελτίωση της ποιότητας ζωής στην ύπαιθρο. Για τον τριτογενή επιδιώκεται η αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, ο εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος και η βελτίωση της ποιότητας των τουριστικών υπηρεσιών.

- Η βελτίωση της ποιότητας ζωής και η εφαρμογή μιας ορθολογικής περιβαλλοντικής πολιτικής.

Η επίτευξη του στόχου αυτού προσεγγίζεται μέσα από την εκπλήρωση της προστασίας και αναβάθμιση του περιβάλλοντος και της βελτίωσης των αστικών υποδομών.

• **Κύρια Έργα - Δράσεις**

Για την επίτευξη των στόχων που τέθηκαν προσδιορίστηκαν οι εξής βασικοί τομείς δράσης, οι οποίοι εξειδικεύονται σε ενέργειες και έργα ανά τομέα:

A. Ανθρώπινο Δυναμικό

- Ενίσχυση των υποδομών εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες.
- Δημιουργία νέων πανεπιστημιούπολεων για την μετεγκατάσταση των φοιτητών.
- Εφαρμογή προγραμμάτων συνεχιζόμενης κατάρτισης ανέργων και απασχολούμενων στους παραγωγικούς τομείς.

B. Παραγωγικοί τομείς

- Μεγάλα έργα αγροτικών υποδομών, κυρίως αρδευτικών.
- Ενέργειες υποστήριξης της αγροτικής παραγωγής (κατάρτιση αγροτικών, παροχή συμβούλων, έρευνες αγοράς κ.α.).
- Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις (έργα οδοποιίας, μικρά υδροαρδευτικά έργα, αγροτικός εξηλεκτρισμός και μικρές επενδύσεις αγροτουρισμού, δασικά έργα).
- Επιχορήγηση επενδυτικών σχεδίων στα πλαίσια των αναπτυξιακών νόμων (κυρίως στους δυναμικούς κλάδους τροφίμων - ποτών, πλαστικών και δομικών υλικών), καθώς και ενίσχυση επιχειρηματικών σχεδίων εμπορικών επιχειρήσεων και δικτύων προώθησης των προϊόντων

- Ενέργειες υποστήριξης, κατάρτισης και υπηρεσιών: υποστήριξη δικτυώσεων επιχειρήσεων, κοινοπραξιών, πιστοποίησης διασφάλισης ποιότητας, εξαγωγικών προσπαθειών και αγοράς, υπηρεσιών οργάνωσης.
- Ενίσχυση των ειδικών τουριστικών υποδομών και υπηρεσιών (μαρίνες, παρεμβάσεις σε ιστορικά κέντρα πόλεων, αναδείξεις μνημείων και περιοχών, ειδικές τουριστικές εκδηλώσεις, φορέας τουρισμού και κατάρτιση).
- Εκσυγχρονισμός των εγκαταστάσεων των τουριστικών καταλυμάτων.
- Αξιοποίηση ήπιων μορφών ενέργειας (αιολική, φωτοβολταϊκά συστήματα).

Γ. Βελτίωση των Υποδομών Μεταφορών

- Παρεμβάσεις στο επαρχιακό και κοινοτικό δίκτυο.
- Έργα στις κύριες πύλες εισόδου - εξόδου (λιμάνια - αεροδρόμια).
- Ενίσχυση και βελτίωση των κάθετων αξόνων.

Δ. Βελτίωση Ποιότητας Ζωής

- Ολοκλήρωση των υποδομών υγείας.
- Ενίσχυση των υποδομών πρόνοιας (παιδικοί σταθμοί, ειδικά σχολεία, πνευματικά κέντρα).
- Κάλυψη των αναγκών στα δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης και τις εγκαταστάσεις επεξεργασίας υγρών αποβλήτων.
- Αναπλάσεις ιστορικών χώρων και μνημείων (Κνωσός, Ενετικά Τείχη Ηρακλείου, ιστορικά κέντρα Ηρακλείου, Χανίων).
- Έργα διαχείρισης των υγρών και στερεών αποβλήτων και των υδάτινων πόρων, με σκοπό την προστασία και αναβάθμιση του περιβάλλοντος.
- Διαχειριστικές μελέτες και παρεμβάσεις για τα μικρά νησιά.

• Αποτελέσματα - Βαθμός επίτευξης στόχων

Η εγκεκριμένη Δημόσια Δαπάνη για την περίοδο 1994 - 1999 στο ΠΕΠ Κρήτης ήταν 558,3 εκ. EURO.

Οι σημαντικότερες αναπτυξιακές επιπτώσεις από την υλοποίηση των Κοινοτικών Προγραμμάτων στην Κρήτη προέκυψαν από την αναβάθμιση των παραγωγικών υποδομών και την ενίσχυση των επενδύσεων. Ο αρχικός στόχος για την σύγκλιση της Περιφέρειας με το μέσο αναπτυξιακό επίπεδο της χώρας έχει προσεγγισθεί. Όμως σημαντικοί επιμέρους στόχοι δεν έχουν εκπληρωθεί πλήρως.

Στον πρωτογενή τομέα δεν έχει επιτευχθεί στροφή σε νέες καλλιέργειες με εξαίρεση τα θερμοκήπια. Περιορισμένα είναι τα αποτελέσματα στην τυποποίηση της παραγωγής και στη διακίνηση των αγροτικών προϊόντων.

Στον δευτερογενή τομέα αναπτύσσονται επιλεκτικά κλάδοι που συνδέονται με τις κατασκευές του πρωτογενή τομέα και την ενέργεια. Σε ότι αφορά την Ε&Τ η σύνδεση με την τοπική οικονομία δεν βρίσκεται σε ικανοποιητικό επίπεδο και οι σχετικοί μηχανισμοί δεν έχουν αποδώσει πλήρως.

Στον τουρισμό οι επιμέρους δράσεις και τα έργα που υλοποιήθηκαν κατευθύνθηκαν στον εμπλουτισμό και την αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος. Η περίοδος της εκτατικής ανάπτυξης έχει εξαντληθεί, ενώ η διάχυση του τουριστικού ρεύματος σε νέες τουριστικές περιοχές είναι περιορισμένη.

Η βελτίωση των υποδομών υποστήριξε σε μεγάλο βαθμό την αναπτυξιακή διαδικασία, αλλά η μη επαρκής χρηματοδότηση των παρεμβάσεων δεν επέτρεψε την ολοκλήρωση του βασικού οδικού δικτύου και των κοινωνικών υποδομών, καθώς και την κάλυψη των αναγκών στη διαχείριση των υγρών και στερεών αποβλήτων.

Ο τομέας της κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού θεωρείται ότι χρειάζεται σημαντική ενίσχυση για την αντιμετώπιση των πιέσεων στην αγορά εργασίας, την αύξηση της απασχόλησης, την απορρόφηση των καινοτομιών και την αύξηση της παραγωγικότητας.

Στόχοι και Στρατηγική για την περίοδο 2000 - 2006

Συγκριτικά πλεονεκτήματα - Προβλήματα και περιορισμοί

Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας Κρήτης τα οποία πρέπει να ληφθούν υπόψη στη διαμόρφωση της αναπτυξιακής στρατηγικής για τη νέα προγραμματική περίοδο 2000 - 2006 είναι:

- Η θέση της Περιφέρειας στη Ν.Α. Μεσόγειο.
- Τα δυναμικά κέντρα Ηρακλείου - Χανίων.
- Η σημαντική της θέση στην τουριστική αγορά.
- Ο έντονος εξαγωγικός προσανατολισμός και ο δυναμισμός του πρωτογενή τομέα.
- Το κλίμα και το φυσικό περιβάλλον.

Πέρα όμως από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας υπάρχουν και ορισμένοι περιορισμοί που πρέπει να ληφθούν υπόψη στον αναπτυξιακό σχεδιασμό και να ληφθούν υπόψη στον αναπτυξιακό σχεδιασμό και να αναληφθούν οι κατάλληλες δράσεις για την αντιμετώπισή τους. Αυτοί είναι:

- Η επιβάρυνση του μεταφορικού κόστους λόγω του νησιωτικού χαρακτήρα της Περιφέρειας.
- Οι θύλακες άναρχης τουριστικής συγκέντρωσης και η έντονη εξάρτηση από το μαζικό τουρισμό.
- Το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης του δευτερογενή τομέα.

- Οι έντονες πιέσεις στο περιβάλλον από την υπερσυγκέντρωση πληθυσμού και δραστηριοτήτων στο βόρειο τμήμα.
- Οι έντονες πιέσεις και τα προβλήματα στις μεγάλες αστικές συγκεντρώσεις (κυρίως στο Ηράκλειο).
- Οι αυξημένες απαιτήσεις σε υποδομές λόγω μεγάλης διασποράς του πληθυσμού σε πολυάριθμους μικρούς οικισμούς.
- Το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης της ενδοχώρας.

Στρατηγικοί στόχοι

Ο Γενικός Αναπτυξιακός Στόχος της Περιφέρειας είναι:

Η ενίσχυση του κεντρικού ρόλου της στο νησιωτικό χώρο της Νοτιοανατολικής Μεσογείου με έμφαση στην προστασία του περιβάλλοντος και την ποιότητα ζωής. Ο γενικός αυτός αναπτυξιακός στόχος αναλύεται στους εξής κύριους στρατηγικούς στόχους:

- **Βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων και προστασία του περιβάλλοντος**

Η ορθολογική διαχείριση των υδάτινων πόρων, η προστασία της γεωργικής γης από ανταγωνιστικές χρήσεις, η επίλυση του προβλήματος διαχείρισης των απορριμμάτων, η προστασία των ακτών αποτελούν στόχους προτεραιότητας. Η εφαρμογή του χωροταξικού σχεδίου Κρήτης ως δεσμευτικού πλαισίου χωροθέτησης δραστηριοτήτων.

- **Μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και αντιμετώπιση φαινομένων υπερσυγκέντρωσης**

Η διάχυση της τουριστικής δραστηριότητας στον ορεινό χώρο και τις εσωτερικές ζώνες με την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η βελτίωση της προσβασιμότητας στη ενδοχώρα και η συγκράτηση του πληθυσμού της υπαίθρου. Η αποκατάσταση της ισορροπίας στους πόλους υπερβολικής τουριστικής συγκέντρωσης.

- **Συμμετοχή της Περιφέρειας στα διεθνή μεταφορικά δίκτυα ως κόμβος διαμετακόμισης**

Η γεωγραφική θέση της Περιφέρειας προσφέρει τη δυνατότητα προσέλκυσης φορτίων με προορισμό την Νοτιοανατολική Μεσόγειο. Η ανάπτυξη των κατάλληλων υποδομών αποθήκευσης και μεταφόρτωσης θα στηρίξουν αυτό το στόχο.

- **Βελτίωση των οικονομικών λειτουργιών και της ποιότητας ζωής στα μεγάλα αστικά κέντρα**

Αντιμετώπιση των δυσμενών επιπτώσεων από την ταχεία αστικοποίηση, ανάδειξη των ιστορικών μνημείων και συνόλων, συμπλήρωση των αστικών υποδομών, βελτίωση των συστημάτων ελέγχου τήρησης των πολεοδομικών κανόνων.

Ειδικότεροι στόχοι κατά τομέα παραγωγής

Οι στόχοι κατά τομέα παραγωγής διαμορφώνονται ως εξής:

- **Πρωτογενής τομέας**

Η ενίσχυση των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων των δυναμικών εξαγωγικών προϊόντων. Η υποβοήθηση παραδοσιακών τοπικών προϊόντων και η αύξηση της συμμετοχής των προϊόντων στο εθνικό και διεθνές εμπόριο. Η προστασία των φυσικών πόρων από υπερκεντρικές καλλιέργειες. Η ενίσχυση των δομών εμπορίας και μεταποίησης. Η βελτίωση του συστήματος διακίνησης για τη μείωση του κόστους μεταφοράς.

- **Μεταποίηση και ΜΜΕ**

Η προώθηση της επιχειρηματικότητας για τη δημιουργία νέων ΜΜΕ με έμφαση στην καινοτομία. Η αξιοποίηση της ερευνητικής βάσης της Περιφέρειας για την προώθηση της καινοτομίας. Η ενίσχυση της εξωστρέφειας και ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων. Η εξασφάλιση οργανωμένων χώρων εγκατάστασης βιομηχανικών και βιοτεχνικών μονάδων.

- **Τριτογενής τομέας**

Η βελτίωση της ποιότητας του συνόλου των υπηρεσιών και υποδομών που συνθέτουν την τουριστική προσφορά και η ευρύτερη γεωγραφική διάχυση των τουριστικών δραστηριοτήτων. Η ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού ή συμπληρωματικών δραστηριοτήτων με στόχο την επέκταση της τουριστικής περιόδου και την αξιοποίηση της ορεινής ενδοχώρας. Η βελτίωση των υποδομών αποθήκευσης και διακίνησης. Η ενεργοποίηση των ερευνητικών κέντρων για την ευρύτερη διάδοση εφαρμογών της τηλεματικής.

Βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων και προστασία του περιβάλλοντος

Προστασία Περιβάλλοντος

- Ολοκληρωμένη διαχείριση στερεών υγρών και βεβαρημένων αποβλήτων (ΧΥΤΑ, βιολογικοί καθαρισμοί κλπ.).
- Περιβαλλοντική προστασία και αποκατάσταση σε περιοχές όπου εκτελούνται μεγάλα, αναπτυξιακά έργα.
- Προστασία και ανάδειξη βιοτόπων.
- Εφαρμογή ολοκληρωμένου σχεδίου διαχείρισης των μικρών νησιών.
- Έργα ολοκληρωμένης διαχείρισης υδάτινου δυναμικού (λιμνοδεξαμενές, φράγματα κλπ.).
- Έργα προστασίας και διαχείρισης δασικών περιοχών (αντιπυρικές ζώνες, δασικοί δρόμοι κλπ.).

Κίνητρα, υπηρεσίες, υποδομές για τις επιχειρήσεις

- Εξυγίανση - ανάπτυξη τουριστικών ζωνών στα βόρεια παράλια.

Ενισχύσεις και υποδομές για τις αγροτικές εκμεταλλεύσεις και την αλιεία

- Δράσεις ελέγχου και αποκατάσταση της ρύπανσης από γεωργικές δραστηριότητες.

Μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και αντιμετώπιση φαινομένων υπερσυγκέντρωσης

Μεταφορές

- Ολοκλήρωση του βορείου και βελτίωση του νοτίου άξονα της Κρήτης, των εγκάρσιων οδικών συνδέσεων και του λοιπού βασικού δικτύου.
- Παρεμβάσεις στο δευτερεύον οδικό δίκτυο.
- Λειτουργική διασύνδεση λιμανιών, αεροδρομίων και αστικών κέντρων για τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου δικτύου μεταφορών.

Υγεία - Πρόνοια

- Ολοκλήρωση και εκσυγχρονισμός των υποδομών υγείας.
- Εφαρμογή ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης των υπηρεσιών υγείας.
- Αναβάθμιση των υποδομών και υπηρεσιών πρόνοιας.

- Δράσεις στήριξης, πρόληψης και διασφάλισης της δημόσιας υγείας.

Πολιτισμός

- Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις για τη δημιουργία ενιαίου δικτύου αρχαιολογικών πάρκων - ιστορικών χώρων με ιδιαίτερα στοιχεία φυσικού περιβάλλοντος.
- Η αναβάθμιση των υποδομών και υπηρεσιών στα μουσεία.
- Αποκατάσταση και ανάδειξη παραδοσιακών συνόλων και μνημείων.
- Δημιουργία θεσμών και υποδομών διαρκούς δράσης στο χώρο της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας.
- Ενίσχυση και εκσυγχρονισμός πολιτιστικών υπηρεσιών με την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών.
- Ενέργειες προβολής των πολιτιστικών πόρων της Περιφέρειας (μουσείων, βιβλιοθηκών, παραδοσιακών οικισμών, αρχαιολογικών χώρων κλπ.).

Κίνητρα, υπηρεσίες, υποδομές για τις επιχειρήσεις

- Εφαρμογή των κινήτρων του αναπτυξιακού νόμου.
- Χρηματοπιστωτική και συμβουλευτική στήριξη των πολύ μικρών επιχειρήσεων και της χειροτεχνίας.
- Ανάδειξη νέων τουριστικών προορισμών με κατάλληλη ανάπτυξη υποδομής και δράσεων προβολής.
- Ενίσχυση της ορεινής ενδοχώρας με την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- Ενίσχυση επενδύσεων μετατροπής παραδοσιακών κτισμάτων σε τουριστικά καταλύματα.

Η συμμετοχή της Περιφέρειας στα διεθνή μεταφορικά δίκτυα ως κόμβος διαμετακόμισης

Μεταφορές

- Συμπλήρωση και τεχνολογικός εκσυγχρονισμός των βασικών λιμανιών και αεροδρομίων.
- Εισαγωγή νέων τεχνολογιών τηλεματικής στις μεταφορές.

Κίνητρα, υπηρεσίες, υποδομές για τις επιχειρήσεις

- Ενίσχυση της βασική εμπορικής υποδομής (κέντρα διανομής, πάρκα εμπορίου, σταθμοί μεταφόρτωσης, πάρκα αποθηκών κλπ.).

Βελτίωση των οικονομικών λειτουργιών και της ποιότητας ζωής στα μεγάλα αστικά κέντρα

Αστικές υποδομές

- Αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος και των αστικών υποδομών στα κύρια και δευτερεύοντα αστικά κέντρα και στις τουριστικές περιοχές.
- Ολοκλήρωση των πολεοδομικών και χωροταξικών ρυθμίσεων στα μεγάλα αστικά κέντρα.
- Παρεμβάσεις που αναδεικνύουν τις ιδιαιτερότητες των επιμέρους πόλεων - κόμβων του οικιστικού δικτύου.
- Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις σε ιστορικά κέντρα πόλεων ή παραδοσιακούς οικισμούς.
- Δράσεις και έργα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων συμφόρησης και υποβάθμισης στη μητροπολιτική περιοχή του Ηρακλείου.
- Αποτελεσματική οργάνωση και διαχείριση όσον αφορά τη συγκέντρωση και επεξεργασία αστικών λυμάτων και απορριμμάτων.

Κίνητρα, υπηρεσίες και υποδομές για τις επιχειρήσεις

- Επέκταση και ολοκλήρωση του δικτύου των Βιομηχανικών και Επιχειρηματικών περιοχών.
- Δράσεις δικτύωσης και συνεργασίας των επιχειρήσεων

Κατάρτιση - Απασχόληση

- Κατάρτιση ειδικών κοινωνικών ομάδων για την ένταξή τους στην αγορά εργασίας.
- Ολοκληρωμένα προγράμματα προσανατολισμού και απασχόλησης για ανέργους.

Εκ των προτέρων αξιολόγηση

Αξιολόγηση στόχων και στρατηγικής

Η στρατηγική της Περιφέρειας διαμορφώνεται γύρω από δύο βασικές αναπτυξιακές απευθύνσεις που αποτυπώνουν αφενός την αναγκαιότητα για συστηματοποίηση της εξωστρέφειας της περιφερειακής οικονομίας και αφετέρου την διασφάλιση της ισόρροπης και

βιώσιμης ανάπτυξης. Η πρώτη κατεύθυνση διασφαλίζει την συνέχεια της ανάπτυξης και η δεύτερη τη συνοχή και την άρση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων.

Η πρώτη κατεύθυνση εκφράζει την ανάγκη ενίσχυσης του κεντρικού ρόλου της Κρήτης στη Μεσόγειο και τη Ν.Α. Ευρώπη και επιδιώκεται μέσα από στόχους που αναφέρονται στην κτποσαφήνιση του ρόλου της Περιφέρειας σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, καθώς και στην αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της τοπικής οικονομίας απ' τη μία και από ένα ολοκληρωμένο πλέγμα υποδομών και ένα αναβαθμισμένο ανθρώπινο δυναμικό απ' την άλλη.

Η δεύτερη κατεύθυνση εκφράζει την ανάγκη για βιώσιμη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη, προστασία του περιβάλλοντος και βελτίωση της ποιότητας ζωής. Η κατεύθυνση αυτή εξειδικεύεται με στόχους που αφορούν την διάχυση των ωφελειών σε ευρύτερα στρώματα, την ισόρροπη χωρικά ανάπτυξη και την ολοκληρωμένη διαχείριση του περιβάλλοντος. Έτσι εξασφαλίζεται μέσα από την σύνθετη, αλλά σαφή, στοχοθεσία η αναγκαιότητα της συνοχής της τοπικής κοινωνίας.

Συνεπώς, η αναπτυξιακή στρατηγική εξελίσσεται, και σε σχέση με την προηγούμενη προγραμματική περίοδο, προς μια ορθολογικότερη κατεύθυνση. Οι στόχοι αξιοποιούν πλήρως όλες τις προκλήσεις και τα πλεονεκτήματα της Περιφέρειας, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τις νέες συνθήκες και ανάγκες σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Επίσης, αναφέρονται σε όλους τους τομείς δραστηριοτήτων, χωρίς να αφήνουν ανεκμετάλλευτη ούτε μια παράμετρο της οικονομικής και περιφερειακής πραγματικότητας, ενώ παράλληλα αντιμετωπίζουν όλα τα προβλήματα σε χωρικό και τομεακό επίπεδο.

Από την ανάλυση της στρατηγικής και της κατανομής των χρηματοδοτήσεων που δεσμεύονται ανά τομέα παρέμβασης προκύπτει σαφής προσανατολισμός για την κάλυψη των βασικών αναπτυξιακών προβλημάτων της Περιφέρειας και για τη δημιουργία των προϋποθέσεων για την αξιοποίηση των ευκαιριών.

Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στον τομέα των μεταφορών και επικοινωνιών. Το σύνολο των πόρων θα διατεθεί για την ολοκλήρωση του βασικού οδικού δικτύου και την αναβάθμιση των δρόμων εισόδου. Εάν συνεκτιμηθεί και η πιθανότητα προσέλκυσης των ιδιωτικών κεφαλαίων σε έργα υποδομών με μεγάλη αποδοτικότητα (π.χ. αεροδρόμια) είναι βέβαιο ότι υπάρχουν περιθώρια για να πραγματοποιηθούν συμπληρωματικές παρεμβάσεις σε τομείς που αφορούν την αξιοποίηση των νέων ευκαιριών.

Οι δράσεις που υποστηρίζουν άμεσα τους παραγωγικούς τομείς είναι αρκετά εκτεταμένες. Το σημαντικότερο ποσοστό των πόρων διατίθεται στον πρωτογενή τομέα και κατευθύνεται κυρίως σε παρεμβάσεις διαχείρισης και εξοικονόμησης ύδατος, ενώ προτεραιότητα πρέπει να δοθεί και σε δράσεις που αφορούν παραγωγή, διακίνηση και εμπορία των προϊόντων ονομασίας προέλευσης. Υποστηρικτικές είναι και οι δράσεις για τον αγροτικό και ορεινό χώρο. Επίσης, στον τουρισμό - κτολιτισμό θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα σε δράσεις που θα εξασφαλίσουν την συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα. Υποστηρικτικές με τον τουρισμό είναι και οι δράσεις που αναφέρονται στα αστικά κέντρα αφού αυτά συγκεντρώνουν συνήθως το μεγαλύτερο μέρος του τουριστικού ρεύματος και

ων υποδομών. Με δεδομένη βέβαια την εξάρτηση από τον μαζικό τουρισμό και την χωρική συγκέντρωση του τουρισμού στα βόρεια παράλια, σημαντικές είναι οι δράσεις για την εξυγίανση - ανάπλαση τουριστικών ζωνών. Ιδιαίτερη σημασία έχουν και οι δράσεις δικτύωσης για την ιατομεακή συνεργασία.

Στον τομέα του περιβάλλοντος προκύπτει ότι κατά προτεραιότητα θα καλυφθούν ανάγκες στις αστικές περιοχές και σε ολοκληρωμένα διαχειριστικά σχέδια προστατευομένων περιοχών. Στην συνεργασία στο πλαίσιο της απελευθέρωσης της αγοράς, θα πρέπει να διευκρινισθούν θέματα σχετικά με το καθεστώς επενδύσεων και την εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα.

Στην έρευνα και τεχνολογία σημαντική είναι η εισαγωγή της κοινωνίας της πληροφορίας όπου υξάνονται οι σχετικοί πόροι και δίδεται μεγαλύτερη σημασία στις σχετικές δράσεις.

Στην υγεία - πρόνοια αν ληφθεί υπόψη η σημαντική βελτίωση της προηγούμενης περιόδου και το υψηλό επίπεδο, οι δράσεις αναφέρονται στην αξιοποίηση και ολοκληρωμένη διαχείριση των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας καθώς και ολοκλήρωση - συμπλήρωση των υφιστάμενων υποδομών. Τέλος, όσον αφορά το ανθρώπινο δυναμικό, ιδιαίτερη προσπάθεια θα πρέπει να καταβληθεί στην εξειδίκευση των δράσεων έτσι ώστε να ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες συνθήκες και ανάγκες της Περιφέρειας (νέοι τομείς - νέα επαγγέλματα).

Γενικά, οι επιλέξιμες δράσεις μπορούν σε μεγάλο βαθμό να οδηγήσουν στην επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί στους χρονικούς ορίζοντες της προγραμματικής περιόδου.

Εναρμόνιση με Κοινοτικές Πολιτικές

Η αναπτυξιακή πρόταση για την Περιφέρεια Κρήτης εναρμονίζεται πλήρως με τις βασικές κατευθύνσεις των Κοινοτικών Πολιτικών. Συγκεκριμένα όσον αφορά την πολιτική για την απασχόληση στα πλαίσια της Συνθήκης του Άμστερνταμ τα κράτη μέλη ανέλαβαν την εκπόνηση και εφαρμογή Εθνικών Σχεδίων Απασχόλησης. Η Ελλάδα υλοποιεί το πρώτο Εθνικό Σχέδιο για την απασχόληση. Η σχετική πρόταση της Περιφέρειας περιλαμβάνει δράσεις στα πλαίσια του ειδικού προγράμματος παρέμβασης που έχει προσδιορισθεί για την εφαρμογή αυτού του σχεδίου. Οι κατευθύνσεις του σχεδίου που εστιάζονται σε τέσσερις πυλώνες εξυπηρετούνται από δράσεις του νέου ΣΠΑ Κρήτης. Ειδικότερα σε τρεις από τους τέσσερις πυλώνες (βελτίωση της απασχολισιμότητας, ανάπτυξη επιχειρηματικού πνεύματος και ενίσχυση της πολιτικής για την ισότητα των ευκαιριών) προβλέπονται αρκετές δράσεις, ενώ στον τέταρτο (ενθάρρυνση της προσαρμοστικότητας και αειμωσίας) οι σχετικές ενέργειες πραγματοποιούνται βασικά σε εθνικό επίπεδο με νομοθετικές ευθυμίες.

Όσον αφορά τη πολιτική συναγωνισμού, από το σύνολο των δράσεων δεν φαίνεται να υπάρχει πρόβλημα συμβατότητας με το κοινοτικό δίκτυο. Οι κυριότερες δράσεις αφορούν κίνητρα και τις επιχειρήσεις στα πλαίσια του Αναπτυξιακού Νόμου, ενίσχυση της βασικής βιομηχανικής και εμπορικής υποδομής (ΒΕΠΕ, κέντρα διανομής, πάρκα εμπορίου κλπ.), δράσεις πιστοποίησης και

νάδειξης προϊόντων ποιότητας, ονομασίας προέλευσης, δράσεις ενίσχυσης της εισαγωγής καινοτομιών στις επιχειρήσεις, ενίσχυση επενδύσεων ποιοτικού εκσυγχρονισμού τουριστικών μονάδων, χρηματοπίστωση και συμβουλευτική στήριξη των πολύ μικρών επιχειρήσεων και της εירוτεχνίας κλπ. και εναρμονίζονται με τις οδηγίες της Ε.Ε. που αφορούν την πολιτική ανταγωνισμού.

Στην περιβαλλοντική πολιτική και στην πολιτική για την ανάπτυξη της υπαίθρου, οι προτεινόμενες δράσεις είναι απόλυτα συμβατές με τις κατευθύνσεις της Ε.Ε. (το άρθρο 130Ρ της Συνθήκης, το κοινοτικό πρόγραμμα πολιτικής και δράσης για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη που εγκρίθηκε από το Συμβούλιο το 1993 και το Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού χώρου το 1997). Ειδικότερα, τόσο η περιβαλλοντική διάσταση, όσο και η χωροταξική, ενσωματώνονται σε επιμέρους πολιτικές και αντικατοπτρίζονται τόσο στις δράσεις για τα αστικά κέντρα, (ισόρροπο πολυκεντρικό σύστημα), όσο και στη διασφάλιση της νέας σχέσης πόλης - υπαίθρου, μέσα από ολοκληρωμένες παρεμβάσεις στον αγροτικό χώρο και στην προστασία των περιοχών με ενδιαφέροντα και προστατευόμενα στοιχεία. Παράλληλα, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη διαχείριση των φυσικών πόρων και του υδάτινου δυναμικού, στη χρήση ήπιων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και στην ορθολογική διαχείριση των στερεών και υγρών αποβλήτων.

Όσον αφορά την πολιτική Ε&Τ και καινοτομιών, η Περιφέρεια έχει συμπεριλάβει σημαντικό αριθμό δράσεων που ευνοούν την ανάπτυξη και την εισαγωγή και διάχυση καινοτομιών στην περιφερειακή οικονομία. Η σημασία της Ε&Τ για την αναπτυξιακή προοπτική της Περιφέρειας κρίνεται από τον πρωταρχικό στόχο που έχει τεθεί που αφορά την κατοχύρωση και ενίσχυση της κληρονομιάς ως πρότυπου ερευνητικού και τεχνολογικού πόλου στη Ν.Α. Μεσόγειο. Άλλωστε, σ' αυτό συμβάλλει και η υπάρχουσα υποδομή σε υπηρεσίες Ε&Τ (Πολυτεχνείο, Πανεπιστήμιο, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα, Τεχνολογικό Πάρκο). Επίσης, σημαντικές είναι οι δράσεις που υλοποιούνται στα πλαίσια της εισαγωγής της Κοινωνίας της Πληροφορίας.

Τέλος, σημαντική έμφαση δίνεται στον τομέα των μεταφορών και επικοινωνιών με απώτερο στόχο τη λειτουργική ενσωμάτωση και συμμετοχή της Περιφέρειας στα διεθνή μεταφορικά δίκτυα και βασικός κόμβος διαμετακόμισης (συμπλήρωση και τεχνολογικός εκσυγχρονισμός των βασικών λιμένων και αεροδρομίων - πυλών εισόδου, λειτουργική διασύνδεση λιμανιών, αεροδρομίων, και αστικών κέντρων για τη δημιουργία ενός λειτουργικού δικτύου μεταφορών, ανάπτυξη σύγχρονων υποδομών τηλεπικοινωνιών και επικοινωνιακής τεχνολογίας στο σύνολο της Περιφέρειας και δημιουργία δικτύου και διασυνδέσεων στη Ν.Α. Μεσόγειο μέσω συστήματος οπτικών ινών, εφαρμογών διαδικτύου, επιχειρήσεων πολυμέσων κ.α.).

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Το σύνολο των πόρων που δεσμεύονται στα πλαίσια του ΣΠΑ 2000 - 2006 για την Κρήτη θα καλύψουν ένα σημαντικό ποσοστό του ΑΠΠ της Περιφέρειας, ενώ κάθε χρόνο θα εισρέουν στην

επιφέρει σημαντικοί πόροι με τις ανάλογες πολλαπλασιαστικές επιδράσεις στα εισοδήματα και την απασχόληση. Κατά τη διάρκεια της υλοποίησης των έργων αναμένεται να δημιουργηθεί σημαντικός αριθμός θέσεων εργασίας, ενώ οι μόνιμες θέσεις από την άμεση ενίσχυση των οικονομικών δραστηριοτήτων εκτιμάται ότι θα ξεπεράσουν τα 1200 άτομα. Η αύξηση της ανταγωνιστικότητας από την ολοκλήρωση των υποδομών αναμένεται να έχει περαιτέρω θετικές επιπτώσεις. Βέβαια, καθοριστικός αναπτυξιακός παράγοντας είναι ο βαθμός προσέλκυσης των ιδιωτικών επενδύσεων.

Στις μεταφορές αναμένεται να ολοκληρωθούν οι παρεμβάσεις σε λιμάνια, αεροδρόμια και στο ορεινό οδικό άξονα, ενώ θα συμπληρωθεί τμήμα του νότιου οδικού άξονα. Παράλληλα, θα ελπιωθεί η χάραξη των εγκάρσιων κάθετων αξόνων. Εκτιμάται αύξηση του αριθμού των μετακινήσεων των επιβατών και του όγκου των εμπορευμάτων με την υλοποίηση των υποδομών, καθώς επίσης και αύξηση των αφίξεων και διανυκτερεύσεων.

Στον πρωτογενή τομέα οι δράσεις δημιουργούν τις προϋποθέσεις για την προσαρμογή στις συνθήκες που δημιουργεί η μεταρρύθμιση της ΚΑΠ. Στην μεταποίηση αναμένεται να ολοκληρωθούν οι υποδομές, ενώ η τάση ενσωμάτωσης καινοτομιών εκτιμάται ότι θα ενισχυθεί.

Θετικές επιπτώσεις αναμένεται να υπάρξουν και στον τομέα του εμπορίου από την ενίσχυση των υποδομών και των μεταφορικών δικτύων, κυρίως στα λιμάνια και αεροδρόμια, ενώ στον τουρισμό εκτιμάται να υπάρξει κάποια διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος. Ωστόσο, σημαντικός παράγων θεωρείται η ενεργοποίηση του ενδογενούς δυναμικού και η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας. Επίσης, οι τάσεις συγκέντρωσης δεν είναι βέβαιο αν θα ανακοπούν. Αυτό θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από την ικανότητα αξιοποίησης και ανάδειξης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των άλλων περιοχών, την βελτίωση των σχετικών υποδομών και την προσέλκυση επενδύσεων σ' αυτές.

Όσον αφορά τη διαχείριση των υγρών και στερεών αποβλήτων αναμένεται να ολοκληρωθούν οι σχετικές παρεμβάσεις και να αυξηθεί σημαντικά το ποσοστό του πληθυσμού που εξυπηρετούνται απ' αυτά, ενώ βελτίωση εκτιμάται να υπάρξει στον τομέα της ανάδειξης και προστασίας του περιβάλλοντος και η σύνδεσή του με εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Ωστόσο, ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στην βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος με την επιλογή των κατάλληλων έργων και ρυθμίσεων.

Χρηματοδότηση Προγράμματος

Για την περίοδο 2000 - 2006 προτείνεται η χρηματοδότηση του ΠΕΠ Κρήτης με συνολική ετήσια δαπάνη 215.000.000.000 δρχ. η οποία είναι αυξημένη σε σχέση με το ΠΕΠ 1994 - 1999 κατά 65,5%. Η κατά κεφαλή δαπάνη ανέρχεται σε 382.000 δρχ.

ΝΗΣΙΑ

ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑ

Το μεγαλύτερο και πιο ορεινό νησί του Ιονίου. Ο τόπος είναι ιδανικός για μια γνωριμία με τα παράξενα της φύσης. Ο Αίνος με τα 1.628 μ. έχει άφθονο χιόνι το χειμώνα, ενώ τα δάση αποτελούνται από το μοναδικό στο είδος του έλατο, την κεφαλληνιακή ελάτη. Εκτός από τον Αίνο, που έχει ανακηρυχθεί εθνικός δρυμός, το νησί χαρακτηρίζεται από τα σπήλαια, τις καταβόθρες, τα απότομα βράχια, τις μικρές λίμνες, τα πλούσια νερά του Αίνου, τις ωραίες παραλίες.

Στο Αργοστόλι ο επισκέπτης μπορεί να δει το αρχαιολογικό και το λαογραφικό μουσείο. Στο όρειο ακρωτήριο του Αργοστολίου παρουσιάζεται το σπάνιο γεωλογικό φαινόμενο καταβόθρες, όπου τα νερά της θάλασσας μπαίνουν σε σχισμές και χάνονται στο βάθος της γης, για να βγουν στα βορειοανατολικά του νησιού. Η Άσσος είναι από τις γραφικότερες περιοχές του νησιού με μεγάλα πλατάνια και βενετσιάνικο κάστρο, ενώ σε απρόσιτη ακτή με πολλές σπηλιές εμφανίζονται κώκιες. Στην Σκάλα βρίσκονται αρχαία μνημεία, πολλά νερά, νερόμυλοι, το σπήλαιο Σάκκος, στην παραλία του Ρατζακλιού οι χελώνες *caretta - caretta* τοποθετούν τα αυγά τους. Τα Φισκάρδο είναι παραδοσιακός οικισμός που έχει ανακηρυχθεί ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και ορισμένα σπίτια αναστηλώθηκαν και χρησιμοποιούνται σαν ξενώνες. Εδώ λειτουργεί το κέντρο προστασίας της μεσογειακής φώκιας. Υπάρχουν ακόμα ερείπια παλαιοχριστιανικής εκκλησίας και κυκλώπεια τείχη. Η Σάμη είναι το δεύτερο λιμάνι του νησιού με πηγαία νερά και μεγάλη βλάστηση. Η περιοχή είναι γεμάτη σε σπηλιές και υπόγειες λίμνες. Από τις ωραιότερες είναι η σπηλιά Δρογγοράτη με σταλαγμίτες και σταλακτίτες, όπου γίνονται μουσικές εκδηλώσεις λόγω της θαυμάσιας ακουστικής. Άνωστό είναι και το λιμναίο σπήλαιο της Μελισσάνης, από την οροφή του οποίου έχει πέσει ένα μύημα και το φως δημιουργεί διάφορες αποχρώσεις στα νερά. Το Πυργί είναι η πιο κοντινή στον Αίνο περιοχή, κατάφυτη από έλατα. Στη λίμνη Άβυθος αναβλύζει αδιάκοπα νερό, ενώ από πιο ψηλά στην κορυφή του βουνού υπάρχουν ερείπια αρχαίου ναού. Οι καλύτερες παραλίες του νησιού είναι η Ξι με κόκκινο αργιλώδη άμμο, που έχει ευεργετικές ιδιότητες και ο Μύρτος που περιβάλλεται από απόκρημνα βράχια, αλλά έχει παραλία με ψιλή άμμο. Οι τουρίστες μπορούν να μείνουν σε ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, ξενώνες και *camping* που λειτουργούν σε όλο το νησί.

ΚΡΗΤΗ - ΦΑΡΑΓΓΙ ΣΑΜΑΡΙΑΣ

Η Σαμαριά αποτελεί έναν ακόμα εθνικό δρυμό της χώρας από το 1962. Το 1980 το Συμβούλιο της Ευρώπης το βράβευσε ως μια από τις πιο όμορφες περιοχές της ηπείρου. Μόνο στο φαράγγι βρίσκεται ελεύθερο το Κρητικό αγρίμι κρι - κρι. Υπάρχουν ακόμα αετοί, λαγοί, γέρδικες και γεράκια. Σε όλο το μήκος του απαγορεύεται η διανυκτέρευση, το άναμμα φωτιάς, το

άπνισμα, το κυνήγι, η κοπή φυτών, το ραδιόφωνο, οι θόρυβοι, η φθορά αυγών και φωλιών, οι κύλοι, το ψάρεμα, το κολύμπι, τα σκουπίδια και τα οίνοπνευματώδη.

Η είσοδος του φαραγγιού βρίσκεται στον Ομαλό. Ο επισκέπτης από εδώ μπορεί να φτάσει τα Λευκά Όρη ή ακόμα και στο χιονοδρομικό κέντρο Καλλέργη. Το φαράγγι έχει μήκος 18 χλμ. που αντιστοιχεί περίπου σε 5 ώρες πεζοπορίας. Η διέλευσή του επιτρέπεται μόνο κατά την περίοδο Μαΐου - Οκτωβρίου. Η έξοδός του είναι στην πεντακάθαρη θάλασσα του Λιβυκού ελάγους. Το πιο στενό του σημείο είναι η Πόρτα κοντά στην έξοδο με ύψος 600 μ. και πλάτος 3 μ. Οι τουρίστες μπορούν ακόμα να ασχοληθούν με την αναρρίχηση στις ορθοπλαγιές του Γκίγκιλα και του Βαλακού δυτικά του Ομαλού. Η διαδρομή από το Θέρισσο ως τα Μεσηλά είναι από τις ωραιότερες για ορειβατικό ποδήλατο. Η παραλία στα Φαλάσαρνα είναι από τις ωραιότερες της Ελλάδας για μπάνιο. Τουριστικά καταλύματα υπάρχουν στην είσοδο και έξοδο του φαραγγιού.

ΜΗΛΟΣ

Η Μήλος είναι νησί ηφαιστιογενές με γεωμορφολογικούς σχηματισμούς και έντονες αλλαγές, από παραλίες ήρεμες αλλά και απόκρημνες με πολύχρωμα βράχια και πλήθος πηλαίων.

Οι τουρίστες μπορούν να κολυμπήσουν σε μια από τις 75 παραλίες και να ασχοληθούν με windsurfing, water ski, jet ski, κ.α. Στην Πλάκα υπάρχουν αρχαιολογικό, ιστορικό και λαογραφικό μουσείο. Στο Κλήμα βρίσκονται οι Κατακόμβες, το μοναδικό μνημείο του είδους στην Ελλάδα. Πρόκειται για ένα σύστημα διαδρομών μήκους 185μ. στους οποίους οι πρώτοι χριστιανοί έβρισκαν καταφύγιο και έθαβαν τους νεκρούς. Το Κλέφτικο είναι η πιο εντυπωσιακή τοποθεσία του νησιού με ψηλούς λευκούς βράχους, λευκές νησίδες και θαλάσσια σπήλαια. Άλλες γνωστές σπηλιές είναι του Παπαφράγκα και η Συκιά. Νοικιάζοντας μια βάρκα, ο επισκέπτης μπορεί να φτάσει σε κάποια από τις ερημικές παραλίες του νησιού. Σε όσους αρέσει η πεζοπορία υπάρχουν πλήθος από διαδρομές προς τις ακτές, τους λόφους ή τις αρχαιολογικές τοποθεσίες. Για τους πιο τολμηρούς, το κρωτήρι Βάνι, ένας γιγάντιος βράχος ύψους 110 μέτρων που βουτά στη θάλασσα στην αριστερή είσοδο του κόλπου, αποτελεί πρόκληση για τους αναρριχητές που του έχουν δώσει πολλούς αθμούς δυσκολίας. Στον όρμο του Προβατά βρίσκονται αναξιοποίητες ιαματικές πηγές. Ιαματικά νερά υπάρχουν και στον Κόκκινο Κάβο, στο Ριβάρι, στην Αλυκή, στα Ζεστά, στην Αγία Ειρήνη και στον Αδάμαντα. Κοντά στο νησί βρίσκονται τα νησιά Αρκαδίες (βραχονησίδες ηφαιστειακής προέλευσης), τα Γλαρονήσια (πέτρινοι όγκοι ηφαιστειακής προέλευσης) που το πέρασμα με βάρκα ανάμεσά τους εντυπωσιάζει και η Αντίμηλος όπου ζει ένα σπάνιο είδος αίγαγρου, παρόμοιο με της Κρήτης. Οι τουρίστες μπορούν να διαμείνουν σε κάποιο ξενοδοχείο στην Πλάκα, τον Αδάμαντα ή τη Λαγκάδα, ή σε ενοικιαζόμενα δωμάτια σε διάφορες κοινότητες του νησιού.

ΑΛΟΝΝΗΣΟΣ

Στο νησί της Αλοννήσου βρήκε προστασία και καταφύγιο ένα από τα σπάνια και πλέον πειλούμενα θηλαστικά της Μεσογείου. Η φώκια *monachus - monachus*. Το θαλάσσιο πάρκο της Αλοννήσου είναι σήμερα ένας μοναδικός βιότοπος, όχι μόνο για τη μεσογειακή φώκια, αλλά και για πολλά άλλα θαλάσσια και μη είδη.

Ο τόπος είναι κατάλληλος για κατασκήνωση με δέντρα και νερό, ψάρεμα και εξερευνήσεις σε άστρα. Έχει άφθονη βλάστηση και σε ορισμένες παραλίες τα πεύκα ακουμπάνε τη θάλασσα. Στην περιοχή υπάρχουν ναυάγια και βυθισμένη αρχαία πόλη, που θα ευχαριστήσουν τους καταδύτες. Στο νησάκι Γιούρα υπάρχουν πολλές σπηλιές με σταλακτίτες και σταλαγμίτες. Εδώ ζουν και γριοκάτσικα παρόμοια με τα κρι - κρι της Κρήτης. Στα νησάκια Κυρά Παναγιά και Σκάντζουρα βρίσκονται αντίστοιχα τα μοναστήρια Κυρά Παναγιά και Ευαγγελίστρια, που διαθέτουν ξενώνες. Στην ελεγχόμενη κυνηγετική περιοχή του νησιού επιτρέπεται το κυνήγι δυο φορές την εβδομάδα κατά τη διάρκεια της κυνηγετικής περιόδου.

Στις παραλίες της Μαρπούντας, του Κοκκινόκαστρου και στα Γλυφά, οι τουρίστες μπορούν να ασχοληθούν με windsurfing. Στο Γιατητήρι το κύριο λιμάνι του νησιού, βρίσκεται το γραφείο ενημέρωσης της εταιρίας για την προστασία της φώκιας. Όσοι θέλουν να εμπλουτίσουν τις αποκοπές τους με την εμπειρία της γνωριμίας του ελληνικού θαλάσσιου οικοσυστήματος στο θαλάσσιο πάρκο της Αλοννήσου, μπορούν να ταξιδέψουν με το σκάφος Ωκεανίς. Τα προγράμματα του Ωκεανίς είναι σχεδιασμένα για ανθρώπους κάθε ηλικίας που επιθυμούν να συνδυάσουν αλύμπι, σπορ και ψυχαγωγία, με την προσπάθεια μελέτης και προστασίας του περιβάλλοντος. Τη χειμερινή περίοδο το σκάφος συνεχίζει τα ταξίδια του με την εκπόνηση εξειδικευμένων ερευνητικών προγραμμάτων από την οικονομική ενίσχυση που έλαβε το καλοκαίρι.

ΧΙΟΣ

Το νησί είναι το πέμπτο σε μέγεθος της Ελλάδας. Διασχίζεται από την οροσειρά Πελιναιών, αλλά έχει και άλλα βουνά μικρότερα. Το νησί χαρακτηρίζεται από τις ωραίες αμμουδιές, τα ευκοδάση, τα περιβόλια με εσπεριδοειδή, τα άφθονα νερά και φυσικά τη μαστίχα. Ο σχίνος, παρ' όλο που υπάρχει σε πολλά μέρη της Μεσογείου, παράγει μαστίχα μονάχα στη Χίο. Στη Λήμνο και στα Πάρπαντα βρίσκονται υδροβιότοποι που φιλοξενούν πλήθος από νεροχελώνες και πουλιά.

Η Χίος είναι γεμάτη αξιοθέατα που προσελκύουν τον τουρίστα. Το Πυργί είναι ένας παραδοσιακός οικισμός, ονομαζόμενος και ζωγραφιστό χωριό για τα μοναδικά ξυστά που απολιθώνουν τις προσόψεις των σπιτιών. Η Ανάβατος είναι ένα εντυπωσιακό μεσαιωνικό και καταλελειμμένο χωριό μοναδικής αρχιτεκτονικής, κτισμένο πάνω σε ένα θεόρατο βράχο που έχει ύψος του κάθετους γκρεμούς και μόνο από τη βορεινή πλευρά μπορεί να πατηθεί. Άλλα παραδοσιακά χωριά που τους αξίζει επίσκεψη είναι τα Μεστά και η Νένητα.

Στην πόλη της Χίου βρίσκεται η βιβλιοθήκη του Κοραή, μια από τις μεγαλύτερες στην Ελλάδα και με μεγάλη συλλογή χειρογράφων. Στον αρχαιολογικό χώρο της Λαγκάδας βρίσκεται η ναυτική και στρατιωτική βάση των Αθηναίων, το Δελφίνιον του 412 π.Χ. Κοντά στο χωριό Άγιο Γάλα υπάρχει πολύπλοκο σπήλαιο με δαιδαλώδεις διαδρόμους, με πλούσιο σταλακτικό υλικό και δυο βυζαντινά εκκλησάκια, χτισμένα στην είσοδο και το εσωτερικό του. Στα Αγιάσματα βρίσκονται θερμά πηγές με σιδηροθειούχα νερά που λειτουργούν τους θερινούς μήνες. Το νησί είναι γύρω από παραλίες, αλλά οι ωραιότερες για κολύμπι είναι ο Ναγός, η Λημνά, ο όρμος του Εμπορίου. Ιστιοπλοΐα μπορεί να πραγματοποιηθεί στον όρμο Λω, ενώ κατάλληλες παραλίες για θαλάσσια αθλήματα και με εξοπλισμό, είναι τα Καρδάμυλα και ο Καρφάς. Οι ορειβάτες μπορούν να ασχοληθούν με την ανάβαση στην κορυφή Προφήτη Ηλία του Πελιναίου με υψόμετρο 1.290μ. Η διαδρομή διαρκεί κατά 3 ώρες και διέρχεται μέσα από χωριά της περιοχής.

Οι επισκέπτες μπορούν να μείνουν στα ξενοδοχεία και στα ενοικιαζόμενα δωμάτια του νησιού. Στα Μεστά λειτουργούν 30 κλίνες σε 5 αναστηλωμένα πυργόσπιτα, ενώ γυναικείοι τουριστικοί συνεταιρισμοί νοικιάζουν δωμάτια στα Μεστά, στους Ολυμπους, στα Αρμόλια. Επίσης στο μαστιχοχώρι Νένητα στο μοναστήρι Ταξιαρχών, λειτουργεί ξενώνας που φιλοξενεί γυναίκες για μια ή δυο μέρες.

ΘΑΣΟΣ

Το πιο βόρειο νησί του Αιγαίου με θαυμάσια τοπία, άφθονη βλάστηση, καθαρές αμμουδιές, αρχαιολογικά χωριά και ψηλά βουνά. Το ψηλότερο είναι το Υψάριο με 1.200μ. Το έδαφος του νησιού είναι ηφαιστιογενές και πλούσιο σε ορυκτά.

Στην πόλη της Θάσου ο επισκέπτης μπορεί να δει πολλά μέρη αρχαιολογικού ενδιαφέροντος: αρχαίο θέατρο, αγορά, ακρόπολη, αρχαιολογικό μουσείο. Στο χωριό Παναγιά βρίσκεται σπήλαιο με σταλακτίτες. Η Ποταμιά είναι από τα ωραιότερα χωριά του νησιού, κτισμένη σε βουνοπλαγιά και με κρυστάλλινο ποτάμι να διαπερνά το χωριό. Το Υψάριο είναι ιδανικό μέρος για περιπατητές και ορειβάτες. Τους ορεινούς παλιούς οικισμούς μπορεί κανείς να θαυμάσει την παραδοσιακή αρχιτεκτονική και τους στενούς πλακόστρωτους δρόμους. Όλες οι ακτές του νησιού έχουν καθαρά νερά, ενώ 5 έχουν αμμουδιά με τη γαλάζια σημαία. Σε ορισμένες από τις παραλίες, οι τουρίστες μπορούν να ασχοληθούν με την ιστιοσανίδα, θαλάσσιο σκι, ιστιοπλοΐα, μπανάνια, αλεξίπτωτο. Στο νησί υπάρχει και αίθουσα συνεδριακή δυναμικότητας 150 ατόμων.

Η διαμονή στο νησί μπορεί να γίνει σε πολυτελέστατα ξενοδοχεία ή σε ενοικιαζόμενα δωμάτια. Σε ολόκληρο το νησί λειτουργούν 2 camping: στο Πευκάρι, στην παραλία, δυναμικότητας 100 ατόμων και στο Ραχώνι, στην παραλία, δυναμικότητας 530 ατόμων.

6. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΟΙΚΟΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

6.1 Εισαγωγή

Το «Ευρωπαϊκό Κέντρο Οικοαγροτουρισμού» (European Center for Eco Agro Tourism CEAT, Postbox 10899, 1001 Amsterdam, The Netherlands, Tel +31-20-6681030, Fax. +31-20-650166) είναι ένα διαρκώς αναπτυσσόμενο δίκτυο από ανεξάρτητες εθνικές και τοπικές ομάδες, οι οποίες ασχολούνται με την ανάπτυξη του βιώσιμου αγροτικού τουρισμού στην Ευρώπη, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στους ακόλουθους τομείς : γεωργία, περιβάλλον, τουρισμός.

Το «Ευρωπαϊκό Κέντρο Οικοαγροτουρισμού» (ECEAT) άρχισε να λειτουργεί το 1992 όταν εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση σχετικό πρόγραμμα ανάπτυξης του οικοαγροτουρισμού σε όλη την κεντρική και ανατολική Ευρώπη. Ο οικοαγροτουρισμός γνωρίζει ήδη σημαντική επιτυχία στην Ευρώπη, καθώς ο αριθμός των χωρών και των αγροτών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα αυξάνεται σταθερά και ταυτόχρονα αναπτύσσεται σημαντικά η ιδέα του οικοαγροτουρισμού.

6.2 Φιλοσοφία προγράμματος

Το διαρκώς αυξανόμενο ενδιαφέρον στη δυτική Ευρώπη για τον αγροτουρισμό οδηγεί ολοένα και περισσότερους τουρίστες στο να περνούν τις διακοπές τους στην εξοχή, συχνά μάλιστα σε απλά καταλύματα. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις ειδικών, ο αγροτουρισμός αναμένεται να κερδίσει σημαντικό έδαφος τα προσεχή χρόνια. Ο συνδυασμός της αναψυχής και της ζωής κοντά στην φύση ενσωματώθηκε στον όρο «οικοτουρισμός». Με την έννοια «οικοτουρισμός» προτείνεται ένα είδος συμβιβασμού ανάμεσα στον τουρισμό και το περιβάλλον. Παρ' όλα αυτά, στην πραγματικότητα κάτι τέτοιο δεν είναι πάντα εφικτό. Συχνά, μικρές γεωγραφικές περιοχές δέχονται την επίσκεψη μεγάλου αριθμού τουριστών, κυρίως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, με αποτέλεσμα να τίθεται σε κίνδυνο το περιβάλλον της περιοχής. Η αποδοχή των δυσμενών επιπτώσεων του τουρισμού στο περιβάλλον οδήγησε στην ανάπτυξη της έννοιας του «βιώσιμου τουρισμού». Με την έννοια αυτή υποδηλώνεται ο τουρισμός που αφ' ενός μεν αποφέρει οφέλη σε τοπικό επίπεδο, αφ' ετέρου δε είναι «συμμετοχικός», δηλαδή οι κάτοικοι μιας περιοχής ασχολούνται οι ίδιοι με την ανάπτυξη και τη διαχείρισή του. Επιπλέον, η έννοια της βιωσιμότητας παίζει καθοριστικό ρόλο στην τουριστική ανάπτυξη, καθώς συνυπολογίζονται οι μακροπρόθεσμες κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την περαιτέρω ανάπτυξη των τουριστικών περιοχών. Ο βιώσιμος τουρισμός ευνοεί, τέλος, την μετάβαση προς ένα βιώσιμο μοντέλο αγροτικής ανάπτυξης.

Η γεωργία αποτελεί αναμφισβήτητα σημαντικό παράγοντα για τον καθορισμό της οικολογικότητας του φυσικού τοπίου. Η εντατική γεωργία απειλεί την ποιότητα του περιβάλλοντος. Αρ' όλα αυτά, η ευαισθητοποίηση των αγροτών και των πολιτών γενικότερα για τις επιπτώσεις της γεωργίας στο περιβάλλον είναι αρκετά περιορισμένη. Οι αγρότες που κατοικούν σε περιοχές που προσελκύουν πολλούς τουρίστες (π.χ. ορεινές) αντιμετωπίζουν συχνά πρόβλημα στο να εξασφαλίσουν ικανοποιητικό εισόδημα. Από την άλλη πλευρά, η προοπτική αύξησης της παραγωγής είναι σε γενικές γραμμές ανεπιθύμητη, κυρίως λόγω των επιπτώσεων στο περιβάλλον.

Το ECEAT προάγει ακόμη την «βιώσιμη χρήση γης», δηλαδή την ανάπτυξη φιλικών προς το περιβάλλον μεθόδων γεωργίας (π.χ. οργανική γεωργία). Βέβαια πρόκειται για έναν τρόπο ανάπτυξης που καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την οικονομική κατάσταση και την ικανότητα του αγρότη να υιοθετεί εναλλακτικές λύσεις στον τομέα της γεωργικής παραγωγής. Τα οργανικά προϊόντα μπορούν εξάλλου, να πωλούνται σε μεγαλύτερη τιμή από τα «συμβατά». Επιπλέον, οι αγρότες μπορούν να αυξήσουν σημαντικά το εισόδημά τους μέσω της επεξεργασίας, αποθήκευσης και άμεσης διάθεσης των προϊόντων τους στους ενδιαφερόμενους (π.χ. στους ίδιους τους τουρίστες). Ας σημειωθεί ότι η οικολογική γεωργία δημιουργεί σε γενικές γραμμές νέες θέσεις εργασίας για τον αγροτικό πληθυσμό. Επίσης, άλλες μορφές βιώσιμης χρήσης γης όπως το δάσος, το άρμεγμα, η δασοκομία κ.α. μπορούν να εξελιχθούν με αυτή τη λογική. Ο βιώσιμος τουρισμός δημιουργεί εισόδημα και παράλληλα προστατεύει το περιβάλλον, συνεισφέροντας έτσι στη βιώσιμη αγροτική ανάπτυξη όσο και στη βιώσιμη χρήση γης.

Ο «οικοαγροτουρισμός» αποτελεί μια μορφή βιώσιμου τουρισμού και συνδυάζει τον αγροτικό τουρισμό με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Ο οικοαγροτουρισμός «προτείνει» τη διαμονή των τουριστών σε αποκεντρωμένα καταλύματα ώστε να βρίσκονται σε άμεση επαφή με τη φύση, ενώ παράλληλα δημιουργεί προϋποθέσεις για ένα επιπρόσθετο εισόδημα στους αγρότες. Αξίζει να σημειωθεί ότι το ECEAT θεώρησε σκόπιμο να μην δώσει έναν αυστηρό ορισμό στην έννοια του οικοαγροτουρισμού, καθώς πιστεύει ότι η έννοια αυτή αποτελεί ένα βήμα προς την ενσωμάτωση του τουρισμού, του περιβάλλοντος, της διατήρησης της φύσης και της αγροτικής - γεωργικής οικονομίας.

Το ECEAT αναμένεται να συντονίζει σύντομα σε πανευρωπαϊκό επίπεδο ένα μεγάλο δίκτυο ανεξάρτητων εθνικών και τοπικών οικοαγροτουριστικών οργανώσεων. Στόχος αυτών των οργανώσεων θα είναι η προώθηση της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης, ιδιαίτερα στους τομείς της γεωργίας και του τουρισμού. Οι αντιδράσεις από την πλευρά των τουριστών, των αγροτικών οργανώσεων και των αγροτών σε ολόκληρη την Ευρώπη καθιστούν εμφανές το γεγονός ότι υπάρχει άμεση ανάγκη για την επέκταση του οικοαγροτουρισμού σε περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Το ECEAT έχει ως στόχο να δράσει ως «ορμητήριο» παρομοίων πρωτοβουλιών.

Το ECEAT, σε συνεργασία με εθνικές μη κυβερνητικές περιβαλλοντικές οργανώσεις (NGOS), καλέγει ένα συντονιστή για κάθε χώρα. Ο συντονιστής είναι υπεύθυνος για την επικοινωνία ανάμεσα στους διάφορους φορείς, τις τοπικές ομάδες και τους ιδιώτες. Επιπλέον, είναι υπεύθυνος

α την συλλογή των στοιχείων που αφορούν τα καταλύματα των περιοχών που εντάσσονται στο δίκτυο. Τα στοιχεία αυτά καταγράφονται σε έναν ειδικό οικοαγροτουριστικό οδηγό, ο οποίος εκδίδεται από το ECEAT σε διάφορες γλώσσες (αγγλικά, ολλανδικά, γερμανικά κ.α.) και διανέμεται στους ενδιαφερόμενους τουρίστες και τουριστικά γραφεία. (Περισσότερες πληροφορίες για τον οδηγό αυτό δίνονται στην συνέχεια.)

6.3 Διαμονή επισκεπτών

Σε γενικές γραμμές τα καταλύματα είναι απλά και δεν μπορούν να φιλοξενήσουν περισσότερους από 15 επισκέπτες την ίδια χρονική περίοδο. Στα καταλύματα υπάρχει απαραίτητο πόσιμο νερό και μια - τουλάχιστον - τουαλέτα. Ας σημειωθεί ότι μέσω του συγκεκριμένου προγράμματος επιδιώκεται να διατηρηθεί - στο μέτρο του δυνατού - ανέπαφος ο χαρακτήρας κάθε αγροικίας-καταλύματος. Για τον σκοπό αυτό, όσοι συμμετέχουν στο δίκτυο υποχρεούνται να πραγματοποιούν τυχόν επενδύσεις προς αυτή την κατεύθυνση και όχι προς την παροχή περιττών ανέσεων στους επισκέπτες.

Τιμές καταλυμάτων και παροχών για το 1996

Οι τιμές των καταλυμάτων και των παροχών καθορίζονται από το ECEAT σε συνεργασία με τους αγρότες, ενδέχεται δε να διαφέρουν ανάλογα με τη χώρα και τον αγρό. Για το 1996 ισχύουν στην Ελλάδα οι ακόλουθες τιμές ανά διανυκτέρευση (σε Γερμανικά Μάρκα, 1DM = 165 δραχμές) :

ο Κατασκήνωση (Camping)

Υπάρχουν δύο κατηγορίες τιμών. Οι τιμές για κατασκήνωση ανά διανυκτέρευση είναι:

Κατηγορία τιμών	I	II
Μικρές σκηνές (1 - 3 άτομα)	5DM	5DM
Μεγάλες σκηνές (>3 άτομα)	7DM	7DM
Προχόσπιτο / Κατασκηνωτής	8DM	8DM
Διαμονή ανά άτομο	3,5DM	3,5DM
Παιδιά (<12)	2DM	2DM
Ποτοποιήλατο	2DM	2DM

ο Διαμονή σε κατάλυμα

Οι ακόλουθες τιμές αφορούν διαμονή σε δωμάτιο για ένα βράδυ:

Κατηγορία Τιμών	Μονόκλινο Δωμάτιο	Δίκλινο Δωμάτιο	Επιπρόσθετο Κρεβάτι
I	7 – 10 DM	10 – 15 DM	5 – 7 DM
II	11 – 15 DM	16 – 25 DM	7 – 10 DM
III	16 – 20 DM	26 – 35 DM	10 – 15 DM
IV	21 – 30 DM	36 – 50 DM	15 – 20 DM
V	31 – 50 DM	51 – 80 DM	20 – 30 DM

(Παιδιά κάτω των 12 ετών χρεώνονται με το 50% των τιμών).

ο Διατροφή

Οι περισσότεροι από τους αγρότες παρέχουν πρωινό, γεύμα και δείπνο, σε περίπτωση βραβια που αυτό ζητηθεί από τους επισκέπτες. Χρησιμοποιούν κατά βάση οικολογικά προϊόντα ή συνήθως υπάρχει μενού και για χορτοφάγους. Επίσης, συχνά υπάρχει η δυνατότητα να χειρεύουν οι τουρίστες από μόνοι τους. Οι τιμές καθορίζονται από τους ίδιους τους αγρότες και παρουσιάζουν σημαντική διακύμανση (ανάλογα με τις παρεχόμενες υπηρεσίες). Οι ακόλουθες τιμές ενδεικτικά:

πρωινό και γεύμα:

3 – 6 DM

δείπνο:

5 – 10 DM

6.4 Οικοαγροτουρισμός στην Ελλάδα

Γενικά στοιχεία

Είναι βέβαιο, με στοιχεία που προκύπτουν από το ECEAT, ότι ο οικοαγροτουρισμός κάθε χρόνο αναπτύσσει το δίκτυό του στην Ελλάδα. Για το 1996 - 97 έχουν ενταχθεί στο δίκτυο 83 καταλύματα από 8 περιοχές της χώρας. Συγκεκριμένα έχουν ενταχθεί στο δίκτυο οι ακόλουθες περιοχές: Εύβοια (4 καταλύματα), Σύρος (8 καταλύματα), Καρδίτσα (11 καταλύματα), Τρίκαλα (11 καταλύματα), Ζαγόρι (10 καταλύματα), Λέσβος (21 καταλύματα), Χίος (13 καταλύματα) και Νάξος (10 καταλύματα).

Το πρόγραμμα προβλέπει δικτύωση της Ελλάδας με τις ευρωπαϊκές χώρες που έχουν αναπτύξει αντίστοιχα προγράμματα οικοαγροτουρισμού. Επίσης, βασικός στόχος του

προγράμματος είναι η προώθηση του βιώσιμου τουρισμού και στην χώρα μας. Τα βασικά κριτήρια για την ένταξη καταλυμάτων στο δίκτυο είναι:

- ο Εγγύτητα με προστατευμένες περιοχές, υγρά τοπικούς, τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, δασικές εκτάσεις, υδάτινους πόρους κ.α.
- ο Σύνδεση με παραδοσιακές καλλιέργειες ή αγροτικές δραστηριότητες (μελισσοκομία, ιχθυοκαλλιέργειες, ψάρεμα, κλασική γεωργία με βιώσιμο χαρακτήρα, νομαδική κτηνοτροφία κ.α.)
- ο Δυνατότητα υπόδειξης δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την φύση και στις οποίες μπορούν να επιδοθούν οι τουρίστες (πεζοπορία, ψάρεμα, ορειβασία, κολύμπι, ιππασία κ.α.)
- ο Δυνατότητα διαμονής των τουριστών σε σκηνές (κάμπινγκ) ή και σε οικήματα που βρίσκονται εντός (ή πλησίον) των επιλεγμένων αγρών.

Τέλος, το πρόγραμμα προβλέπει την μελλοντική δημιουργία τοπικών κέντρων οικοαγροτουρισμού σε διάφορες περιοχές της χώρας. Τα τοπικά κέντρα θα προάγουν τον οικοαγροτουρισμό στην κοινότητα των αγροτών, θα έχουν την ευθύνη της επιλογής των ενδιαφερομένων, θα καθοδηγούν τους αγρότες για την περαιτέρω ανάπτυξη του βιώσιμου τουρισμού και την προώθηση της οικολογικής γεωργίας, και θα συνεργάζονται με τους αρμόδιους φορείς για την προετοιμασία προγραμμάτων βιώσιμης ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο.

Υλοποίηση προγράμματος

Η πρώτη φάση του προγράμματος ολοκληρώθηκε τον Δεκέμβριο του 1994. Επιλεκτικά αναφέρομε τέσσερις περιοχές (συνολικά 35 καταλύματα) : Εύβοια (3 καταλύματα), Καρδίτσα (13 καταλύματα), Τρίκαλα (11 καταλύματα) και Σύρος (8 καταλύματα). Παράλληλα έγιναν επαφές και με αρκετές ακόμα περιοχές, ώστε να εξεταστούν οι δυνατότητες μελλοντικής ένταξής τους στο δίκτυο.

Η δεύτερη φάση του προγράμματος ολοκληρώθηκε το Νοέμβριο του 1996. Για το 1996 επιλέχθηκαν οκτώ περιοχές (συνολικά 83 καταλύματα) : Εύβοια (4 καταλύματα), Καρδίτσα (11 καταλύματα), Σύρος (8 καταλύματα), Ζαγόρι (10 καταλύματα), Λέσβος (21 καταλύματα), Χίος (13 καταλύματα) και Νάξος (5 καταλύματα).

Στη συνέχεια καταγράφονται οι διευθύνσεις των τοπικών γραφείων οικοαγροτουρισμού που έχουν ενταχθεί στο δίκτυο. Για πληροφορίες σχετικά με τις διευθύνσεις των καταλυμάτων, οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να απευθύνονται απ' ευθείας στα κατά τόπους γραφεία οικοαγροτουρισμού να συμβουλευθούν το αγγλικό οικοαγροτουριστικό οδηγό της χώρας.

Σημειώνουμε, τέλος, ότι οι πιθανές κρατήσεις πρέπει να γίνονται απ' ευθείας στα τοπικά γραφεία οικοαγροτουρισμού, τουλάχιστον 20 ημέρες πριν την άφιξη των ενδιαφερομένων στο κατάλυμα.

7. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΕΙΑΣ

Η αειφορεία ορίζεται ως η χρήση των (φυσικών κυρίως) πόρων επωφελείς της ανθρωπότητας, χωρίς όμως την υποβάθμιση ή την καταστροφή τους, ώστε να συνεχίσουν να υπηρετούν και τις επερχόμενες γενεές. Προϋποθέτει όχι μόνο σαφείς περιορισμούς στην ένταση χρήσης των πόρων, αλλά και ποιοτικές μεταβολές, μέσα από αλλαγή διαβίωσης και εφαρμογής καινοτόμων μεθόδων τεχνολογίας.

Η έγκριση από την ευρωπαϊκή επιτροπή (Βρυξέλες, 27 Μαρτίου 1992) του προγράμματος περιβάλλοντος της Κοινότητας, με τίτλο «Προς την Αειφορεία» και η Συνάντηση των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη τον Ιούνιο του ίδιου έτους στο Rio De Janeiro, καθιέρωσαν επίσημα την αειφορεία ως αρχή, που πρέπει να διέπει ευρύτατα τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Και ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες περιοχές του πλανήτη, όπως στην Ευρώπη, πρόγραμμα που επιβεβαιώνεται και από τη συνθήκη του **Maastricht**.

Η Ελληνική Κυβέρνηση ως προεδρεύουσα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έθεσε την αειφορεία ως έννοια προς υλοποίηση, στο επίπεδο των Υπουργών Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Ως πόροι νοούνται όλα εκείνα τα στοιχεία που έχουν αξία για την ευημερία του ανθρώπου. Υπάρχουν πόροι εξαντλίσιμοι (μεταλλεύματα, ορυκτά καύσιμα), είτε ανανεώσιμοι (όπως ο αέρας, το νερό, η ηλιακή ενέργεια). Πρέπει όμως να τονισθεί εδώ ότι πόροι αναλώσιμοι μπορούν να αποβαθμιστούν σε τέτοιο βαθμό, ώστε στην πραγματικότητα να «καταναλώνονται», στο μέτρο που οι αλλοιώσεις τους δεν μπορούν να ανορθωθούν. Αυτό συμβαίνει για παράδειγμα, με την ατικοποίηση του φυσικού χώρου, με την απομείωση των αμμωδών ακτών λόγω τεχνικών έργων, ή με την ανατροπή των φυσικών κύκλων του νερού.

Οι ανθρωπογενείς πόροι (υποδομές, γνώση, πλούτος) είναι ανανεώσιμοι, όσο όμως δεν επανδύονται φυσικοί πόροι για την δημιουργία τους. Αντίθετα, τα έργα των παλαιότερων γενεών που αποτελούν την πολιτιστική μας κληρονομιά, πρέπει να θεωρηθούν ως μη ανανεώσιμα.

Και είναι τα αδιέξοδα αυτά που μας οδηγούν ξανά σε μια επανεκτίμηση της ανάπτυξης και των προτύπων ζωής. Η αειφορεία επομένως δεν αποτελεί προσέγγιση πρωτογενώς περιβαλλοντική, αλλά στοχεύει στη δημιουργία ενός άλλου πλαισίου για τις ανθρώπινες δραστηριότητες, και ιδιαίτερα τις παραγωγικές.

Παρατηρούμε λοιπόν, ότι υπάρχει μια αλληλεξάρτηση τουρισμού και περιβάλλοντος, χωρίς η έννοια να αποκλείει την άλλη, όμως η μεταξύ τους σχέση σε διεθνές επίπεδο ξεκίνησε να είναι και παραμένει ανταγωνιστική.

Είδαμε και ότι η ανάπτυξη του τουρισμού επιφέρει πολλές αρνητικές επιπτώσεις (και γότερες θετικές) στο περιβάλλον, αλλά και η ανάγκη για προστασία του περιβάλλοντος και οι προσπάθειες για αυτό το σκοπό, επιφέρουν ορισμένες όχι αρνητικές αλλά ανασταλτικές επιπτώσεις στη διαδικασία ανάπτυξης της τουριστικής δραστηριότητας.

Η νέα αντίληψη που επικρατεί σε διεθνές επίπεδο, πρεσβεύει την αρμονική συμβίωση τουρισμού και περιβάλλοντος, οι προσπάθειες όμως που γίνονται διεθνώς βρίσκονται σε πρωτόγονο στάδιο, κυλούν με αργούς ρυθμούς και συνεπώς δεν αποφέρουν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα.

Ελπίζουμε ότι η αντιμετώπιση του προβλήματος (που έχει ήδη ξεκινήσει) σε διεθνές επίπεδο καθώς και η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης θα επιδράσει ευεργετικά προς αυτή τητεύθυνση, και στις μελλοντικές δραστηριότητες του ανθρώπου για ανάπτυξη του τουρισμού θα ωριμάσει δεδομένη η προστασία του περιβάλλοντος.

1. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

1.1. ΑΕΙΦΟΡΙΑ: 5^ο ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

1.1.1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Ο τουρισμός αποτελεί σημαντικό στοιχείο της κοινωνικής και οικονομικής ζωής της Ευρωπαϊκής ένωσης και συνιστά σημαντική εισοδηματική πηγή, ιδίως για την περιοχή της Μεσογείου. Η διαρκής και πολλές φορές ανεξέλεγκτη αύξηση των τουριστικών δραστηριοτήτων συνεπάγεται διαρκής αύξηση των πιέσεων στο περιβάλλον με αποτέλεσμα την υποβάθμιση των φυσικών στοιχείων της τουριστικής έλξης, καθώς και την γενικότερη υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος.

Για τους λόγους αυτούς, στα πλαίσια του 5^{ου} προγράμματος δράσης για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη με τίτλο «Στόχος η αειφορία», ο τουρισμός επιλέχθηκε ως ένας από τους τομείς παρέμβασης στον οποίο η Κοινότητα δίνει ιδιαίτερη προσοχή. Το Πρόγραμμα ενθαρρύνει την εντονισμένη δράση (των δημοσίων αρχών, των επιχειρήσεων του τουριστικού τομέα και του ιδιωτικού), αποβλέπει στην προστασία του περιβάλλοντος καθώς και στη διατήρηση της ποιότητας και ανάπτυξης του ίδιου του τουριστικού τομέα.

1.1.2. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ 5^{ΟΥ} ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Η στρατηγική του 5^{ου} προγράμματος δράσης, στον τομέα του τουρισμού έχει τρεις βασικούς στόχους:

- Διαφοροποίηση των τουριστικών δραστηριοτήτων (προώθηση διαφορετικών τύπων τουρισμού, καλύτερη διαχείριση του μαζικού τουρισμού).

- Αλλαγή στη συμπεριφορά των τουριστών (ανάπτυξη οικολογικής συνείδησης μέσω ενημερωτικών εκστρατειών, κώδικες συμπεριφοράς κλπ.).
- Βελτίωση της ποιότητας των τουριστικών δραστηριοτήτων (ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των εργαζομένων στον τουριστικό τομέα, διαχείριση των ρευμάτων των επισκεπτών, καθώς και βελτίωση των παρεχομένων υπηρεσιών).

Μια από τις πρωτοβουλίες του Σχεδίου ήταν η θέσπιση του Ευρωπαϊκού Βραβείου Τουρισμός και Περιβάλλον», το οποίο έχει ως στόχο την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση σε μακροπρόθεσμα αλληλεξάρτησης μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος, τόσο των τουριστών όσο και των τουριστικών παραγόντων. Οι δραστηριότητες του 5^{ου} Προγράμματος για τον Τουρισμό, δεν εστιάζονται μόνο σε ένα τομέα κοινοτικής πολιτικής, αλλά αποτελούν αντικείμενο συνδυασμένης εφαρμογής διαφορετικών κοινοτικών πολιτικών. Για παράδειγμα, η ανάπτυξη του τουρισμού στηρίζεται από τα θεσμικά μέτρα που θεσπίζονται για περιβαλλοντικές επιπτώσεις, ύδατα κολύμβησης, αστικά λύματα, οικότοπους.

Είναι χαρακτηριστικό ότι, με βάση την οδηγία για τα ύδατα κολύμβησης, έγιναν πολλές εκστρατείες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης. Η «Γαλάζια Σημαία», η οποία απονέμεται με βάση καθορισμένα κριτήρια, όπως η ποιότητα των υδάτων, των ακτών και οι διευκολύνσεις που παρέχονται στους τουρίστες, βρήκε μεγάλη απήχηση και βοήθησε στη βελτίωση της ποιότητας των υδάτων κολύμβησης.

Το κυριότερο μέσο για την προώθηση του αειφόρου τουρισμού αποτέλεσε η χρηματοδότηση των δράσεων στα πλαίσια του «Σχεδίου Κοινοτικών Δράσεων υπέρ του Τουρισμού». Το Σχέδιο δίνει την δυνατότητα χρηματοδότησης μεταξύ άλλων και δράσεων που αφορούν τον τουρισμό και το περιβάλλον, τη διαφοροποίηση των τουριστικών δραστηριοτήτων, την εποχιακή κατανομή του τουρισμού, τη βελτίωση της πληροφόρησης και την προστασία των τουριστών ως καταναλωτών. Στο πλαίσιο της εφαρμογής το LIFE, το ενιαίο χρηματοδοτικό μέσο για το περιβάλλον - στα πλαίσια της χρηματοδότησης δράσεων υπέρ της αειφόρου ανάπτυξης και της ποιότητας του περιβάλλοντος - προβλέπει την ενίσχυση δράσεων επίδειξης που αφορούν την προώθηση τουριστικών δραστηριοτήτων, καθώς και την εφαρμογή νέων ιδεών που ενισχύουν ιδιαίτερα το σεβασμό του φυσικού περιβάλλοντος.

ΤΟΜΕΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Υποπρόγραμμα: 1. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Κωδικός Υποπρογράμματος: 1

Διάρκεια εφαρμογής: 1995 - 1999

Συνολικό κόστος: 518.004.470.ECU

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΑΡΧΩΝ

Η επιτυχία της στρατηγικής για τον τουρισμό και την προστασία του περιβάλλοντος εξαρτάται άμεσα από τα μέτρα που θα ληφθούν από τις περιφερειακές και τοπικές αρχές, μέσα στα πλαίσια άσκησης των θεσμοθετημένων λειτουργιών. Οι τομείς στους οποίους παίζουν αποφασιστικό ρόλο οι περιφερειακές τοπικές αρχές είναι: ο χωροταξικός σχεδιασμός, οι εκτιμήσεις περιβαλλοντικών επιπτώσεων έργων τουριστικής υποδομής, ο έλεγχος και η αποτροπή της ανεξέλεγκτης τουριστικής δόμησης, η ενημέρωση - ευαισθητοποίηση των τουριστών, η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, η ενίσχυση της ανάπτυξης ήπιων μορφών τουρισμού συμβατικών προς το περιβάλλον.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ - ΣΤΟΧΟΙ

Το υποπρόγραμμα αποσκοπεί στην ενίσχυση των παρεμβάσεων που θα αναπτυχθούν επ' ευθεία ενεργειών στους τομείς του θαλάσσιου τουρισμού, του οικολογικού, πολιτιστικού και κωνομικού τουρισμού, την ενίσχυση των ιδιωτικών επενδύσεων, την δημιουργία περιοχών ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης και εγκαταστάσεων τουριστικής υποδομής, τις απαραίτητες μελέτες και δίκτυα πληροφορικής καθώς και στην επιμόρφωση στελεχών σε ειδικευμένα θέματα αρμοδιότητάς τους.

ΜΕΤΡΟ: ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ, ΜΑΡΙΝΕΣ - ΛΙΜΕΝΙΚΕΣ ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ

Κωδικός: 1.1

Διάρκεια εφαρμογής: 1995 - 1999

Συνολικό κόστος: 46.333.000 ECU

Λιμενικά έργα, μικρής κλίμακας για εξασφάλιση ασφαλούς ελλιμενισμού, ανεφοδιασμού σε παράλιους οικισμούς ή προστατευμένους όρμους, που εντάσσονται σε συνήθεις θαλάσσιες δρομές, οι οποίες θα ενσωματώνουν υφιστάμενες και υπό κατασκευή μαρίνες.

Στο μέτρο αυτό θα δίδεται ιδιαίτερη προσοχή στα θέματα του περιβάλλοντος, ιδιαίτερα στις τοπικές οδηγίες, λόγω της ιδιαίτερης ευαισθησίας που παρουσιάζει ο χώρος από περιβαλλοντικής άποψης.

ΜΕΤΡΟ: ΟΡΕΙΝΟΣ, ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Κωδικός: 1.2

Διάρκεια εφαρμογής: 1995 – 1999

Συνολικό κόστος: 40.000.110 ECU

Περιοχές εφαρμογής

Ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές (αξιόλογα τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους), παραδοσιακοί οικισμοί, τόποι ιαματικών πηγών, περιαστικές περιοχές.

Περιγραφή και Στόχοι

Με το μέτρο αυτό προβλέπεται η δημιουργία υποδομής για την ανάπτυξη ορεινού, οικολογικού, πολιτιστικού, θεραπευτικού τουρισμού και αστικής αναψυχής, μέσω της ανάδειξης φυσικών και πολιτιστικών πόρων, με επεμβάσεις διατήρησης και αποκατάστασης σε κτίρια παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και σε παραδοσιακούς οικισμούς για τη δημιουργία εγκαταστάσεων φιλοξενίας, αναψυχής, καθώς και άλλων συμπληρωματικών έργων βασικής τουριστικής υποδομής και υπό τον όρο ότι θα καλύπτονται οι απαιτήσεις των κοινοτικών διατάξεων περί ανταγωνισμού.

Επίσης, προβλέπεται η ανάπτυξη ορεινών μονοπατιών και διαδρομών μέσω ορεινών κοινοτήτων, περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και περιοχών που διαθέτουν πολιτιστικούς πόρους, καθώς και η κατασκευή ή βελτίωση καταφυγίων ή λοιπών καταλυμάτων.

Θα πραγματοποιηθούν δράσεις για την προστασία και ανάδειξη δασικών εκτάσεων και ορεινών οικολογικού ενδιαφέροντος και τουριστικής σημασίας, και διαμορφώσεις στα σπήλαια και στο περιβάλλον χώρο τους. Θα γίνουν έργα για τη βελτίωση, τον εκσυγχρονισμό εγκαταστάσεων παραδοσιακού τουρισμού.

Θα πραγματοποιηθούν ακόμη έργα και δραστηριότητες ανάπτυξης θεραπευτικού τουρισμού (εγκαταστάσεις λουτροθεραπείας κλπ. σε 6 - 10 λουτροπόλεις που συνδυάζονται με άλλες μορφές τουρισμού, όπως ο θαλάσσιος {μέτρο 1.1}), η αστική αναψυχή (προστασία και ανάδειξη ακτών, δημιουργία πάρκων πρασίνου για διημέρευση περιαστικών αρχαιολογικών χώρων) κλπ.

ΜΕΤΡΟ: ενίσχυση επενδύσεων ποιοτικού εκσυγχρονισμού φιλοξενούμενων ξενοδοχειακών μονάδων ή μετατροπής διατηρητέων παραδοσιακών οικισμών σε ξενοδοχειακά καταλύματα

Κωδικός: 1.3

Διάρκεια εφαρμογής: 1995 - 1999

Συνολικό κόστος: 186.668.010 ECU

Με τις ενσχυόμενες ιδιωτικές επενδύσεις του μέτρου αυτού σκοπεύει η αναβάθμιση της στάμενης τουριστικής προσφοράς καθώς και η εξαιρετικά περιορισμένη διεύρυνσή της με αλύματα εντός κτιρίων που αποτελούν αξιόλογα δείγματα της αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς που λόγω του ειδικού πολιτιστικού ενδιαφέροντος και της κλίμακάς τους προσφέρονται για την πηρέτηση των ήπιων ιδίως μορφών τουρισμού (ορεινός - περιηγητικός - φυσιολατρία - οτουρισμός - πολιτιστικός τουρισμός, κ.α.).

Με αυτήν την έννοια το μέτρο συμβάλλει και στη διαφοροποίηση του τουριστικού μας οιδόντος.

ΕΤΡΟ: Επιμόρφωση

Κωδικός: 1.6

Διάρκεια εφαρμογής: 1994 - 1999

Συνολικό κόστος: 13.333.010 ECU

Περιγραφή και Στόχοι

Ο ΕΟΤ έχει προετοιμάσει ένα 5ετές σχέδιο κατάρτισης του στελεχικού δυναμικού των φορέων θα αναλάβουν την υλοποίηση του υποπρογράμματος, του δυναμικού των ιδιωτικών και οσίων φορέων που θα ενταχθούν στα υπόλοιπα μέτρα του υποπρογράμματος και σε ρετικές περιπτώσεις φορέων που ασχολούνται στον τομέα του τουρισμού και επωφελούνται στόχων του υποπρογράμματος χωρίς όμως να είναι ενταγμένοι σε αυτό.

Παραθέτουμε ορισμένες θεματικές ενότητες:

A) Θαλάσσιος Τουρισμός - Μαρίνες.

B) Ορεινός - Οικολογικός - Πολιτιστικός Τουρισμός.

Γ) Τουρισμός Υγείας και λοιπές ειδικές μορφές Τουρισμού.

Δ) Εξειδίκευση προσωπικού στην εφαρμογή της Τουριστικής νομοθεσίας και εναρμόνισή της ην Κοινοτική νομοθεσία.

Ε) Εξειδίκευση προσωπικού στην εφαρμογή των αναπτυξιακών νόμων στον Τομέα του ρισμού

ΣΤ) Τουρισμός και Περιβάλλον.

Ζ) Εκπαίδευση και επιμόρφωση στελεχών στη μηχανοργάνωση.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΑΛΑΖΙΕΣ ΣΗΜΑΙΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Το 1987 (Ευρωπαϊκό Έτος Περιβάλλοντος), προωθήθηκε μια εκστρατεία για την διασφάλιση της καθαριότητας των νερών και των οργανωμένων παραλιών και μαρίνων της Ευρώπης, με παράλληλη πληροφόρηση και διαπαιδαγώγηση του κοινού για την ανάγκη προστασίας των ακτών της θάλασσας. Απευθύνεται σε δήμους και κοινότητες με ακτές και μαρίνες που πληρούν τα κριτήρια του προγράμματος Γαλάζιες Σημαίες της Ευρώπης.

Το πρόγραμμα συντονίζεται από τον ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό οργανισμό «FOUNDATION FOR ENVIRONMENTAL EDUCATION IN EUROPE» (F.E.E.E.), που εδρεύει στην Κοπεγχάγη. Η κάθε χώρα έχει το δικό της εθνικό διαχειριστή, ο οποίος έχει την ευθύνη να δώσει πληροφορίες και συμβουλές στους αιτούντες και να μαζέψει στοιχεία που αποδεικνύουν ότι οι αιτούντες συμμορφώνονται με τα κριτήρια του προγράμματος. Ο διαχειριστής του προγράμματος στην Ελλάδα είναι η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης, που χαρακτηρίζεται ως εθνικός χειριστής (ως μη κυβερνητικός φορέας) σε συνεργασία με το Υπουργείο Περιβάλλοντος.

ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

Σκοπός του προγράμματος είναι οι περιοχές αυτές να κρατηθούν στα ανώτερα δυνατά επίπεδα καθαριότητας και πολιτισμού, καθώς και η προστασία τους για τους σημερινούς χρήστες αλλά και για τις επόμενες γενιές. Για αυτό δίνεται μεγάλη έμφαση στη σωστή πληροφόρηση και στην διαπαιδαγώγηση του κοινού, ώστε να αυξηθεί το αίσθημα της υπευθυνότητας και το συμφέρον των κατοίκων των παραλιακών περιοχών για τη διαφύλαξη των φυσικών πόρων. Αυτή ουσιαστικά η πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση του κοινού για την προστασία του άμεσου περιβάλλοντός του είναι και ο στόχος του προγράμματος. Η απόκτηση μιας Γαλάζιας Σημαίας, συνεπάγεται ορισμένα πλεονεκτήματα σε μια περιοχή και βοηθά σημαντικά στην προσέλκυση επισκεπτών και επομένως προς το συμφέρον όλων, δημοτικών αρχών, ξενοδόχων, επιχειρηματιών, της τοπικής οικονομίας, αλλά και της οικολογικής ισορροπίας, να αποκτήσει ο τόπος όσο το δυνατόν περισσότερες Γαλάζιες Σημαίες.

ΚΡΙΤΗΡΙΑ

Η βράβευση μιας ακτής ή μαρίνας γίνεται μόνο εφόσον πληρούνται τα κριτήρια του προγράμματος και μόνο για ένα χρόνο. Το πρόγραμμα γενικώς είναι μια μακρόπνοη προσπάθεια για τη διαφύλαξη των ακτών και των θαλασσών της Ευρώπης από την υποβάθμιση που τους προκαλεί η εντατική χρήση τους.

Τα κριτήρια χωρίζονται σε 2 κατηγορίες: υποχρεωτικά, προαιρετικά.

Παρόλο που τα προαιρετικά κριτήρια δεν είναι απόλυτα αναγκαία, η υποψηφιότητα ενός διαφερομένου που συμμορφώνεται με όλα τα κριτήρια κρίνεται πολύ ευνοϊκότερα. Όλα τα κριτήρια του προγράμματος, υποχρεωτικά και προαιρετικά, είναι αυστηρά. Ειδικότερα από το 1996 δίνεται μεγάλη έμφαση στις περιβαλλοντικές - εκπαιδευτικές δραστηριότητες, στην παροχή πληροφόρησης του κοινού και την τήρηση όλων των απαραίτητων ασφαλιστικών μέτρων στην ακτή.

Οι απαιτήσεις του προγράμματος χωρίζονται σε 4 κατηγορίες:

- Ποιότητα νερών κολύμβησης και ακτής.
- Οργάνωση και σωστή διαχείριση ακτής.
- Πληροφόρηση του κοινού και ασφάλεια λουομένων.
- Περιβαλλοντικές - εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

ΓΑΛΑΖΙΕΣ ΣΗΜΑΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Για το 1998, 326 παραλίες κέρδισαν την Γαλάζια Σημαία στην Ελλάδα. Ακόμα 7 μαρίνες αναβύτηκαν. Γίνεται καλή διαχείριση των ακτών και πολλές περιοχές προωθούν περιβαλλοντικές δραστηριότητες στο όριά τους. Η συνεργασία με τα σχολεία, τους προσκόπους και άλλους εθελούσιους, ήταν απαραίτητη για την πραγματοποίηση ειδικών δραστηριοτήτων γύρω από την προστασία της φύσης. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι αυτό της Νομαρχίας Κασσιόπης στην Κορυφαρά. Εκεί οι τοπικές αρχές προσπαθούν να προστατέψουν τον άγνωστο υγρότοπο του Λιμνίου. Μια λίμνη που γειτνιάζει με την παραλία και περιβάλλεται από ένα δάσος, είναι τώρα προστατευμένη, εξαιτίας των προσπαθειών τους.

Οι παραλίες καθώς και οι μαρίνες που είναι κάτοχοι της Γαλάζιας Σημαίας για το 1998 αναφέρονται στους επόμενους πίνακες.

ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΩΝ

Ο διαχειριστής της ακτής πρέπει να παραδώσει τα δικαιολογητικά του για την βράβευση της ακτής μέσα σε ένα καθορισμένο χρονικό διάστημα, μετά την πάροδο του οποίου δεν γίνονται δεκτά. Πολλές ακτές της Ελλάδας θα μπορούσαν να είναι κάτοχοι της Γαλάζιας Σημαίας εάν έθεταν εγκαίρως τα δικαιολογητικά τους. Το γεγονός αυτό είναι λυπηρό αφού η Γαλάζια Σημαία είναι η καλύτερη τουριστική διαφήμιση μιας ακτής, ενώ συγχρόνως προστατεύεται σε μεγάλο βαθμό και η φύση.

Μαζί με την αίτηση ο διαχειριστής θα πρέπει να δώσει και ένα απλό σκαρίφημα στο οποίο θα αναφέρονται οι εξής λεπτομέρειες:

1. Αρχή και τέλος της ακτής.

2. Προσβάσεις (δρόμοι, μονοπάτια).
3. Τύπος της παράκτιας περιοχής (πόλη, χωριό, παραθεριστική περιοχή, αγροτική περιοχή, προστατευόμενη περιοχή, γειτονικές πηγές που μπορεί να προκαλέσουν ρύπανση).
4. Σύνορα με την προστατευόμενη περιοχή καθώς και ένδειξη της προστατευόμενης περιοχής.
5. Ρυάκια, ποτάμια, ξεροπόταμοι, εκβολές αποχετεύσεων που βρίσκονται στην ακτή ή κοντά σε αυτήν.
6. Σημείο δειγματοληψίας νερών κολύμβησης.
7. Σημείο όπου τοποθετείται ο ιστός της Γαλάζιας Σημαίας.
8. Σημείο όπου βρίσκεται η πινακίδα με το θεσμό του προγράμματος.
9. Σημείο όπου τοποθετείται ο πίνακας πληροφοριών.
10. Σημεία των W.C., ντους, τηλεφώνου, πόσιμου νερού, εστιατορίου.
11. Περιοχή στάθμευσης τροχοφόρων και δικύκλων.
12. Ένδειξη πεζοδρομίων.
13. Ναυαγοσωστικός σταθμός
14. Ναυαγοσωστικά εφόδια.

ΕΙΔΙΚΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

1. Corine

Πειραματικό σχέδιο για την συλλογή, τον συντονισμό και την συμβατότητα των πληροφοριών που αφορούν την κατάσταση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων στην Κοινότητα, καταγραφή και αποτύπωση της κατάστασης του περιβάλλοντος.

2. Step

Παροχή επιστημονικής και τεχνικής υποστήριξης στους εξής τομείς:

α) Περιβάλλον και ανθρώπινη υγεία, β) Εκτίμηση κινδύνων από χημικά, ατμοσφαιρικές διαδικασίες και ποιότητα νερού, γ) Ποιότητα νερού, προστασία εδάφους και υπόγειου νερού, δ) Αποβλήτων οικουσιστημάτων, ε) Προστασία και διατήρηση ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς, στ) Μεταφορές και τεχνολογίες για την προστασία του περιβάλλοντος και κίνδυνοι από την εφαρμογή τεχνολογίας.

3. Reward

Ενίσχυση τεχνολογιών ανακύκλωσης και χρήσης αποβλήτων με την ανάπτυξη οικονομικά αποδοτικών τεχνολογιών και την προώθηση ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας καινοτομιών - τεχνολογιών και χρήση ανακυκλούμενων υλικών.

4. Envireg

Η πρωτοβουλία αυτή αποσκοπεί στη βελτίωση του περιβάλλοντος και την οικονομική ανάπτυξη, κυρίως στις παράκτιες περιοχές των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιφερειών της ντότητας. Με την εφαρμογή της πρωτοβουλίας αυτής ενθαρρύνονται παραδειγματικές ενέργειες λιπτικής προστασίας του περιβάλλοντος.

5. Leader

Καλύπτει προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης. Η Ε.Ο.Κ. συνάπτει σύμβαση με εθνικό οργανισμό του κράτους - μέλους για τη χορήγηση επιδότησης. Ο εθνικός οργανισμός αναλαμβάνει την υποχρέωση να διοχετεύσει την ενίσχυση στις διάφορες ομάδες τοπικής δράσης π.χ. επαγγελματική εκπαίδευση, ενίσχυση της απασχόλησης, αγροτικός τουρισμός κ.α.

6. Medspa

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα έχει στόχο τη φιλοπεριβαλλοντική ύψους και ήθους εκπαίδευση των ναυτικών επί πλοίου και στην ξηρά, αλλά και την ελαχιστοποίηση της πιθανότητας θρόπινου λάθους, ως αιτία ναυτικών ατυχημάτων και ρύπανσης της θάλασσας.

8. ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η συγκριτική υπεροχή της ποιότητας του ελληνικού φυσικού περιβάλλοντος, τουλάχιστον σε ορωπαϊκό επίπεδο και για ορισμένα στοιχεία του και σε διεθνές επίπεδο, το καθιστά εξαιρετικά ονομιούχο για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού. Στο γεγονός αυτό οφείλεται και η επιτυχής τουργία ενός σεβαστού αριθμού ξένων τουριστικών πρακτορείων στη χώρα, τα οποία χολούνται σχεδόν αποκλειστικά με αυτή τη δραστηριότητα από τα μέσα της δεκαετίας του '70.

Η περαιτέρω ανάπτυξη της δραστηριότητας αυτής προϋποθέτει την ικανοποίηση ενός γάλου αριθμού αναγκών και παραγόντων, όπως αυτές της υποδομής και ανωδομής, αγγελματικής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης, οργάνωσης σε πολλαπλά επίπεδα, προβολής και σώθησης.

Επίσης, σημαντικές αλλαγές και συμπληρώσεις και άλλες απαραίτητες ενέργειες πρέπει να ουν άμεσα σε θέματα που αφορούν τη σχετική νομοθεσία και την εφαρμογή της υπάρχουσας μελλοντικής.

Το φάσμα των αναγκαίων θεσμικών παρεμβάσεων είναι εξαιρετικά ευρύ και περιλαμβάνει αματα επαγγελματικής κατοχύρωσης και εκπαίδευσης, θέματα προστασίας του φυσικού και του ημένου περιβάλλοντος, αυτοδιοίκησης και του δημόσιου τομέα και, το σημαντικότερο όλων, αματα της μακροπρόθεσμης κρατικής πολιτικής για τον προγραμματισμό, προστασία, ανάδειξη εφαρμογή στρατηγικής για την ανάπτυξη αυτών των πόρων, οι οποίοι ήδη βρίσκονται κάτω ό τρομακτικές πιέσεις.

Θέματα που αφορούν την προβολή του οικοτουριστικού δυναμικού της χώρας και την ώθηση των σχετικών δραστηριοτήτων της έχουν ιδιαίτερη σημασία και οφείλουν να έχουν την κή και οργανωτική συνδρομή της πολιτείας για τρεις κυρίως λόγους, εκτός του ότι προάγουν ασα την ανάπτυξη της συγκεκριμένης μορφής τουρισμού.

Ο οικοτουρισμός για να αναπτύξει τις δραστηριότητές του εξαρτάται άμεσα από το υψηλής ότητας φυσικό περιβάλλον, που θεωρείται σήμερα, αφενός ο πολυτιμότερος πόρος της χώρας, αφετέρου ο περισσότερο ευάλωτος πόρος της Ελλάδας. Έτσι η προβλεπόμενη ανάπτυξη του οτουρισμού θα μπορούσε να συνδυαστεί με την εξεύρεση πόρων για την προστασία του οβάλλοντος, όπως άλλωστε γίνεται σε πλήθος άλλων χωρών και με τη συμβολή μη οδοσκοπικών οργανισμών όπως η Παγκόσμια Πράσινη Σημαία. Ο οργανισμός αυτός, ο οποίος φημίζει δωρεάν και παρέχει χρήσιμες πληροφορίες σε ταξιδιώτες και τουριστικά γραφεία για τα ίτερα οικολογικά χαρακτηριστικά χωρών σαν την Ελλάδα, συνδράμει άμεσα το έργο της οστασίας περιβάλλοντος χρηματοδοτούμενος από μια μικρή συνεισφορά ανά εισητήριο οτουρίστα (150 δρχ.) (Green Flag International : Conservation Tourism, London, 1990).

Ο δεύτερος λόγος είναι άμεσα συνδεδεμένος με την ανάπτυξη προβληματικών περιοχών της οας που συχνά συμβαίνει να βρίσκονται και στις πλέον, οικοτουριστικά κρινόμενες,

διαφέρουσες περιοχές και οι οποίες βραχυπρόθεσμα μπορούν να επιλύσουν σημαντικά προβλήματα τους μέσα από την προβολή και προώθηση του οικοτουρισμού.

Ο τρίτος λόγος αφορά τη συνεισφορά του οικοτουρισμού, τόσο από την προβολή του αλλά από τις εντυπώσεις των επισκεπτών, στην αλλαγή της τόσο πεπερασμένης εικόνας του ηθνικού τουριστικού προτύπου. Ο παράγων αυτός θεωρείται εξαιρετικά σημαντικός διότι από την αλλαγή αυτή θα προκύψουν σημαντικά οφέλη που θα επηρεάσουν την αλλαγή του προτύπου του εθνικού τουρισμού.

Οι βραχυπρόθεσμες επενδυτικές ανάγκες του οικοτουρισμού είναι σχετικά χαμηλές, το ίδιο ισχύει για τα οικονομικά οφέλη. Αντίθετα, επενδύσεις και οικονομικά οφέλη μακροπρόθεσμα γίνονται υψηλότερα με τη σταδιακή αύξηση του δεύτερου και μείωση του πρώτου, λόγω της αύξησης των επενδύσεων. Οι κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις θεωρούνται μάλλον θετικές στην προϋπόθεση ότι μια σειρά αναγκαίων παρεμβάσεων και παροχών θα ικανοποιηθούν εγκαίρως, ώστε να αποφευχθούν οι κίνδυνοι από την αντιστροφή των επιπτώσεων, κοινωνικών και περιβαλλοντικών.

Τέτοιοι κίνδυνοι θα μπορούσαν να προκύψουν από την ανεξέλεγκτη εξέλιξη των εξής φαινομένων:

- Η αδυναμία ή και αδιαφορία κρατικών φορέων και τοπικής αυτοδιοίκησης για την προστασία και το μέλλον σημαντικών πόρων της χώρας έχει συχνά οδηγήσει στην ενθάρρυνση του ιδιωτικού τομέα, συνήθως εκτός περιοχής, να αναλάβει την πρωτοβουλία εκμετάλλευσης αυτών των πόρων, επηρεάζοντας την προσφορά και ζήτηση και γενικότερα υπαγορεύοντας την πολιτική ανάπτυξης. Συχνά τα χρησιμοποιούμενα κριτήρια και ενέργειες, αποβαίνουν εις βάρος του κοινωνικού συνόλου. Στην περίπτωση της ανάπτυξης του οικοτουρισμού και παρά την παρούσα αποδεδειγμένη ευαισθησία των σημερινών λειτουργιών του, μια τέτοια έκβαση θα μπορούσε να αποδειχθεί καταστρεπτική οικονομικά (απώλεια πόρων εντός περιοχής), κοινωνικά και περιβαλλοντικά.
- Ένα άλλο σχετικά παρόμοιο φαινόμενο που εγκυμονεί κινδύνους είναι οι πρωτοβουλίες που έχει αρχίσει ήδη να επιδεικνύει η τοπική αυτοδιοίκηση, αναλαμβάνοντας αναπτυξιακές πρωτοβουλίες στον τομέα αυτό - συνήθως επειδή η κεντρική κυβέρνηση αδυνατεί ή αδιαφορεί - με αποτέλεσμα, από την έλλειψη σημαντικού αριθμού εξειδικευμένων γνώσεων και μέσων υλοποίησης, να καταστρέφει το υπάρχον δυναμικό, παρά το γεγονός ότι τα αρχικά της κίνητρα βασίζονται στο κοινωνικό όφελος.
- Κίνδυνοι αρνητικών επιπτώσεων εγκυμονούνται συχνά και από αντίδραση των κατοίκων των περιοχών αυτών οι οποίοι, με σκοπό την οικονομική εκμετάλλευση των πόρων και το γρήγορο κέρδος, εξαντλούν και

καταστρέφουν τους πόρους αυτούς που προσέλκυσαν αρχικά τον επισκέπτη. Παράλληλα, μειώνεται η δυνατότητα προσέλκυσης επενδύσεων που βασίζονται σε ορθολογικό προγραμματισμό και που υπόσχονται πολύ μεγαλύτερο βαθμό πολλαπλασιαστικότητας του συνολικού οφέλους. Οι καταστροφές αυτές είναι γνωστές και τεκμηριωμένες από σχετικά φαινόμενα «αξιοποίησης» πόρων για συμβατικές τουριστικές δραστηριότητες στη χώρα μας. Είναι επομένως σημαντικό να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στα φαινόμενα αυτά από τα προγράμματα ανάπτυξης του οικότουρισμού, διότι εκτός των άλλων περιέχουν και δραματικές κοινωνικές επιπτώσεις, όπως επίσης έχει αποδειχθεί από τις εμπειρίες του πρόσφατου παρελθόντος.

Βιβλιογραφία

Οικολογία και Περιβάλλον στην Ελλάδα του 2000, Εκδόσεις Φιλιππότη
Οικολογία Πιέρ Σάμουελ, Εκδόσεις Νεφέλη
Τουριστική Ανάπτυξη, Ν. Λύτρα
Γ.Γ.Ν.Γ. Η Μαύρη Οικολογική Βίβλος (Ελληνικό Κέντρο Οικολογίας) Οικοτουριστικός οδηγός
της Ελλάδος (Γ. Σφήκας, Γ. Τσουνής)
Πτυχιακή Εργασία «Τουρισμός και Περιβάλλον»
Περιοδικό Τουρισμός και Οικονομία
Περιοδικό Τουριστική Αγορά
Περιοδικό Experiment Γαϊόραμα

Πηγές

Έντυπο υλικό από τον ΕΟΤ
Υπουργείο Ανάπτυξης (Πληροφορίες για τις Περιφέρειες της Ελλάδας)
Υπουργείο Γεωργίας (Πληροφορίες για Οικοτουρισμό)
Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Γουλανδρή. Οικολογική και Χωροταξική Μελέτη.
Σελίδες στο Internet
www.greentourism.org
www.EuZην.gr
www.trekkingHellas.gr
Greenpeace
Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης

